Thomas Bernhard

Eski Ustalar

ROMAN

Çeviren: Sezer Duru

ESKİ USTALAR
THOMAS BERNHARD

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyall bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freum bichler'in kızıdır. Bemhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salz burg'da yatili bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanne um'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 194’'de lıse öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de za tülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir ciğer rahatsızlığı geçirdi, 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılma kadar Gra fenhoftaki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952195’ yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisinde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 195’'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdı şında kaldı. 1965'te Ohlsdorf ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlıkte yaşamaya başladı. Seksenlı yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

ESKİ USTALAR

Ceza suçun karşiliğıdır: yani yaşama karşı duyulan her türlü istekten mahrum bırakmak, yaşam bıkkınliğinien üst noktasına getirmek.
Kierkegaard

Reger’le Sanat Tarihi Müzesinde saat on bir buçukta sözleşmiş olmama karşın, uzun zamandan bu yana kararlaştırdığım üzere, onu bir kez olabildiğince uygun bir açıdan, tedirgin olmadan gözlemleyebilmek için saat on buçukta oradaydım, diye yazıyor Atzbacher. Onun, Bordone Salonu'nda Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ın karşısında, kadife kaplı bankın üzerinde öğleden önceleri tutulmuş yeri olduğundan, ki dün bana orada Fırtına Sonatı’nı açıkladıktan sonra Füg Sanatı üzerine, Bach öncesinden Schumann sonrasına kadar diye adlandırarak verdiği konferansı sürdürdü ve bu arada giderek Bach'dan değil de daha çok Mozart'tan söz etme keyfine kapıldı, ben, Sebastiano Salonu'nda durmaliydim; hiç hoşlanmadığım halde Tiziano'ya tahammül etmek zorunda kalarak, Reger'i Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ının önünde gözlemleyebilmek için, hem de ayakta durarak, ki bu kötü bir durum sayılmazdı, çünkü ben oturmaktan çok ayakta durmayı yeğlerim, özellikle de insanları gözlemlerken ve oldum olası insanları ayakta oturarak olduğundan daha iyi gözlemlemişimdir, Sebastiano Salonu'ndan Bordone Salonu'na bakarken en iyi görüş açısını kullanarak gerçekten de bankın arkalığının bile engelleyemediği Reger'in profilini, dün gece çıkan fırtınadan mutlaka etkilenmiş olarak siyah şapkasını başından hiç çıkartmadan oturduğu halde görebildim, yanı Reger'in tamamen bana dönük olan sol profilini, böylece Reger'i bir kez hiç tedirgin edilmeden gözlemleme kararım başarili olmuştu. Reger (kışlık paltosu içinde) dizlerinin arasına sıkıştırılmış bastonuna dayanarak, bana göründüğüne göre tamamen Beyaz Sakallı Adam'ı seyretmeye yoğunlaşmış olduğundan, Reger'i gözlemlerken yakalanma korkum asla yoktu. Salon hizmetlisi Irrsigler (Jenö!), ki Reger'le onu otuz yili aşkın bir ahbaplık bağlıyordu ve ben de (yirmi yili aşkın bir süre) onunla bugüne kadar iyi bir ilişki içindeydim, yaptığım bir el hareketiyle Reger'i bir kez olsun tedirgin edilmeden gözlemleme isteğimden haberdar olmuştu ve bir saat şaşmazlığı içinde her göründüğünde, sanki ben orada yokmuşum gibi davrandı, tıpkı o, yani Irrsigler, görevini yerine getirerek, girişin ücretsiz olduğu bu cumartesi günü anlaşılmaz derecede az olan

galeri ziyaretçilerini, o bildik, ama onu tanımayanların sevimsiz buldukları biçimde kontrol ederken Reger orada değilmiş gibi davrandığı gibi. Irrsigler, bilindiği üzere tüm münasebetsizliklerle donanmış müze ziyaretçilerini ürkütmek için müzelerdeki bekçilerin kullandıkları usandırıcı bakışa sahip; onun ansızın ve hiç ses çıkartmadan herhangi bir salonun köşesinden çıkagelip kontrol yapması onu tanımayanlar için gerçekten mide bulandırıcı; gri, kötü dikilmiş, ama sonsuzluğa kadar alınyazısı olmuş üniforması, siyah, büyük düğmelerle iliklenmiş olmasına rağmen, cılız gövdesinden aşağıya tıpkı bir giysi askısından sarkar gibi sarkıyor ve aynı gri kumaştan dikilmiş başındaki armalı kasketiyle devlet tarafından görevlendirilmiş sanat yapıtları muhafızından çok, cezaevlerindeki gardiyanlara benziyor. Irrsigler, onu tanıdığımdan beri hep aynı solgunlukta, oysa hasta değil ve Reger onu onlarca yıldan beri otuz beş yıldır Sanat Tarihi Müzesi'nde görev yapan bir devlet ölüsü diye adlandırıyor. Otuz altı yıldan daha fazla bir zamandan beri Sanat Tarihi Müzesi'ne gelen Reger, Irrsigler'i göreve başladığı ilk günden beri tanıyor ve onunla tamamen dostça bir ilişki içinde bulunuyor. Bordone Salonu'ndaki bankı sonsuza kadar garantilemek için yalnızca ufak bir rüşvet vermem gerekti demişti Reger yıllar önce. Reger, Irrsiglerle otuz yıldan bu yana ikisi için alışkanlık halıne gelen bir ilişkiye girdi. Reger Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ıyla yalnız kalmak istediğinde, ki seyrek değildi bu, Irrsigler Bordone Salonu'nu ziyaretçilere kendiliğinden kapatır, sonra kendisi hemen koridorda dikilir ve kimseyi geçirmez. Reger'in bir el işareti yapması yeterlidir, Irrsigler Bordone Salonu'nu kapatır, Bordone Salonu'nda ayakta duran ziyaretçileri Bordone Salonu'ndan dışarıya çıkartmaktan çekinmez, Reger öyle istediği için. Irrsigler, Bruck an der Leitha'da marangozluk eğitimini tamamlamış, marangoz çıraklığım almadan hemen önce polis olmak için marangozluktan vazgeçmiş. Polis örgütü Irrsigleri fiziksel zayıflıktan ötürü reddetmiş. Yirmidört yilindan beri Sanat Tarihi Müzesi'nde bekçi olan bir dayısı, ona Sanat Tarihi Müzesindeki, Irrsigler'in dediğine göre en az paralı, ama en emin işi bulmuş. Irrsigler polis örgütüne de, sırf polislik mesleğinde de giysi sorunu çözülür göründüğü için girmek istemiş. Yaşam boyu aynı giysinin içine girmek ve bu yaşam boyu giysiyi devlet sunduğu için kendi parasıyla ödemek zorunda kalmamak ona ideal görünmüş, onu Sanat Tarihi Müzesi'ne getiren dayısı da böyle düşündüğünden bu idealle ilgili olarak poliste ya da Sanat Tarihi Müzesi'nde işe girmesi açısından bir ayrım olmamış, gerçekten de polis daha fazla ödüyormuş, ama Sanat Tarihi

Müzesi'ndeki iş buna karşilik polis hizmeti ile karşılaştırılamazmış, Sanat Tarihi Müzesi'ndeki işten daha çok sorumlu, ama aynı zamanda da daha kolay bir hizmeti Irrsigler düşünemezmiş. Polislik hizmeti her gün yaşamsal tehlike, Sanat Tarihi Müzesi'ndeki iş ise tehlikesizmiş, diyor Irrsigler. Mesleğindeki tekdüzeliği düşünmemek gerekirmiş, o bu tekdüzeliği seviyor muş. Günde kırkla elli kilometre arası yürüyormuş ki bu sağlığı için, örneğin polislik işinde ana meşgalenin sert bir büro koltuğunda ömür boyu oturmaktan oluşmasından çok daha yararlıymış. Normal insanlar yerine müze ziyaretçilerini daha severek izlermiş, çünkü müze ziyaretçileri ne de olsa sanat zevki olan, daha yüksek kişilermiş. Zamanla kendisi de böyle bir sanat zevki geliştirmiş, istediği an Sanat Tarihi Müzesi'nde rehberlik yapabilirmiş, tablolar galerisinde hiç değilse, diyor, ama buna gereksinimi yokmuş. İnsanlar kendilerine anlatılanları kavramıyorlar, diyor. Yıllardan beri müze rehberleri tarafından hep aynı şey ve doğal olarak da bir yığın saçmalık anlatılır Bay Reger'in dediği gibi, diyor Irrsigler bana. Sanat tarihçileri ziyaretçileri gevezelikleriyle boğarlar yalnızca, diyor, zamanla, hepsini değilse de Reger'in birçok cümlesini kelimesi kelimesine benimsemiş olan Irrsigler. Irrsigler Reger'in borazanı, Irrsigler'in söylediği hemen hemen her şey Reger tarafından söylendi, otuz yılı aşkın bir süreden beri Irrsigler, Reger'in söylediklerini söylüyor. Dikkatlice dinlersem Reger'in Irrsigler tarafından konuştuğunu duyarım. Rehberleri dinlersek yalnızca hep sinirimize dokunan sanat gevezeliği duyarız, sanat tarihçilerinin çekilmez sanat gevezeliğini, diyor Irrsigler, çünkü Reger bunu çok sık söylüyor. Bu tabloların hepsi mükemmel, ama hiçbiri kusursuz değil, diyor Irrsigler Reger'den alıntılayarak, insanlar müzeye, kültürlü bir insanın orayı ziyaret etmesi gerektiği onlara söylendiği için gidiyorlar, ilgilendikleri için değil, insanların sanata ilgisi yok, insanlığın hiç değilse yüzde doksan dokuzunun sanata ilgisi yok, diyor Irrsigler kelimesi kelimesine Reger'den duyduklarıyla. Onun, Irrsigler'in zor bir çocukluğu olmuş, kanser hastası, henüz kırk altı yaşındayken ölen bir anne, vefasız, yaşam boyu sarhoş bir baba. Ve Bruck an der Leit ha da, Burgenland'ın çoğu yöresi gibi çirkin bir yer. Burgenland'dan kaçıp gidebilen gidiyor, diyor Irrsigler, ama çoğu gidemiyor ve ömür boyu Burgenland'a mahkûm oluyor, bu da en azından Tuna kıyısındaki Stein'da ömür boyu tutukluluk kadar korkunç. Burgenlandlılar tutuklu, diyor Irrsigler, memleketleri bir tutukevi. Kendi kendilerine oldukça güzel bir ülkeleri olduğunu sanıyorlar, ama aslında Burgenland can sıkıcı ve çirkin. Burgenlandlılar kışın karın

altında boğuluyorlar, yazın da sivrisinekler tarafından yeniyorlar. İlkbahar ve sonbaharda ise Burgenlandlılar kendi pislikleri içinde bata çıka yürüyorlar. Tüm Avrupa'da daha yoksul ve daha pis bir yer yoktur, diyor Irrsigler. Viyanalılar Burgenlandlılara hep Burgenland'ın güzel bir yer oluğunu telkin ediyorlar, Viyanalılar Burgenland'ın pisliği ve Burgenlandlıların ahmakliğiniromantik buluyorlar, çünkü onlar Viyanalı tarzlarıyla sapıklar ve Burgenland'ın pisliğine ve Burgenland ahmaklığına âşıklar. Zaten Burgenland da, Bay Reger'in dediğine göre, Bay Haydn dışında kimseyi çıkartamadı, diyor Irrsigler. Ben Burgenlandlıyım demek, ben Avusturya'da cezaevinden geliyorum demek dışında bir anlam taşımıyor. Ya da Avusturya tımarhanesinden, diyor Irrsigler. Burgenlandlılar Viyana'ya kiliseye gider gibi gidiyorlar, diyor. Burgenlandlının en büyük isteği, Viyana'da polis örgütüne girmektir, dedi birkaç gün önce, ancak ben çok zayıf olduğum için başaramadım, fiziksel zayıflık yüzünden. Ama ben gene de Sanat Tarihi Müzesi'nde bekçiyim ve aynı biçimde devlet memuruyum. Akşam olunca, saat altıdan sonra, dedi, suçluları tıkmıyorum içeriye, Rubens'i tıkıyorum ve de Bellotto'yu. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Sanat Tarihi Müzesi hizmetine giren dayısını ailesinde herkes kıskanırmış. Birkaç yılda bir, hepsi onu Sanat Tarihi Müzesi'nde ücretsiz girilen cumartesileri ya da pazar günlerinde ziyaret ettiklerinde, büyük ustaların bulunduğu salonlarda onu tamamen ürkerek izlerlermiş hep ve durmadan üniformasına hayranlık duyarlarmış. Doğal olarak dayısı kısa süre sonra başbekçi olmuş ve üniformasının yakasında küçük pirinç yıldız taşımış, diyor Irrsigler. O, onları salonlarda gezdirirken, duydukları saygı ve hayranlıktan onlara anlattıklarının hiçbirini anlamamışlar. Onlara Veronese'yi anlatmanın da bir faydası olamayacağını söyledi Irrsigler birkaç gün önce. Kız kardeşimin çocukları benim yumuşak ayakkabılarıma hayranlık duydu, dedi Irrsigler, kız kardeşim Reni'nin önünde durakaldı, aksiliğe bakın ki burada sergilenen tüm ressamların en kötüsünün önünde. Reger Reni'den nefret eder, böylece Irrsigler de Reni'den nefret eder. Irrsigler artık Reger'in sözlerini kendine mal etmekte yüksek bir ustalık kazandı, artık onları nerdeyse kusursuz bir Regervari tonlama ile söylüyor, diye düşünüyorum. Kız kardeşim müzeyi değil, beni ziyaret ediyor, dedi Irrsigler. Kız kardeşim sanattan bir şey anlamaz. Ama çocukları, ben onlara salonları gezdirdiğimde, her şeye hayretle bakıyorlar. Velâzquez'in önünde duruyor ve kıpırdamak istemiyorlar, dedi Irrsigler. Bay Reger beni ve ailemi bir defasında Prater' e davet etti, dedi Irrsigler, cömert Bay Reger, bir pazar

akşamı. Karısı henüz hayattayken, dedi Irrsigler. Ben orada duruyor ve RegeTi gözlemliyordum, o hâlâ Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ına, söylendiği üzere, dalmıştı ve ben o sırada hiç de Bordone Salonu'nda olmayan Irrsigler’i bana yaşam öyküsünü anlatırken görüyordum, yani Irrsigler’e ait geçen haftaki görüntülerle eşzamanlı olarak, kadife bankta oturan ve doğal olarak henüz beni fark etmemiş olan Reger’i görüyordum. Irrsigler henüz küçük bir çocukken Viyana polis örgütüne girip bekçi olmanın en büyük isteği olduğunu söyledi. Başkaca bir meslek sahibi olma isteği hiç olmamış. Onun, ki o zaman yirmi üç yaşındaymış, Rossauer kışlasında fiziksel zayıflığı onaylandığında, gerçekten de dünyası başına yıkılmış. Ne yapacağını bilememe umutsuzluğu içindeymiş, sonradan dayısı ona Sanat Tarihi Müzesi’ndeki bekçilik işini bulmuş. Yalnızca küçük, eskimiş bir el çantasıyla Viyana'ya gelmiş, dayısının evine, dayısı onu dört hafta evinde barındırmış, sonra o, Irrsigler, Mölkerbastei’da bir kiralık odaya çıkmış. Bu kiralık odada on iki yıl oturmuş. İlk yıllarda Viyana’ da hiçbir şey görmemiş, daha sabahın köründe saat yediye doğru Sanat Tarihi Müzesi’ ne ve akşam da saat altıda tekrar eve gelmiş, öğle yemeği bütün bu yıllar içinde bir salamlı ya da peynirli ekmekten oluşmuş, bunu musluktan aldığı bir bardak suyla genel vestiyerin arkasındaki küçük giyinme odasında yemiş. Burgenlandlılar en kanaatkâr kişilerdir, zaten ben de gençliğimde Burgenlandlılarla çeşitli inşaatlarda çalıştım ve Burgenlandlılarla çeşitli şantiyelerde yattım ve Burgenlandlıların ne kadar kanaatkâr olduklarını bilirim, onlar yalnızca en gerekli olana gereksinim duyarlar ve ay sonuna kadar ücretlerinin yüzde seksenini ve belki de daha fazlasını biriktirirler. Gözümü Regelnden ayırmadan ve onu şimdiye kadar hiç gözlemlemediğim biçimde gerçekten etraflıca gözlemlerken, geçen hafta benimle Battoni Salonu'nda ayakta duran, kendisini dinlediğim Irrsigler’i görüyordum. Büyük büyükannelerinden birinin kocası Tirollüydü, Irrsigler adı buradan geliyordu. İki kız kardeşi varmış, daha genç olanı ancak altmışlı yıllarda Mattersburglu bir berber çırağı ile Amerika'ya göç etmiş ve orada vatan hasretinden ölmüş, otuz beş yaşındayken. Üç erkek kardeşi varmış, hepsi hâlâ Burgenland'da işçi yamaklığı yapıyormuş. İkisi, kendisi gibi, Viyana'ya polis örgütüne girmek için gelmişler, ama kabul edilmemişler. Müze hizmeti içinse belirli bir akıl mutlaka gerekirmiş. Reger’den çok şey öğrenmiş. Reger'in deli olduğunu söyleyenler varmış, çünkü yalnızca bir deli onlarca yıl pazartesiler dışında günaşırı Sanat Tarihi Müzesi'nin tablolar galerisine gelirmiş, ama o buna inanmıyormuş, Bay Reger akıllı, kültürlü

bir adam, diyor Irrsigler. Evet, demiştim Irrsigler'e, Bay Reger yalnızca akıllı ve bilgili bir adam değil, aynı zamanda ünlü bir adam da, ne de olsa Leipzig ve Viyana'da müzik eğitimi gördü ve Times için müzik eleştirileri yazdı ve bugün de Times için yazıyor, dedim. Basit bir yazar değil, dedim, çenesi düşük de değil, kelimenin gerçek anlamında bir müzikbilimci ve tüm ciddiyetiyle büyük bir kişilik. Reger, tüm bu müzik sayfasındaki gevezelikleriyle, burada her gün günlük gazetelerde gevezelik pisliklerini yayanlarla karşılaştırılamaz. Reger gerçekten filozof, dedim Irrsigler e, kavramın tüm anlaşılırlığıyla filozof. Reger otuz yılı aşkın bir süredir müzik eleştirilerini Times'a yazıyor, bu küçük müzik felsefesi makaleleri bir gün mutlaka bir kitapta toplanarak yayımlanacak. Sanat Tarihi Müzesi'ndeki bu kalışı Reger'in Times'a yazdığı biçimde yazabilmesi için kuşkusuz bir koşul, dedim Irrsigler'e, Irrsigler'in beni anlayıp anlamadığına aldırmadan, herhalde Irrsigler beni hiç anlamamıştır, diye düşündüm ve şimdi de öyle düşünüyorum. Reger'in Times'a müzik eleştirileri yazdığını Avusturya'da kimse bilmez, olsa olsa birkaç kişi bilir, dedim Irrsigler'e. Ben Reger bir özel filozoftur da diyebilirim, dedim Irrsigler'e, bunu Irrsigler'e söylemenin bir budalalık olduğu gerçeğine aldırmadan. Sanat Tarihi Müzesi'nde Reger başka bir yerde bulamadığını buluyor, dedim Irrsigler'e, düşüncesi ve işi için en önemli, en faydalı olanı. İnsanlar istedikleri kadar Reger'e deli desinler, bu önemli değil, dedim Irrsigler'e, burada Viyana ve Avusturya'da Reger'in farkında değiller, dedim Irrsigler'e, ama Londra ve İngiltere'de ve Birleşik Devletler 'de bile Reger'in kim olduğu, Reger'in ne gibi bir kapasiteye sahip olduğu biliniyor, dedim Irrsigler'e. Burada, Sanat Tarihi Müzesi'nde tüm yıl boyunca hâkim olan on sekiz derecenin ideal hava sıcaklığı olduğunu da unutmayın, dedim Irrsigler'e. Irrsigler yalnızca kafasını sallamakla yetindi. Reger, tüm müzikbilim dünyasında son derece saygı gören bir kişiliktir, dedim dün Irrsigler'e, yalnızca burada, kendi ülkesinde kimse bunu bilmek istemiyor, tam tersine, burada, evi olan bu yerde, kendi alanında herkesi, tüm bu iğrenç taşralı beceriksizliğini ardında bırakan Reger'den nefret ediliyor, Reger kendi ülkesi Avusturya'da nefretten başka bir şey yaşamıyor, dedim Irrsigler'e. Reger gibi bir dâhiden burada nefret ediliyor, dedim Irrsigler'e, Irrsigler'in bununla neyi kastettiğimden bir şey anlamadığına aldırmadan, ona Reger gibi bir dâhiden burada nefret edildiğini söylerken, Reger'den bir dâhi olarak söz edilmesinin gerçekten doğru olup olmadığına aldırmadan, bilimsel bir dâhi, evet hatta İnsanî bir dâhi Reger mutlaka, diye düşündüm. Dâhi ve Avusturya sözcükleri

birbiriyle uyuşmaz, dedim. Avusturya'da, söz söyleyebilmen ve ciddiye alınman için orta karar olmak zorundasın, yeteneksizliğin ve taşra kalleşliğinin adamı olman gerekir, kesinlikle küçük devlet kafasına sahip biri olman gerekir. Bir dâhi ya da olağanüstü bir beyin bile burada şerefsiz biçimde er geç katledilir, dedim Irrsigler'e. Bu korkunç ülkede bir elin beş parmağını geçmeyen Reger gibi kişiler, bu küçük görme ve nefreti atlatırlar, burada, Avusturya'da her yerde hükmünü sürdüren bu yaygın düşünce düşmanı topluluğun baskısı ve aymazlığının üstesinden, büyük karakter sahibi olan ve gerçekten de keskin, kandırılmaz bir akla sahip olan Reger gibi kişiler gelebilir. Bay Reger'in bu müzenin müdiresiyle kötü sayılmayan bir ilişkisi olmasına ve bu müdireyi iyi tanımasına rağmen, ondan kendisi ya da bu müzeyle ilgili olarak bir ricada bulunmak, düşünde bile aklının ucundan geçmez, dedim Irrsigler'e. Bay Reger tam yönetime, daha doğrusu müdireye salonlardaki bankların kötü durumundan söz etme eğiliminde olduğu ve ondan yeni banklar yaptırmasını isteyeceği sırada, banklar yeniden kaplandı; hem de gerçekten zevkli bir biçimde, dedim Irrsigler'e. Sanat Tarihi Müzesi yönetiminin Bay Reger'in otuz yıldan daha uzun bir süreden bu yana günaşırı Bor done Salonu'ndaki banka oturmak için gelmekte olduğundan haberi olduğunu sanmam, dedim Irrsigler'e, sanmam bunu. Olsaydı bu konu Reger'in müdireyle buluşmalarından birinde mutlaka söz konusu olurdu, bildiğim kadarıyla müdirenin bundan haberi yok, çünkü Bay Reger bundan asla söz etmedi ve siz, Bay Irrsigler, bunu hep sakladınız, çünkü Bay Reger, otuz yıldan fazla bir süre pazartesileri dışında günaşırı müzeyi ziyaret ettiği gerçeği hakkında sizden susmanızı istemişti. Sır tutmak sizin büyük gücünüz, dedim Irrsigler'e, diye düşündüm Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ını seyreden Reger'i gözlemlerken ve yeniden Irrsigler'in bakışları altındayken. Re ger olağandışı bir kişi ve olağandışı kişilerle dikkatli olmak gerekir, dedim dün Irrsigler'e. Bizim, yani Reger ve benim üst üste iki gün müzeyi ziyaret etmemiz düşünülemez, dedim dün Irrsigler'e ve işe bakın ki bugün, Reger de aynen böyle istediğinden gene ziyaret ettim, Reger'in bugün hangi nedenle burada olduğunu bilmiyorum, diye düşündüm, bunu kısa süre sonra öğreneceğim. Irrsigler de beni bugün görünce şaşırmıştı, çünkü daha dün ona benim iki gün üst üste Sanat Tarihi Müzesi'ne gelmemin, tıpkı şimdiye kadar Reger için de olanaksız olduğu gibi, olanaksız olduğunu söylemiştim. Ve şimdi ikimiz de, Reger de benim gibi, bugün gene, daha dün geldiğimiz Sanat Tarihi Müzesi'ndeydik. Bu durumun Irrsigler'i huylandırdığını düşündüm,

düşünüyorum. Bir kez yanılmanın olası olduğunu ve böylece hemen ertesi gün gene Sanat Tarihi Müzesi'ne gidilebileceğini düşündüm, ama yalnızca Reger'in yanıldığını ya da bu olayda yalnızca benim yanıldığımı düşünsem de, ama olmazdı, ikimiz de, Reger de ben de bu olayda yanılmış olamazdık. Reger dün bana açıkça yarın buraya gelin, dedi, Reger'in bunu deyişi hâlâ kulaklarımda. Ama Irrsigler duymadı tabii bunları ve bir şey bilmiyordu ve doğal olarak şaşırdı RegerTe benim bugün gene müzede oluşumuza. Reger dün bana yarın buraya gelin dememiş olsaydı, ben bugün Sanat Tarihi Müzesi'ne gelmezdim, çünkü gerçekten de günaşırı ve onyıllardan beri Sanat Tarihi Müzesi'ne giden Reger'den farklı olarak ben günaşırı değil, ama yalnızca canım çektiği zaman Sanat Tarihi Müzesi'ne gidiyorum. Reger'le buluşmak istiyorsam şayet, mutlaka Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmem gerekmez, onun Sanat Tarihi Müzesi'nden çıktıktan sonra gittiği Ambassador Oteli'ne gitmem yeterli. İstersem Ambassador 'da her gün buluşabilirim Reger'le. Ambassador 'da cam kenarındaki köşe onun, Reger'in masasından giriş kapısına doğru bakıldığında Arap masasının arkasında duran Macar masasının önündeki Yahudi masası denilen masanın yanındaki masa. Doğal olarak Ambassador'a , Sanat Tarihi Müzesi'ne gidişimden daha severek gidiyorum, ama Reger'in Ambassador'a gelmesini bekleyemiyorsam, o zaman da saat on bire doğru onunla, bu fikir babamla buluşmak üzere Sanat Tarihi Müzesi'ne gidiyorum. Reger öğleden önceleri Sanat Tarihi Müzesinde, öğleden sonraları da Ambassador 'da geçiriyor, saat on buçuğa doğru Sanat Tarihi Müzesi'ne, iki buçuğa doğru Ambassador'a gidiyor. Sanat Tarihi Müzesi'ndeki on sekiz derecelik hava sıcaklığı öğlene kadar ona iyi geliyor, öğleden sonra havanın her zaman yirmi üç derece olduğu Ambassador' da kendini daha iyi hissediyor. Öğleden sonra artık severek ve çok derinlemesine düşünmüyorum, diyor Reger, böyle olunca Ambassador 'da bunu başarabiliyorum. Sanat Tarihi Müzesi onun düşünsel üretim yeri, dedi kendisi, Ambassador'sa benim düşünce hazırlama makinem diyebilirim. Sanat Tarihi Müzesi'nde kendimi kaybolmuş, Ambassador 'da emin hissediyorum, diyor. Bu karşıtlık, Sanat Tarihi Müzesi Ambassador', işte düşüncemin her şeyden çok gereksindiği şey, bir yanda kaybolmuşluk öte yanda emniyet, bir yanda Sanat Tarihi Müzesi'nin, diğer yanda Ambassador 'un havası, bir yanda kaybolmuşluk, öte yanda emniyet sevgili Atzbacher, benim düşünme sırrım, öğleden önceyi Sanat Tarihi Müzesi'nde ve öğleden sonrayı da Ambassador 'da geçirmeme dayalı. Ve Sanat Tarihi Müzesi, yani Sanat Tarihi Müzesi'nin

tablolar galerisi ve Ambassador’ karşıtlığından daha büyük bir karşıtlık ne olabilir ki. Ben Sanat Tarihi Müzesi'ni de, Ambassador’u da kendime düşünce alışkanlığı yaptım, dedi. Otuz dört yıldır çalıştığım Times'a yazdığım eleştirilerin kalitesi, dedi, gerçekten de Sanat Tarihi Müzesi'ni ve Ambassador’u ziyaretlerime bağlı, Sanat Tarihi Müzesi'ni her iki günde bir sabahları, Ambassador’u her öğleden sonra. Sırf bu alışkanlık beni karımın ölümünden sonra kurtardı. Bu alışkanlık olmasaydı ben de çoktan ölmüştüm sevgili Atzbacher, dedi Reger dün. Her insanın yaşamda kalmak için böyle bir alışkanlığa gereksinimi vardır, dedi. Alışkanlıkların en delicesi bile olsa ona gereksinimi vardır. Reger'in durumu düzelmişe benziyor, konuşma tarzı karısının ölümünden önceki tarzla gene aynı. O, ölü nokta denilen noktayı aştığını söylüyorsa da, ömrü boyunca karısı tarafından yalnız bırakılması durumundan acı çekecek. Hiç durmadan, kendisinin karısını arkasında bırakacağı, kendisinin ondan önce öleceği yaşamsal hatasını yaptığını söylüyor, karısının ölümü öyle ani gelmişti ki, o onun ölümünden henüz birkaç gün öncesine kadar onun kendisinden daha uzun yaşayacağından son derece eminmiş; sağlıklı olan oymuş, hasta olan bendim, işte bu düşünce ve inançla yaşadık hep, dedi. Hiç kimse karım kadar sağlıklı olamazdı, o sağlık içinde bir yaşam sürerken, ben hep hastalık içinde bir varoluş sürdürdüm, hatta ölümcül hastalık içinde bir varoluş, dedi. Sağlıklı olan oydu, o gelecekti, ben her zaman hastalıklı olandım, ben geçmiştim, dedi. Bir gün karısı olmadan ve gerçekten tek başına yaşayacağı hiç mi hiç aklıma gelmemiş, bu benim için geçerli bir düşünce değildi, dedi. O benden önce ölecek olursa, ben de ardından ölürüm, olabildiğince de çabuk, diye düşünmüş hep. Şimdiyse bir yandan onun kendisinden sonra öleceği hatasıyla, onun ölümünden sonra kendisini öldürmemiş olması gerçeğiyle, yani kararlaştırdığı üzere onun ardından ölmemesi gerçeğiyle başa çıkmak zorundaymış. Onun benim için her şey olduğunu bildiğim için, onun ardından var olmayı sürdürmeyi düşünememiştim sevgili Atzbacher, dedi. Bu İnsanî ve gerçekten de insan haysiyetine yakışmayan zayıflık, bu korkaklık yüzünden onun ardından ölmedim, dedi, onun ölümünden sonra kendimi öldürmedim, bana şimdi göründüğüne göre (dedi dün!) tersine güçlü oldum, son zamanlarda bana öyle geliyor ki, sanki şimdi hiç olmadığım kadar güçlüyüm. Şimdi yaşamıma daha çok bağlıyım eskiye göre, ister inanın ister inanmayın, gerçekten de yaşama müthiş bir arsızlıkla yapışmış bulunuyorum, dedi dün. İnanmak istemiyorum ama o ölmeden önce yaşadığımdan daha büyük bir yoğunlukla yaşıyorum. Tabii bu

düşünceyi düşünebilmem bir yıldan fazla aldı, ama şimdi bu düşünceyi utanmadan düşünüyorum, dedi. Bana son derece sıkıntı veren şey, karım gibi kavrama yeteneği son derece gelişmiş birinin ona aktardığım o dehşetli bilgiyle ölüp gittiği gerçeği, yani bu dehşetli bilgiyi birlikte ölüme götürmesi, dehşetli olan bu, onun ölmüş olduğu gerçeğinden çok daha dehşetli olan şey bu dehşet ilik, dedi. İçimizde ne varsa her şeyi böyle bir insana aktarıyoruz ve o da bizi terk edip ölüyor, ilelebet gidiyor, dedi. Ve birdenbirelik ekleniyor buna, bu insanın ölümünü tahmin edemeyişimizin gerçeği, ben karımın ölümünü bir an bile tahmin etmedim, sanki sonsuz bir yaşamı varmış gibi baktım ona, hiçbir zaman onun ölümünü düşünmedim, dedi, sanki o gerçekten de sonsuzlukmuş gibi benim bilgimle sonsuzluğa doğru yaşıyordu, dedi. Gerçekten de birdenbire gelen bir ölüm, dedi. Biz böyle bir insanı sonsuzluğa yerleştiriyoruz, yanlış olan budur. Ölüp benden ayrılacağını bilseydim, tamamen başka türlü davranırdım, oysa ben onun önceden ölüp gideceğini bilmediğimden tamamen saçma davrandım, sanki o sonsuzca sonsuzluğa doğru yaşıyormuş gibi davrandım, oysa o hiç de sonsuzluk için yaratılmamış, hepimiz gibi son için yaratılmıştı. Biz bir insanı, benim karımı sevdiğim gibi durdurulamaz bir aşkla seversek, onun sonsuza kadar ve sonsuzluğa doğru yaşayacağı gerçeğine inanırız. Bordone Salonu'ndaki bankta otururken şimdiye kadar şapkası asla başında olmamıştı ve tıpkı, beni bugün müzeye çağırması gerçeğinin tedirgin ettiği gibi, çünkü bu gerçek gerçekten de benim düşüneceğim en garip şeydi, diye düşünüyordum, Bordone Salonu'ndaki bankta şapkasını başından çıkartmaması gerçeği de, bununla ilgili öbür gariplikleri bir yana bırakacak olursak en garip olandı. Irrsigler Bordone Salonu'na girmiş ve ona doğru giderek Reger'in kulağına bir şey fısıldayıp hemen ardından Bordone Salonu'ndan dışarı çıkmıştı. Irrsigler’in haberi Reger üzerinde, en azından dışardan görüldüğü kadarıyla hiçbir etki yapmamıştı, Reger, Irrsigler’in haberinden sonra bankta Irrsigler’in haberinden önce oturduğu gibi otura kalmıştı. Irrsigler’in Reger'e ne söylemiş olabileceği kafamı kurcalıyordu. Ama Irrsigler’in Reger'e ne söylemiş olabileceği düşüncesinden hemen vazgeçtim ve Reger'i gözlemledim, aynı anda da onun bana: insanlar öyle gerektiği için Sanat Tarihi Müzesi'ne gidiyorlar, başka hiçbir nedenle değil, hatta İspanya ve Portekiz'den Viyana'ya gelerek, İspanya ve Portekiz'de Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nde bulunduklarını söylemek için Sanat Tarihi Müzesi'ne gidiyorlar, oysa gülünç bu, çünkü Sanat Tarihi Müzesi bir Prado değil, Lizbon’daki müze de değil, Sanat Tarihi Müzesi bunların çok

gerisinde, dediğini duyuyordum. Sanat Tarihi Müzesi'nin ne bir Goya'sı ne de bir El Greco'su var. Reger'i görüyor ve onu gözlemliyor ve aynı anda da onun bana bir gün önce söylediklerini duyuyordum. Sanat Tarihi Müzesi'nin bir Goya'sı bile yok, bir El Greco'su bile yok. Hadi El Greco'dan vazgeçsin, çünkü El Greco gerçekten büyük, birinci sınıf bir ressam değil, dedi Reger, ama bir Goya'ya sahip olmamak, Sanat Tarihi Müzesi gibi bir müze için doğrusu ölümcüldür. Goya'ya sahip olmamak, dedi, ancak Habsburglulara yakışır, bildiğiniz gibi onların sanat anlayışları yoktu, müzik kulaklarına sahiptiler, ama sanat anlayışına değil. Beethoven'i dinlediler, ama Goya'yı görmediler. Goya almak istemediler. Beethoven'e çılgınca özgürlük verdiler, çünkü müzik onlar için tehlikeli değildi, ama Goya Avusturya'ya girme izni alamadı. Eh işte, Habsburglularda da bu müzeye sinmiş olan aynı kuşkulu Katolik zevk vardı. Sanat Tarihi Müzesi kuşkulu Habsburglu sanat anlayışının aynası, aynı iğrenç estetik. Bizi hiç de ilgilendirmeyen insanlarla neler neler konuşuruz, dedi, çünkü dinleyiciye gereksinimimiz vardır. Bizim dinleyiciye gereksinimimiz vardır ve bir de destekçiye, dedi. Ömür boyunca ideal bir destekçi isteğimiz olur, ama onu bulamayız, çünkü ideal bir destekçi yoktur. Bir Irrsigler'imiz vardır, dedi, gene de durmadan bir Irrsigler, ideal bir Irrsigler arar dururuz. Son derece yalın bir insanı destekçimiz durumuna sokarız ve bu yalın insanı destekçimiz yaptıktan sonra başka bir destekçi ararız, bizim destekçimiz için uygun olan bir başkasını ararız, dedi. Karımın ölümünden sonra hiç değilse Irrsigler'im var, dedi. Irrsigler, tüm diğer Burgenlandlılar gibi, bana rastlamadan önce budalanın biriydi, dedi Reger. Bize destekçi olarak bir budala gerekir. Burgenlandlı bir budala tamamen uygun bir destekçidir, dedi Reger. Beni doğru anlayın, ben Irrsigler'i sayarım, evet, şimdi ona ekmeğe gereksinimim olduğu gibi gereksinimim var, onu onyıllarca kullandım, ama Irrsigler gibi bir budala, destekçi olarak kullanılabilir yalnızca, dedi Reger dün. Böylesine budala birini insan olarak doğaldır ki kullanırız, dedi, ama öte yandan da onu kullanarak böylesine bir budaladan bir insan yaratırız onu destekçimiz yaparak ve ona kendi düşüncelerimizi aşılayarak, başlangıçta oldukça dikkatsizce yaptığımızı itiraf etmeliyim, Burgenlandlı bir budaladan, ki Irrsigler böyle biriydi, Burgenlandlı bir insan yaratırız. Irrsigler aslında bana rastlamadan önce örneğin müzikten habersizdi, tüm sanatlardan habersizdi, aslında her şeyden habersizdi, kendi budalalığından bile. Irrsigler şimdi her gün buraya gelip insanların kulaklarını sanat tarihi akılsızlıklarıyla patlatan tüm o sanat tarihi gevezelerinden ilerde. Irrsigler,

önlerine her gün düzinelerce okul sınıflarını katıp gevezelikleriyle onları ömürlerinin sonuna kadar mahveden bu nutukçu sanat tarihi domuzlarından daha ilerde. Sanat tarihçileri gerçek sanat yıkıcılarıdır, dedi Reger. Sanat tarihçileri sanat üzerine onu gevezelikle öldürene kadar gevezelik ederler. Sanatın, sanat tarihçileri tarafından ölümüne gevezeliği yapilir. Aman Tanrım diye düşünüyorum çoğunlukla bu bankın üzerinde otururken, önümden sanat tarihçileri çaresiz sürülerini sürüklerken, işte bu sanat tarihçileri tarafından sanat onlardan uzaklaştırılacak, kesinlikle sürülecek olan tüm bu insanlara yazık, dedi Reger. Sanat tarihçilerinin var olanlar içindeki işi en berbat iş ve geveze bir sanat tarihçisi, ki yalnız geveze sanat tarihçileri var aslında, kırbaçla kovalanmak, sanat dünyasının dışına itilmek, dedi Reger, dışarı itilmek tüm sanat tarihçileri, çünkü sanat tarihçileri asıl sanat yıkımcıları ve biz sanatı sanat yıkımcısı sanat tarihçilerine yıktırmamalıyız. Bir sanat tarihçisini dinlediğimizde midemiz bulanır, dedi, sanat tarihçisini dinlerken gevezelik ettiği sanatın nasıl yıkıldığını görürüz, sanat tarihçisinin gevezeliği ile sanat dumura uğrar ve yok edilir. Binlerce, hatta on binlerce sanat tarihçisi sanatı gevezeliğe döküp mahvederler, dedi. Sanat tarihçileri gerçek sanat katilleridir, bir sanat tarihçisini dinleyecek olursak, sanatın yok edilmesine katılmış oluruz, bir sanat tarihçisinin ortaya çıktığı yerde sanat yok edilir, gerçek bu. Böylece ben yaşamım boyunca hiçbir şeyden sanat tarihçilerinden nefret ettiğim kadar nefret etmedim, dedi Reger. Bir şeyden haberi olmayan birine Irrsigler'in bir resmi anlatışını dinlemek gerçek bir zevk, dedi Reger, çünkü o bir sanat yapıtını anlatırken asla gevezelik etmez, o bir geveze değildir, yalnızca alçakgönüllü bir açıklayıcı ve anlatımcıdır, o, sanat yapıtını onu seyredene açık bırakır, gevezeliği ile kilitlemez. Onlarca yıl içinde Irrsigler'e sanat yapıtlarının seyredilirken nasıl açıklanacağını öğrettim. Ama doğal olarak Irrsigler'in söylediği her şey benden, dedi Reger sonra, doğal olarak onun kendinden söylediği bir şey yok, gene de benim kafamdan çıkma en iyi şey, öğrenilmiş olsa da, zaman zaman faydalıdır. Görsel sanatlar denilen sanat, benim gibi bir müzik bilimci için son derece faydalıdır, dedi Reger, müzikbilime daha çok yoğunlaştıkça ve gerçekten de müzikbilime daha çok saplandıkça, giderek daha derinden ilgilendim görsel sanatlar denilen sanatla; bunun tersi olarak da, örneğin bir ressam için kendini müziğe adamasının son derece faydalı olduğunu düşünüyorum, yani ömür boyu resim yapmayı amaç edinmiş birinin ömür boyu müzik çalışmalarını da sürdürmesi gerekir. Görsel sanatlar olağanüstü bir biçimde müzikle tamamlanır, biri diğeri için

her zaman iyidir, dedi. Ben müzikbilimse çalışmalarımı görsel sanatlar denilen sanatlarla, özellikle de resim sanatıyla bir arada olmaksızın asla düşünemem, dedi. Müzikle ilgili işimi, aynı zamanda ve hiç de daha az bir coşkuyla ve hiç de daha az bir yoğunlukla olmaksızın, resim sanatıyla da ilgilendiğim için bu kadar iyi yürütebiliyorum. Otuz yıldan daha fazla bir süreden beri boşuna gitmiyorum Sanat Tarihi Müzesi'ne. Başkaları sabahları birahaneye gider ve üç dört bardak bira içer, ben buraya oturur ve Tintoretto'yu seyrederim. Belki bir çılgınlık diye düşünmek zorunda kalabilirsiniz, ama başka türlü yapamam. Birileri için onlarca yıllık en sevilen alışkanlıktır bir öğleden önce meyhanesinde dört bardak bira içmek, ben Sanat Tarihi Müzesi'ne giderim. Kimi sabah saat on bire doğru doldurulmuş küvete girer gündelik engelleri aşabilmek için, ben Sanat Tarihi Müzesi'ne giderim. Bir de Irrsigler'imiz varsa işimiz iş demektir, dedi Reger. Gerçekten de ben çocukluğumdan beri en çok müzelerden nefret ettim, dedi, ben doğma büyüme bir müze düşmanıyım, ama belki de özellikle bu nedenden ötürü otuz yili aşkın bir süreden beri buraya geliyorum, kuşkusuz zihinsel bir saçmalık olan bu durumu kendime caiz görüyorum. Bildiğiniz gibi Bordone Salonu'na Bordone için gitmiyorum, hatta Beyaz Sakallı Adam'ı şimdiye kadar yapılmış en olağanüstü tablolardan biri olarak görmeme rağmen Tıntoretto için bile gitmiyorum, ben Bordone Salonu'na o bankın yüzünden ve ideal ışığın ruhsal yeteneğim üzerine yaptığı etki yüzünden gidiyorum, gerçekten de özellikle Bordone Salonu'ndaki ideal ısı oranı ve bir tek Bordone Salonu'nda ideal Irrsigler olan Irrsigler yüzünden. Ve gerçekten de örneğin Velâzquez'in yakınında olmaya asla dayanamazdım. Nefretle sakındığım Rigaud ve Largillıere'i hiç anmayalım. Burada, Bordone Salonu'nda en iyi meditasyon olanağım var, tutun ki burada bankın üzerinde bazen bir şey okumak isteyeyim, örneğin sevdiğim Montaigne'i ya da belki de daha çok sevdiğim Pascal'ı ya da çok daha fazla sevdiğim Voltaire'i, gördüğünüz gibi sevdiğim yazarların hepsi Fransız, bir teki bile Alman değil, burada en rahat ve en faydalı biçimde okuyabilirim. Bordone Salonu benim düşünme ve aynı zamanda okuma salonum. Ve olur da canım su içmek isterse, Irrsigler bana bir bardak getirir, kalkmama bile gerek kalmaz. İnsanlar bazen benim bu bankta oturduğumu, Voltaire'imi okuduğumu ve bir bardak da berrak suyum olduğunu görünce şaşırırlar, hayretler içinde kalırlar, kafalarını sallarlar ve çıkıp giderler ve sanki beni özel devlet izinli çılgınlık özgürlüğü olan bir deli sanıyor gibidirler. Evde yıllardan beri artık kitap okumuyorum, burada Bordone

Salonu'nda ise yüzlerce kitap okudum, ama bu tüm bu kitapları Bordone Salonu'nda sonuna kadar okudum demek değil, yaşamımda asla bir kitabı sonuna kadar okumadım, benim okuma tarzım yüksek yetenekli bir sayfa çeviricininki, yani okumaktan çok sayfa çevirmeyi seven bir adamınki, yani birini bile okumadan düzinelerce, hatta yüzlerce sayfa çeviren birininki; ama adam bir sayfayı okuyacak olursa, onu hiç kimsenin okuyamayacağı titizlikle ve düşünülebilecek en büyük okuma isteği ile okur. Ben okuyucudan çok sayfa çeviricisiyim, bilmeniz gerekir, ve ben sayfa çevirmeyi okumak gibi seviyorum, yaşamımda okumaktan çok milyonlarca kez sayfa çevirdim, ama sayfa çevirirken her zaman en azından okurken duyduğum sevinci ve gerçek düşünsel zevki tattım. Dört yüz sayfalık bir kitabın topu topu üç sayfasını normal bir okuyucudan bin kez daha dikkatli okumamız, hepsini okuyan, ama bir tek sayfasını bile dikkatle okumayandan daha iyidir, dedi. Bir kitabın on iki satırını en yüksek yoğunlukla okumak ve böylece, söylenebileceği üzere, bütünün içine girmek, normal bir okuyucu gibi kitabı okumamızdan daha iyidir, o, sonunda okuduğu kitabı tıpkı bir uçak yolcusunun üzerinden uçtuğu manzarayı tanıyacağı gibi az bilir. O, çevreyi bile göremez. İşte bugün herkes her şeyi uçarken okuyor, her şeyi okuyorlar, ama hiçbir şeyi bilmiyorlar. Ben bir kitaba girer ve onun üzerine çökerim, her şeyimle, düşünün, bir iki sayfa üzerinde felsefî bir çalışma, sanki ben de oradaymışım gibi, bir manzaraya girmek, bir doğa, bir devlet oluşumu, bir toprak ayrıntısı isterseniz, bu toprak ayrıntısına yarım bir güçle ve yarım bir yürekle değil de tam olarak girmek, onu keşfetmek için ve sonra keşfedildiği anda elimdeki tüm titizlikle onu bütüne götürmek. Her şeyi okuyan, hiçbir şey anlamamıştır, dedi. Tüm Goethe'yi, tüm Kant'ı okumak gerekmez, tüm Schopenhauer'i de; birkaç sayfa Werther, birkaç sayfa Seçilmiş Akrabalıklar okuruz ve sonunda bu iki kitap hakkında, onları başından sonuna kadar okumuş olsaydık bileceğimizden daha çok şey biliriz ki bu da mutlaka en katıksız zevki verir. Ama bu etkili kendi kendini sınırlama için öyle çok cesaret ve öyle çok düşünce gücü gerekir ki, bu yüzden son derece ender olarak bunlar gerçekleştirilebilir ve biz kendimiz de bunu ender gerçekleştiririz; okuyan insan et yiyen insan gibi en iğrenç biçimde yiyici olur ve et yiyen insan gibi midesini ve tüm sağliğinibozar, kafasını ve tüm düşünsel varlığını. Felsefî bir araştırmayı bile, bir anda bütünüyle yutmaz, ve eğer şansımız varsa ondan yola çıkarak bütüne gidebileceğimiz bir ayrıntıyı çekip çıkarırsak daha iyi anlarız. En büyük

zevki de zaten parçalardan alırız, yaşama da bir parça olarak baktığımızda en büyük zevki aldığımız gibi ve bütün, aslında tamamlanmış bir bütünlük, ne kadar da korkunçtur bizim için. Bir bütünü, bir bitmişi, hatta bir tamamlanmışı parçalara ayırma şansımız olduğunda, ancak onu okumaya başladığımızda bundan yüksek, hatta en yüksek zevki alırız. Bizim çağımız bir bütün olarak çok uzun zamandan beri dayanilir değil, dedi, bir tek parçaları gördüğümüz yer bizim için dayanılabilirdir. Bütün ve tamamlanmış olan, bizim için dayanılmaz, dedi. İşte böylece benim için burada, Sanat Tarihi Müzesindeki resimlerin hepsi dayanılmaz, eğer doğruyu söyleyecek olursam, bence korkunçlar. Bunlara dayanabilmek için hepsinde teker teker, denildiği üzere ağır bir hata arıyorum, şimdiye kadar hep hedefe ulaştıran bir eylem biçimi, yani bu tamamlanmış denilen sanat yapıtlarının her birinden bir parça almak, dedi. Tamamlanmış olan, durmadan bizi yok etmekle tehdit etmiyor, bizi yok ediyor da, burada başyapıtlar rumuzu altında duvarlarda asili olan her şey, dedi. Ben, tamamlanmış olanın, bütünün var olmadığından yola çıkıyorum, burada duvarda asili olan, tamamlanmış denilen bir sanat yapıtından bir parça alıp bu sanat yapıtında onu yapan sanatçının ağır bir hatasını, sanatçının başarısız olduğu bir noktayı buluncaya kadar aradığımda bir adım öteye gidiyorum. Başyapıt denilen bu resimlerin hemen hepsinde ağır bir hata, onu yaratanın başarısızlığını buldum ve ortaya çıkarttım. Otuz yıldan fazla bir sürede tamamlandı sizin belki de rezil bir hesap diyebileceğiniz bu iş. Dünyaca ünlü bu başyapıtların, kimden olursa olsun, gerçekten de hiçbiri bir bütün ve tamamlanmış değil. Beni sakinleştiriyor bu, dedi. Aslında beni mutlu kiliyor. Bütün ve tamamlanmış olanın var olmadığını her anladığımızda, yaşamımızı sürdürme olanağımız var. Biz bütüne ve tamamlanmışa dayanamıyoruz. Roma'ya gidip San Pietro Bazilikasının zevksiz bir yapı olduğunu saptamamız gerekir, Bernini altarı mimarî bir budalalıktır, dedi. Kendisine dayanabilmek için Papa'yla yüz yüze gelmemiz gerekir, onun da önünde sonunda tıpkı herkes gibi çaresiz gülünç bir insan olduğunu kişisel olarak saptamamız için. Bach'ı defalarca dinlememiz gerekir, nasıl hata yaptığını saptamak için, Beethoven'i defalarca dinlememiz gerekir, nasıl hata yaptığını saptamak için, Mozart'ı bile defalarca dinlememiz gerekir, nasıl hata yaptığını saptamak için. En çok sevdiğimiz düşünce sanatçıları olsalar bile büyük filozof denilen kişilere de aynı yöntemi uygulamalıyız, dedi. Öyle ya, Pascal'ı tamamlanmış olduğu için değil, asında böylesine çaresiz olduğu için

severiz, tıpkı Montaigne'i ömür boyu aradığı ve bulamadığı çaresizliği için sevdiğimiz gibi, Voltaire'i de çaresizliği yüzünden severiz. Felsefeyi ve tüm düşünce bilimlerini sırf kesinlikle çaresiz oldukları için severiz. Gerçekte biz yalnızca, bir bütün olmayan, karmaşık ve çaresiz kitapları severiz. İşte bunun gibidir her şeyle ve herkesle, dedi Reger, bir insana da o sırf çaresiz olduğu ve bütünlenmiş olmadığı, karmaşık ve tamamlanmamış olduğu için özellikle bağlanırız. Evet, diyorum, El Greco, güzel, ama adamcağız hiç el çizememiş!, ve ben Veronese diyorum, güzel, ama adamcağız doğal bir yüz çizememiş. Bugün size Füg hakkında söylediklerim, dedi dün, tüm bestecilerin hiçbiri, en büyükleri bile, tamamlanmışını besteleyemedi, hatta Bach bile, oysa o dinginliğin ta kendisiydi ve adeta besteye özgü duruluktu. Tamamlanmış bir resim yoktur ve tamamlanmış bir kitap da yoktur ve tamamlanmış bir müzik parçası da yoktur, dedi Reger, gerçek bu ve benim gibi bir kafanın, ki bu ömür boyu kararsız bir kafa olmuştur, varliğinisürdürmesini sağlayan bu gerçektir. Kafanın arayan bir kafa olması gerekir, hataları, insanlık hatalarını arayan bir kafa, başarısızlıkları arayan bir kafa. İnsan kafası insanlık hatalarını aradığı zaman gerçekten bir insan kafasıdır. İnsan kafası insanlık hatalarını aramaya koyulmadığı takdirde insan kafası olmaz, dedi Reger. İyi bir kafa, insanlık hatalarını arayan kafadır ve olağanüstü bir kafa bu insanlık hatalarını bulan kafadır ve dâhiyane bir kafa da bulduğu bu hataları onları bulduktan sonra gösteren ve elindeki tüm olanaklarla bu hatalara işaret eden kafadır. Bu anlamda da, dedi Reger, kafasızca söylenmiş olan arayan bulur deyiminin doğruluğu ortaya çıkar. Kim ki burada, bu müzede başyapıt denilen yüzlerce yapıtta hata ararsa, onları bulur, dedi Reger. Bu müzedeki hiçbir yapıt hatasız değildir, diyorum. Bunu gülünç bulabilirsiniz, dedi, bu sizi ürkütebilir, beniyse mutlu kiliyor. Ve benim otuz yılı aşkın bir süredir karşıdaki Doğa Tarihi Müzesi'ne değil de Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmemin bir nedeni var. Hâlâ başında siyah şapkayla bankta oturuyordu, gerçekten de hareketsiz ve artık uzun bir süredir Beyaz Sakallı Adam'ı seyretmediği, Beyaz Sakallı Adam’ın ardında Tintoretto'yu değil, müzenin iyice dışında bambaşka bir şeyi seyrettiği kesindi, tıpkı benim Reger ve Beyaz Sakallı Adam'ı gözlemlerken, ardında dün bana fügleri anlatmış olan Reger'i görüşüm gibi. Onun fügleri açıklayışını o kadar sık dinlemiştim ki, dün onu dikkatle dinlemeyi canım istememişti, söylediklerini izliyordum gerçi ve bunlar son derece ilginçti, örneğin Schumann'ın füg denemeleri üzerine anlattıkları, ama düşüncelerim bambaşka yerlerdeydi. Reger bankta otururken görüyor

ve arkasında Beyaz Sakallı Adam'ı ve bana bir kez daha Füg Sanatı'nı çok daha büyük bir sevgiyle açıklamaya çalışan Reger'i görüyordum, Reger'in anlattıklarını dinliyor, ama çocukluğumu ve çocukluğumdaki sesleri duyuyordum, kız kardeşlerimin seslerini, annemin sesini, taşradaki büyükannem ve büyükbabamın seslerini. Ben çocukken taşrada oldukça mutlu olmuştum, ama her zaman kentte daha da mutlu oluyordum ve sonraları ve şimdi de kentte taşrada olduğumdan çok daha mutlu olduğum gibi. Tıpkı sanatta doğada olduğumdan çok daha mutlu olduğum gibi, doğa benim için her zaman ürkütücü olmuştur, sanatta kendimi her zaman güvenli hissetmişimdir. Daha çocuklukta, özellikle anne tarafından büyükannem ve büyükbabamın koruması altında tatilimi geçirme iznimin olduğu zamanlarda doğrusu gerçekten de mutluydum, ama sanat dünyası diye anılan dünyada hep daha güvendeydim, doğada değil, doğaya her zaman şaşırmışımdır, ama aynı derecede de ürkmüşümdür, ki bu bugüne kadar değişmedi, bir an bile doğada kendimi evimde hissetmedim, ama sanat dünyasında hep hissettim, en çok da müzik dünyasında güvendeydim. Kendimi bildim bileli, dünyada hiçbir şeyi müzikten çok sevmedim, diye düşündüm Reger'den geçerek, müzeden dışarıya çıkarak, çocukluğuma bakarak. Çoktan geçmişte kalmış olan çocukluğa bu aradan bakışları hep severim ve kendimi tamamen onlara bırakırım ve onlardan olabildiğince faydalanırım, bu çocukluğa bakış hiç bitmesin isterim diye düşünürüm hep. Regerün nasıl bir çocukluğu oldu? diye düşündüm, bunun üzerine çok şey bilmiyorum, çocukluk söz konusu olduğunda Reger konuşkan değildir. Ya Irrsigler'? O severek söz etmez bundan, geriye de severek dönüp bakmaz. Öğlene doğru her zaman daha çok kişi gruplar halinde gelir müzeye, son zamanlarda Doğu Avrupa ülkelerinden olağanüstü fazla kişi geliyor, arka arkaya birkaç gün Gürcistan'dan gelmiş gruplar gördüm, Rusça konuşan rehberlerle galeriye sürüldüler, sürüldüler doğru sözcük, çünkü bu gruplar müzeyi dolaşmıyorlar, koşarak geçiyorlar, aceleyle, aslında tamamen ilgisizler, tamamen yorgunlar Viyana'ya yaptıkları yolculukta katlanmak zorunda kaldıkları tüm izlenimlerden. Geçen hafta Tiflis'ten gelmiş bir adamın Kafkasyalı gruplardan ayrılarak müzede yolunu tek başına bulmaya kalkışım izledim, bir ressam olduğu ortaya çıktı, bana Gainsborough'yu sordu; Gainsborough'yu nerede bulacağını ona severek söyleyebildim. Sonunda grubunun kaldığı Wandl Oteli'ni sormak için yanıma geldiğinde, grubu çoktan müzeden çıkmıştı. Suffolk Çevresi önünde yarım saat geçirmiş bir an bile grubunu düşünmeden, Orta Avrupa'ya ilk kez

geliyormuş ve ilk kez bir orijinal Gainsborough görüyormuş. Bu Gainsborough'nun yolculuğunun doruk noktası olduğunu söyledi, şaşılacak kadar iyi bir Almancayla, arkasını dönüp müzeden dışarıya çıkmadan önce. Wandl Oteli'ni bulmasına seve seve yardımcı olmak istedim, ama reddetti. Genç, aşağı yukarı otuz yaşlarında bir ressam, bir grupla Tiflis'ten Viyana'ya geliyor ve Gainsborough'nun Suffolk Çevresi 'ne bakıyor ve Gainsborough'nun Suffolk Çevresini seyretmenin yolculuğunun doruk noktası olduğunu söylüyor. Bu gerçek, tüm öğleden sonra boyunca, akşama kadar beni düşündürdü. Bu adam Tiflis'te nasıl resim yapıyor? diye sorup durdum kendi kendime ve sonradan saçmalığından ötürü bu düşünceden vazgeçtim. Son zamanlarda Fransızlardan çok İtalyanlar, Amerikalılardan çok İngilizler Sanat Tarihi Müzesi'ni ziyaret ediyorlar. İtalyanlar, o doğuştan sanat yetenekleriyle sanki hep doğuştan uzmanmış gibiler. Fransızlar, daha bir canı sıkkın dolaşıyorlar müzeyi, İngilizler, sanki her şeyi biliyor ve tanıyorlarmış gibi davranıyorlar. Ruslar, hayranlık içindeler. Polonyalılar, her şeyi kibirle izliyorlar. Almanlar Sanat Tarihi Müzesi'nde durmadan kataloğa bakıyorlar salonları dolaşırken, duvarda asili orijinallere hemen hemen bakmıyorlar bile, kataloğa bakıyor ve müzede dolaşırken gittikçe daha derinlemesine dalıyorlar kataloğa, kataloğun son sayfasına gelene kadar ve böylece müzeden çıkıp tekrar dışarıya ulaşıncaya kadar. Avusturyalıların, özellikle de Viyanalıların pek azı Sanat Tarihi Müzesi'ne geliyor, her yıl Sanat Tarihi Müzesi'ne mecburi ziyaretlerini tamamlayan binlerce okul sınıfını saymazsam. Okul sınıfları erkek ya da kadın öğretmenleri tarafından müzede dolaştırilir, bu, öğrenciler üzerinde yıkıcı bir etki yapar, çünkü öğretmenler Sanat Tarihi Müzesi'ne yapılan bu ziyaretlerde öğrencilerdeki resme ve onun yaratıcılarına karşı duyulan her duyarliliği akıl hocalığı kısıtlılıklarıyla boğarlar. Genellikle ahmak oldukları için kendilerine teslim edilen öğrencilerdeki resim sanatı duygusunu öldürmekle kalmazlar, onların başında bulundukları müze ziyareti, günahsız kurbanları diyebileceğimiz kişiler için budalalıkları ve bu yüzden yaptıkları budala gevezelikler nedeniyle çoğunlukla her öğrencinin en son müze ziyaretine dönüşür. Öğretmenleriyle bir kez Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmiş olan bu öğrenciler tüm yaşamları boyunca bir daha oraya gitmezler. Bu genç insanların hepsinin ilk ziyareti, aynı zamanda son ziyaretidir. Bu ziyaretlerde öğretmenler kendilerine teslim edilmiş öğrencilerin sanata duydukları ilgiyi tümden yok ederler, bu bir gerçektir. Öğretmenler öğrencileri bozar, doğru olan bu, bu yüzyıllardır süregelen bir gerçek ve

Avusturyalı öğretmenler de daha başından beri öğrencilerdeki sanat zevkini mahvederler; tüm genç insanlar aslında başlangıçta her şeye açıktır, böylece sanata karşı da, ama öğretmenler onların içinden sanatı fırlatıp atarlar; çok sayıda ahmak Avusturyalı öğretmen kafası bugün de öğrencilerinin sanata ve sanatsala duydukları özlemi dikkatsizce berbat eder, oysa genç insanların hepsi başlangıçta doğal bir biçimde hayranlık duyar ve coşkuludur. Öğretmenler tamamen küçük burjuvadır ve içgüdüsel olarak öğrencilerindeki sanat hayranlığına ve coşkusuna karşı, sanatı ve sanatla ilgili her şeyi kendilerine has bunaltıcı, budala acemiliklerine indirgeyerek bir davranış geliştirirler ve okullarda sanatı ve sanatla ilgili her şeyi de, öğrencileri mutlaka iten, iğrenç flüt çalma ve aynı biçimde iğrenç ve duygusuz koro şarkıları haline getirirler. Öğretmenler böylece daha başlangıçta öğrencilerine sanata açılan kapıları kilitlerler. Öğretmenler sanatın ne olduğunu bilmezler, böylece öğrencilerine de anlatamaz ve sanatın ne olduğunu öğretemezler ve onları sanata doğru değil de, sanatın dışına iterler o iğrenç, duygusal, şarkili ve enstrümanla, öğrencileri usandırması gereken uygulamalı sanatlarıyla. Öğretmenlerinkinden daha ucuz bir sanat zevki yoktur. Öğretmenler daha ilkokulda öğrencilerin sanat zevkini mahvederler, öğrencilerden sanatı henüz başlangıçta söküp atarlar, onlara sanatı ve özellikle de müziği açıklayıp müziğin yaşam sevincine dönüşmesini sağlayacakları yerde. Zaten öğretmenler yalnızca sanatla ilgili olarak engelleyici ve yok edici değildirler, öğretmenler zaten her anlamda hep yaşam ve varoluş engelleyicileri olmuşlardır, genç insanlara yaşamı Öğretecek, onlara yaşamı açacak, yaşamı kendi doğalarının gerçekten de akıl almaz zenginliğine dönüştürecekleri yerde, onların içlerinde öldürürler yaşamlarını, onu içlerinde öldürmek için her şeyi yaparlar. Bizim öğretmenlerimizin çoğunluğu zavallı yaratıklardır, onların yaşamdaki görevleri, öyle görülüyor ki genç insanların yaşamlarını engellemek ve mutlaka bu yaşamı bunalıma dönüştürmektir. Öğretmenlik mesleğine de zaten aşağı orta sınıftan duygusal ve sapkın küçük kafalılar yapışıyor. Öğretmenler devletin yamaklarıdır ve Avusturya devletinin düşünsel ve ahlaksal açıdan bugün tamamen sakatlanmış olduğu, toplumsal açıdan tehlikeli karmaşa, bayağilik ve çürümüşlük dışında bir şey öğretmediği bir yerde, öğretmenler de doğal olarak düşünsel ve ahlaksal açıdan sakatlanmış ve bayağılaşmış ve çürümüş ve karmaşıklaşmıştır. Bu Katolik devletin sanat anlayışı yoktur ve bu yüzden de bu devletin öğretmenlerinin de yoktur ya da olamaz, iç karartıcı olan budur. Bu öğretmenler bu Katolik devletin ne

olduğunu ve onlara öğretmeleri için verdiklerini öğretirler: dar kafaliliğı ve dehşeti, hainliği ve aşağiliklığı, çarpıklığı ve karmaşayı. Öğrencilerin bu öğretmenlerden Katolik devletin ve Katolik devlet gücünün yalanciliğından başka öğrenecekleri bir şey yoktur, diye düşündüm Reger'i gözlemler ve aynı zamanda Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ı araciliğıyla yeniden çocukluğuma bakarken. Ben de bu korkunç, vicdansız öğretmenlere sahiptim, önce taşra öğretmenleri, sonra kent öğretmenleri ve hep dönüşümlü olarak kent öğretmenleri ve taşra öğretmenleri ve bu öğretmenlerin hepsi tarafından yaşamımın ortasından öteye mahvedildim, onlarca yilimı mahvetmişti öğretmenlerim, diye düşünüyorum. Bana ve benim kuşağıma da devletin ve bu devlet tarafından mahvedilen ve yıkılan dünyanın iğrençliklerinden başka bir şey vermediler. Bana da devletin çirkinliklerinden ve bu devlet tarafından belirlenmiş dünyadan başka bir şey vermediler. Bana da bugünkü genç insanlara verdikleri gibi kafasızlıkları, yeteneksizlikleri, ahmaklıkları ve beyinsizlikleri dışında bir şey vermediler. Bana da öğretmenlerim yeteneksizliklerinden başka bir şey vermediler, diye düşünüyorum. Bana da karmaşadan başka bir şey öğretmediler. Onlarca yıl benim de içimdeki her şeyi en büyük aldırışsızlıkla yok ettiler, aslında içimde, aklımın tüm olanaklarıyla kendi dünyamın yararına gerçekten geliştirme amacına yönelik olarak var olan her şeyi. Benim de böyle korkunç, dar kafalı, sefih öğretmenlerim oldu, insanlar ve insan dünyası hakkında tamamen adi görüşleri vardı, devletin emrettiği en adi görüştü bu, yani yeni, genç insanların içindeki doğanın bastırılması ve sonunda öldürülmesine yönelmenin bu devletin amaçları olduğu görüşü. Benim de bu sapkın flüt çalmalı ve sapkın gitar tıngırdatmak öğretmenlerim oldu, beni on altı beyitlik budala bir Schiller şiirini ezberlemeye zorladılar, ben bunu her zaman en korkunç cezalandırma olarak algıladım. Benim de yöntem olarak gizliden gizliye insanı küçük görmeyi çaresiz öğrencilerine uygulayan, duygusal ihtiraslı devlet yardakçısı, işaret parmakları havaya kaldırılmış öğretmenlerim oldu. Benim de her hafta birkaç kez kızılcık sopasıyla parmaklarımı şişiren ve kafamı kulaklarıma yapışarak yukarıya çeken şu ebleh devlet simsarlarım oldu, öyle ki gizli ağlama nöbetlerinden bir türlü kurtulamadım. Öğretmenler bugün artık kulakları çekmiyorlar ve artık kızılcık sopasıyla parmaklara vurmuyorlar, ama kafasızlıkları aynı kaldı, ben müzede öğretmenler öğrencileriyle eski ustalar denilen ustaların önünden geçerlerken başka bir şey görmüyorum, benimkilerin aynıları, diye düşünüyorum, beni yaşam boyu yıkan ve yaşam boyu mahvedenlerle

aynılar. Böyle olmak zorunda, böyle diyor öğretmenler ve en ufak bir karşıtlığa dayanıklılıkları yok, çünkü bu Katolik devletin en ufak bir karşıtlığa dayanası yok ve onlar öğrencilerine hiçbir şey, hele kendilerine has hiçbir şey bırakmıyorlar. Bu öğrencilerin içi yalnızca devlet çöpü ile doldurulur, başka bir şeyle değil, kazların içinin mısırla doldurulduğu gibi ve devlet çöpü bu kafalar boğulana kadar kafalara doldurulur. Devlet, çocuklar devletin çocuklarıdır diye düşünüyor ve buna göre davranıyor ve yüzyıllardan bu yana yıkıcı etkisini yapıyor. Gerçekte devlet doğuruyor çocukları, yalnızca devletin çocukları doğurulur, gerçek bu. Özgür bir çocuk yoktur, yalnızca devletin kendisiyle istediğini yapabileceği devlet çocuğu vardır, çocukları devlet dünyaya getirir, annelere ise yalnızca çocukları dünyaya getirdikleri telkin edilir, çocukların çıktıkları karın devletin karnıdır, doğrusu bu. Her yıl yüzbinlercesi devlet çocukları olarak devletin karnından çıkar, doğrusu bu. Devlet çocukları devletin karnından dünyaya gelir ve devlet okuluna giderler, orada devletin öğretmenleri tarafından eğitime alınırlar. Devlet, çocuklarını devlete doğurur, doğrusu bu, devlet kendi devlet çocuklarını devlete doğurur ve onları bir daha bırakmaz. Biz nereye bakarsak bakalım yalnızca devlet çocukları, devlet öğrencileri, devlet işçileri, devlet memurları, devlet yaşlıları, devlet ölüleri görürüz, doğrusu bu. Devlet yalnızca devlet insanları yapar ve buna olanak sağlar, doğrusu bu. Doğal insan yoktur artık, yalnızca devlet insanı vardır ve doğal insan varsa eğer bir yerde, izlenir ve ölümüne kadar kovalanır ve/ya da devlet insanına dönüştürülür. Benim çocukluğum güzel olduğu kadar korkunç ve ürkütücü bir çocukluktu, diye düşünüyorum, büyükanne ve büyükbabamın yanında doğal bir insan olma iznim vardı, oysa okulda devlet insanı olmak zorundaydım, büyükanne ve büyükbabamın evinde doğaldım, okulda devletliydim, yarım gün doğaldım, yarım gün de devletli, yarım gün ve dolayısıyla öğleden sonra doğaldım ve bu yüzden mutluydum, yarım gün, yani öğleden önce devletliydim ve bu yüzden de mutsuz bir insandım. Öğleden sonra en mutlu bendim, öğleden önce ise düşünülebilecek en mutsuz insandım. Yıllarca, öğleden sonraları en mutlu insandım, öğleden önceleri en mutsuz, diye düşünüyorum. Büyükanne ve büyükbabamın evinde ben doğal, mutlu, aşağıda okulda, kasabada doğal olmayan mutsuz insandım. Aşağıya kasabaya indiğimde devletini!) mutsuzluğuna iniyordum, dağı çıkıp büyükanne ve büyükbabamın evine geldiğimde, mutluluğa geliyordum. Büyükanne ve büyükbabama, dağa gittiğimde, doğaya ve mutluluğa gidiyordum, aşağıya, kasabaya ve okula

indiğimde yapaylığa ve mutsuzluğa gidiyordum. Sabah erkenden doğru mutsuzluğa gidiyor ve öğlen ya da öğleden sonra başlangıcında mutluluğa geri dönüyordum. Okul, devlet okulu, orada genç insanlar devlet insanı, yani yalnızca devlet yardakçıları yapilirlar. Okula gittiğimde devlete gidiyordum ve devlet de insanları mahvettiğinden, ben de insan mahvetme kurumuna gidiyordum. Yıllarca bert mutluluktan (büyükanne ve büyükbabadan!) mutsuzluğa (devlete!) gidip geldim, doğadan yapaylığa ve gene geriye, tüm çocukluğum bu gidip gelmeden başka bir şey değildi. Bu çocukluk gidiş gelişlerinde büyüdüm ben. Ama bu şeytansı oyunda doğa değildi kazanan, doğa dişilikti, okul ve devletti, büyükanne ve büyükbabanın evi değildi. Devlet beni de tüm diğerleri gibi kendi içine girmeye zorladı ve beni kendisi, yani devlet için uysallaştırdı ve benden bir devlet insanı yaptı, yö netmeliklenmiş ve kayıtlanmış ve terbiye edilmiş ve mezun edilmiş ve sapkınlaştırılmış ve bunalımlı olmuş biri yaptı, diğerleri gibi. İnsan gördüğümüzde, yalnızca devlet insanlarını görürüz, devlet hizmetlilerini, ne kadar doğru söylenmiş bir sözdür bu, doğal insanlar görmeyiz, tersine tamamen yapaylaşmış, devlet hizmetlileri olmuş, ömürleri boyunca devlete hizmet eden ve dolayısıyla ömürleri boyunca yapaylığa hizmet eden devlet insanlarını görürüz. İnsan gördüğümüzde, yalnızca devlet ahmaklığının hizmetine girmiş, yapaylaşmış devlet insanları görürüz. İnsan gördüğümüzde, yalnızca devlete teslim olmuş ve devlete hizmet eden, devletin kapanma düşmüş insanlar görürüz. Bizim gördüğümüz insanlar devlet kurbanlarıdır ve gördüğümüz insanlık, devlet yeminden başka bir şey değildir, onunla gittikçe daha oburlaşan devlet beslenir. İnsanlık, artık yalnızca devlet insanlığıdır ve yüzyıllardan beri, yani devletin varoluşundan bu yana kimliğini yitirmiştir, diye düşünüyorum. İnsanlık bugün artık kendisi devlet olmuş insanlıkdışilik tan başka bir şey değildir, diye düşünüyorum. Bugün insan artık yalnızca devlet insanıdır ve bu yüzden de o bugün artık mahvedilmiş insandır ve devlet insanı, düşünülebilecek en insan olabilen insandır, diye düşünüyorum. Doğal insan artık asla olamaz, diye düşünüyorum. Büyük kentlerde yığılmış milyonlarca devlet insanını gördüğümüzde midemiz bulanır, çünkü devleti gördüğümüzde de midemiz bulanmaktadır. Her gün uyandığımızda, şu bizim devletimiz yüzünden midemiz bulanır ve sokağa çıktığımızda, bu devletin nüfusu olan devlet insanlarından midemiz bulanır. İnsanlık devasa bir devlettir, ondan, eğer doğruyu söyleyecek olursak, her uyandığımızda midemiz bulanır. Her insan gibi ben de uyandığımda midemi bulandıran bir devlette yaşıyorum.

Bizdeki öğretmenler insanlara devleti öğretirler ve devletin tüm korkunçluğunu ve ürkütücülüğünü ve devletin tüm yalanciliğını, bir tek tüm bu korkunçluğun ve ürkütücülüğün ve yalanciliğın devletin kendisi olduğunu öğretmezler. Öğretmenler yüzyıllardan beri öğrencilerini devletin kıskacına alıp onlara yıllarca ve onyıllarca işkence eder ve onları paramparça ederler. İşte burada bu öğretmenler devlet emriyle öğrencileriyle müzeyi dolaşır ve o ahmaklıklarıyla onları sanattan tiksindirirler. Ama bu duvarlarda asili olan sanat, devlet sanatından başka bir şey mi, diye düşünüyorum. Re ger sanattan söz ettiğinde yalnızca devlet sanatından ve hele eski ustalar diye anılanlardan söz ettiğinde yalnızca eski devlet ustalarından söz ediyor. Çünkü bu duvarlarda asili olan sanat, devlet sanatından başka bir şey değil, hiç değilse burada, Sanat Tarihi Müzesi'nin tablolar galerisinde asili olanlar. Burada duvarlarda asili olan resimler, devlet sanatçıları tarafından yapılmış resimlerden başka bir şey değil. Hoş Katolik devlet sanatı, başka bir şey değil Hep bir çehre der Reger, asla bir yüz değil. Hep bir baş, asla kafa değil. İlle de ön tarafı, asla tersi değil, ve hep yalnızca, gerçek ve doğru değil, yalan ve dolan. Bu ressamların hepsi tamamen yalancı devlet sanatçılarıydı, onlara sipariş verenlerin hoşuna gitme isteğine uydular, bunda Rembrandt bile bir istisna oluşturmaz, diyor Reger. Şu Velâzquez'e bir bakın, devlet sanatından başka bir şey değil, Lotto'ya, Giotto'ya, hep devlet sanatı, şu doğayı tuvale sokup öldüren en eski Nazi ve Nazi öncesi Dürer gibi, Reger'in çok sık söylediği üzere, şu iğrenç Dü rer, çünkü o Ömer'den en derinden nefret eder, şu Nümberglı gravür sanatçısından. Buradaki duvarlarda asili olan resimleri, Reger, devlet sipariş sanatı olarak betimler, hatta Beyaz Sakallı Adam'ı bile bunlardan sayar. Eski ustalar diye anılanlar her zaman devlete ya da kiliseye hizmet etmişlerdir, aynı yola çıkar bu, der Reger hep, ha bir krala ya da bir papaya, ha bir düke ya da bir başpiskoposa. Özgür insan diye anılan insan nasıl bir ütopya ise, özgür sanatçı denilen şey de hep bir ütopya, bir çılgınlık olmuştur, der Reger sık sık. Sanatçılar, büyük sanatçılar denilenler, der Reger, diye düşünüyorum, ayrıca tüm insanların en insafsız olanlarıdır, polıtikacılardan daha da insafsızdırlar. Sanatçılar en yalancı olanlardır, polıtikacılardan daha da yalancıdırlar, yani sanat sanatçıları devlet sanatçılarından daha da yalancıdır dediğini duyuyorum şimdi gene Reger'in. Bu sanat hep en güçlüye ve güce yönelik olmuş ve dünyaya sırtını dönmüş, der Reger sık sık, bu da onun alçaklığıdır. Zavallı sanattır bu, başka bir şey değil, dediğini duyuyorum Reger'in dün, bugün onu Sebastiano Salonu'ndan

gözlemlerken. Ressamlar aslında neden resim yaparlar doğa dururken? diye bir kez daha sordu dün Reger. En olağanüstü sanat yapıtı bile doğayı taklıt etmenin, evet maymunluğun yalnızca zavallı, tamamen anlamsız ve amaçsız bir çabasıdır, dedi. Rembrandt'ın annesinin resmedilmiş yüzü, benimkinin gerçek yüzüne karşın nedir ki? diye sordu gene. Tuna nehrinin onları görürken içinden yürüyebildiğim su basmış kıyıları nedir ki resmedilmişlerin yanında? dedi. Benim için, dedi dün, resmedilmiş saltanattan daha iğrenç bir şey yoktur. Saltanat ressamlığı, başkaca bir şey değil, dedi. Resmetmek diyor insanlar, belgelemek diyorlar, ama bildiğimiz üzere yalnızca yalan olan, doğru olmayan resmediliyor ve belgeleniyor, sonraki kuşaklar doğru olmayanı ve yalanı asıyor duvarlara, büyük yazarlar denilenlerin bize bıraktıkları kitaplarda yalnızca doğru olmayan ve yalan var, bu duvarlarda asili olan resimlerde yalnızca doğru olmayan ve yalan var. Şu duvarda asili olan, hiçbir zaman ressamın resmettiği kişi değil, dedi Reger dün. Duvarda asili olan, yaşamış olan değil, dedi. Siz doğal olarak", dedi, bunun resmi yapan sanatçının görüşü olduğunu söyleyeceksiniz, ikiyüzlü bir görüş olsa da doğru bu, en azından bu müzedeki resimler her bir sanatçının Katolik devlet görüşünü yansıtır, çünkü burada asili olan her şey Katolik devlet sanatından başka bir şey değildir ve dolayısıyla, söylemek zorundayım ki, ne kadar olağanüstü olursa olsun alçak bir sanattır, alçak bir Katolik sanattır. Eski ustalar denilenler, özellikle de birçoğuna yan yana bakıldığında, yani yapıtlarına yan yana bakıldığında, yalancilik hayranlarıdır, Katolik devlete, yani Katolik devlet zevkine yaltakçilik etmiş ve ona satılmışlardır, dedi Reger. Bu yüzden de konusunu hep cennet ve cehennemden almış, ama asla dünyada bulamamış ve dünyadan almamış, tamamen bunaltıcı, Katolik bir sanat tarihi, tamamen bunaltıcı bir Katolik resim tarihi vardır önümüzde. Ressamlar resmetmek zorunda olduklarını resmetmediler, kendilerine sipariş edileni ya da onlara para ya da ünü kolaylaştıran ya da getireni resmettiler, dedi. Ressamlar, bu eski ustaların hepsi, ki onlardan çoğu zaman hiçbir şeyden iğrenmediğim kadar iğrenmişimdir ve her zaman tiksinmişimdir, dedi, hep bir beye hizmet ettiler, hiçbir zaman kendilerine ve de insanlığın kendisine değil. Her zaman para ve ün umdukları, içlerinden çıkan ikiyüzlü bir dünyayı resmettiler; hepsi bu amaçla resim yaptı, para hırsı ve ün hırsıyla, ressam olmak istedikleri için değil, fakat sırf ün sahibi olmak istedikleri için ya da para ya da hem ün hem de para sahibi olmak istedikleri için. Avrupa'da her zaman bir Katolik Tanrı'nın eline ve kafasına yapıştılar, dedi, bir Katolik Tanrı'nın

ve onun Katolik Tanrı'larının. Eski ustalar denilen bu ustaların, ne kadar dâhiyane olsa da, her bir fırça darbesi bir yalandır, dedi. Aslında gerçekten nefret ettiği ama aynı zamanda hep ve hele zavallı yaşamı boyunca hayranlık duymuş olduğu ressamları, dün, dünyayı süsleme ressamları diye andı. Avrupa Katolik saltanatlarının yalancı dindar dekorasyon yamakları, başkaca da bir şey değil bu eski ustalar, bu sanatçıların utanmadan tuvallerine yaptıkları her bir lekede görürsünüz bunu sevgili Atzbacher, dedi. En büyük resim sanatı demek zorundasınız doğal olarak, dedi dün, ama bunu söylerken, hiç değilse kendiniz için, bunun aynı zamanda alçak bir resim sanatı olduğunu düşünmeyi unutmamalısınız, bu sanatın alçaklığı aynı zamanda dindarlığı, bu da onda iğrenç olan şey. Benim önceki gün önünde bir saat durduğum Mantegna'nın önünde durursanız, birden bu Mantegna'yı duvardan söküp atmak geçer içinizden, çünkü onu birdenbire resmedilmiş çok büyük bir alçaklık olarak algılarsınız. Ya da bir süre Biliverti ya da Campagnola önünde durursanız. Bu adamların hepsi de yalnızca hayatta kalmak ve para kazanmak ve yaşamları boyunca hiçbir şeyden korkmadıkları gibi cehenneme gitmekten korktuklarından cennete gitmek için resim yaptılar, çok akıllı insanlar olmalarına rağmen, son derece zayıf karakterlilerdi. Ressamların hiçbiri iyi karakterlı değildir, hatta her zaman çok kötü karakterlıdirler ve bu yüzden de her zaman kötü zevk sahibi olmuşlardır, dedi Reger dün, bir tek büyük ressam denilen ya da eski usta denilen bulamazsınız ki iyi karakterlı ve iyi zevk sahibi olsun ve ben iyi karakterden rüşvet kabul etmeyen bir karakteri anlarım. Bütün bu eski ustalar denilen sanatçılar rüşvet alıyordu ve dolayısıyla onların sanatları benim için iğrenç, dedi Reger. Hepsini anlıyorum ve hepsinden en derinden iğreniyorum. Resmettikleri ve burada asili olan hiçbir şey hoşuma gitmiyor, diye düşünüyorum, dedi dün ve ben gene de onyıllardan beri bunlar üzerine çalışmaktan kendimi alamıyorum. Korkunç olan da bu ya, dedi dün, bu eski ustaları derinlemesine iğrenç buluyorum ve gene onları öğreniyorum. Ama gene iticiler, çok açık bu, dedi dün. Yüzyıllardan beri efcki ustalar olarak anılanlar yalnızca üstünkörü bir bakışa dayanabiliyorlar, onlara dikkatlı baktığımızda ve sonunda onlara gerçekten de son derece dikkatlı bakıp uzun süre incelediğimizde, yavaş yavaş çözülüyorlar, parçalanıyorlar önümüzde ve kafamızda, yavan, hatta çoğu kez son derece adi bir tat bırakıyorlar. En büyük ve en önemli sanat yapıtı bile sonunda devasa bir adilik ve yalan yığını gibi kafamıza çöküyor, çok büyük bir et yığınının midemize oturması gibi. Bir sanat yapıtına hayranlık duyarız ve bu, sonuçta

gülünçleşir. Kendinize zaman ayırıp bir kez Goethe'yi normalın dışında bir dikkatle ve normalın dışında bir yoğunlukla ve normalın dışında büyük bir arsızlıkla okursanız, okuduğunuz ne olursa olsun sonunda size gülünç görünür, onu normalın dışında bir sıklıkla okumanız yeterlıdir, kaçınılmaz biçimde gülünç olacaktır ve en akıllı şey bile sonunda bir budalalığa dönüşür. Hele bir dikkatle okumaya kalkın, okuduğunuz her şeyi berbat edersiniz. Ne okuduğunuz önemli değildir, sonunda gülünç olur ve sonunda hiçbir değeri kalmaz. Kendinizi sanat yapıtlarının içine girmekten koruyunuz, dedi, her şeyi ama her şeyi bozarsınız, en sevdiklerinizi bile. Bir resme çok uzun süre bakmayın, bir kitabı derinlemesine okumayın, bir müzik parçasını en büyük yoğunlukla dinlemeyin, bunu yaparsanız her şeyi ve onunla birlikte de dünyadaki en güzel ve en faydalı şeyi berbat etmiş olursunuz. Sevdiğiniz şeyleri okuyun, ama bütünüyle içine girmeye kalkışmayın, ne seviyorsanız onu dinleyin, ama tümden dinlemeyin, ne seviyorsanız onu seyredin, ama ona tümden bakmayın. Ben her şeye tümden baktığım, her şeyi tümden dinlediğim, her zaman her şeyi tümden okuduğum ya da her şeyi tümden dinlemeyi ve okumayı ve seyretmeyi denediğim için, sonuç olarak her şeyden nefret ettirdim kendimi, bu yüzden tüm görsel sanatlardan ve tüm müzikten ve tüm edebiyattan nefret ettirdim kendimi, dedi dün. Bu yöntemle sonuçta nasıl da tüm dünyadan nefret ettirdim kendimi, tam anlamıyla her şeyden. Yıllarca tam anlamıyla her şeyden nefret ettirdim kendimi ve duyduğum derin pişmanlıkla karımı da. Yıllarca, dedi, ben yalnızca bu nefret etme yöntemi içinde ve bu yöntem yoluyla varlığımı sürdürebildim. Ama şimdi yaşamımı sürdürmek istiyorsam eğer, tümden okumamam ve tümden dinlememem ve tümden gözlemlememem ve seyretmemem gerektiğini biliyorum. Tümden okumamak ve tümden dinlememek ve tümden gözlemlememek ve seyretmemek bir sanattır, dedi. Hâlâ bu sanata tümden hâkim sayılmam, dedi, benim yapım her şeyi tümden görmek ve aynı biçimde tümden ona dayanmak ve tümden sonuna kadar götürmek, bunu bilmeniz gerekir, benim asıl şanssızlığım bu, dedi. Onyıllar boyunca her şeyi tümden yapma isteği duydum, buydu benim şanssızlığım, dedi. Şu bizzat bana ait, her zaman tüme yönelik yıkma mekanizması, dedi. Benim gibi insanlar için de resim yapmadı zaten bu eski ustalar ve büyük eski besteciler de bestelemedi ve büyük eski yazarlar da yazmadı, doğal olarak benim gibi insanlar için değil, bunların hiçbiri benim gibi bir insan için asla resim yapmaz ve yazmaz ya da bestelemezdi, dedi. Sanat, tümden seyir ve tümden dinleme ve tümden

okuma için yapılmaz, dedi. Bu sanat insanlığın zavallı kesimi için yapilir, gündelik, normal kesimi için, evet, iyi inançlılar dışında kalan hiç kimse için yapılmaz demek zorundayım. Büyük bir yapı, dedi, benimki gibi bir gözün önünde nasıl da çabucak ufalır ve ne kadar ünlü ve doğru ve düzgün olursa olsun önünde sonunda gülünç bir mimariye indirgenir. Büyük mimari yapıtlar görmek için yolculuklara çıktım, dedi, doğal olarak da önce İtalya'ya ve Yunanistan'a ve İspanya'ya gittim, ama katedraller bakışlarımın altında kısa sürede çaresiz, hatta gülünç, gökyüzüne ikinci bir gökyüzü gibi bir şey eklemeye yönelik gülünç denemelere dönüştü, bir katedralden ötekine hep daha da olağanüstü bir ikinci gökyüzü eklemeye, bir mabetten ötekine daha da olağanüstüsünü yapma denemelerine, dedi, ve bu arada da hep hantallık çıktı ortaya. Doğal olarak en büyük müzeleri gezdim ve yalnız Avrupa'da da değil ve içlerindekileri inceledim, en büyük yoğunlukla inceledim, inanın bana, bir süre sonra bana, sanki bu müzeler resmedilmiş çaresizlikten başka bir şey içermiyorlarmış gibi geldi, resmedilmiş yeteneksizlik, resmedilmiş başarısızlık, dünyanın hantal yanı, bu müzelerdeki her şey başarısız ve hantal, dedi dün, hangi müzeye giderseniz gidin ve gözlemlemeye başlayın ve inceleyin, yalnızca başarısızlığı ve hantallığı incelersiniz. Tanrım, Prado, dedi, eski ustalara göre mutlaka dünyanın en önemli müzesi, ama karşıdaki Ritz'de ne zaman otursam ve çayımı içsem, gene de Prado'nun bile yalnızca eksiklik, başarısızlık, sonuçta yalnızca gülünçlük ve acemilikle dolu olduğunu düşünürüm. Bazı sanatçılar belirli zamanlarda, modaysa eğer, dedi, birdenbire dünyayı sarsan olağanüstülüğe şişirilir ler; sonra satilik olmayan bir kafa, birden bu dünyayı sarsan olağanüstü şeye parmağını sokar ve bu dünyayı sarsan olağanüstü şey aynı birdenbirelikle patlar ve hiçbir şey olur, dedi. Velazquez, Rembrandt, Giorgione, Bach, Handel, Mozart, Goethe, dedi, tıpkı Pascal, Voltaire gibi böylesine şişirilmiş olağanüstülüklerdir. Benim her zaman sanat bağımliliğından öteye geçmiş biçimde, sonsuz derecede saydığım şu Stifter bile, dedi dün, tıpkı BrucknerT dikkatle dinlediğinizde onun felaket olmasa da kötü bir besteci olduğunu anlamanız gibi kötü bir yazardır. Stifter korkunç bir üslupla yazıyor, ayrıca dilbilgisi açısından da her türlü eleştirinin altında kalır, Bruckner de karma şıkvahşi, geç yaşında bile gösterdiği dinî ergen nota çılgınlığı içinde aynı. Onunla gerçekten titizlikle ve radikal olarak ilgilenmeden Stifter'e yıllarca hayranlık besledim. Bir yıl önce Stifter'le titiz ve radikal olarak ilgilendiğimde, gözlerime ve kulaklarıma inanamadım. Bu derece yanlış dolu ve hantal bir Almanca ya

da Avusturyaca, ne derseniz deyin, tüm düşünce yaşamımda şimdiye kadar okumadım, hele böylesi ve hatta bugün sırf keskin ve berrak düzyazısından ötürü ünlenmiş bir yazar okumadım. Stifter'in düzyazısı, benim bildiklerimin içinde keskin olmanın tamamen dışında kalanı ve en berrak olmayanı, bunlar tamamen çarpık görünümler ve yanlış ve ters düşüncelerle dolu ve Yukarı Avusturya'da hep okul müfettişlığı yapmış olan bu taşra acemisinin, bugün hem de yazarlar tarafından, hepsinden önce de genç ve hiç de ünsüz olmayan ve dikkat çeken yazarlar tarafından göklere çıkartılmasına şaşıp kalıyorum. Sanırım bu insanların tümü, Stifter'i hiçbir zaman gerçekten okumadılar ve fakat körü körüne hayran kaldılar, Stifter'i hep yalnızca duydular, ama onu asla gerçekten okumadılar benim gibi. Ben bir yıl önce Stifter'i gerçekten okuduğumda, bu düzyazının büyük ustasını, öyle deniyor ya ona, bu hantal yazıcıyı bir zamanlar beğendiğim, hatta sevdiğim için kendimden iğrendim. Stifter'i gençlığimde okudum ve bu okuma macerasına dayalı bir anımsamam vardı onunla ilgili olarak. Stifteri on iki ve on altı yaşımdayken okumuştum, benim için asla eleştirel olmayan bir yaşta. Bundan sonra hiçbir zaman Stifter'i sınamadım. Stifter düzyazısının uzun yolunda dayanılmaz bir geveze, hantal ve en korkuncu da pasaklı bir üsluba sahip ve ayrıca Alman yazınındaki gerçekten en can sıkıcı ve yalancı yazar. Özlü, titiz ve açık diye bilinen Stifter düzyazısı gerçekte bulanık, çaresiz ve sorumsuz ve bir küçük burjuva duygusallığında ve küçük burjuva çaresizlığinde, öyle ki Witiko'yu ya da Büyükbabamın Dosyası'nı okurken mide bulanır. Hele bu Büyükbabamın Dosyası daha ilk satırlarında hantal bir deneme, düşüncesizce uzatılmış, duygusal, can sıkıcı, içsel ve dışsal hatalarla dolu bir düzyazı örneği, bunu sanat yapıtı olarak göstermek, Lınz tarzı bir küçük burjuva dalaveresinden başka bir şey değil. Bu küçük burjuva taşra deliği Lınz'den, ki Kepler zamanından beri, içinde insanların şarkı söyleyemedikleri bir operası, içinde insanların oynayamadıkları bir tiyatrosu, resim yapamayan ressamlarının, yazı yazamayan yazarlarının bulunduğu, gerçekten ayyuka çıkmış bu taşra deliğinden, birdenbire, genellıkle dâhi olarak tanımlanan Stifteı'in çıkmış olması da düşünülemezdi. Stifter bir dâhi değil, Stifter kasılmak yaşayan bir dar kafalı ve aynı biçimde kasılmak yazan, kokuşmuş bir okul adamı küçük burjuvadır, dilin en asgari istemlerine uymamıştır, kaldı ki bunu aşıp sanat yapıtları çıkarma yeteneğine sahip olsun, dedi Reger. Stifter, dedi, tümden bakarsak, nerdeyse benim yaşamımdaki en büyük sanatsal hayal kırıklıklarından biri. Stifter'in her üç ya da hiç değilse her dört cümlesinden

biri yanlış, düzyazılarındaki her iki üç betimlemeden biri başarısız ve Stifteinin ruhu, hiç değilse edebî yazılarında, orta karar. Stifter gerçekte, şimdiye kadar yazanlar arasında fantaziden en yoksun yazarlardan biri ve aynı zamanda da en şiirsellık karşıtı ve şiirsellıkten yoksun olanlardan biri. Ama okuyucular da edebiyat bilimcileri de hep bu Stifter'in kapanma düştüler. Bu adamın yaşamının sonunda kendini öldürmüş olması, onun mutlak orta kararlılığinideğiştirmez. Stifter kadar acemi ve beceriksiz ve üstüne üstlük bu kadar vurdumduymaz, dar kafalı ve aynı zamanda dünya çapında bu derece tanınmış bir yazar daha tanımıyorum dünyada. Anton Bruckner de buna benzer, dedi Re ger, o sapkın Tanrı korkusu ile Katoliklığe tutulup Yukarı Avusturya'dan Viyana'ya gelmiş ve kral ve Tanrı'ya bırakmış kendini tamamen. Bruckner de dâhi değildi. Onun müziği de karmaşık ve aynı Stifter'in düzyazısı gibi bulanık ve aynı biçimde ruhsuzdur. Stifter bugün artık sözün tam anlamıyla yalnızca Alman dilcileri için ölü bir kâğıt parçasıyken, Bruckner herkesi gözyaşına boğmakta. Bruckner'in ses tufanı dünyayı ele geçirdi diyebiliriz, duygusallık ve sahte gösteriş Bruckner'de zaferlerini kutlamakta. Bruckner, tıpkı Stifter'in pasaklı bir yazar oluşu gibi, pasaklı bir besteci, bu Kuzey Avusturya pasakliliği her ikisinde de var. Her ikisi de Tanrı'ya boyun eğen ve toplumsal açıdan tehlikeli bir sanat yaptılar, dedi Reger. Hayır, Kepler harika bir çocuktu, dedi Reger dün, ama o da zaten Kuzey Avusturyalı değildi, Württemberglıydi; Adalbert Stifter ve Anton Bruckner sonuç olarak edebiyat ve beste çöpü ürettiler. Kim ki Bach'ı, Mozart'ı ve Hândel'i, Haydn'ı takdir eder, dedi, o kimse Bruckner gibileri kendiliğinden reddetmek zorundadır, onları küçük görmesi gerekmez, ama reddetmelidir. Ve kim ki Goethe'yi takdir eder ve de Kleist'ı ve Novalıs'i ve Schopenhauer'i, o Stifter'i reddetmek zorundadır, ama Stifter'i küçük görmesi de gerekmez. Kim ki Goethe'yi sever, o aynı zamanda Stifter'i sevemez, Goethe işini zor yürüttü, Stifter ise hep çok kolay. Çirkin olan da, dedi dün Reger, özellikle Stifter'in kendisinden ürkülen bir eğitim adamı oluşu, hem de yüksek bir mevkide ve böylesine pasaklı yazışı, oysa onun öğrencilerinden birine asla böyle yazma izni verilmezdi. Onun öğrencilerinden biri Stifter'den bir sayfayı Stifter'in önüne koysaydı, bu sayfa Stifter tarafından baştan sona kırmızı kalemle çizilirdi, dedi, doğrusu bu. Biz Stifter'i kırmızı kalemle okumaya kalkarsak, düzeltme yapmaktan kurtulamayız, dedi Reger. Burada hiçbir dâhi kaleme sarılmadı, dedi, ancak bir yeteneksiz sarıldı. Şayet zevksiz, can sıkıcı ve duygusal ve amaçsız bir

edebiyat kavramı varsa, bu tam olarak Stifter'in yazdıklarına uyar. Stifteıün yazdıkları sanat değildir, söylemek istediği şey en iğrenç biçimde onursuzdur. En çok da evlerinde canı sıkılan, günü esneyerek geçiren memur eşlerinin ve dullarının onu okuması boşuna değildir ve boş zamanlarında hemşirelerin ve manastırlarda rahibelerin. Gerçekten düşünen bir insan Stifter'i okuyamaz. Sanırım Stifter'i çok ve olağanüstü çok beğenenler, Stifter'den habersizdirler. Bizim yazarlarımızın hepsi, istisnasız, bugün Stifter'den hep hayranlıkla söz edip yazıyorlar ve sanki o günümüzün yazar Tanrı'sıymış gibi sariliyorlar ona. Ya bu insanlar aptal ve hiçbir sanat zevkleri yok ve edebiyattan en ufak bir şey bile anlamıyorlar ya da yazık ki önce inanmak zorunda olduğum üzere Stifter'i okumadılar, dedi. Stifter ve Bruckner'le gelemezsiniz benim yanıma, özellikle de sanatla ve benim sanattan anladığımla ilgili olarak, dedi. Biri düzyazı bozucu, dedi, müzik bozucu, öteki. Zavallı Yukarı Avusturya, dedi, gerçekten de büyük dâhilerden ikisini çıkarttığına inanıyor, oysa yalnızca sınırsız derecede büyütülmüş iki serseri mayın yaratmış, biri edebiyatçı, biri de besteci. Avusturyalı kadın öğretmenlerin ve rahibelerin, Katolik gece masalarının üzerine, tarakları ve ayak parmağı makasları yanında sanat ikonu olarak Stifter'i koyduklarını düşündükçe ve devlet başkanlarının bir Bruckner senfonisini dinlerken nasıl gözyaşı döktüklerini düşündükçe, midem bulanıyor, dedi. Sanat, en yüksek ve aynı zamanda en iğrenç olandır, dedi. Ama kendi kendimizi yüksek ve en yüksek sanatın var olduğuna inandırmalıyız, dedi, yoksa umutsuzluğa kapiliriz. Her türlü sanatın çaresizlik ve gülünçlükte ve tarihin çöplüğünde her şey gibi son bulacağını bildiğimiz halde, hiç çekinmeden özgüvenle yüksek ve en yüksek sanata inanmalıyız, dedi. Biz onun ne olduğunu biliriz, yeteneksiz, başarısız olduğunu, ama bu bilgiyi her zaman doğru kabul etmemeliyiz, çünkü o zaman kaçınılmaz biçimde mahvoluruz, dedi. Bir kez daha Stifter'e dönecek olursam, dedi, bugün Stifter'e dayanan çok sayıda yazar var. Bu yazarlar, yazarlık yaşamı boyunca doğayı kötüye kullanmaktan başka bir şey yapmamış, kesinlikle bir yazı acemisi olan birine dayanıyorlar. Stifter, mutlak biçimde doğayı kötüye kullanan bir kişi olarak suçlanmak, dedi Reger dün. Yazar olarak, gören bir kişi olmak istedi ve gerçekte yazar olarak bir kördü, dedi Reger. Stifter'de her şey yapmacık, bir bakire gibi beceriksiz, çekilmez bir taşralı işaretparmağıdüzyazısı ortaya koydu Stifter, dedi Reger, başkaca bir şey değil. Stifter'deki doğa betimlemesi övülür. Doğa hiçbir zaman Stifter'in betimlediği biçimde yanlış kurulmadı, onun

hoşgörülü kâğıdının üzerinde bizi inandırmaya çalıştığı kadar hiçbir zaman can sıkıcı olmadı, dedi Reger. Stifter yalan olaylar anlatan bir edebiyatçıdan başka bir şey değildir, sanattan yoksun kalemi doğayı bile ve de doğal olarak okuyucuyu da felç etmiştir, oysa doğa gerçekte canlı ve olaylarla doludur. Stifter, her şeye kendi küçük burjuva peçesini takmış ve her şeyi nerdeyse boğmuştur, gerçek budur. Aslında bir ağacı anlatamaz, öten bir kuşu, akan bir nehri, gerçek budur. Bize bir şey göstermek ister ve onu felç eder yalnızca, parlaklık yaratmak ister ve yalnızca körleştirir, gerçek budur. Stifter doğayı bizim için tekdüzeleştirir ve insanları da ruh yoksulu ve kafasız yapar, hiçbir şey bilmez ve hiçbir şey keşfe demez ve betimlediği şeyi, ki yalnızca bir betimlemecidir, sınırsız biçimde kaba olarak betimler. Saptanamaz bir nedenden ötürü üne ulaşmış kötü ressamların kalıtesi vardır onda, dedi Reger, ve işte onlar da burada, bu binada duvarlarda asilidırlar, Dürer'i düşünsenize bir ve bu yüzlerce orta karar işi, çerçeveleri kendilerinden çok daha değerlıdir. Bu resimlerin hepsine hayranlık duyulur, ama hayranlık duyanlar nedenini bilmezler bunun, tıpkı Stifter okuyucularının nedenini bilmeden okuyup hayranlık duymaları gibi. Stifter'de en anlaşılmayan şey onun ünüdür, dedi Reger, çünkü yaptığı edebiyat anlaşılmazın dışındaki her şeydir. Büyükler denilenleri çözeriz, zamanla parçalara ayırırız, onları kaldırırız, dedi, büyük ressamları, büyük müzikçileri, büyük yazarları, çünkü onların büyüklükleriyle yaşayamayız, düşündüğümüz ve her şeyi sonuna kadar düşündüğümüz için, dedi. Ama Stifter ne eskiden ne de şimdi büyüktü ve bu işlem için örnek oluşturmaz. Saygı duyma ve sevgi bağımlısı bir insan tarafından onyıllar boyunca büyük olarak hayranlık duyulan, hatta sevilebilen, ama hiçbir zaman büyük olmamış bir sanatçı örneğidir Stifter yalnızca. Saydığımız, hayranlık duyduğumuz ve sevdiğimizin büyüklüğünün büyüklük olmadığını ve hiçbir zaman da böylesine bir büyüklüğün olmadığını, yalnızca büyüklük sandığımızı ve aslında küçüklük, hatta alçaklık olduğunu hissettiğimiz zaman uğradığımız düş kırıklığı, aldatılmış birinin yakıcı acısını duymamıza neden olur. Biz bir objeyi gözü kapalı kabul edip, yıllarca ve onyıllar ca, olağandır ki tüm bir yaşam boyu, onu bir kez olsun sınamadan, hep sayar ve seversek o da tamamen kendiliğinden intikam alır, dedi Reger. Ben bir kez olsun, diyelim ki otuz yıl ya da yirmi yıl önce, hiç değilse on beş yıl önce Stifteı'i sınamış olsaydım, bu geç düş kırıklığından kendimi kurtarmış olurdum. Biz asla şu ya da bu tamamdır ve tüm zamanlar için bu tamamdır dememeliyiz, tüm sanatçıları durmadan sınamalıyız, çünkü biz

sanat bilgimizi ve sanat zevkimizi kuşkusuz geliştiriyoruz. Stifter'in bir tek mektupları iyidir, dedi Reger, bunun dışında kalan her şey değersizdir. Ama edebiyat bilimi herhalde daha çok uzun bir süre Stifter'le uğraşacak, çünkü Adalbert Stifter gibi yazı idollerine hâlâ bütünüyle düşkün, bunlar düzyazı edebiyatına girmeyecek olsalar da, daha uzun bir süre bu bilimcilerin ekmeğine yağ sürecekler. Bazen bir çaba gösterip çeşitlı insanlara, çok akıllılara ve daha az akıllılara, çok zekilere ve daha az zekilere okumaları için Stifter'in bir kitabını verdim, örneğin Renklı Taşla/1, Kondor'u ya da Brigitta'yı, hatta Büyükbabamın Dosyası'nı bile ve sonra bu insanlara okuduklarının hoşlarına gidip gitmediğini sordum, bana dürüst bir cevap vermelerini istedim onlardan. Benim dürüst bir cevaba zorladığım bu insanların hepsi hoşlarına gitmediğini, onları sonsuz düş kırıklığına uğrattığını ve onlara temelinde bir şey söylemediğini hem de hiçbir şey söylemediğini dile getirdiler, hepsi de bu kadar kafasızca yazılar yazan ve üstelik söyleyecek hiçbir şeyi olmayan bir adamın nasıl böyle ünlü olabileceğine şaşırdılar. Bu Stifter deneyi uzun süre beni neşelendirdi, dedi, yani benim tarafımdan Stifter sınaması diye anılan şeyi yapmış olmam. Aynı biçimde ara sıra insanlara Tiziano'nun, örneğin Pesaro Madonnası'nın gerçekten hoşlarına gidip gitmediğini sorarım. Soru sorulanların hiçbirinin hoşuna gitmemiştir resim, herkes ona ününden dolayı hayranlık duyar, hiçbirine bir şey söylemez resim. Ama Stiftefi Tiziano'yla karşılaştırmak değil niyetim, bu son derece saçma olurdu, dedi Reger. Edebiyat bilimcileri Stifter'e yalnızca âşık değiller, Stifter'e tapıyorlar. Sanıyorum edebiyat bilimcileri Stifterte ilgili olarak kesinlıkle yetersiz bir ölçü kullanıyorlar. Stifter üzerine, onun çağdaşı hiçbir yazar üzerine yazmadıkları kadar çok yazıyorlar ve biz onların Stifter üzerine ne yazdıklarını okuduğumuzda, onların Stifter'den hiçbir şey okumamış olduklarını ya da en azından tamamen üstünkörü okuduklarını anlıyoruz. Doğa şimdi son derece gündemde, dedi Reger dün, bu da Stifter'in şimdi neden bu kadar gündemde olduğunun bir nedeni. Doğayla ilgili her şey şimdi çok moda, dedi Reger dün, bu yüzden de Stifter şimdi çok, hem de en moda. Orman şimdi çok moda, yayla nehirleri şimdi çok moda, öyleyse Stifter de şimdi çok moda. Stifter herkesi öldüresiye sıkıyor, ama hoş olmayan biçimde şimdi çok moda, dedi Reger. Genel olarak da duygusallık, ki bu en korkuncu, şimdi çok moda, tıpkı kitsch olan her şeyin şimdi çok moda olması gibi; yetmişlı yılların ortalarından bugüne, seksenlı yılların ortalarına kadar duygusallık ve kitsch çok moda, edebiyatta çok moda, resimde ve de müzikte. Bugün,

seksenlı yıllarda yazıldığı gibi duygusal kitsch hiçbir zaman yazılmadı, hiç bu kadar kitsch ve duygusal resim yapılmadı ve besteciler kitsch ve duygusallıkta birbirleriyle yarıştılar, tiyatroya gidin bir, orada bugün toplumu tehdit eden kitsch'ten başka bir şey sunulmuyor, duygusallıktan başka, tiyatroda vicdansızlık ve vahşilik sunulsa da hepsi yalnızca haince kitsch bir duygusallık. Sergilere gidin, orada yalnızca en yoğun kitsch ve en çirkin duygusallık gösterilir. Konser salonlarına gidin hele, orada da yalnızca kitsch ve duygusallık duyacaksınız. Kitaplar bugün kitsch ve duygusallıkla doldurulmuş, işte Stifter'i son yıllarda böylesine moda yapan da bu. Stifter bir kitsch ustası, dedi Reger. Stifter'in herhangi bir sayfasında o kadar çok kitsch var ki, şiire susamış rahibeler ve hastabakıcılar daha kuşaklar boyu bununla tatmin edilebilirler, dedi. Gerçekten de Bruckner de yalnızca duygusal ve kitsch, aptal, anıtsal orkestral bir tiksintiden başka bir şey değil. Bugün yazan genç ve çok genç yazarlar, çoğunlukla yalnız düşüncesiz ve kafasız bir kitsch yazıyorlar ve kitaplarında nerdeyse dayanılmaz boyutta dokunaklı bir duygusallık geliştiriyorlar, bu yüzden Stifter'in onların katında da çok moda oluşu anlaşilir bir şeydir. Düşüncesiz ve kafasız kitsch'i büyük ve yüksek edebiyata sokan ve kitsch bir intiharla son bulan Stifter, şimdi çok moda, dedi Reger. Şimdi orman sözcüğünün ve ormanın ölümü sözcüklerinin bu kadar moda oluşu ve hele özellikle orman kavramının en çok kullanılan ve en kötüye kullanılan sözcük oluşu ve Stifter’in Yüksek Orman' inin şimdiye kadar satmadığı kadar çok satması, hiç de anlaşılmaz bir şey değildir. Bugün insanların özlemi şimdiye kadar hiç olmadığı kadar doğadır ve herkes Stifter'in doğayı betimlediğine inandığı için Stifter'e koşar. Oysa Stifter doğayı asla betimlememiş, onu yalnızca kitsch'leştirmiştir. İnsanların tüm aptallığı, şimdi hepsinin ve yüzbinlercesinin Stifter'e hac etmesi ve onun her bir kitabı önünde diz çökme sindendir, sanki bunların her biri bir kilise mihrabıymışçasına. İşte özellikle de bu sahte hayranlıkları içinde insanlık benim için iğrenç, dedi Reger, benim için tamamen itici. Nihayet sonunda her şey gülünçlüğe ya da hiç değilse zavalliliğa dönüşüyor, ne kadar büyük ve ne kadar önemli olursa olsun, dedi. Gerçekten de Stifter bana hep Heidegger'i anımsatır, şu gülünç, nasyonal sosyalıst, şalvarlı dar kafalıyı. Stifter yüksek edebiyatı nasıl utanmazca tamamen kitsch'leştirdiyse, Heidegger de, Kara Orman filozofu Heidegger de felsefeyi kitsch'leştirdi, Heidegger ve Stifter, ikisi de kendilerine göre felsefe ve edebiyatı iyileşmez biçimde kitsch'leştirdi. Savaş ve savaş sonrası kuşaklarının peşinden koştukları, o henüz hayattayken,

iğrenç ve budala doktora tezlerini üzerine yığdıkları Heideggeri hep bir Kara Orman bankı üzerinde, o sapık örme hayranlığı içinde kendi Heidegger koyunlarından kestiği yünle ona durmadan kışlık çorap ören karısının yanında otururken görüyorum. Heidegger'i, Kara Orman evinin bankında, onu ömür boyu ezen ve ona tüm çorapları ören ve tüm başlıkları işleyen ve ona ekmek yapan ve yatak örtüleri dokuyan ve onun sandallarını bile kendisi üreten karısının yanında görüyorum hep, başka türlü değil. Heidegger bir kitsch kafalıydı, dedi Reger, tıpkı Stifter gibi, ama Stifter'den çok daha gülünçtü, Stifter aslında trajik bir kişilikti, Heidegger her zaman gülünçtü, tıpkı Stifter gibi küçük burjuva, tıpkı ürkütücü biçimde büyüklük hastası, Önalpler'in cılız bir düşünürüydü ve bence Alman felsefe türlüsü için çok uygundu. Hepsi Heidegger'i başkasına kısmet olmayan biçimde akıl almaz bir açlıkla kaşıkladı onyıllar boyunca ve Alman dilcileri ve felsefecileri midelerini onunla doldurdular. Heidegger'in olağan bir yüzü vardı, düşünce yüzü değildi bu, dedi Reger, tamamen düşüncesiz bir kişiydi, her türlü fantaziden yoksun, her türlü duyarlılıktan yoksun, sapma kadar Alman bir felsefe geviş getiricisi, Alman felsefesinde otlayan ve onun üzerine onyıllar boyunca Kara Orman'da işveli gübresini bırakmış, sağılamaz derecede yüklü bir felsefe ineğiydi, dedi Reger. Heidegger felsefeci bir evlilik sahtekârıydı, dedi Reger, Alman düşünce bilimcilerinin bütün bir kuşağım tepetaklak etmeyi başardı. Heidegger Alman felsefe tarihinin itici bir bölümüdür, dedi dün Reger, buna tüm bilim Almanları katılmıştır ve hâlâ da katılmaktadırlar. Heidegger bugün de tam olarak kavranmamışlar, Heidegger ineği zayıflaşa da Heidegger sütü hâlâ sağılmaktadır. Todtnauberg'deki o yalancilik evinin önünde, keçeleşmiş şalvarı, içinde hiç durmadan Alman ahmaklığının kaynadığı, kara Kara Orman bereli bu düşünce dar kafalısı Heidegger, artık benim için maskesi düşmüş bir fotoğraftan başka bir şey değildir, dedi Reger. Yaşlandığımızda birçok öldürücü modadan geçmişizdir, bütün bu öldürücü sanat modaları ve felsefe modaları ve kullanım eşyaları modaları. Heidegger, bir zamanlar bütün Almanya'yı saran bir felsefe modasından bir yığın gülünç fotoğraf ve bir yığın daha da gülünç yazıdan başka bir şey kalmayışına iyi bir örnektir. Heidegger felsefeci bir pazar çığırtkanıydı, pazara yalnızca çalınmış mal getirdi, Heidegger'deki her şey ikinci eldir, o bir kopyacı düşünürün ilkörneğiydi, kendi kendine düşünce üretmek için her şeyi, ama gerçekten de her şeyi eksikti. Heidegger'in yöntemi, yabancı büyük düşünceleri en insafsızca kendi küçük düşüncelerine döndürmek olmuştur, böyledir

gerçekten. Heidegger büyük olan her şeyi öylesine kü çültmüştür ki bunlar Almanlara uygun olmuştur, anlıyor musunuz, Almanlara uygun, dedi Reger. Heidegger Alman felsefesinin küçük burjuvasıdır, Alman felsefesine kitsch uyku takkesini, o her zaman, her fırsatta giydiği kitsch kara uyku takkesini geçirmiştir. Heidegger Almanların kilibık, uyku takkei filozofudur, başka da bir şey değildir. Bilmiyorum neden, dedi Reger dün, ama ne zaman Stifter'i düşünsem, Heidegger gelir aklıma ve tersi. Heideggefin de tıpkı Stifter gibi en çok kasılmak kadınlar tarafından sevilmiş olması ve bugün hâlâ sevilmesi, özenlı rahibeler ve özenlı hastabakıcıların Stifter'i nerdeyse en sevdikleri yemek gibi yuttukları biçimde Heideggerü de yutmaları rastlantı değildir. Heidegger bugün de Alman kadın dünyasının en sevilen filozofu. Kadınlar filozofu'dur Heidegger, Alman felsefe iştahı için çok uygun olan, doğrudan doğruya bilimciler tavasından çıkmış öğlen yemeği sofrası filozofu. Bir küçük burjuva ya da aristokrat küçük burjuva topluluğuna girmeyegörün, size daha ordövrden önce Heidegger ikram edilir, henüz paltonuzu çıkartmamışsınızdır ki size bir parça Heidegger sunulur, henüz oturmamışsınızdır, ama ev sahibesi size gümüş tepsi üzerinde bir Heidegger şeri'si getirir. Heidegger her zaman iyi hazırlanmış bir Alman felsefesidir, her yerde ve her zaman ikram edilebilir, dedi Reger, her evde. Bugün ondan daha küçük düşmüş bir filozof tanımıyorum ben, dedi Reger. Felsefe için bitti zaten Heidegger, daha on yıl önce büyük düşünürdü, oysa şimdi yalnızca sözümona entelektüel evlerde ve sözümona entelektüel topluluklarda kusup duruyor ve onların tamamen doğal olan yalanciliklarına bir de yapay olanını ekliyor. Tıpkı Stifter gibi Heidegger de Alman ortalama ruhu için tatsız, ama kolaylıkla hazmedilen bir okuma muhallebisi. Heidegger’in düşünce ile hiçbir ilgisi yok, tıpkı Stiftertn düzyazıyla hiçbir ilgisi olmadığı gibi, inanın bana, bu ikisinin felsefe ve düzyazı alanında hiç değerleri yok, ben gene de Stiftert, beni her zaman itmiş olan Heidegger'e göre daha değerlı bulurum, çünkü Heideggerün her şeyi beni her zaman iğrendirmiş tir, yalnızca kafasındaki uyku takkesi ve Todtnauberg'de kendi yaktığı sobanın üzerindeki kendi ördüğü kışlık donu değil, kendi oyduğu Kara Orman bastonu değil yalnızca, kendi oyduğu Kara Orman felsefesi de, bu trajikomik adamın her şeyi beni her zaman iğrendirmiştir, düşündüğüm her an derinden itmiştir; Heidegger'den bir tek satırı bilmem yetmiştir ondan iğrenmem için, hele okuduğumda haydi haydi iğrenmişimdir, dedi Reger; Heideggerü hep bir şarlatan olarak görmüşümdür, çevresindeki her şeyi kullanmış ve bu kullanış içinde Todtnauberg'deki bankında

güneşlenmiştir. Üstün akıllı kişilerin bile Heidegger’in kapanma düştüklerini ve benim en iyi kadın arkadaşlarımdan birinin de Heidegger üzerine tez yazdığını, üstelik de bu tezi ciddi olarak yazdığını düşünecek olursam, bugün bile midem bulanır, dedi Reger. Şu hiçbir şey nedensiz değildir en gülünç olanı, dedi Reger. Ama Almanları yapmacıklık etkiler, dedi Reger, Almanlarda bir yapmacıklık ilgisi vardır, bu onların öne çıkan en önemli özelliklerinden biridir. Avusturyalılara gelince, onlar bu noktaların hepsinde daha da beterdir. Çok yetenekli bir kadın fotoğrafçının, o her zaman emekli olmuş, tıknaz, kurmay subay görünümündeki Heidegger'i çektiği bir dizi fotoğraf gördüm, dedi Reger, bunları size bir gün göstereceğim; bu fotoğraflarda Heidegger yatağından kalkıyor, Heidegger gene yatağına giriyor, Heidegger uyuyor, uyanıyor, donunu giyiyor, çoraplarını geçiriyor ayağına, bir yudum şarap içiyor, kütük evinden dışarı çıkıyor ve ufka bakıyor, bastonunu oyuyor, takkesini takıyor, takkesini kafasından alıyor, takkesini elinde tutuyor, bacaklarını ayırıyor, kafasını kaldırıyor, kafasını eğiyor, takkesini elinde tutuyor, sağ elini karısının sol elinin üzerine koyuyor, karısının sol elini kendi sağ elinin üzerine koyuyor, evin önüne çıkıyor, evin arkasına geçiyor, evine doğru yürüyor, evinden çıkıyor, okuyor, yiyor, çorbasını kaşıklıyor, kendine (kendi yaptığı) ekmekten bir parça kesiyor, (kendi yazdığı) bir kitabı açıyor, (kendi yazdığı) bir kitabı kapatıyor, eğiliyor, uzanıyor vesaire, dedi Reger. Kusturucu. Wagner'ciler çekilmezken bu Heidegger'çiler nasıl çekilir, dedi Reger. Ama doğaldır ki Wagner Heidegger ile karşılaştırılamaz, o gerçek bir dâhiydi, dâhi kavramı ona hiç kimseye uymadığı kadar uyar, oysa Heidegger küçük, felsefî bir arka sıra eridir. Şurası kesinki Heidegger bu yüzyilin en şımartılmış Alman felsefecisiydi, aynı zamanda da en önemsizi. Heidegger'e en çok felsefeyi yemek pişirme sanatıyla karıştıranlar hac etti, felsefeyi kızartmayla ve fırınlanmışla ve pişirilmişle bir tutanlar, bu da Alman zevkine tamamen uygun bir durumdur. Heidegger Todtnauberg'de sarayda gibi yaşıyor ve felsefî Kara Orman kürsüsünde kendisine kutsal bir inek gibi hayranlık duyulmasını sağlıyordu her zaman. Ünlü ve ürkülen, Kuzey Almanyalı bir dergi yayımcısı bile onun önünde vecde gelerek diz çöküyordu ağzı açık olarak, sanki kendisine, batmakta olan güneşte evinin önündeki bankta oturan Heidegger tarafından kutsal düşünce ekmeğinin verilmesini umuyordu. Tüm bu insanlar Todtnauberg'e Heideg geTe hac edip kendilerini gülünçleştirdiler, dedi Reger. Yani felsefî Kara Orman'a ve kutsal Heidegger dağına hac edip idolleri nin önünde diz çöktüler.

İdollerinin tamamen boş bir düşünce olduğunu o ahmaklıkları içinde anlayamadılar. Bunu hissetmediler bile, dedi Reger. Gene de Heidegger olgusu Almanların filozoflar kültü için örnek olarak anlamlıdır. Her zaman yanlış kişilere yapışırlar, dedi Reger, kendüerine uygun olanlara, budalalara ve kuşkululara. Ama korkunç olan da, dedi sonra, benim her ikisiyle de hısım olmam, StifterTe ana tarafından, Heidegger'le baba tarafından, işte bu durum nerdeyse grotesk, dedi Reger dün. Brucknerte bile hısımım ben, denildiği üzere çok uzaktan olsa da, ama gene hısım işte. Ama bu hısımlıklardan utanacak kadar da budala değilim, bu çok aptalca olurdu doğrusu, dedi Reger, bu hısımlık gerçeğinden ana babamın ve ailemin her zaman duydukları hayranlık gibi büyük bir hayranlık duymasam da. Hangi Yukarı Avusturya ya da sırf Avusturya ya da Alman aklımından gelirlerse gelsinler, dedi, benim atalarım tüccardı, babam gibi sanayiciydi, eski zamanlarda doğal olarak çiftçiydiler, başka yörelerden çok Bohemya'dandılar, Alple/den olanı daha az, daha çok Önalpler'dendiler ve bir de güçlü bir Yahudi ilişkisi vardı. Atalarım arasında bir başpiskopos ve iki kişinin katili de vardı. Hayır, dedim kendi kendime hep, nereden geldiğimi daha dikkatlıce araştırmayacağım, çünkü o durumda zamanla daha da beter korkunçluklarla didişirim, bunlar da beni, itiraf etmeliyim ki, korkutuyor. İnsanlar atalarını deştikçe deşiyor ve atalar yığınını karıştırdıkça karıştırıyor, her şeyi karıştırıp bitirinceye kadar ve gene de memnun olmuyorlar ve dolayısıyla tepetaklak düşüp düş kırıklığına uğruyorlar, dedi. Ben hiçbir zaman böyle atalar karıştırıcısı olmadım, bunu yapabilmek için hiçbir olanağım yok, ama zamanla benim gibi bir insanın bile karşısına birdenbire atalarının en garip örnekleri çıkıveriyor, bu durumdan kimse kaçamıyor, bu ataların deşilmesi işine istediği kadar karşı koysa da, o gene deşiyor, deşiyor. Sonuç olarak ben gerçekten de ilginç bir karışımdan oluşuyorum, diyebiliriz ki her şeyin bir kesitiyim. Benim bildiklerimden daha azını bilmek, bu anlamda her zaman daha iyi olurdu, ama yaşla ne de olsa birçok şey gün ışığına çıkıyor, istemesen de, dedi. Binsekizyüzkırksekizde Cattaro'da okuma yazma öğrenen ve bunu gururla Lınz'deki ana babasına bir mektupla bildiren marangoz çırağı en sevdiğim kişi, dedi. Ana tarafından bu marangoz çırağı, bugünkü Kotor'da, Cattaro kalesinde topçu olarak konuşlandırılmış biriymiş ve bende onun on sekiz yaşındayken sevinçle dolu olarak Cattaro'dan Lınz'deki ana babasına yazdığı mektup hâlâ duruyor, üzerinde resmî krallık postasının, mektubun içeriğinin sakıncalı olduğuna dair bir notu var. Biz atalarımızın tümüyüz,

dedi Reger, onları tümü ve bir de buna ek olarak kendimiziz. Stifter'le akraba olmak, tüm yaşamım boyunca benim için değerlı bir olağanüstülük olmuştu, ta ki Stifter'in benim o yaşamım boyunca hep hayranlık duyduğum üzere büyük yazar ya da ozan olmadığını anlayıncaya kadar. Heidegger'le akraba olduğumu da hep biliyordum, çünkü anam babam bunu her fırsatta söyleyip duruyordu. Stifter'le akrabayız, Heidegger'le de akrabayız ve Bruckner'le de dedi ana babam her fırsatta, çoğu kez bundan utanıyordum. Stifter'le akraba olmaya insanlar bir olağanüstülük gibi bakıyorlar hiç değilse Yukarı Avusturya'da, ama tüm Avusturya'da ve toplumda her zaman, birinin kral Franz Josef le akraba olduğunu söylemesiyle eşit bakiliyor, ama hem Stifter hem de Heideg geı'le akraba olmak, Avusturya ve de Almanya'da akla gelebilecek en olağanüstü ve en hayranlık duyulan şey olarak algılanıyor. Ve sonra bir de uygun bir anda, dedi Reger, Bruckner'le de akraba olunduğu söylenirse, o zaman insanlar artık şaşkınlıktan kurtulamıyor. Akrabalar arasında ünlü bir ozanın oluşu özel bir durum zaten, buna bir de ünlü bir filozofun akrabaların arasında oluşunun eklenmesi, doğal olarak daha da büyük bir akıl almazlık, dedi Reger, ama bir de bunlara ek olarak Anton Bruckner'le akraba olunuşu doruk noktası. Ana babam bu gerçekle sıkça gösteriş yaptılar ve doğal olarak fayda sağladılar bu durumdan. Bu akrabalıklardan doğru yerde söz etmekti önemli olan, tüm Yukarı Avusturyalıların durmadan işinin düştüğü eyalet yönetiminden bir Yukarı Avusturya faydası görmek istediklerinde, akrabaları Adalbert Stiftenden söz etmeleri doğal olarak son derece normaldi, ya da Viyana'yla ilgili bir sorunları olduğunda Anton Brucknert çoğunlukla öne sürdükleri gibi, dedi Reger, Lınz ya da Wels ya da EferdingerTe ilgili bir sorunda, yani bir Yukarı Avusturya sorununda doğal olarak Stifter'le akraba olduklarını söylerlerdi; ama bir Viyana sorunları olduğunda BrucknerTn onların akrabası olduğunu ve eğer Almanya'da yolculuk yapmaktaysalar her gün yüzlerce kez Heidegger'in onların akrabası olduğunu söylerlerdi ve hep de Heidegger'in onların yakın bir akrabası olduğunu söylerlerdi, gerçekte Heidegger'in ne kadar yakın akrabaları olduğunu dürüstçe söyleyecekleri yerde, çünkü Heidegger gerçekte onlarla ve dolayısıyla da benimle akraba, ama denildiği üzere çok uzaktan. Ama Stifter'le biz yakın ve Brucknerte de çok yakın akrabayız, dedi Reger dün. Yetişkin ömrünün yarısını Tuna kıyısındaki Stein'da ve öteki yarısını da Steyr yakınlarındaki Garsten'da, yani Avusturya'nın iki büyük cezaevinde geçiren, iki kişinin katili bir adamla akraba olduklarını

hiçbir zaman söylemezlerdi tabii, oysa aynı biçimde bunu da söylemeleri gerekirdi hep. Ben kişisel olarak bir akrabamın Stein ve Garsten'da yattığını söylemekten hiçbir zaman kaçınmadım, bu bir Avusturyalının akrabaları hakkında söyleyebileceği en korkunç şey olmasına rağmen, tam tersine ben gereğinden sık söyledim, buna karakter zayıflığı da denilebilir doğal olarak,,dedi Reger. Ciğer hastası olduğumu ve her zaman ciğer haştalığı çektiğimi de hiçbir zaman gizlemedim, dedi, yaşamımda hiçbir zaman şu hata ve eksiklik korkusunu hissetmedim. Ben Stifter'le akrabayım ve HeideggeTle ve Bruckner'le ve Steyr ve Stein'da cezasını çekmiş olan, iki kişinin katili bir adamla dedim sık sık, sorulmadığı zamanlarda bile, dedi Reger dün. Nasıl olurlarsa olsunlar akrabalarımızla yaşamak zorundayız, dedi. Biz bu akrabalarız, dedi, ben içimde hepsinin tümüyüm. Reger sis ve karanlığı sever, ışıktan çekinir, bu yüzden de Sanat Tarihi Müzesi'ne gider ve bu yüzden de Ambassador’a gider, çünkü Sanat Tarihi Müzesi, tıpkı Ambassador gibi karanlıktır ve o öğleden önceleri Sanat Tarihi Müzesi'nde kendisi için en uygun sıcaklık olan on sekiz derecenin tadını çıkarırken, gene kendisi için en ideal olan yirmi üç derecelik öğleden sonra sıcaklığının tadını, hem Sanat Tarihi Müzesi'nde hem de Ambassador'da, kendi deyişiyle, onun için değerlı olan diğer şeylerle karşılaşma yanında, Ambassador'da çıkarır. Sanat Tarihi Müzesi'ne güneş, tıpkı Ambassador’a olduğu gibi, giremez, bu ona uygun düşer, çünkü o güneş ışınlarını sevmez. Güneşten kaçar, hiçbir şeyden güneşten kaçtığı gibi kaçmaz. Güneşten nefret ediyorum, biliyorsunuz, bu dünyada güneşten nefret ettiğim gibi hiçbir şeyden nefret etmiyorum, der. En çok sislı günleri sever, sislı günlerde erkenden evden çıkar ve hatta gezintiler yapar, aslında nefret ettiği için yapmadığı gezintileri yapar. Ben gezinti yapmaktan nefret ederim, der, bana anlamsız gelir. Gezinti yaparken gider, gider ve hep gezinti yapmaktan nefret ettiğimi düşünürüm, o sırada başkaca hiçbir düşüncem olmaz, gezinti yaparken düşünebilen, gezinti yapmanın anlamsız ve amaçsız olduğu dışında başka bir şey düşünen insanlar olmasını hiç anlamam, der. En sevdiğim şey, odalarımda oradan oraya gitmektir, der, o zaman en iyi düşünceler gelir aklıma. Saatlerce pencerenin kenarında durup aşağıya, sokağa bakarım, bu, çocukluğumda edindiğim bir alışkanlıktır. Aşağıya, sokağa bakarım ve insanları gözlemlerim ve kendi kendime bu insanların ne olduğunu, aşağıda, sokakta onları hareket ettiren, durdurmayan şeyin ne olduğunu sorarım, bu adeta benim başuğraşımdır. Ben her zaman yalnızca insanlarla ilgilendim, doğa benim ilgimi hiçbir zaman çekmedi, içimdeki

her şey insana yönelmişti, ben adeta bir insan fanatiğiyim, dedi, doğal olarak insanlık fanatiği değilim, ama bir insan fanatiğiyim. Beni her zaman insanlar ilgilendirdi, dedi, çünkü doğuştan tiksindim onlardan, hiçbir şey beni insanların çektiği gibi yoğun olarak çekmedi kendisine, aynı zamanda da hiçbir şeyden insanlardan tiksindiğim gibi köklü biçimde tiksinmedim. İnsanlardan nefret ediyorum, ama onlar aynı zamanda benim tek yaşam amacım. Geceleri bir konserden eve geldiğimde, çoğu kez sabah bire ikiye kadar pencerenin kenarında dururum ve sokağa bakar, aşağıdan geçen insanları gözlemlerim. Bu gözlem sırasında yavaş yavaş işimi geliştiririm. Pencerenin kenarında durur, aşağıya, sokağa bakar ve aynı zamanda makaleme çalışırım. Sabah saat ikiye doğru yatağa gitmem, dedi, yazı masamın başına oturur makalemi yazarım. Sabah saat üçe doğru yatağa girerim, ama saat yedi buçuğa doğru gene kalkarım. Doğal olarak, bu yaşta çok uykuya gereksinimim yok. Bazen yalnızca üç dört saat uyurum, tamamen yeterlı olur. Her insanın ekmek yediği bir yer vardır, dedi yapmacıklı bir tavırla, benim ekmek yediğim yer de Times. Ekmek yediğimiz bir yer varsa, bu iyidir, ekmek yediğimiz gizli bir yer varsa, bu daha da iyidir, Times benim ekmek yediğim gizli yer, dedi dün. Onu gerçekten görmeden en uzun süre gözlemledim. Dün, doğal olarak tüm olanaklara değilse de, çocukluğunda ve ardından gelen gençlığinde birçok olanağa sahip olduğunu, ama bu olanakların hiçbirini kendine meslek edinmek üzere seçmediğini söyledi. Geçinmek için para kazanmak zorunda kalmadığından, çünkü ana babasından hiç de azımsanmayacak bir mirasa konmuştu, yıllarca tedirgin edilmeden yalnızca kendi düşüncelerinin, kendi tercihlerinin, kendi eğilimlerinin ardından gitti. Başlangıçtan bu yana onu kendine çeken şey doğa olmamıştı, tam tersine, doğadan mümkün olan her yerde kaçmıştı, sanat olmuştu onu çeken, her türlü yapaylık, dedi dün, evet, tamamen yapaylık. Resimden daha ilk zamanlarda düş kırıklığına uğramış, resim onun için daha başlangıçtan itibaren sanatlar alanında düşünce yoksunu olmuş. Çok ve tutkuyla okumuş, ama yazma düşüncesini hiç taşımamış, buna asla kalkışmamış. Müziği başlangıçtan beri sevmiş, müzikte, sonunda ona ek olarak, resim ve edebiyatta bulamadıklarını da bulmuş. Müzikle ilgili bir aileden gelmiyorum, dedi, tam tersine, benimkilerin hepsi müzikle ilgili olmadıkları gibi genel olarak da tamamen sanat düşmanıydılar. Ana babam öldükten sonra ancak, kendimi ilk tercihim olan sanata adayabildim. Gerçekten de her istediğimi yapabilmem için ana babamın ölmesi gerekiyordu, onlar benim tercihlerime, benim tutkularıma

açılan kapıların tümünü hep kilitlediler. Babam müzikten anlamayan bir adamdı, dedi, annem müzikle ilgiliydi sanırım, hatta yüksek derecede ilgiliydi, ama kocası zamanla ondaki müzikalıteyi yok etmişti. Annemle babam korkunç bir kart kocaydılar, dedi, aslında birbirlerinden gizlice nefret ediyorlar, ama ayrılamıyorlardı. Mal ve para onları bir arada tutuyordu, gerçek bu. Duvarlarımızda birçok güzel, pahalı resim asiliydı, dedi, ama onlarca yıl bir kez bile onlara bakmadılar, raflarda binlerce kitap duruyordu, ama onyıllarca onların bir tekini bile okumadılar, bir kuyruklu Bösendor feı'imiz vardı, ama onlarca yıl çalınmadı. Bu kuyruklu piyanonun kapağı lehimlenmiş olsaydı, onyıllar boyunca bunun farkına varmazlardı, dedi. Ana babamın kulağı vardı, ama hiçbir şey duymuyorlardı, gözleri vardı, ama hiçbir şey görmüyorlardı, mutlaka kalpleri vardı, ama hiçbir şey hissetmiyorlardı. İşte ben bu soğukta büyüdüm, dedi. Darlıkta değildim, ama gene de her gün derin bir umutsuzluk içindeydim, dedi. Tüm çocukluk umutsuzluk zamanından başka bir şey değildi. Ana babam beni sevmiyordu ve ben de onları sevmiyordum. Beni yaptıkları için affetmiyorlardı beni, yaşam boyu affetmediler beni yapmış oluşlarını. Eğer bir cehennem varsa ve tabii ki cehennem var, dedi, o zaman benim çocukluğum cehennemdi. Olasıdır ki çocukluk her zaman bir cehennemdir, çocukluk cehennemdir, dedi, nasıl bir çocukluk olursa olsun bir cehennemdir. İnsanlar güzel bir çocuklukları olduğunu söylüyorlar, ama mutlaka cehennemdir. İnsanlar her şeyi sahteleştiriyor, yaşadıkları çocukluğu da sahteleştiriyorlar. Güzel bir çocukluk geçirdim diyorlar, oysa yalnızca cehennemi yaşadılar. İnsanlar yaşlandıkça güzel bir çocukluk geçirdiklerini daha bir kolaylıkla söylüyorlar, oysa aslında cehennemden başka bir şey değildi. Cehennem gelmez, cehennem vardır, dedi, çünkü cehennem çocukluktur. Bu cehennemden kurtulmak! dedi dün, bana nelere mal oldu. Ana babam yaşadığı sürece bu durum benim için cehennemdi. Ana babam içimdeki ve bendeki her şeyi engelledi, dedi. Sürekli bir baskı mekanizması içinde beni nerdeyse ölümüne korudular, dedi. Benim yaşayabilmem için ana babamın ölmesi gerekiyordu, ana babam öldüğünde ben yaşamaya başladım. Sonunda gerçekten de müzikti beni canlandıran, dedi dün. Ama ben doğal olarak ne yaratıcı, ne de icracı sanatçı olmak istedim, dedi, hiç değilse yaratıcı ya da icracı müzik sanatçısı olmak istemedim, fakat yalnızca eleştirel olmak istedim. Ben eleştirel bir sanatçıyım, dedi, yaşam boyu eleştirel bir sanatçı oldum. Daha çocukken eleştirel bir sanatçıydım, dedi, çocukluğumun koşulları beni çok doğal bir biçimde eleştirel bir sanatçı

yaptı. Kendimi tamamen bir sanatçı gibi hissediyorum, dediğim gibi eleştirel bir sanatçı olarak ve eleştirel bir sanatçı olarak da ben doğaldır ki yaratıcı bir sanatçıyım, açık bu, yani icracı ve yaratıcı eleştirel sanatçı, dedi. Üstelik de Times'm yaratıcı ve icracı eleştirel sanatçısı, dedi. Times'a. yazdığım kısa makaleleri tamamen sanat yapıtları olarak görüyorum ve bu sanat yapıtlarının yazarı olarak hep, aynı zamanda ressam ve müzikçi ve yazar olduğumu düşünüyorum. Times'a yazdığım bu sanat yapıtlarının yazarı olarak ressam ve müzikçi ve yazar olduğumu bilmek en büyük zevkim, bu en büyük zevkim. Yani ben ressamlar gibi yalnızca ressam ve müzikçiler gibi yalnızca müzikçi ve yazarlar gibi yalnızca yazar değilim, anlatabiliyor muyum, ben ressam ve müzikçi ve yazarım aynı zamanda. Buna en büyük mutluluk gözüyle bakıyorum, dedi, tüm sanatlarda bir sanatçı ve de tek kişide. Sanırım eleştirel sanatçı tüm sanatlarda kendi tek sanatını icra edip bunun bilincinde olandır, tamamen bilincinde olan, dedi. Bu bilinç içinde ben mutluyum. Böylece ben otuz yıldan uzun bir zamandan bu yana mutluyum, dedi, doğuştan mutsuz bir insan olmama rağmen. Düşünen insan, doğuştan mutsuz bir insandır, dedi dün. Ama bu mutsuz insan bile mutlu olabilir, dedi, hep gene kelimenin ve kavramın gerçek anlamında oyalanmak için. Çocukluk, insanın içine ana babası tarafından atıldığı karanlık bir deliktir, oradan hiçbir yardım almadan gene dışarı çıkmak gerekir. İnsanların büyük çoğunluğu, çocukluk olan bu delikten yeniden dışarıya çıkmayı başaramaz, yaşam boyu bu deliktedir ve dışarı çıkamaz ve yaşamları mahvolur. Bu yüzden çocukluk deliklerinden çıkmamış çoğu insan mahvolmuştur. Çocukluk deliğinden dışarı çıkmak insanüstü bir çaba gerektirir. Hele çocukluk deliğinden, şu en karanlık delikten, yeterince erken dışarı çıkmazsak, asla çıkamayız, dedi. Ana baba ölmeliydi bu karanlık çocukluk deliğinden dışarı çıkmak için, dedi, onlar nihayet ölmeliydi, gerçekten de sonsuza dek, biliyor musunuz, bu çocukluk deliğinden çıkmak için. Ana babam doğumumdan hemen sonra beni büyük bir zevkle kasalarına, ziynet eşyalarının ve değerlı kâğıtlarının yanma kapatmayı isterlerdi, dedi. Hayatları mahvolmuş ana babam vardı, dedi, mahvolmuşluk larını ömür boyu çektiler. Bendeki tüm resimlerde ve onlara baktığım her an, onların mahvolmuşluğunu görüyorum. Ner deyse yalnız hayatları mahvolmuş ana babaların çocukları var, bu yüzden de tüm ana babalar bu kadar mahvolmuş görünüyorlar. Mahvolmuştuk ve düş kırıklığı tüm bu yüzlerden okunuyor, başka türlüsünü hiç bulamazsınız, örneğin saatlerce Viyana'da dolaşabilirsiniz ve yalnızca mahvolmuşluk ve düş

kırıklığı görürsünüz tüm bu yüzlerde, taşrada da başka türlü değil, taşra yüzleri de mahvolmuşluk ve düş kırıklığı dolu. Ana babam beni yaptı ve ne yaptıklarını gördükleri zaman ürktüler ve büyük bir keyifle de beni olmamış kabul ederlerdi. Ve beni kasalarına tıkamadıklarından karanlık çocukluk deliğine ittiler, oradan onlar hayattayken çıkamadım. Ana babalar çocuklarını hep sorumsuz biçimde yaparlar ve ne yaptıklarını gördükleri zaman ürkerler ve biz hep çocuklar doğduğu zaman, yalnızca ürkmüş ana babalar görürüz. Bir çocuk yapmak ve ona ikiyüzlülükle bir yaşam armağan etmek demek, dünyaya ağır bir mutsuzluk getirmek ve yerleştirmekten başka bir şey değildir ve ana babalar bu ağır mutsuzluk yüzünden sonradan durup durup ürkerler. Doğa her zaman ana babayı çılgına çevirmiştir, dedi ve bu çılgınlardan karanlık çocukluk deliklerinde mutsuz çocuklar yapmıştır. İnsanlar utanmadan mutlu bir çocuklukları olduğunu söylerler, oysa mutsuz bir çocuklukları olmuştur, bundan çok zor bir çabayla kurtulmuşlardır ve bu nedenle mutlu bir çocuklukları olduğunu söylerler, çünkü çocukluk cehenneminden kurtulmuşlardır. Çocukluktan kurtulmak, cehennemden kurtulmuş olmaktan başka bir şey değildir ve sonra da bu ve şu mutlu bir çocukluğa sahipti denir veböylece onu yaratanlar, ana baba korunur, oysa onlar korunmamalıdırlar, dedi. Mutlu bir çocukluğun olduğunu söylemek ve bu arada ana babayı korumak, toplumsal siyasal bir sahtekârlıktan başka bir şey değildir, dedi. Ana babayı ömür boyu insan üretimi cinayeti işledikleri için şikâyet edeceğimize koruyoruz, dedi dün. Ben otuz beş yıl ana babam tarafından çocukluk deliğine tıkıldım, dedi. Bana ellerindeki tüm olanaklarla otuz beş yıl baskı yaptılar, bana korkunç yöntemleriyle işkence ettiler. Ana babama en ufak bir saygı duymak zorunda değilim, onlar en ufak bir saygıyı hak etmiyorlar, dedi. Bana karşı iki suç işlediler, iki ağır suç, dedi, beni yaptılar ve bana baskı yaptılar, beni bana sormadan yaptılar ve beni yapıp dünyaya fırlattıktan sonra bana baskı yaptılar, beni yapma suçunu ve baskı altına alma suçunu işlediler. Ve beni ana babanın yapacağı en büyük dikkatsizlikle karanlık çocukluk deliğine ittiler. Bildiğiniz gibi bir kız kardeşim vardı, şu erken ölen, dedi, o, ana babadan yalnızca erken ölümüyle kurtuldu, ana baba, ona da bana davrandıkları gibi aynı dikkatsizlikle davrandı, o düş kırıklığı travmalarıyla beni ve kız kardeşimi ezdiler, kız kardeşim uzun süre dayanamadı, onların elinde bir Nisan günü birden ölüverdi, hiç beklenmedik biçimde, yalnız büyümekte olanlarda olası olduğu üzere, on dokuz yaşındaydı, o ani kalp krizi denilen ölümle, düşünün, annemiz o sırada birinci katta babamızın

doğumgünü şöleni için her şeyi hazırlamaktaydı, oradan oraya koşuşturuyordu bir doğum günü hatası yapmasın diye, oradan oraya mümkün olan tüm tabaklar ve bardaklar ve örtüler ve kurabiyelerle daha sabahın köründen itibaren, babam evden çıkar çıkmaz, çılgın gibi koşuşturarak yaptığı doğum günü şöleni hazırlıklarına beni ve kız kardeşimi nerdeyse delirterek başladı, annemiz bizim zaten bildiğimiz doğum günü şöleni koşuşturmasına başladı, beni ve kız kardeşimi merdivenlerden bir yukarıya bir aşağıya ve kilere ve dışarıya çeşitlı evlere kışkışlayarak, durmadan bir hata yapmamayı düşünerek kız kardeşimi ve beni tüm ev işlerinde oradan oraya kışkışlayarak bu doğum günü şöleni hazırlıklarının içine çekti, çok iyi anımsadığım üzere, hep de düşündüm, babamızın ellı sekizinci mi, yoksa ellı dokuzuncu yaşgü nü mü diye durmadan evin içinde bütün odalara girip çıkarak koşuştum ve ellı sekizinci mi, ellı dokuzuncu mu, yoksa altmışıncı mı diye, ama değildi, ellı dokuzuncu yaş günüydü babamın, dedi Reger. Bana tüm pencereleri açmam emri verilmişti içeriye temiz hava girsin diye, daha o zaman ve gençlığimde de cereyandan nefret etmişimdir ve annemizin emri üzerine her an tüm pencereleri açmak ve içeriye hava girmesini sağlamak zorundaydım, dedi, yani hep nefret ettiğim bir işim vardı, ve tüm pencerelerden evin içine temiz hava girmesini sağlamaktan ve her yandan evin içine dolan cereyandan nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmedim, dedi, ama doğal olarak ana baba emirlerine karşı yapacak bir şeyim yoktu, ben her zaman ana baba emirlerini hemen yerine getirirdim, ister annemden ister babamdan gelsin bir ana baba emrini yerine getirmemeye asla cesaret edemedim, her ana baba emrini otomatik olarak yerine getirdim, dedi Reger, çünkü ana baba cezalarından kurtulmak istiyordum ve ana baba cezası her zaman en korkunç cezaydı, en acımasız, ben ana baba işkencesinden ürküyordum ve bu yüzden de tüm ana baba emirlerini doğal olarak hemen yerine getiriyordum, dedi, nasıl bir emir olursa olsun ve benim kanımca en anlamsızı da olsa, yani babamın bu doğum gününde tüm pencereleri açmak ve cereyanlı havayı evin içine sokmak da doğaldı. Annemiz bizim tüm doğum günlerimizi kutlardı, bizim bir tek doğum günümüz bile kutlanmamazlık edilmezdi, ben bu doğum günü şölenlerinden nefret ediyordum, düşünebileceğiniz gibi, tıpkı tüm şölenlerden nefret ettiğim gibi, tüm şölenlerden nefret ederim, tüm kutlamalardan bugün bile, kutlamak ve kutlanmaktan daha çok nefret ettiğim bir şey yoktur, ben kutlamalar nefret edicisiyim, dedi, çocukluktan beri tüm kutlama ve şölenlerden ve en çok da doğum günü kutlamalarından

nefret ettim, hangi doğum günü olursa olsun ve en çok da ana babadan birinin doğum gününün kutlanmasından; bir insan nasıl olur da bir doğum gününü ve kendi doğum gününü kutlayabilir diye düşündüm hep, sırf dünyada olmak bile mutsuzluktan başka bir şey değildir ki, evet, diye düşündüm hep, insanlar doğum günlerinde bir anma yapsalar doğum günlerine, yani kendilerine onları dünyaya getirenler tarafından yapılan haksızlığı anma, buna anlayış gösterebilirdim, ama bir şölene değil!, dedi. Üstelik de babamızın doğum günleri tümüyle iğrenç bir gösterişle kutlanırdı, her zaman, akla gelebilecek, benim nefret ettiğim herkes çağırilirdı ve çok yemek yenir ve çok içilirdi ve en itici olan da doğal olarak kutlanan kişi için yapılan konuşmalar olurdu ve kutlanan kişiye verilen hediyeler. İnsanların kendilerini teslim ettikleri bu doğum günü şölenlerinden daha sahte bir şey yoktur, bu doğum günü çirkinlığinden ve doğum günü yalanciliğından daha iğrenç bir şey yoktur, dedi. Gerçekten de kız kardeşimin öldüğü gün, babamızın ellı dokuzuncu doğum günüydü, dedi Reger. Birinci katın bir köşesinde durmuş, kendimi soğuk, cereyanlı havadan korumaya çalışırken, annemin, doğum günü isterisi hızı içinde tüm odalarda koşuşturmasını izlıyordum, bir yandan bir vazoyu bir odadan çıkarıp bir başka odaya taşımasını, öte yandan bir şeker kavanozunu bir masadan başka bir masaya koyuşunu, bir masa örtüsünü şuraya, ötekini buraya, bir kitabı şuraya, başka bir kitabı oraya, bir çiçek demetini buraya, bir diğerini oraya koyuşunu, birden aşağıdan gelen, giriş katından yukarıya ulaşan boğuk bir ses duydum, dedi Reger. Annem durakalmıştı, çünkü o da aşağıdan gelen boğuk sesi duymuştu, durakaldı ve yüzü bembeyaz kesildi, dedi Reger. Korkunç bir şey olmuştu, o an tıpkı benim anladığım gibi annem de bunu anlamıştı. Birinci kattan aşağıya, girişe gittim ve kız kardeşimi girişte ölmüş olarak yerde buldum. Evet, evet, dedi Reger, saniyelik kalp krizi kıskanılacak bir ölümdür. Bizim de başımıza saniyelik kalp krizi gelse, en büyük mutluluğa erişmiş oluruz, dedi. Hızlı ve acısız bir ölüm dileriz kendimize ve gene de, olasilikla, uzun, yıllarca süren bir hastalığın içine düşeriz, dedi Reger dün ve karısının uzun süre acı çekmemesinin, çoğu zaman yıllarca süren hastalığın onda yıllarca değil de yalnızca haftalarca sürmüş olmasının gene de bir avuntu oluşturduğunu söyledi. İnsanın yıllarca en yakını olmuş birinin yitirilişinin doğal olarak avuntusu yoktur. Bu da bir yöntemdir kuşkusuz, dedi dün, ben şimdi onu, yani bir gün sonra, yandan gözlemlerken, arkasında bir an için, beni fark etmeden Sebastiano Salonu'na bakan Irrsigler'ü, yanı ben hâlâ

Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'uu seyreden Regerü hâlâ gözlemlerken, bu da bir yöntemdir kuşkusuz, dedi, her şeyi karikatürize etmek. Büyük, önemli bir resme, dedi, ancak onu karikatür haline getirirsek dayanabiliriz, büyük bir insana, önemli bir kişilik denen kişiye, büyük bir insan, önemli bir kişilik olarak değildir dayanışımız, dedi, onları karikatürize etmek zorundayız. Uzun süre bir resme bakıyorsak ve bu resim en ciddi olanıysa, onu karikatürize etmeliyiz, dedi, dayanabilmek için, böylece ana babayı da, varsa amirlerimizi karikatürleştirmek zorundayız, tüm dünyayı karikatürleştirmek, dedi. Rembrandt'ın kendi portresine uzun süre bakın, hangisine olursa olsun, sizin için zamanla mutlaka karikatüre dönüşecektir ve siz ondan uzaklaşırsınız. Uzun bir süre babanızın yüzüne bakın, o sizin için karikatüre dönüşür ve ondan uzaklaşırsınız. Kant'ı dikkatlıce ve gittikçe daha da dikkatlıce okuyun ve birden bir gülme krizine tutulacaksınız, dedi. Her özgün şey zaten kendiliğinden sahtedir, dedi, ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Tabii dünyada, doğada, nasıl isterseniz öyle deyin, gülünç duruma sokamayacağımız görünüşler vardır, ama sanatta her şey gülünç duruma sokulabilir, her insan gülünç duruma sokulabilir ve karikatürleştirilebilir istersek, gerekli görürsek, dedi. Biz gülünç duruma sokacak yetenekteysek, her zaman bu yeteneğe sahip olmayız, o zaman bizi umutsuzluk, ardından da şeytan alır götürür, dedi. Hangi sanat yapıtı olursa olsun gülünç duruma sokulabilir, dedi, size büyük gelir ve siz onu bir anda gülünç duruma sokarsınız, tıpkı başka türlüsü elinizden gelmediği için gülünç duruma sokmanız gereken bir insan gibi. Ama insanların çoğu zaten gülünçtür ve sanat yapıtlarının çoğu zaten gülünçtür, dedi Reger ve gülünçleştirilmekten ve karika türleştirilmekten böylece kurtulurlar. Ama insanların çoğu karikatürleştirme yeteneğinden yoksundur, her şeyi sonuna kadar korkunç ciddiyetleriyle ele alırlar, dedi, akıllarına asla bir karikatür gelmez, dedi. Bir papa huzuruna çıkarlar, dedi, papayı da, huzuru da ciddiye alırlar, hem de ömür boyu; gülünç, papalık tarihini bir yığın karikatür doldurur, dedi. San Pietro Bazilikası doğal olarak büyüktür, dedi, ama gerçekten de gülünçtür. San Pietro'ya girin ve kendinizi yüzlerce ve binlerce ve milyonlarca Katolik tarihi yalanından tamamen özgürleştirin, hiç de uzun süre beklemeyeceksiniz ve tüm San Pietro Bazilikası size gülünç gözükecek. Özel bir huzura çıkın ve papayı bekleyin, henüz gelmeden size gülünç gözükecektir ve gerçekten de gülünçtür içeriye o saf ipek, beyaz, kitsch'leştirilmiş giysisi içinde girdiğinde. İstediğiniz kadar çevrenize bakın, Vatikan'da her şey gülünçtür; Katolik tarihi öykülerinden ve Katolik tarihi

duygusallığından, Katolik dünya tarihi rahatlığından kendinizi özgürleştirdiğiniz zaman, dedi Reger. Biliyor musunuz, Katolik papa, boyanmış, süslenmiş bir dünya seyyahı kuklası olarak kurşun geçirmez camdan çanında oturuyor, çevresi boyanmış, süslenmiş büyük ve küçük oyuncak bebeklerle sarili olarak, ne kadar da itici bir gülünçlük. Bizim son sızlanan krallarımızdan biriyle konuşun, ne kadar gülünç, bizim kavrayışı kıt komünist lıderlerimizden biriyle, ne kadar gülünç. Bizim konuşkan, bunamış devlet babalığı zırvalığıyla her şeyi birbirine karıştıran devlet başkanımızın yeni yıl davetine gidin, gülünçlük karşısında mideniz bulanır. Kapuçinler[1] türbesi, Hofburg, ne zevksiz gülünçlüklerdir, dedi. Maltalılar Kilisesi'ne gidin ve orada siyah Maltalı giysileri içinde, kilise lambaları altında, beyaz, sözümona aristokrat budala kafalarını parıldatan Maltahlara bakın, gülünçlükten başka bir şey hissetmeyeceksiniz. Katolik kardinalın bir konferansına gidin, üniversitenin bir açilişında bulunun, ne kadar gülünç. Bu ülkede bugün nereye bakarsak bakalım, gülünçlüğün bir lağım çukuruna bakıyoruz, dedi Reger. Bu kadar çok gülünçlük karşısında her sabah yüzümüz kıpkırmızı oluyor sevgili Atzbacher, gerçek bu. Bir ödül törenine gidin Atzbacher, ne gülünçtür; gülünç kişiler; ne kadar gösterişli olurlarsa o derece gülünçleşirler, dedi, karikatürden başka bir şey değil hepsi, dedi, ama hepsi. İyi bir adamın dostunuz olduğunu söylersiniz ve o kendine hemen bir şeref doktorası payesi verdirir ve o andan itibaren kendine profesör dedirtir ve mektup kâğıdına profesör diye bastırır adını ve karısı da birden kasapta bayan profesör diye ortaya çıkar, ötekiler gibi, kocaları profesör olmayanlar gibi uzun süre beklemesin kuyrukta diye. Ne kadar gülünç, dedi. Hofburg'da altın merdivenler, altın koltuklar, altın banklar, dedi, ve bir yığın sözümona demokrat budala oturmakta üzerlerinde, ne kadar gülünç. Kârtner Caddesi boyunca yürüyorsunuz ve her şey size gülünç geliyor, herkes yalnızca gülünç, başka da bir şey değil, tüm Viyana'yı dolaşın, bir baştan bir başa ve tüm Viyana size birden gülünç gelir, size doğru gelen herkes gülünçtür, sizinle karşılaşan her şey gülünçtür, tamamen gülünç ve gerçekte mahvolmuş bir dünyada yaşıyorsunuzdur, dedi. Tüm dünyayı birden karikatüre çevirmelisiniz. Dünyayı karikatüre çevirme gücünüz vardır, dedi, düşüncenin en yüksek gücü, dedi, gerekli olanı, bu biricik hayatta kalma gücü, dedi. Sonunda gülünç bulduğumuz şeye yalnızca hâkim olabiliriz, yalnızca dünyayı ve onun üzerindeki yaşamı gülünç bulduğumuzda ilerleyebiliriz, daha başka, daha iyi bir yöntem yoktur, dedi. Gerektiği anda sona erdirmediğimiz takdirde hayranlık duyma

durumu içinde uzun süre dayanamayız ve mahvoluruz, dedi. Zaten ömrüm boyunca hayran olmanın çok uzağındaydım, hayranlık duyma bana yabancıdır, mucize olmadığına göre benim için hayranlık duyma hep yabancı kaldı, beni, hayranlık duyan insanları, bir hayranlık yüzünden hastalananları görmek kadar iten başka bir şey yoktur. İnsanlar bir kiliseye giderler ve hayranlık duyarlar, bir müzeye giderler ve hayranlık duyarlar. Bir konsere giderler ve hayranlık duyarlar, bu iticidir. Gerçek akıl, hayranlık tanımaz, bilgi edinir, saygı duyar, dikkat eder, hepsi bu, dedi. İnsanlar bir sırt çantası dolusu hayranlıkla tüm kiliselere ve tüm müzelere giriyorlar ve bu yüzden de hep şu iğrenç bükülmüş yürüyüşe sahipler, hepsinin kiliselerde ve müzelerdeki yürüyüşü böyle, dedi. Şimdiye kadar hiçbir insanın tamamen normal olarak bir kiliseye ya da bir müzeye girdiğini görmedim ve en iğrenç olanı da insanları Knossos ya da Agrigent'te, hayranlık yolculuklarının amacına ulaştıklarında gözlemlemek, çünkü bu insanlar bir hayranlık yolculuğu dışında yolculuk yapmıyorlar, dedi. Hayranlık kör eder, dedi Reger dün, hayranlık duyanı budalalaştı rır. İnsanların çoğu bir kez hayranlığa kapıldılar mı artık hayranlıktan kurtulamaz ve böylece budalalaşırlar. İnsanların çoğu sırf bu yüzden budaladır ömür boyu, hayranlık duydukları için. Hayranlık duyulacak hiçbir şey yoktur, dedi Reger dün, hiç, ama hiçbir şey. İnsanlar için saygı duymak ve değer vermek çok güç olduğu için hayranlık duyarlar, bu daha kolaydır onlar için, dedi Reger. Hayranlık saygı duymaktan, değer vermekten daha kolaydır, hayranlık budalanın niteliğidir, dedi Reger. Yalnızca budala hayranlık duyar, akıllı hayranlık duymaz, saygı duyar, değer verir, anlar, böyledir. Ama saygı duymak ve değer vermek ve anlamak için düşünce gerekir ve insanların düşünceleri yoktur, düşüncesizdirler ve gerçekten tamamen düşüncesizce piramitlere ve Sicilya sütunlarına ve Pers tapmaklarının önüne yolculuk yaparlar ve kendilerini ve budalalıklarını hayranlıkla etkilerler, dedi. Hayranlık durumu, düşünce zayıflığı durumudur, dedi Reger dün, düşünce zayıflığının bu durumu içinde hemen hemen herkes varlığını sürdürür. Bu düşünce zayıflığı durumu içinde gelir herkes Sanat Tarihi Müzesi'ne, dedi. İnsanlar bu hayranlıklarıyla ağır bir yükü sürüklerler, hayranlıklarını paltolarını aşağıdaki vestiyere verir gibi vermeye cesaretleri yoktur. Bu yüzden, hayranlıkla dolu olarak, zorla tüm bu salonlarda sürüklerler kendilerini, dedi Reger, insanın midesi bulanır bunu gördüğünde. Hayranlık, cahil diye anılanların bir belirtisi değildir yalnızca, tam tersine, çok korkunç, evet gerçekten de ürkütücü ölçüde, daha

çok eğitimli denilen kişilerin bir belirtisidir ki bu çok daha iticidir. Cahil, hayranlık duyar, çünkü hayranlık duymamayı beceremeyecek kadar aptaldır, eğitimli ise bu iş için çok sapıktır, dedi Reger. Cahil denilenin hayranlığı çok doğaldır, eğitimli denilenin hayranlığı ise doğrudan doğruya sapıkça bir sapıklıktır, dedi Reger. Bakın, Beethoven'e, o sürekli bunalımlıya, devlet sanatçısına, tümüyle devlet bestecisine, insanlar ona hayranlık duyuyorlar, oysa Beethoven temelinde tamamen itici bir yaratık, Beethoven'in her şeyi üç aşağı beş yukarı gülünç, durmadan gülünç bir çaresizlik dinliyoruz Beethoven'i dinlerken, gümbürdeyeni, devasa olanı, oda müziğinde bile marş müziği budalalığını. Beethoven'in müziğini dinlerken müzikten çok gürültü, notaların devletsel tıngırtili asker yürüyüşünü dinleriz, dedi Reger. Bir süre Beethoven'i dinliyorum, örneğin Eroica yı ve dikkatle dinliyorum ve ben gerçekten de felsefî matematik sel bir duruma giriyorum ve kendimi uzun süre felsefîmatematiksel durumda tutuyorum, dedi Reger, birden Eroica'nın yaratıcısını görünceye ve benim için her şey yıkılıncaya kadar, çünkü Beethoven'de gerçekten de her şey asker yürüyüşüyle yürüyor, gerçekten felsefî bir müzik olan Eroica'yı dinliyorum, tamamen felsefîmatematikseldir, dedi Reger ve birden her şeyden tiksiniyorum ve her şey yıkılıyor benim için, filarmoniciler son derece olağan olarak onu çalarken, ben an be an Beethoven'in başarısızlığını duyuyorum, onun başarısızlığını duyuyorum, onun marş müziği kafasını görüyorum, anlıyor musunuz, dedi Reger. O zaman Beethoven benim için çekilmez oluyor, tıpkı bizim koca ya da hafif göbekli şarkıcılarımızdan birinin Kış Yolculuğu'mı söylemesini çekemediğim gibi, anlıyor musunuz, çünkü lıed söyleyen şarkıcı, frak giymiş ve kuyruklu piyanoya yaslanmış olarak Karga'yı söyleyen şarkıcı benim için her zaman çekilmez ve gülünç olmuştur, o oldum olası karikatürdür, frak giymiş olarak kuyruklu piyanonun yanında durup lıedler ya da aryalar söyleyen şarkıcıdan daha gülünç bir şey yoktur, dedi Reger. Schubert'in müziği ne kadar da olağanüstüdür, eğer nasıl icra edildiğini görmezsek, şu derinlemesine ebleh, kendini beğenmiş, hoppa yorumcuları görmezsek, ama onları görüyoruz doğal olarak, konser salonundaysak ve bu yüzden de her şey acıklı ve gülünç ve bir görmeişitme felaketi oluyorsa. Piyanistler mi daha gülünç ve acıklı yoksa piyano başında şarkı söyleyenler mi bilemiyorum, dedi Reger, bu o anda içinde bulunduğumuz düşünsel duruma bağlı. Doğaldır ki müzik icra edilirken gördüğümüz şey gülünçtür, karikatürdür ve bu yüzden de acıklıdır, dedi. Şarkıcı gülünç ve acıklıdır, nasıl söylerse söylesin, ister tenor

olsun ister bas, tüm kadın şarkıcılar her zaman gülünç ve acıklıdırlar, nasıl giyinmiş olurlarsa olsunlar ve nasıl söylerlerse söylesinler, dedi. Sahnede yaylı ya da tellı çalgı çalan biri, çok gülünçtür, dedi. Thomas orgunun başındaki şişko, pis kokulu Bach bile yalnızca gülünç ve derinlemesine üzücü bir görüntüydü, bu konuda tartışılacak bir şey yok. Hayır, hayır, sanatçılar, en önemlileri ve de en büyükleri denilenleri bile olsa, kitsch'ten ve acıklıdan ve gülünçten başka bir şey değildirler. Toscanini, Furtwangler, biri çok küçük, diğeri çok büyük, gülünç ve kitsch. Hele bir de tiyatroya gitmeye kalkın, gülünçlükten ve acıklılıktan ve kitsch'ten nerdeyse mideniz bulanır. İnsanların söyledikleri şeyler ve bunu söyleyiş biçimleri midenizi bulandırır. Klasik tarzda konuşurlarsa mideniz bulanır, halk ağzıyla konuşurlarsa mideniz bulanır. Ve nedir ki kuzum bu klasik ve modern diye anılan yüksek ve halk tipi oyunlar, teatral gülünçlüklerden ve kitsch acıklılıklardan başka, dedi. Bugün tüm dünya gülünç ve üstelik de derinlemesine acıklı ve kitsch, gerçek bu. Irrsigler Regertn yanma yanaşıp onun kulağına gene bir şey fısıldadı. Reger ayağa kalktı, çevresine baktı ve Irrsigler'le birlikte Bordone Salonu'ndan dışarıya çıktı. Ben saate baktım, on bir buçuğa on vardı. Benim müzeye on buçukta gelmemin bir nedeni de gerçekten tam vaktinde orada olmaktı, çünkü Reger en çok dakiklik beklerdi, tıpkı benim de en çok dakiklik beklediğim gibi, insanlarla olan ilişkimde dakiklik benim için gerçekten de en önemli şeydir. Ben yalnızca dakiklere dayanabilirim, dakik olmayanları çekemem. Dakiklik Re gefin önemli bir vasfı, benim bir randevum varsa ona gerçekten de dakik olarak uyarım, tıpkı Reger'in de tüm randevularına dakik olarak uyduğu gibi, dakiklik üzerine bana şimdiye kadar çok söylev verdi, tıpkı güvenilirlık üzerine verdiği gibi, dakiklik ve güvenilirlık insanın en önemli vasıflarıdır, dedi Reger sık sık. Ben, tamamen dakik bir insan olduğumu söyleyebilirim, dakik olmamaktan her zaman nefret ettim ve asla da öyle olmayı beceremedim. Reger, benim tanıdığım en dakik kişi. Yaşamında asla geç kalmadı, hiç değilse kendi elinde olan durumlarda, kendi deyişiyle, tıpkı benim de yaşamımda, hiç değilse yetişkin yaşamımda, kendi elimde olan durumlarda asla geç kalmadığım gibi, dakik olmayan insanlar benim için en iğrenç olanlardır, dakik olmayanlarla hiçbir ortak yanım yoktur, dakik olmayanlarla ilişkim yoktur, dakik olmayanlarla hiçbir şey yapmam, hiçbir şey yapmak istemem. Dakik olmamak kaba, ağır bir huydur, küçük görür, nefret ederim, bu, insanlara sefillik ve uğursuzluktan başka bir şey getirmez. Dakik olmamak bir hastalıktır, dakik olmayanı ölüme sürükler,

dedi Reger bir defasında. Yaşlı adamlardan oluşan bir grup, hemen saptayabildiğim üzere Rustular, gene hemen saptadığım üzere Ukraynalı bir kadın rehber tarafından gezdiriliyorlardı, yanımdan geçerek, hem de yanımdan öylesine geçerek ki beni kenara ve köşeye iterek tam Bordone Salonu'na girmişti ki Reger ayağa kalktı ve Bordone Salonu'ndan dışarıya çıktı. İnsanlar salona hücum ediyor ve birisini kenara itiyorlar ve özür bile dilemiyorlar, diye düşündüm ve o anda kendimi duvara itilmiş buldum. Reger, Irrsigler kulağına bir şey fısıldadıktan sonra Bordone Salonu'ndan dışarıya çıkmıştı ve aynı anda Rus grup Bordone Salonu'na girmişti ve orada dizilmişti ve Bordone Salonu'na öylesine girip ve Bordone Salonu'nda öylesine dizilmişti ki ben artık Sebastiano Salonu'ndan Bordone Salonu'na bakamıyordum, Rus grup benim Bordone Salonu'na bakışımı tamamen engellemişti. Ben Rus grubun yalnızca sırtlarını görüyordum ve Ukraynalı çevirmenin gayretkeş sesini duyuyordum, o da tıpkı diğer tüm rehberlerin Sanat Tarihi Müzesi'nde anlattıkları gibi saçma sapan şeyler söylüyordu, o her zamanki berbat sanat gevezeliğinden başka bir şey değildi anlattıkları, bunları Rus kurbanlarının kafalarına dolduruyordu. İşte burada görüyorsunuz, diyordu, şuradaki ağzı görüyor musunuz, şurada, bakın, diyordu, şu kepçe kulakları, şurada, meleğin yanağındaki şu zarif pembeliği görüyor musunuz, şurada, arka plandaki ufku görüyor musunuz, sanki kimse bu aptalca sözler olmasa Tintoretto resimlerindeki her şeyi göremeyecekmiş gibi. Rehberler müzelerde kendilerine teslim edilenlere her zaman budala muamelesi yaparlar, hep en büyük budalalar muamelesi yaparlar, oysa onlar asla böylesi budalalar değillerdir, onlara özellikle de her zaman doğal olarak tamamen açıkça görüleni, dolayısıyla hiçbir açıklama gerektirmeyeni anlatırlar, ama anlatır da anlatırlar ve gösterir de gösterirler ve konuşur da konuşurlar. Müzelerdeki rehberler kendini beğenmiş gevezelik makinelerinden başka bir şey değildirler, müzede bir grup gezdirdikleri sürece bu makineyi kendileri çalıştırır, bu gevezelik makinesi yıllar yılı hep aynı şeyi anlatır. Müze rehberleri kendini beğenmiş, sanattan haberi bile olmayan sanat gevezelerinden başka bir şey değillerdir, sanatı iğrenç gevezelik üsluplarıyla insafsızca sömürürler. Müzelerdeki rehberler yıl boyunca sanat gevezelikleriyle cır cır öterler ve bu iş için yığınla para alırlar. Ben Rus grup tarafından köşeye itilmiştim ve Rus sırtlarından başka bir şey göremez olmuştum, bu da, ağır Rus paltoları dışında bir şey görmemek demekti, hepsinden ağır naftalin kokusu yayiliyordu, çünkü Rus grup herhalde otobüsten inip çiseleyen yağmur

altında doğru müzeye, tablolar galerisine gelmişti. Ben yıllardan beri nefes alma zorluğu çektiğim için ve zaten her gün birçok kez açık havada bile boğulur gibi olduğumdan, Rus grubun arkasında geçen ve gerçekten de birkaç dakika olan bu anlar benim için iğrençti, Bordone Salonu'nun bir köşesine sıkışmış olarak durmadan naftalin kokan bir havayı soludum durdum, bu da zayıf olan ciğerlerim için aşırı derecede ağır bir havaydı. Benim Sanat Tarihi Müzesi'nde nefes almam zaten zor, kaldı ki Rus grup girdiğinde ortaya çıkan bu gibi bir durumda. Ukraynalı kadın rehber, Rus grubuna klasik Moskovaca denilen bir Rusçayla hitap ediyordu ve ben bunun büyük bir bölümünü anlıyordum, ama korkunç, ner deyse acı veren bir şivesi vardı, Engelskopf sözcüğü gibi Almanca bir şey söylediğinde doğrusu yalnızca iğrenç oluyordu. Önce çevirmenin Rus grupla Rusya'dan mı geldiğini yoksa savaştan sonra Viyana'ya gelen o Rus göçmenlerden mi olduğunu anlayamadım, bugün hâlâ Viyana'ya gelmekte olan şu Yahudi Rus göçmenlerden, onlar son derece akıllıdırlar ve Viyana'ya her zaman arka plandan bir renk katmışlardır, bu da Viyana toplumu için her zaman bir kazanç olmuştur. Bu Rus Yahudisi göçmen kadınlar, Viyana toplum yaşamının gerçek entelektüel lezzetidirler ve hep olmuşlardır, onlar olmasaydı Viyana toplum yaşamı ilginç olmazdı. Doğaldır ki bu kişiler de büyüklük kompleksine kapıldıklarında ve her şeye hâkim olmaya kalkıştıklarında, bir süre sonra insanın sinirine dokunurlar, ama bu çevirmen kadın bu tip, benim sözünü ettiğim Rus göçmenleri için gerçek bir örnek değil, böyle bir Rus göçmeni olsa bile değil, daha çok Rus grup ile Rusya'dan Viyana'ya gelmişe benziyor, Rus grubun önünde Rusçasını konuşma tarzı onun bir Rus göçmeni olduğunu kabul etmemizi engellıyor, buna karşilik Rus grupla Viyana'ya geldiğini ve olasıdır ki bugün Rusya'dan Viyana'ya geldiğini kabul etmemize yol açıyor, hiç değilse benim düşüncem, elbiselerine gözümün ilişmesinden sonra buydu, en çok da çizmelerine, gerçekten de onda Batili olan hiçbir şey yoktu, herhalde sanat tarihi eğitimli bir komünisttir, diye düşündüm, onu tepeden tırnağa gözlemleme fırsatı bulduğum anda. Daha önce sözünü ettiğim Viyana'daki Rus göçmen kadınlar, özellikle Batili tarzda giyinirler, gerçek Batıklar kadar olmasa da, gene de Batili gibi. Hayır, çevirmen kadın Rus göçmeni değil, diye düşündüm, gece Rus grubuyla sınırı geçip gelmiş ve geçen gece uyumamış bile, tıpkı ona teslim edilen Rus grubun da uyumadığı gibi, yani doğrudan Rusya'dan gelmişler ve grup doğrudan kirli otobüslerinden çıkıp doğru müzeye girmiş, diye düşündüm, böyle görünüyor, çevirmen kadın da

öyle görünüyor, grup da öyle görünüyor. Ben, Rus grup görüşümü kapattığı için artık Bordone Salonu'ndaki kadife bankı bile gö remiyordum, yani Reger artık dışarı çıktı mı yoksa gene içeriye girdi mi, görmüyordum. Duvara itildiğim Sebastiano Salonu, en kötü havalandırılan salondur Sanat Tarihi Müzesi'nde, ben de üstelik Sebastiano Salonu'nda Rus grup tarafından duvara itilmiştim, diye düşündüm, üstelik de böylesine sarmısak ve bok ve nem kokan insanlar tarafından, diye düşündüm. İnsan yığınlarından oldum olası nefret etmişimdir, yaşamım boyunca onlardan uzak durmaya çalıştım, hiçbir zaman, hangisi olursa olsun, bir toplantıya gitmedim kitle nefretim yüzünden, ayrıca Reger de gitmedi, ben kitleden nefret ettiğim kadar derinden hiçbir şeyden nefret etmem, kalabalıktan, hiç yanaşmadığım halde kitle ya da kalabalık tarafından eziliyormuşum inancını taşırım hep. Daha çocukken bile kalabalıklardan kaçtım, kalabalıktan nefret ettim, insan topluluklarından, hainlık yığınından ve kafasızlıktan ve yalandan. Tek başına kişiyi sevmek zo runda olsak da, diye düşünüyorum, kitleden o derece nefret ederiz. Bu Rus grubu benim Sanat Tarihi Müzesi'nde rastladığım ve Sanat Tarihi Müzesi'nde üzerime çullanan ve beni duvara iten ilk grup değil tabii, son zamanlarda Sanat Tarihi Müzesi'nde Rus gruplar arttı, sanki şimdi Sanat Tarihi Müzesi'ne İtalyan gruplardan daha çok Rus gruplar geliyor gibi. Ruslar ve İtalyanlar Sanat Tarihi Müzesi'ne hep grup halinde geliyorlar, İngilizler asla grupla değil, hep tek başlarına geliyorlar, Fran sızlar da hep yalnız geliyorlar. Bazı günlerde Rus rehberler İtalyan rehberlerle bağırma yarışına giriyor ve Sanat Tarihi Müzesi bu yüzden bir çığlıklar evine dönüşüyor. Bu, doğal olarak çoğunlukla cumartesi günleri böyle, tam da RegerTe benim asla Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmediğimiz gün, çünkü ben ve Reger, bugün, cumartesi günü, Sanat Tarihi Müzesi'ne geldiysek, bu, kuraldışı bir durumdur ve görüldüğü üzere, tıpkı pazarları olduğu gibi girişin bedava olduğu cumartesi günleri Sanat Tarihi Müzesi'ne gelmemekle çok iyi etmişiz. Yirmi şilini sayarım giriş bileti için, dedi bir defasında Reger ve bu iğrenç ziyaretçi gruplarından kurtulmuş olurum. Gruplar halinde müze ziyaretçilerine katlanmak bir Tanrı cezasıdır, daha korkunç bir şey tanımıyorum, dedi Reger bir defasında. Üstüne üstlük de bu cumartesi günü benimle Sanat Tarihi Müzesi'nde sözleşmesi, her ne kadar kendinin yarattığı bir durum olsa da Tanrı cezasıydı mutlaka, diye düşündüm ve amacı neydi acaba, diye sordum kendi kendime ve bir cevap bulamadım. Irrsigler'in şimdi ikinci kez onun kulağına ne fısıldadığını da bilmek isterdim tabii, birinci seferinde

görünüşe göre onu hiç kıpırdatmayan bir şeydi, oysa ikinci seferinde Reger'in hemen Bordone Salonu bankından kalkmasına ve Bordone Salonu'ndan dışarıya çıkmasına neden olan bir şeydi. Irrsigler her fırsatta kendisinin güvenilir bir yeri olduğunu söyler, dokunaklıdır bu söylediği ve bunu öylesine sık söyler ki, bu, gittikçe daha dokunaklı olur. Irrsigler Reger gelince ve onu bulunca başını eğerek selam verir, ben geldiğimde ve beni gördüğünde bunu yapmaz. Irrsigler, Reger'den ev döşemesi amacıyla şimdiye kadar üç kez uzun vadeli kredi aldı, sonradan bunu geri ödemek zorunda kalmadı. Reger, Irrsigler’e birçok kez kendisinin artık giymediği elbiseleri armağan etti, gerçekten de nefis tüvitten birinci sınıf kıymetli şeylerdi, bir zamanlar Reger bana giydiğim her şey Hebrid ler'dendir demişti. Ama Irrsigler’Tn RegerYn kıymetli giysilerini giymeye hemen hemen hiç fırsatı olmaz, çünkü tüm hafta boyunca üniforması içinde Sanat Tarihi Müzesi'nde iş görür, pazartesileri hariç, ama pazartesi de evinde tamirci giysisi içinde dolaşır, çünkü pazartesileri onun için evde yapılacak işlerle doludur. Her işi kendi görür. Boyayı kendisi yapar, her şeyi kendisi doğrayıp işler, çiviyi kendisi çakar ve deliği kendisi açar ve kaynağı bile kendisi yapar. Avusturyalıların yüzde sekseni boş zamanlarında tamirci giysileri içinde dolaşır savını ileri sürer Reger, büyük çoğunluğu da pazar ve tatil günlerinde bile, Avusturyalıların büyük bir bölümü pazar ve tatil günlerinde iş giysisiyle dolaşır etrafta ve boya yapar ve çivi çakar ve kaynak yapar. Avusturyalıların boş zamanları gerçek çalışma zamanlarıdır savını ileri sürer Reger. Avusturyalıların çoğu boş zamanlarını nasıl kullanacaklarını bilemez ve onu ahmakça işle harcarlar. Tüm hafta boyunca makamlarında oturur ve iş yerlerinde dikilirler, dedi Reger, pazar ve tatil günleri, onların tümünü tamirci giysisi içinde ev işleri yaparken görürsünüz, kendi dört duvarlarını boyarlar ya da çivi çakarlar çatılarında ya da otomobillerini yıkarlar. Irrsigler böylesi tipik bir Avusturyalıdır, der Reger ve Burgenlandlılar tipik Avusturyalılardır. Burgen landlı, haftada bir kez iki, en fazla iki buçuk saat için Pazar giysisini giyer, kiliseye gitmek için, bunun dışında kalan zamanda iş giysisi olarak tamirci giysisi içindedir, der Reger, ömür boyu. Burgenlandlı tüm hafta boyunca tamirci giysisi içinde çalışır, gerçekten az uyur, ama iyi uyur ve pazar ve tatil günlerinde pazar giysisi içinde kiliseye gider Tanrı babaya bir ilahi söylemek ve ardından hemen pazar giysisini çıkarıp tamirci giysisini giymek için. Burgenlandlı, bugünkü sanayi toplumu içinde hâlâ tam anlamıyla köylüdür, Burgenlandlı onlarca yıldır fabrikaya çalışmaya gitse de, köylü kalmıştır, tıpkı ataları gibi,

Burgelandlı hep köylü kalacak, dedi Reger. Irrsigler çok uzun zamandan bu yana Viyana'da ve köylü kaldı, dedi Reger. Köylüye üniforma, hangisi olursa olsun, her zaman yakıştı, dedi Reger. Köylü ya köylüdür ya da üniformaya girmiştir, dedi Reger. Çok çocuklu ise bunların biri köylü olmuştur ve köylü kalmıştır ve diğerleri devlet ya da Hıristiyan Katolik üniformasına girmiştir, bu hep böyle olmuştur, dedi Reger. Bir Burgenlandlı ya köylüdür ya da bir üniformaya girer, ne köylü olur ne de üniformaya girerse, kaçınılmaz biçimde mahvolur, dedi Reger. Köylülük yüzyıllardan bu yana köylülükten çıktığı anda üniformaya sığınmıştır, dedi Reger. Irrsigler, kendi görüşüne göre şanslıymış, çünkü Sanat Tarihi Müzesi'nde devlet memuru bir bekçi olarak işe girmek birkaç yılda bir mümkün olurmuş, yani bir bekçi emekliye ayrıldığında ya da öldüğünde. Burgenlandlılar seve seve müze bekçisi olarak alınırlarmış, Irrsigler bunun nedenini söyleyemiyormuş, ama bu bir gerçekmiş, Viyana müzeleri bekçilerinin büyük bir bölümü Burgenland'danmış. Belki de, demiş bir defasında Irrsigler, Burgenlandlılar özellikle namuslu, ama aynı zamanda da özellikle aptal olarak tanındıkları ve alçakgönüllü oldukları içinmiş. Burgenlandlıların bugün bile sağlam bir karaktere sahip olmaları yüzündenmiş. Polıste neler olduğunu izlediğinde, polısin onu almamasına sevinmiş. Bir zamanlar bir manastıra girme düşüncesi olduğuna da değindi, orada da giysi veriliyor ve manastırların bugün şimdiye kadar olmadığı ölçüde eleman gereksinimi var, ama ruhbandan olmayan bir papaz olarak o, manastırda yalnızca sömürülürmüş daha yüksek mevkidekiler tarafından, kendi anlatışıyla, manastırlarda kendilerine tamamen köle kul olan ruhbandan olmayanların sırtından güzel bir yaşam süren papazlar tarafından. Orada yalnızca odun kesip domuzları beslemek zorunda kalırmış ve yazın da yakıcı güneşin altında lahanaları ayıklamak durumunda ve kışın da manastır yollarını küreklemek zorunda kalırmış, dedi. Manastırlarda ruhbandan olmayan papazlar zavallı solucanlardır, dedi Irrsigler bir defasında, kendisi zavallı bir solucan olmak istememiş. Ana babası manastıra girmesinden hoşlanırlarmış, hemen girebilirdim de, dedi, Tirol'de bekleniyormuş. Ruhban dışı papazlık, bir tutukevinde tutuklu olmaktan daha da beterdir, dedi Irrsigler. Papaz keşişlerin durumu iyi, dedi, ama ruhbandan olmayanlar köleden başka bir şey değiller. Manastırlarda ruhban dışı papazlar söz konusu olduğunda hâlâ ortaçağ esareti hâkimdir, dedi, ruhban dışı papazların sevinecek hiçbir şeyleri yoktur ve yemek olarak da artıkları yerler. Silip süpüren din adamlarına, Regertn deyişiyle Tanrıyı

kötüye kullananlara, manastırlarda yaşamlarını bolluk içinde geçirenlere hizmet etmek istememiş, tam zamanında hayır demiş. Reger bir seferinde Irrsigler ailesiyle Prateı'e gitmiş, Regerün karısı daha o zaman ağır hastaymış. Çocuklarla ilişkide o, Reger, hep hassas olmuş, çocuklara çok kısa süre dayanabilirmiş, çocuklarla buluştuğunda bir çalışma süreci ortasında olmamalıymış, Irrsigler ailesini bir gun Prater'e davet etmek bir macera olmuş, o, Reger, uzun süre, yıllarca, kendisinin de belirttiği gibi, Irrsigler’e bir şeyler borçlu olduğu duygusunu taşımış, çünkü gerçekten de Sanat Tarihi Müzesinde hiç hakkım olmayan bir şeyi istiyorum, saatlerce Bor done Salonundaki bankta oturuyorum, dedi Reger, düşünmek için, derin düşüncelere dalmak için, hatta kitap ve yazılar okumak için, benim için değil, hele otuz yıldan daha uzun bir süredir asla benim için olamayacak, normal müze ziyaretçileri için oraya konulmuş olan Bor done Salonundaki bankta oturuyorum, dedi Reger. Irrsiglefden benim günaşırı Bordone Salonu'ndaki bankta yer almamı sağlamasını istiyorum, bunu isteme hakkım olmadığı halde, nihayet çok sık olarak insanlar Bordone Salonu bankına oturmak istiyorlar ve oturamıyorlar, çünkü Bordone Salonu bankında ben oturuyor oluyorum, dedi Reger. Bordone Salonu bankı nerdey se artık düşüncem için koşul oldu, dedi dün gene Reger, düşünmek için ideal bir oturma yerine sahip olduğum Ambassador’ dan çok daha uygun düşüyor Bordone Salonu bankı, Bordone Salonu bankında AmbassadorMa olduğundan çok daha büyük bir yoğunlukla düşünebiliyorum, hoş orada da düşünüyorum, çünkü düşünmeye hiçbir zaman ara vermiyorum, dedi Reger, bildiğiniz gibi, her an düşünüyorum, evet, uykuda bile düşünüyorum, ama Bordone Salonu bankında düşünmem gerektiği gibi düşünüyorum, yani düşünmek için Bordone Salonu bankına oturuyorum. Günaşırı Bordone Salonu bankında yerimi alıyorum, dedi Reger, doğal olarak her gün değil, böyle olsaydı gerçekten de yıkıcı olurdu, yani her gün Bordone Salonu bankına oturuyor olsaydım, benim için biraz değeri olan her şeyimi mahvederdim ve benim için doğal olarak artık düşünme dışında hiçbir şeyin kıymeti yok, düşünüyorum, öyleyse yaşıyorum, yaşıyorum, öyleyse düşünüyorum, dedi Reger, böylece de her gün en az üç dört saat Bordone Salonu bankında oturursam, bu, benim üç ya da dört, hatta bazen beş saat Bordone Salonu bankını tamamen kendim için tutmam ve hiç kimsenin Bordone Salonu bankına oturamaması demektir. Yorgun müze ziyaretçileri, yorgunluktan canları çıkmış olarak Bordone Salonu'na girdiklerinde ve Bordone Salonu bankına oturmak istediklerinde tabii ki bankın üzerinde

benim oturuyor olmam bir felaket, ama elimden başka türlüsü gelmez, daha evdeyken uyanır uyanmaz olabilecek en kısa zamanda, umutsuzluğa kapılmak zorunda kalmamak için Bordone Salonu bankına oturacağımı düşünüyorum; günün birinde Bordo ne Salonu bankına oturamasaydım, en umutsuz kişi olurdum, dedi Reger. Otuz yıldan fazla bir zamandır Irrsigler Bordone Salonu bankını benim için boş tuttu, dedi Reger, yalnız bir kez Bordone Salonu'na girdim ve Bordone Salonu bankı doluydu, bol pantolonlu bir İngiliz, Bordone Salonu bankına oturmuştu ve Bordone Salonu bankından kaldırılması olanaksızdı, Irrsig leıün ısrarlı ricalarına rağmen, benim ricalarıma rağmen de, hiçbiri fayda etmedi, İngiliz, Bordone Salonu bankında oturmayı sürdürdü, dedi Reger ve ne bana ne de Irrsigler’e aldırdı. Özel olarak İngiltere'den, daha doğrusu Gailemden Viyana'ya Sanat Tarihi Müzesi'ne Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ını görmek için geldiğini söyledi Gallı İngiliz, dedi Reger, ve müze ziyaretçilerinin, hem de Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ıyla ilgilenenlerin, üzerine oturmaları için ayrılmış olan banktan neden kalkması gerektiğini anlamıyormuş. Ben uzun bir süre İngiliz'i kaldırmaya uğraştım, ama o sonunda beni hiç dinlemez oldu, bu yüzden de benim söylediklerim artık onu hiç mi hiç ilgilendirmiyordu, Bordone Salonu bankında oturmanın benim için ne kadar önemli olduğunu birinci sınıf bir İskoç ceketi giymiş olan İngiliz'e, açıklamam, Bordone Salonu bankının benim için olan önemi, dedi Reger, Irrsigler birçok kez üzerinde oturduğu bankın benim için ayrılmış olduğunu söyledi, bu, yönetmeliğe tamamen aykırıydı, çünkü Sanat Tarihi Müzesi'ndeki bankların hiçbiri asla ayrılmış bir bank olamaz, Irrsigler bu ifadesiyle, dedi Reger, kendisini haksız duruma düşürdü, ama gerçekten de bankın ayrıldığını söyledi; ama ardından İngiliz ne Irrsigler’ün dediklerine ne de benim dediklerime aldırdı, bıraktı biz konuşalım diye ve küçük bir not defterine notlar aldı, herhalde, Beyaz Sakallı Adam'la ilgili notlardı bunlar. Gallı İngiliz herhalde ilginç bir adamdı, diye düşündüm, dedi Reger, ve ben ayakta durarak Bordone Salonu bankı üzerine onunla çoktan anlamsızlaşmış ve amacını yitirmiş bir tartışmaya gireceğime, ki anlamının benim için ne demek olduğunu asla ona anlatamayacaktım, onun yanına banka oturmalıyım, yani son derece kibarca Gallı İngiliz'in yanma oturmalıyım, diye düşündüm ve doğrudan doğruya banka onun yanına oturdum. Gallı Ingiliz birkaç santimetre sağa kaydı, ben de solda oturabildim. Ben o zamana kadar Bordone Salonu bankında hiçbir zaman iki kişi olarak oturmamıştım, şimdi ilk kez oturuyordum. Bordone Salonu

bankına oturarak durumu yumuşatmıştım, bu durum mutlaka Irrsigler’i ferahlattı ve o benim bir işaretim üzerine hemen oradan uzaklaştı, dedi Reger, ben, tıpkı Gallı İngiliz gibi, gene Beyaz Sakallı Adam'ı seyretmeye koyulduğumda. Bu Beyaz Sakallı Adam sizi gerçekten ilgilendiriyor mu? diye sordum İngiliz'e ve adeta zorla verilmiş bir cevap olarak İngiliz kafasının kısaca eğilmesini aldım. Sorum saçmaydı ve hemen onu sorduğuma üzüldüm, aslında sorulabilecek en aptalca sorulardan birini sordum, diye düşündüm, dedi Reger, ve artık hiçbir şey söylememe ve İngiliz'in kalkıp gitmesini tamamen sessizce bekleme kararı aldım. Ama İngiliz kalkıp gitmeyi düşünmüyordu, tam tersine, ceketinin cebinden kalın, siyah deri kaplı bir kitabı çıkartıp okumaya başladı; değişimli olarak, bir kitabı okuyor, bir Beyaz Sakallı Adam'a bakıyordu ki bu arada benim tedirgin edici bulmadığım bir koku olan Aqua brava kullandığı dikkatimi çekti. İngiliz, Aqua brava kullanıyorsa iyi bir zevke sahiptir, diye düşündüm. Aqua brava kullanan insanların tümünün iyi bir zevki vardır, bir İngiliz, üstelik de Gallı bir İngiliz Aqua brava kullanıyorsa, benim için doğal olarak itici olamaz, diye düşündüm, dedi Reger. Ara sıra Irrsigler İngiliz'in gidip gitmediğini kontrol etmek için görünüyordu, dedi Reger, ama İngiliz kalkıp gitmeyi düşünmüyordu, siyah deri kaplı kitabından hep daha çok sayfa okuyor ve sonra gene birkaç dakika Beyaz Sakallı Adam'a bakıyor ya da tersini yapıyordu ve öyle görünüyordu ki sanki Bordone Salonu bankında çok uzun süre oturup kalmaya niyetliydi. İngilizler kendilerini ilgilendiren her şeyle dikkatle ilgilenirler, tıpkı Almanların sanat söz konusu olduğunda yaptıkları gibi, dedi Reger, sanat söz konusu olduğunda daha dikkatlı bir İngiliz ömrüm boyunca görmemiştim. Kuşkusuz yanında adeta bir sanat uzmanı oturuyordu ve sen sanat uzmanlarından her zaman nefret ettin, diye düşündüm, dedi Reger, oysa şimdi böylesi bir sanat uzmanının yanında oturuyorsun ve onu sırf Aqua brava kullanıyor ve birinci sınıf bir İskoç giysisi taşıyor diye değil, yavaş yavaş pek sempatik buluyorsun, dedi Reger. Kısacası, dedi Reger, Ingiliz en az yarım saat ya da daha uzun bir süre siyah deri kaplı kitabını okudu ve aynı uzunlukta Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'mı seyretti, yani tam bir saat Bordone Salonu bankında yanımda oturdu, birden ayağa kalktı ve bana dönerek benim burada, Bordone Salonu'nda ne aradığımı sordu, bir insanın bir saatten fazla bir süre Bordone Salonu gibi bir salonda kalması, bu son derece rahatsız bankta oturması ve Beyaz Sakallı Adam'a gözünü dikmesi oldukça ender rastlanır bir durummuş. O anda doğal olarak şaşırıp kaldım,

dedi Reger, ve bir an için İngiliz'e ne cevap vereceğimi bilemedim. Evet, dedim, ben de burada ne aradığımı bilmiyorum dedim Gallı İngiliz'e, aklıma başka bir şey gelmedi. İngiliz, bana şaşkınlıkla baktı, sanki ben onun için kesinlikle bir çılgınmışım gibi yani. Bordone, dedi İngiliz, önemsiz, Tintoretto, eh işte, dedi. İngiliz, mendilini sol pantolon cebinden çıkardı ve sağ cebine koydu. Tipik bir sıkılganlık çözümü, dedim kendi kendime ve birden hoşuma giden İngiliz, siyah deri kaplı kitabını ve not defterini çoktan cebine koyup gitmek istediğinde, ondan bir kez daha Bordone Salonu bankına oturmasını ve kısa bir süre daha bana eşlık etmesini rica ettim, hiç çekinmeden beni ilgilendirdiğini, ondan bana belirli bir hayranlığın geçtiğini söyleyiverdim ona, dedi Reger bana. Böylece ilk kez tamamen hoşlandığım Gallı bir İngiliz tanımış oldum, dedi Reger, çünkü İngilizler genel olarak hoşuma gitmez, tıpkı Fransızların da gitmediği gibi, Polonyalıların da, Rusların da gitmediği gibi, hele hele hiçbir zaman hoşlanmadığım İskandinavyalıları tamamen bir kenara koyalım. Hoş bir İngiliz özgündür, diye düşünmüştüm İngiliz ayağa kalktığında onunla birlikte ayağa kalktığım ve gene onunla birlikte tekrar oturduğum sırada. İngiliz'in gerçekten de sırf Beyaz Sakallı Adam için Sanat Tarihi Müzesi'ne gelip gelmediği beni ilgilendiriyordu, dedi Reger ve böylece ona gerçekten nedenin bu olup olmadığını sordum ve İngiliz başıyla evet işareti yaptı. Ayrıca İngilizce konuşuyordu ve bu hoşuma gidiyordu, ama birden Almanca, bozuk bir Almanca konuşmaya başladı, bu, İngilizler tarafından konuşulan bozuk Almanca, bütün İngilizlerin Almanca bildiklerini sandıkları zaman, ki asla öyle değil, konuştuğu Almanca, dedi Reger, herhalde Ingiliz, Almancasını ilerletmek için Almanca konuşmak istemişti ve İngilizce konuşmuyordu, ayrıca neden olmasın, yurtdışına çıkıldığında en büyük keyifle yabancı dil konuşur insan, eğer budala değilse, böylece o da İngilizce ağızlı Almancasıyla gerçekten de sırf Beyaz Sakallı Adam için Avusturya'ya ve Viyana'ya geldiğini söyledi, Tintoretto için değil dedi, dedi Reger, sırf Beyaz Sakallı Adam için, bütün bu müze onu ilgilendirmiyormuş, hem de hiç, müzeleri hiç beğenmezmiş, müzelerden nefret edermiş ve müzelere hep isteksiz olarak gitmiş, Viyana Sanat Tarihi Müzesi'ne de sırf Beyaz Sakallı Adam'ı incelemek için girmiş, çünkü Gailemdeki evinde yatak odasının şöminesi üzerinde aynen böyle bir Beyaz Sakallı Adam asiliymış, gerçekten de aynı Beyaz Sakallı Adam, dedi İngiliz, dedi Reger. Ben Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde aynı benim Gailemdeki yatak odamdaki gibi bir Beyaz Sakallı Adam’ın asili olduğunu

duydum, dedi İngiliz, dedi Reger, bu beni tedirgin etti ve Viyana'ya geldim. Gailemdeki yatak odamda iki yıl, gerçekten de Tintoretto'nun yatak odamda asili olan Beyaz Sakallı Adam mm aynısının Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nde asili olduğu olasiliğı düşüncesiyle hep huzursuz oldum ve bu yüzden dün Viyana'ya geldim. İster inanın ister inanmayın, dedi İngiliz, dedi Reger bana, Tintoretto'nun Gailemdeki yatak odamda asili olan aynı Beyaz Sakallı Adam'ı burada da asili. Gözlerime inanamadım, dedi İngiliz doğal olarak İngilizce olarak, bu Beyaz Sakallı Adamla benim yatak odamdakinin kesinlıkle aynı olmasından tabii derinlemesine dehşete kapıldım. Ama bu dehşetinizi iyi saklayabildiniz, dedim İngiliz'e, dedi Reger bana. İngilizler her zaman kendilerine hâkim olmanın ustası olmuşlardır, dedim Gallı İngiliz'e, dedi Reger, en büyük heyecanlarda bile soğukkanlı sakinliklerini korurlar, dedim İngiliz'e, dedi Reger bana. Gailemdeki yatak odamda asili olan Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ıyla bu salonda asili olan Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'mı durmadan karşılaştırdım, dedi İngiliz ve siyah deri kaplı kitabını ceketinin cebinden çıkardı ve içindeki kendi Tintoretto'sunun resmini gösterdi. Gerçekten de, dedim İngiliz'e, bu kitapta resmi olan Tintoretto ile bu duvarda asili olan Tintoretto aynı. Evet, görüyor musunuz, siz de söylüyorsunuz bunu! dedi Gallı Ingiliz. En ufak ayrıntısına kadar aynı resim, dedim, kitabınızdaki Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ıyla burada duvarda asili olan aynı resim. Gerçekten de en ufak ayrıntıya inebilirsiniz, her şeyin tıpatıp birbirine uyduğunu söylemelisiniz, sanki tıpatıp aynı resim söz konusu, dedim, dedi Reger bana. İngiliz hiç de heyecanlı değildi, dedi Re ger, beni yatak odamda asili olan resimle Bordone Salonu’nda asili olan resmin aynı olması hiç de onun gibi soğukkanlı kılmazdı, dedi Reger, İngiliz, siyah deri kaplı kitabına baktı, orada tüm sayfayı kaplayan ve renklı olarak Gailemdeki yatak odasında asili olan Beyaz Sakallı Adam görülmekteydi ve sonra gene Bordone Salonu'ndaki Beyaz Sakallı Adam'a baktı. Bir yeğenim iki yıl önce Viyana'daydı ve her gün konser salonuna gitmek istemediğinden, hiç de fazla ilgi duymadığı halde bir salı günü Sanat Tarihi Müzesi'ne gitti, dedi İngiliz, dedi Reger, benim her yıl Avrupa, Amerika ya da Asya'da büyük yolculuklar yapan birçok yeğenimden biri, her neyse ve Sanat Tarihi Müzesi'nde Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ını duvarda gördü, son derece heyecanlı olarak bana geldi ve adeta benim Tintoretto'mu Sanat Tarihi Müzesi'nde asili olarak gördüğünü söyledi. Ben doğal olarak buna inanmadım ve yeğenimle alay ettim, dedi İngiliz, dedi Reger, bütün

bunları kötü bir şaka olarak aldım, yeğenlerimin tüm yıl boyunca beni karşı karşıya bıraktıkları ve bundan zevk aldıkları o berbat şakalardan biri olarak. Benim Tintoret to'm Viyana'da Sanat Tarihi Müzesi'nde mi? dedim ve yeğenime hayalet görmüş olduğunu, böylesi bir saçmalığı kafasından uzaklaştırması gerektiğini söyledim. Ama yeğenim benim Tintoretto'mu Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nin duvarında asili olarak gördüğü konusunda ısrar etti. Yeğenimin verdiği bu akıl almaz haber doğal olarak içimi kemirip durdu, dedi İngiliz, dedi Reger, aslında bana rahat vermez oldu. Yeğenim yaniliyor diye düşündüm durmadan. Ama bu konuyu bir daha kafamdan silip atamadım. Tanrım, dedi İngiliz, bu Tintoretto'nun ne kadar değerlı olduğunu düşünemezsiniz, bir miras, anne tarafından bir büyük teyzeden, Glasgowlu teyze denilenden bana miras yoluyla geçti Tintoretto, dedi İngiliz, dedi Reger. Resim yatak odamda asili, çünkü en emniyetli orada olur gibi geliyor bana, orada yatağımın üzerinde asili, düşünülebilecek en kötü ışık etkisi altında, dedi İngiliz, dedi Reger. İngiltere'de her gün binlerce eski usta resmi çalınıyor, dedi İngiliz, dedi Reger, İngiltere'de eski ustaları çalma konusunda uzmanlaşmış yüzlerce organize grup var, en çok da İtalyan ustaları çalarlar, çünkü onlar İngiltere'de özellikle seviliyor. Ben bir sanat uzmanı değilim bayım, dedi İngiliz, dedi Reger, ben sanattan hiçbir şey anlamam, ama böylesine bir usta işine değer vermeyi doğal olarak bilirim. Çoktan satabilirdim onu, ama henüz gereksinmem yok buna, şimdilik yok, dedi İngiliz, dedi Reger, ama doğal olarak Beyaz Sakallı Adam'ı satmamı gerektirecek an gelebilir. Ben yalnızca Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ma sahip değilim, düzinelerce İtalyan'ım var, bir Lotto, Crespi, Strozzi, Giordano, bir Bassano, biliyor musunuz hepsi de çok büyük ustalar. Hepsi de o Glasgowlu teyzeden, dedi İngiliz, dedi Reger. Tintoretto'mun Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nde asili oluğunu söyleyen yeğenimin belki de haklı olabileceği kuşkusu sürekli olarak bana işkence yapmamış olsaydı asla Viyana'ya gelmezdim, çünkü Viyana beni hiçbir zaman ilgilendirmedi, ayrıca ben müzikten de anlamam, müziği seven biri de değilim, dedi İngiliz, dedi Reger, beni hiçbir şey Viyana'ya getiremezdi, şu kuşku olmasaydı. Ve şimdi burada oturuyor ve gerçekten de Tintoretto'mun burada, Sanat Tarihi Müzesi'nin duvarında asili olduğunu görüyorum. İşte kendiniz de bakın, burada resmi olan ve Gailemde benim yatak odamda asili olan Beyaz Sakallı Adam, burada, Sanat Tarihi Müzesi'nin duvarında asili olan Tintoretto, dedi İngiliz, dedi Reger ve İngiliz bir kez daha siyah deri kaplı kitabı gözümün önüne koydu.

Sanki aynı değil de tıpatıp aynı gibi, dedi İngiliz, dedi Reger. İngiliz, banktan kalktı ve Beyaz Sakallı Adam’ın iyice yanına gitti ve bir süre Beyaz Sakallı Adam'ın önünde durdu. İngiliz'i gözlemlıyor ve ona şaşıyordum aynı zamanda, çünkü şimdiye kadar hiç böylesine, nerdeyse insanüstü bir biçimde, kendine hâkim olan kişi görmemiştim, dedi Reger, Gallı İngiliz'i gözlemlıyor ve böylesine bir akıl almazlık karşısında, yani Galler'deki yatak odamda yatağımın üzerinde asili olan resmin aynısının Sanat Tarihi Müzesi'nde asili olduğunu görmenin beni tamamen çileden çıkartacağını düşünüyordum. Ingiliz'in Beyaz Sakallı Adam’ın nasıl iyice yanına yaklaştığını ve gözlerini ona diktiğini gözlemlıyordum, onu arkasından gözlemlediğim için, dedi Reger bana, önden göremiyor dum, ama onu arkadan gözlemlememe rağmen, onun doğal olarak Beyaz Sakallı Adam'a gözünü diktiğini biliyordum, hem de aşağı yukarı şaşkına dönmüş olarak. İngiliz uzun süre dönmedi ve döndüğünde yüzü kireç gibi beyazdı, dedi Reger. Böy lesine kireç gibi bir yüzü yaşamımda ender olarak gördüm, dedi Reger, hele bir İngiliz yüzünü asla. İngiliz ayağa kalkıp Beyaz Sakallı Adam'a gözünü dikmeden önce, o tipik kırmızı İngiliz suratına sahipti, oysa şimdi suratı yalnızca kireç beyazıydı, dedi Reger İngiliz hakkında. Şaşkına dönmüşlük yeterlı bir anlatım olamaz bile, dedi Reger İngiliz için. Irrsigler tüm bu olup biteni gözlemledi, dedi Reger, Irrsigler Veronese resimlerine giden o köşede sessizce duruyordu, dedi Reger. İngiliz yeniden benim sürekli olarak oturakaldığım Bordone Salonu bankına oturdu ve gerçekten de tıpatıp aynı tablonun söz konusu olduğunu söyledi, yani Gailemdeki yatak odasında yatağının üzerinde asili olanla burada Sanat Tarihi Müzesi'nin Bordone Salonu'ndaki duvarda asili olanın. Yeğeninin önerdiği Imperial Otel'de kaldığını söyledi İngiliz, dedi Reger. Bu lüksten nefret ederim, ama keyfim isterse tadını da çıkarırım aynı zamanda. Ben hep en iyi otellerde kalırım, dedi İngiliz, dedi Reger, yani doğal olarak Viyana'da împerial'de, Madrid'de Ritz'de, Taormina'da Timeo'da. Ama ben hiç de severek yolculuk yapmam, yalnızca birkaç yılda bir ve çoğu kez de zevk için değil, dedi İngiliz, dedi Reger. Bu Tintoretto tablolarından birinin kopya olduğu kesin, dedi İngiliz daha sonra, dedi Reger, ya buradaki, Sanat Tarihi Müzesi'ndeki kopya, ya da benimki, Gailemdeki yatak odamda yatağımın üzerinde asili olan. İkisinden biri kopya olmalı, dedi İngiliz ve kısa bir süre güçlü gövdesini Bordone Salonu bankının arkalığına yasladı; ama hemen ardından gene doğruldu ve yeğenim demek ki haklıymış, dedi. Ben yeğenime sövdüm, çünkü bana huyu olduğu üzere saçma sapan bir şey

anlattığından emindim, çünkü ara sıra beni herhangi bir konuda tedirgin eder ya da duygularımla oynar; ayrıca hayatı boyunca sinirime dokunduğu ve aslında hiç de değerlı biri olmadığı halde en sevdiğim yeğenimdir de. Evet, en sevdiğim yeğenimdir. Tüm yeğenlerim arasında en korkunç olanıdır, ama en sevdiğim yeğenimdir. Doğru görmüş, dedi İngiliz, gerçekten buradaki Tintoretto benim Galler'dekiyle aynı. Ama iki Tintoretto var, dedi İngiliz sonra ve gene Bordone Salonu bankının arkalığına ardından gene hemen doğrulmak üzere dayandı. İkisinden biri sahte, dedi, ve ben doğal olarak kendi kendime benimki mi sahte, yoksa burada Sanat Tarihi Müzesi'ndeki mi diye soruyorum. Sanat Tarihi Müzesi'nin bir kopyaya sahip olması ve benim Tintoretto'mun orijinal olması olasıdır da, hatta bu, Glasgowlu teyzemle olan ilişkileri düşündüğümde büyük bir olasiliktır. Tintoretto bu Beyaz Sakallı Adam'ı yaptıktan hemen sonra bu Beyaz Sakallı Adam İngiltere'ye satıldı, önce Kent Dükü ailesine, sonra Glasgovvlu teyzeme. Ayrıca bugünkü Kent Dükü bir Avusturyalıyla evlı, bunu biliyorsunuzdur mutlaka, dedi İngiliz birden bana, dedi Reger, kısa bir parantez açmak uğruna, hemen ardından buradaki Tintoretto'nun, yani Sanat Tarihi Müzesi'ndeki Beyaz Sakallı Adam'ın kesinlıkle bir kopya olduğunu söylemek için. Mükemmel bir kopya, dedi İngiliz ardından. Ben çok kısa bir zaman içinde Tintoretto'nun hangi Beyaz Sakallı Adam'inin orijinal, hangisinin kopya olduğunu ortaya çıkaracağım, dedi İngiliz, dedi Reger ve ardından, her iki Beyaz Sakallı Adam'ın da, yani Tintoretto'nunkilerin orijinal olması büyük bir olasiliktır, dedi. Ancak Tintoretto gibi son derece büyük bir sanatçı, dedi İngiliz, dedi Reger, ikinci bir tabloyu tamamen benzer olarak değil, fakat tamamen aynı olarak yapmakta başarili olabilir. Gene de bir sansasyon olurdu bu, dedi İngiliz, dedi Reger ve Bordone Salonu'ndan dışarıya çıktı. Bana kısa bir Good bye ile veda etti, aynı Good bye ile bu sahnenin tanığı olan Irrsigler'e de veda etti, dedi Reger bana. Bu olayın nasıl sonuçlandığını bilmiyorum, dedi Reger, bununla bir daha ilgilenmedim. Şurası kesin ki, dedi Reger, ben Bordone Salonu'na girdiğimde Bordone Salonu bankında bir kez oturan kişi bu İngiliz'di. Başka hiç kimse değil. Reger otuz yıldan fazla bir zamandır Bordone Salonu'nun hayalıni kuruyor, Bordone Salonu bankında oturmazsa, doğru dürüst, yani kendi kafasına uygun olarak düşünemeyeceğini iddia ediyor. Ambassador'da çok iyi düşüncelerim oluyor, diyor Reger tekrar tekrar, ama Sanat Tarihi Müzesi'ndeki Bordone Salonu bankında daha iyileri, kesinlıkle hep en iyi düşünceler, Ambassa dor'da hemen hiç gelmeyen felsefî

düşünceler denilenler, Bordone Salonu bankında kendiliğinden geliyor. Ambassador'da herkesin düşündüğü gibi düşünüyorum, gündelik şeyleri ve gündelik gerekeni, ama Bordone Salonu bankında gittikçe daha sıradışı ve olağanüstü olanı. Örneğin Ambassador'da Fırtına Sonatı' m Bordone Salonu bankında olduğu üzere yoğun biçimde açıklamak ve bu konuda bir konuşma yapmak onun için olanaksızmış, tıpkı Füg Sanatı'nı tüm derinlikleriyle ve tüm özellikleri ve ayrıntılarıyla Ambassador'da incelemenin onun için tamamen olanaksız olduğu gibi, çünkü Ambassador'da bunun için gereken tüm koşullar eksik, dedi Reger. Bordone Salonu bankında en karmaşık düşünceleri bile ele almak ve izlemek ve nihayet ilginç bir sonuca varmak onun için olanaklıymış, Ambas sador'da değilmiş. Ama doğal olarak Ambassador'un Sanat Tarihi Müzesi'nde bulunmayan faydaları var, dedi Reger, Ambas sador'daki yeni restore edilen tuvalete her seferinde hayran kalışımı bir yana bıraksak bile, biliyor musunuz, Viyana'daki tüm tuvaletler Avrupa'nın hiçbir büyük kentinde olmadığı ölçüde bakımsız, burada insanın midesinin bulanmadığı, içinde kalındığı sürece insanın mutlaka gözünü ve burnunu kapatmak zorunda olmadığı bir tuvalet bulmak ender rastlanır bir durum; Viyana'daki tuvaletlerin tümü bir skandal, Aşağı Balkanlarda bile bu derece perişan bir tuvalet bulamazsınız, dedi Reger. Viyana'nın tuvalet kültürü yok, dedi, Viyana tam bir tuvalet rezaletidir, kentin en ünlü otellerinde bile rezil tuvaletler bulunuyor, en iğrenç helaları bulursunuz Viyana'da, hiçbir kentte olmadığı kadar iğrençtirler, su dökmeniz gerektiğinde şaşıp kalırsınız, dedi. Viyana son derece yüzeysel olarak operasıyla ünlü, ama gerçekten de rezil tuvaletleri yüzünden ürkülen ve iğrenilen bir yer. Viyanalıların, evet tüm Avusturyalıların tuvalet kültürleri yok, tüm dünya üzerinde bu derece kirli ve iğrenç kokan helalara rastlayamazsınız, dedi Reger. Viyana'da helaya gitmek zorunda kalmak, çoğunlukla bir felakettir, insan orada, bir akrobat değilse eğer, kirlenir ve helalardaki koku öyle çoktur ki haftalarca giysinize yapışıp kalır. Genel olarak, dedi Reger, Viyanalılar pistir, daha pis olan Avrupalı büyük kentlıler yoktur, bilindiği gibi en pis Avrupa evleri Viyana evleridir, Viyana evleri Viyana tuvaletlerinden daha da pistir. Viyanalılar durmadan Balkanlarda her şeyin pis olduğunu söylerler, her yerde bu gevezeliği duyarsınız, ama Viyana'da her şey Balkanlarda olduğundan yüz kat daha pistir, dedi Reger. Bir Viyana lıyla evine gidecek olsanız pislıkten aklımız durur. Doğal olarak istisnalar vardır, ama kural, Viyana evlerinin dünyanın en pis evleri olduğudur. Ben hep, yabancılar Viyana'da tuvalete

gitmek zorunda kaldıklarında ne düşünürler, temiz tuvaletlere alışmış bu kişiler tüm Avrupa'nın en pis tuvaletlerine gitmek zorunda kaldıklarında ne düşünürler, diye düşünürüm. İnsanlar aceleyle su dökmeye giderler ve su dökme yerindeki aşın pislık karşısında dehşete kapilip geri dönerler. Her yerde bu mide bulandırıcı koku, kamuya ait tuvaletlerin hepsinde, ister tren garlarında helaya gidin ya da metroda gereksiniminiz olsun, Avrupa'nın en pis helalarından birine gitmek zorundasınızdır. Aynı biçimde ve özellikle de Viyana kahvehanelerinde tuvaletler öyle pistir ki insanın midesi bulanır, dedi Reger. Bir yanda şu kendini beğenmiş, devasa pasta kültü, öte yanda bu korkunç pis tuvaletler, dedi. Bu tuvaletlerin çoğunda insan onların yıllardan beri temizlenmediği duygusuna kapiliyor. Kahvehane sahipleri bir yandan unlu yiyeceklerini en hafif bir cereyandan koruyorlar, öte yandansa helalarının temizlığine en ufak bir özen göstermiyorlar. Unlu yiyeceklere başlamadan önce tuvalete gitmek zorunda kalanın vay haline, dedi Reger, çoğu oldukça ünlü olan bu kahvelerin birinde, tuvaletten çıkıp gelindiğinde sunulan ya da çoktan size servisi yapılmış olan bu unlu yiyeceklerden bir lokma bile alma isteğiniz tamamen ortadan kalkar. Öte yandan Viyana lokantaları da pistir, iddia ediyorum ki bunlar tüm Avrupa'da en pis olanlardır. Her an lekeli bir masa örtüsüyle karşılaşırsınız ve garsonun dikkatini masa örtüsünün lekeli olduğuna ve sizin baştan aşağıya lekei bir masa örtüsünde yemeğinizi yeme niyetiniz olmadığına çektiğinizde, bu tamamen lekei masa örtüsü istenmeye istenmeye kaldırılacak ve yenisiyle değiştirilecektir, kirli bir masa örtüsünün kaldırılmasını istediğinizde, yalnızca öfkei ve gerçekten halkın selametini tehlıkeye düşürmüş bakışları çekersiniz üzerinize. Lokantaların çoğunda rica etseniz de masanın üzerine örtü konulmaz bile, gerçekten de çoğunlukla birayla ıslanmış, en kötü kirle kirlenmiş masanın üstünün silinmesini istediğinizde, terbiyesizce bir homurtu dinlemek zorunda kalırsınız, dedi Reger. Viyana'da tuvalet sorunu ve masa örtüsü sorunu çözülmedi, dedi Reger. Dünyanın tüm büyük kentlerinde, ben nerdeyse hemen hepsine gittim ve bunların çoğunu yüzeyselden fazla biçimde tanıdım, masanıza temiz bir masa örtüsü konması olağandır yemeğe başlamanızdan önce. Viyana'da temiz bir masa örtüsü ya da hiç değilse temiz bir masa üstü asla olağan değildir. Tuvaletlerde de durum aynıdır, Viyana tuvaletleri yalnızca Avrupa'da değil, tüm dünyada en iğrenç tuvaletlerdir. Yemeğe başlamadan önce tuvalette iştahınız kapanıyorsa nefis bir yemekten ne anlarsınız ki ve nefis bir yemekten sonra tuvalette mideniz bulanıyorsa nefis yemekten ne anlarsınız

ki, dedi. Viyanalıların, tüm Avusturyalılar gibi, tuvalet kültürü yoktur, bir Avusturya helası her zaman felaket olmuştur, dedi Reger. Viyana büyük çoğunlukla gerçekten de olağanüstü mutfağı, özellikle de hamur işleriyle ne derece ünlüyse, tuvaletleriyle ilgili olarak da o derece yüzkarasıdır. Ambassador'un da yakın zamana kadar tarifi olanaksız bir tuvaleti vardı. Ama yönetim bir gün aklını başına topladı ve yenisini yaptı, son derece başarilisını, gerçekten de yalnızca mimari açıdan değil, sağlık sosyolojisi açısından da en ufak ayrıntılarına kadar mükemmel olanını. Gerçekten de Viyanalılar Avrupa'nın en pis insanlarıdır ve Vi yanalılarm haftada bir kalıp sabun kullandıkları bilimsel olarak saptanmıştır, tıpkı bilimsel olarak donlarını haftada bir gün değiştirdiklerinin saptanmış olması, gömleklerini de en fazla haftada iki kez değiştirdikleri gibi ve Viyanalıların çoğu yatak çarşaflarını ayda bir kez değiştirirler, dedi Reger. Erkek ve kadın çoraplarını Viyanalı ortalama olarak on iki gün giyer, dedi Reger. Bu açıdan bakıldığında sabun fabrikatörleri ve çamaşır üreticileri, Avrupa'nın hiçbir yerinde Viyana'daki gibi kötü iş yapmazlar ve doğal olarak da tüm Avusturya'daki gibi, dedi Reger. Buna karşilik en ucuz cinsten kokuyu yığınla tüketirler, dedi Reger ve hepsi daha uzaktan keskin bir biçimde menekşe ya da karanfil ya da inci çiçeği ya da şimşir kokarlar. Ve doğal olarak da Viyanalıların dış pislığine bakıp onların iç pislığı üzerine karar vermek akla uygundur, dedi Reger, ve gerçekten de Viyana lıların içi dışlarından daha az kirli değildir ve herhalde, dedi Reger, herhalde diyorum, yani tam bir kesinlıkle değil diye düzeltti söylediklerini, Viyanalıların içi dışlarından çok daha pistir. Her şey içlerinin dışlarından çok daha pis olduğunu gösteriyor. Bunun üzerine düşünmeye ise niyetim yok, dedi sonra, bu konuda gerçekten de araştırma yapmak sosyal mantıkçılar denilen kişilerin görevi olmalı. Öyle bir çalışmada Viyanalılardan Avrupa'nın en pis insanları olarak söz edilmelidir herhalde, dedi Reger. Ambassador'da yeni yapılan bir tuvalet oluşuna o kadar memnunum ki, Sanat Tarihi Müzesi'ndeki hâlâ eskisi. Ben de gittikçe yaşlandığıma ve gençleşmediğime göre, son zamanlarda Sanat Tarihi Müzesi'nde de daha sık helaya gitmek zorunda kalıyorum, dedi Reger, burada halen geçerlı olan koşullar altında bu durum her gün sinirime dokunan bir tatsızlık, çünkü Sanat Tarihi Müzesi'ndeki hela bir felaket. Müzik derneğindeki hela da felaket. Hatta bir keresinde Times'a yazdığım eleştirilerimin birine müzik derneğindeki, yani bu en yüce ve en yüksek Viyana sanat kurumundaki helanın felaket olduğunu sokuşturdum ve benim müzik derneğine gitmek için her seferinde

bu yüzden büyük gayret göstermem gerektiğini yazdım, bu iğrenç hela yüzünden, dedi Reger, çoğu kez evde müzik derneğine gitsem mi gitmesem mi diye düşündüğümü, çünkü benim yaşımda ve benim böbreklerime sahip olan birinin bir müzik derneği akşamında en az iki kere helaya gitmesi gerekiyor. Ama gene de müzik derneğine hep gittim Mozart ve Beethoven için, Berg ve Schönberg için, Bartök ve Webern için ve hela korkumu yendim. Müzik derneğinde çalınan müzik ne derece olağanüstü ki, dedi Reger, müzik derneğinin helasına her akşam iki kez gitmek zorunda olduğum halde oraya gidiyorum. Sanat acıma tanımaz diyorum müzik derneği helasına her girdiğimde kendi kendime ve içeriye giriyorum, dedi Reger. Gözlerim kapalı ve olanaklara göre burnumu tutarak müzik derneği helasında suyumu döküyorum, dedi, bu çok özel bir sanat aslında, ama çoktandır ustalıkla uyguluyorum. Gelişmekte olan ülkeler dışında, Viyana tuvaletlerinin ve Viyana helalarının hepsinin dünyanın en pisleri olması dışında, hiçbir şeyleri de çalışmaz hijyenle ilgili olarak, ya hiç su gelmez ya da hiç su akmaz ya da ne gelir ne akar, aylarca kimse ilgilenmez tuvaletlerin ve helaların çalışıp çalışmamasıyla, dedi Reger. Viyana tuvaletleri ve tüm helalarının bu korkunç durumunun düzelmesi herhalde belediye ya da devletin, her kimse, en ağır tuvalet ve helalar yasalarını çıkarmasıyla düzelir, en şiddetlilerini çıkarmalılar ki otelciler ve lokantacılar ve kahvehane sahipleri tuvalet ve helalarını gerçekten düzene soksunlar. Otelciler ve lokantacılar ve kahvehane sahipleri durumu düzeltmiyorlar, bu tuvalet ve hela rezaletini uzatıyorlar sonsuza dek, belediye ya da devlet tarafından tuvaletlerini ve helalarını düzene sokmaya zorlanmazlarsa. Viyana müzik kentidir, diye yazdım bir defasında Times' a, ama aynı zamanda en iğrenç tuvaletler ve helalar kentidir. Londra'da bu arada öğrendi insanlar bunu, ama doğal olarak Viyana'da öğrenmediler, çünkü Viyanalılar Times'ı okumazlar, en ilkel ve en iğrenç gazetelerle yetinirler, dünyada yalnızca budalalaştırma amacıyla basılanlarla, yani sapık Viyana duygu ve düşünce durumuna ideal biçimde uyan gazetelerle. Rus grup gitmişti, Bordone Salonu'ndaki bank boşalmıştı. Reger, ki görmüştüm bunu, Irrsigler kulağına bir şey fısıldadıktan sonra kalkmış ve tüm bu süre içinde kafasından çıkartmadığı siyah şapkasıyla dışarıya çıkmıştı. Saat şimdi on bir buçuğa iki dakika vardı. Rus grup Veronese Salonu denilen salonda duruyordu, Ukraynalı çevirmen kadın şimdi Veronese'yi anlatıyordu, ama Veronese üzerine anlattıklarını daha önce Bordone ve Tıntoretto hakkında anlatmıştı, aynı önemsiz şeyler, aynı gevezelik, aynı ses tonunda, aynı tatsız

sesle, yalnızca o bildik, tatsız, Ruskadın sesi değil ki sorun, temelde zaten hep sinir bozucudur konuştuğu, daha çok, benim için nerdeyse dayanılmaz olan kulak tırmalayıcı ses tonunda konuşuyordu durmadan, öyle ki gerçekten, sürekli, duyma organlarımda iğneleyici bir acıyı çekmek zorunda kalmıştım. Benimki gibi bir kulak hassastır ve daha çok da bu yükseklikteki kulak tırmalayıcı, çirkin kadın sesine asla dayanamaz. Irrsigler'ün de bu kadar uzun süreden beri görürımeyişinin nedenini anlamıyordum, oysa her zaman, dakikada bir, yönetmeliğin emrettiği gibi Bordone Salo nu'na bakardı, Reger'le birlikte Bordone Salonu'ndan çıkıp uzun süredir geri dönmeyişi bana çok garip geliyordu. Ama ben bu Bordone Salonu'nda Regefle on bir buçuk için sözleşmiş olduğuma ve Reger de benim tanıdığım en dakik ve en güvenilir kişi olduğuna göre, Reger saat tam on bir buçukta Bordone Salonu'na geri gelecektir, diye düşündüm ve tam bunu düşünmüştüm ki Reger, Bordone Salonu'na girmişti bile, sonunda yeniden Bordone Salonu bankına kesin olarak oturmadan önce çevresine iyice bakmayı ihmal etmeden, bütün bunları öngören ben, onun Bordone Salonu'na geri döndüğünü duyar duymaz Sebastiano Salonu'na geri çekilmiş ve Sebastiano Salonu'nda hiddetli Rus grubu tarafından itilmiş olduğum köşede bir kez daha dikilmiştim, oradan yeniden Bordone Salonu'na giren Regerd iyi gözlemleyebiliyordum, güvende olmak için her zaman her yöne bakan şu kuşkulu Regefi, diye düşündüm, o, başkaları arasında ömrü boyunca nerdeyse öldürücü bir izlenme paranoyası çekti, onun için faydalı da olmuştu doğal olarak bu hastalık, ne ona ne de başkalarına zarar vermişti. Reger şimdi gene Bordone Salonu'ndaki bankta Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ını seyrederek oturuyordu. Ceket cebinden yıldırım hızıyla çıkarttığı saate tam on bir buçukta baktı, aynı anda ben de Sebastiano Salonu'ndan çıkıp Bordone Salonu'na girdim ve Regerün önünde durdum. Ne korkunç bu Rus gruplar, dedi Reger, ne korkunç. Nefret ediyorum bu Rus gruplardan diye yineledi. Bordone Salonu bankına oturmamı resmî biçimde emretti, benim yanıma oturun, buyrun, dedi. Her dakik insan beni mutlu eder, dedi. İnsanların büyük çoğunluğu dakik değildir, korkunç bu. Ama siz her zaman dakiktiniz, dedi, bu, sizin büyük meziyetlerinizden biri. Ah, dedi ardından, ne kötü bir gece geçirdiğimi bir bilseydiniz, her zaman aldığımın iki mislı ilaç aldım ve çok kötü uyudum. Durmadan karımı gördüm düşümde, karımı gördüğüm korkulu rüyalardan kurtulamıyorum artık. Ve sizi de düşündüm, son yıllarda kendinizi nasıl geliştirdiğinizi. Kendinizi nasıl geliştirmiş olduğunuz kayda

değer, dedi. Aslında ender bir varoluş sürdürüyorsunuz, dünyada asla özgür insan olmadığını, hele tamamen özgür olanın bulunmadığım göz önünde bulunduracak olursam siz üç aşağı beş yukarı tamamen özgür bir varoluş sürdürüyorsunuz. Ambassador’um olmasaydı, dedi, öğleden sonraları hayatta kalamazdım. Son zamanlarda o kadar çok Arap geliyor ki oraya, yakında bir Arap Oteline dönüşecek, oysa her zaman bir Yahudi Oteliydi, Yahudiler ve Macarlar, daha çok da Macar Yahudileri, oteli yıllardan beri benim için hoş kılan şey de bu, dedi, benim için Ambassador'da halılarının pazarliğiniyapan İranlı halı tüccarları bile tedirgin edici değildir. Ama Ambassador'da oturmanın zamanla tehlikeli olduğunu siz düşünmüyor musunuz, Ambassador'da her an bir bomba patlamaz mı, düşünün, otel sürekli olarak İsraillı Yahudiler ve Mısirli Araplarla dolup taşıyor. Tanrım, dedi, bir anda olacaksa şayet, havaya uçmam bir şeyi değiştirmez ki. Sabahları Sanat Tarihi Müzesi, öğleden sonraları Ambassador’ ve öğleyin Astoria ya da Bristol'de iyi bir yemek, dedi, buna değer veriyorum. Yalnızca Times'la doğal olarak böyle bir yaşam süremezdim dedi yapmacık bir ifadeyle, Times bana, Avusturya'ya üç aşağı beş yukarı yalnızca cep harçlığımı gönderiyor. Ama hisse senetlerinin durumu iyi değil, borsa bir felaket. Ve biz Avusturya'da günden güne daha pahalı yaşıyoruz. Öte yandan Üçüncü Dünya Savaşı denilen şey çıkmazsa, elimdekiyle daha yirmi yıl rahatça yaşayacağımı hesapladım. Her gün her şeyin erimesine rağmen bu rahatlık verici bir durum. Siz tipik bir özel âlımsiniz Atzbacher, dedi bana, evet, siz özel âlım örneğisiniz, siz gerçekten de özel insan örneğisiniz, asla çağa uymayan, dedi Reger. Bugün gene zorla buraya, Bordone Salonu'na o korkunç merdivenden çıkarken düşündüm bunu, sizin asıl ve tipik özel insan olduğunuzu, herhalde benim tanıdığım tek kişi olduğunuzu, oysa ne kadar çok insan tanıyorum, hepsi de özel insanlar, ama siz tipik, asıl olansınız. Onlarca yıl aynı yapıt üzerinde çalışmanız ve bunun en az bir bölümünü bile yayımlamamanız. Ben yapamazdım bunu. Ben hiç değilse ayda bir kez çalışmamın yayımlanması zevkini yaşamalıyım, dedi, bu alışkanlık benim için zorunlu bir gereksinme ve bu yüzden de, benim bu gereksinmemi sürekli olarak karşılayan ve bunun için bana para da ödeyen Times'ı övüyorum. Yazmak bana gerçekten zevk veriyor, dedi, her defasında iki sayfayı geçmeyen bu kısa sanat çalışmaları Times'da hep üç buçuk sütun tutuyor, dedi. Siz hiç çalışmanızdan ufacık bir bölümü yayımlamayı düşünmediniz mi? dedi, herhangi bir parçayı, sezdirdiğiniz şeylerin hepsi ne kadar da mükemmel görünüyor, çalışmanızla ilgili olarak,

öte yandan da hiçbir şey yayımlamamak olağanüstü bir keyif, hiçbir şey, dedi. Ama günün birinde çalışmanızın nasıl bir etki yaptığını bilmek isteyeceksiniz, dedi ve hiç değilse çalışmanızın bir bölümünü yayımlayacaksınız. Bir yandan, ömür boyu süren bir çalışmayı ömür boyu ortaya çıkarmamak ve yayımlamamak olağanüstü bir şey, öte yandan yayımlamak da olağanüstü. Ben doğuştan yayınlayıcıyım, oysa siz doğuştan yayınlamamacısınız. Herhalde çalışmanız ve siz, yani sizden çıkan çalışma ve çalışmayla ilgili olarak siz, nasıl isterseniz deyin, yayımlamamaya hüküm giymişsiniz, çünkü siz mutlaka hep çalışmanızla uğraşma acısı çekiyorsunuz, ama bu çalışmayı yayımlamıyorsunuz, gerçek bu, diye düşünüyorum, siz bunu, yani yayımlamama yükümlülüğü acısı çektiğinizi kendinize bile açıklamıyorsunuz. Ben yazarlıkla ilgili çalışmamı yayımla masam acı çekerdim. Ama doğal olarak sizin çalışmanız benimki ile karşılaştırılamaz. Gerçekten de ben hiçbir yazar ya da hiç değilse yazan insan tanımıyorum ki uzun süre yazdıklarını ya yımlamamaya dayanabilsin, toplumun yazdıkları üzerine ne düşündüğünü merak etmesin, ben her zaman, dedi Reger, merak ediyorum, kendi kendime merak etmediğimi, beni ilgilendirmediğini, toplumun düşüncesini merak etmediğimi söylesem de her zaman deli gibi merak ediyorum, merak etmiyorum dediğimde yalan söylüyorum doğal olarak, her zaman merak ettiğimi, durmadan merak ettiğimi kabul ediyorum, dedi. Ben insanların benim yazdıklarım üzerine neler söyleyeceklerini bilmek isterim, dedi, her zaman ve en çok da boyuna, insanların ne diyecekleri beni ilgilendirmiyor dediğim, beni ilgilendirmiyor, umrumda değil dediğim zaman, durmadan bunu bilmek istiyor ve hiçbir şeyi bunu beklediğim gibi büyük bir gerilimle beklemiyorum, dedi. Toplumun düşüncesi beni ilgilendirmiyor dediğim zaman yalan söylüyorum, okurlarım beni ilgilendirmiyor dediğim zaman yalan söylüyorum, yazdığım şey üzerine ne düşünüldüğünü asla bilmek istemiyorum dediğim zaman yalan söylüyorum, bunun üzerine ne yazıldığını okumuyorum dediğim zaman yalan söylüyorum, tamamen adi bir biçimde yalan söylüyorum o zaman dedi, çünkü ben durmadan benim yazdığım şey üzerine insanların ne söylediklerine merak ederek yanıp tutuşuyorum, bunu her zaman öğrenmek istiyorum ve insanlar yazdıklarım üzerine ne söylerlerse söylesinler bundan etkileniyorum, gerçek bu. Doğal olarak yalnızca Times'da kilerin ne söylediklerini duyuyorum ve onlar hiç de her zaman okşayıcı şeyler söylemezler, dedi Reger, ama size gelince, yani felsefe yapan bir yazar olarak sizi de sizin felsefî yazılarınız üzerine

insanların ne dediklerinin şiddetle ilgilendirmesi gerekir, bunlar üzerine ne düşündüklerinin, sizin, yazdıklarınızın hiç olmazsa bir bölümünü yayımlamamanızı anlamıyorum, bir kez olsun toplumun, toplumsal otorite denilen şeyin bunlar üzerine ne düşündüğünü denememenizi, bunu söylerken aynı zamanda toplumsal otorite diye bir şeyin olmadığını, otoritenin bile olmadığını, hiçbir zaman olmadığını, hiçbir zaman olmayacağını söylüyorum; ama otoritenin ha bire yazmak ve ha bire düşünmek ve düşünüleni yazmak ve durmadan yazmak ve hiçbir ses almamak size baskı yapmıyor mu? dedi. Darkafalı yayımlamama eylemiyle kesinlıkle çok şey ve belki de asıl olanı bile kaybediyorsunuz. Siz şimdi yıllardan beri çalışmanızı yazıyorsunuz ve siz bu çalışmayı yalnız kendiniz için yazdığınızı söylüyorsunuz, bu gerçekten korkunç, hiç kimse yazdığı bir çalışmayı kendisi için yazmaz, yalandır bu, biri yazdıklarının yalnız kendisi için olduğunu söylerse, ama siz de tıpkı benim gibi, kimsenin yazan bir kişi kadar yalancı olmadığını biliyorsunuz, dünya, var olduğundan bu yana yazanlardan daha yalancı, daha kendini beğenmiş ve daha yalancı kimse görmedi, dedi Reger. Geçen gecenin ne kadar dehşetli olduğunu bir bilebilseydi niz, durmadan ayak uçlarından başlayıp baldırlara çıkan ve yukarıya göğse kadar ulaşan korkunç kramplarla kalktım, almak zorunda olduğum kanı sulandıran kalp ilaçları yüzünden. Bir şeytan çemberi içinde bulunuyorum, dedi. Her gece ürkütücü benim için, şimdi uyuyabilirim diye düşündüğüm her an gene bu kramplar başlıyor ve kalkıp odada oradan oraya gitmek zorunda kalıyorum. Hemen hemen bütün gece oradan oraya gittim ve uyuyamadım, size biraz sözünü ettiğim kâbuslar yüzünden gene uyandım. Bu kâbuslarda karımı görüyorum, korkunç. Onun ölümünden beri bu kâbusları yaşıyorum, her gece. İnanın bana, hemen hemen her an karımın ölümüyle ben de son bulsaydım daha iyi olmaz mıydı, diye düşünüyorum. Bu korkaklık yüzünden kendimi affetmiyorum. Bu sürekli, giderek hastalığa dönüşen kendi kendine acıma çekilir gibi değil, ama bundan kurtulamıyorum, dedi. Hiç değilse müzik derneğinde doğru dürüst bir konser olsaydı, dedi, ama kış programı dehşet verici, yalnızca bayatlamış, kurumuş şeyler çalınıyor, hiç durmadan artık sinirime dokunan Mozart konserleri ve Brahms konserleri ve Beethoven konserleri, bütün bu Mozart ve Brahms ve Beethoven serilerine artık dayanmak olanakdışı. Operada da acemilik hâkim. Hiç değilse opera ilginç olsaydı, ama şu sırada tamamen sıkıcı, kötü oyunlar, kötü şarkıcılar ve üstüne üstlük de berbat bir orkestra. Filarmoni neydi daha iki üç yıl önce! dedi, bugünse ne, bayağı bir

orkestra. Düşünün, geçen hafta Leipzigli bir bastan Kış Yolculuğunu dinledim, adını hiç vermeyeyim, çünkü sizin için bir şey ifade etmez, dua edin ki asla kuramsal müzikle ilgilenen biri değilsiniz, dedi, bu bas bir felaketti. Durmadan Karga, dedi, artık dayanılmıyor buna. Böy lesi bir konser için giysi değiştirmeye değmez, temiz gömleğime acıdım. Böylesine bir pislık üzerine Times'a yazmam ki, dedi. Mahler, Mahler, Mahler, dedi, bu da sinir bozucu. Ama Mahler modası da doruk noktasını tamamladı çok şükür, dedi, Mahler doğrusu yüzyilin en çok abartılan bestecisi. Mahler olağanüstü bir orkestra şefiydi, ama orta ayar bir besteci, tüm iyi orkestra şefleri gibi, tıpkı Hindemith gibi örneğin, Klemperer gibi. Mahler modası tüm o yıllar boyunca benim için dehşet verici oldu, bütün dünya gerçekten Mahler hayranlığına büründü, çekilmezdi bu. Biliyor musunuz ki karımın mezarı, ben de oraya gömüleceğim, dedi, Mahler'in mezarının hemen yanı başında? Eh, mezarlıkta kimin yanında gömülü olduğunuzun gerçekten bir anlamı yoktur, Mahlebin yanında yatıyor olmak bile beni sinirlendirmiyor. Yeryüzü Şarkısı, Kathleen Ferrier tarafından belki, dedi Reger, bunun dışındaki hiçbir Mahlebi kabul etmiyorum, değersizdir, iyi bir sınavı geçemezler. Bununla karşılaştı rıldığında Webern gerçekten de bir dâhi, Schönberg ve Berg de. Evet, Mahler bir yanılmaydı. Mahler tipik bir Art Nouveau bestecisidir, doğal olarak da kendisiyle yığınla kitsch benzerliği olan Bruckner'den çok daha kötü. Bu sezon Viyana düşünsel ilgileri olan bir insana bir şey sunmuyor, müzikle ilgili bir insana ise ne yazık ki çok az şey sunuyor, dedi. Ama kente gelen yabancılar kısa zamanda bir şeyden memnun kalıyorlar, mutlaka operaya gidiyorlar, ne oynanırsa oynansın, en büyük saçmalık olsa da ve en korkunç konserlere gidip elleri patlayana kadar alkışlıyorlar ve gördüğünüz gibi Doğa Tarihi ve Sanat Tarihi Müzesi'ne bile akın ediyorlar. Çağdaş insanın sanat açlığı güçlü, bu gerçekte aranması gereken sapıklık dünya çapında. Viyana bir kültür kavramı, dedi Reger, çoktan beri Viyana'da ner deyse hiç kültür yoksa da, ve bir gün Viyana'da gerçekten de hiçbir kültür kalmayacak ve o zaman bile hep bir kültür kavramı olacak. Viyana her zaman bir kültür kavramı olacak, içinde kültür azaldıkça, daha da inatçı bir kültür kavramı olacak. Ve gerçekten de bu kentte kısa süre sonra kültür kalmayacak, dedi. Avusturya'da sahip olduğumuz bu gittikçe budalalaşan hükümetler zamanla Avusturya'da hiçbir kültürün kalmaması için ellerinden geleni yapacaklar, yalnızca zevksizlik kalacak, dedi Reger. Burada, Avusturya'daki atmosfer gittikçe daha çok kültür düşmanı oluyor, her yıl artarak kültür düşmanı

oluyor ve görünen o ki, hiç de uzun bir zaman sonra değil, Avusturya tamamen kültürsüz bir ülke olacak. Ama bu iç bunaltıcı son noktayı ben görmeyeceğim, belki siz, dedi Reger, siz belki, ama ben değil, ben artık Avusturya'daki son çöküşü ve gerçek kültürsüzlüğü göremeyecek kadar yaşlıyım. Avusturya'daki kültür ışığı sönecek, bunu size söylüyorum, bu ülkede uzun zamandan beri hâkim olan budalalık, hiç de uzun bir süre sonra değil, kültür ışığını söndürecek. O zaman Avusturya karanlıklara bürünecek, dedi Reger. Ama bu konuda istediğinizi söyleyin, işitilmeyeceksiniz ve eğer işitilirseniz, size deli gözüyle bakılacak. Times'a Avusturya hakkında ne düşündüğümü ve er geç, ama şimdiden kestirilebilen bir zaman içinde Avusturya'da neler olacağını yazmamın ne anlamı olur ki? Hiçbir anlamı olmaz, dedi Reger, en ufak bir anlamı bile. Avusturyalıların kültür ışıkları söndüğü için karanlıkta el yordamıyla dolaşmalarını göremeyecek olmama yazık. Buna artık katılamayacak olmama yazık, dedi. Bugün sizi yeniden buraya çağırmamın, bugün gene buraya gelmenizi rica etmemin nedenini bilmek isti yorsunuzdur. Bunun bir nedeni var. Ama bu nedeni size daha sonra söyleyeceğim. Bu nedeni size nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Bilmiyorum. Durmadan bunu düşünüyorum ve bilmiyorum. Saatlerdir buradayım ve bunu düşünüyorum ve bilmiyorum. Irrsigler tanığım, dedi Reger, saatlerdir burada, bankta oturuyorum ve sizi bugün de Sanat Tarihi Müzesi'ne neden rica ettiğimi size nasıl söyleyeceğimi düşünüyorum. Daha sonra, daha sonra, dedi Reger, bana zaman tanıyın. Bir suç işleriz ve bunu tamamen koşulsuz olarak anlatmayı beceremeyiz, dedi Reger. Bana zaman bırakın sakinleşinceye kadar, dedi, Irrsigler’e anlattım, ama size henüz anlatamam, dedi, gerçekten de utanç verici. Ayrıca, size dün şu Fırtına Sonatı üzerine söylediklerim gerçekten ilginç ve size şu Fırtına Sonatı üzerine söylediklerim mutlaka doğru, ama herhalde bunlar sizden çok benim için daha ilginç. Hep böyle değil midir zaten, insan bir konu üzerine konuşur, çünkü bu konu onu büyülemektedir, ama insanın kendisini, onu sancili bir dikkatsizlikle sonuçta başkasına kabul ettirme yeteneğini göstermemizden daha çok büyüler. Ben dün size şu Fırtına Sonatı hakkındaki görüşlerimi kabul ettirdim, gerçek bu. Füg Sanatı üzerine konferansımla ilgili olarak, dedi, Fırtına Sonatı’nı da açıklamayı gerekli buldum ve dün bunu yapmak için kendimi ideal bir durumda hissettim ve sizi müzik bilim tutkuma kurban ettim, tıpkı çok sık olarak şahsınızı müzik bilim tutkuma kurban ettiğim gibi, çünkü buna böylesi uygun başka bir tanıdığım yok. Çoğu kez, benimle tam zamanında tanıştınız, siz olmadan

ben ne yapardım! diye düşünüyorum, dedi. Sizi dün Fırtına Sonatı'yla tedirgin ettim, öbür gün hangi müzik parçasıyla tedirgin edeceğimi kim bilir, dedi, kafamda büyük bir zevkle açıklayacağım o kadar çok müzikbilimsel konu var ki; ama bir dinleyiciye gereksinimim var, müzikbilimsel konuşma zorunluluğum için bir kurbana yani, dedi, çünkü benim durmadan müzikbilimsellık üzerine konuşmam bir çeşit müzikbilimsel konuşma zorunluluğu. Herkesin kendi, bütünüyle kendi konuşma zorunluluğu vardır, benimki de müzikbilimsel. Bende bu müzikbilimsel konuşma zorunluluğu var, hem de müzikbilimsel yaşamım boyunca, çünkü kuşkusuz yaşamım müzikbilimsel bir yaşamdan başka bir şey değil, tıpkı sizinkinin felsefî olduğu gibi, açık bu. Doğal olarak ben, dün Fırtına Sonatı üzerine söylediklerimin hepsinin bugün saçma olduğunu da söyleyebilirim, tıpkı söylenen her şeyin saçma olması gibi, ama bu saçmalığı inandırıcı biçimde söyleriz, dedi Reger. Söylenen her şey, er geç saçma olarak çıkar ortaya, ama bunu inandırıcı biçimde, elimizden gelen en inanılmaz şiddetle söylersek, o zaman suç olmaktan çıkar, dedi. Düşündüğümüz şeyi söylemek de istiyoruz, dedi Reger ve söyleyinceye kadar da huzursuz oluyoruz, susarsak, bu yüzden boğuluruz. İnsanlık, tarihi boyunca düşündüğü saçmalıkları söylememiş olsaydı çoktan boğulurdu, uzun süre susan her kişi boğulur, insanlık da uzun süre susamaz, çünkü hemen boğulur, her zaman saçmalık olsa da kişinin düşündüğü, insanlığın düşündüğü ve kişinin her zaman düşünmüş olduğu ve insanlığın her zaman düşünmüş olduğu her şey tüm zamanlarda saçmalık olduysa da. Kâh konuşma sanatçısı oluruz, kâh susma sanatçısı ve bu sanatta en uç noktasına kadar uzmanlaşırız, dedi, yaşamımız konuşma ve susma sanatımızı geliştirebilmemiz ölçüsünde ilginçtir. Fırtına Sonatı büyük bir müzik parçası değildir, dedi Reger, yakından bakıldığında şu sayısız ikincil önemde yapıtlardan biridir, temelinde kitsch'tir. Bu parçanın kalıtesi, kendinden çok, üzerine çok iyi tartışılabilmesine bağlıdır. Beethoven kesinlıkle şiddet insanı olarak tekdüze bir kramp sanatçısıydı, benim son derece saygı duyduğum şey değil yani. Fırtına Sonatını incelemek bana her zaman zevk verdi, bu, Beethoven'in en vahim yapıtıdır, Beethoven Fırtına Sonatı'yla açıklanabilir, yapısı, dâhiliği, kitsch'lıği böylelikle aydınlanır, sınırları çizilir. Ama ben Fırtına Sonatından size sırf Füg Sanatı'nı daha iyi ve daha yoğun anlatmak istediğim .çın söz ettim, bunun için Fırtına Sonatı'na başvurmak elzemdi, dedi Reger. Ayrıca ben Fırtına Sonatı ya da Eroica ya da Bitmemiş yo da Timbal Vuruşuyla gibi adlandırmalardan

nefret ederim, bu tarz adlandırmalar bana göre iğrençtir. Kuzeyin Magus'u denmesi benim için son derece iğrençtir, dedi Reger. Siz özellikle kuramsal olarak müzikle gerçekten ilgili olmadığınız için, benim müzik tartışmalarım için ideal kurbansınız, dedi Reger. Dikkatle dinliyor ve karşı çıkmıyorsunuz, dedi, konuşmamı rahat bırakıyorsunuz, benim buna gereksinimim var, söylediklerimin değeri ne olursa olsun, bu yalnızca korkunç varoluşuma, inanın bana, gerçekten de çok ender olarak mutluluk veren müzikal varoluşuma giden yolu kolaylaştırıyor. Düşündüğüm şey, yıpratıcı, yok edici, dedi, öte yandan beni o kadar uzun zamandır yıpratıyor ki, o kadar uzun zamandan beri yok ediyor ki, artık ondan korkmam gerekmiyor. Sizin dakik olacağınızı düşündüm ve siz dakiksiniz, dedi, sizden dakiklik dışında bir şey beklemiyorum ve dakiklik, siz de biliyorsunuz ki, en değer verdiğim şeydir, insanların olduğu yerde dakiklik ve dakiklıkle ilişkili olarak da güvenilirlık hâkim olmalı, dedi. On bir buçuk ve siz çıkıp geldiniz, dedi, saate baktım ve saat on bir buçuktu ve siz önümde duruyordunuz. Sizin dışınızda daha faydalı bir insanım yok, dedi. Herhalde hayatta kalmam yalnızca sizinle olanaklı. Bunu söylememeliydim, dedi Reger, bunu söylemek utanmazlık, dedi, görülmemiş bir utanmazlık, ama söyledim, siz beni hayatta tutan yegâne kişisiniz, gerçekten başka kimsem yok. Ve karımın sizi ne kadar sevmiş olduğunu biliyor musunuz? Size bunu hiç söylemedi, ama bana söyledi, hem de bir kez değil. Sizin özgür bir kafanız var, dedi Reger, bu, dünyadaki en kıymetli şey. Siz tek başınasınız ve tek başmalığınızı korudunuz, yaşadığınız sürece de koruyun, dedi Reger. Ben yaşamla başa çıkabilmek için sanatın içine girdim, bunu böyle de söyleyebilirdim, dedi. Sanata sığınarak kaçtım, dedi. En uygun zamanı bekledim ve bu en uygun zamanı kullandım ve dünyadan kaçıp sanata sığındım, müziğe, dedi. Tıpkı başkalarının görsel sanatlar denilen sanatlara, oyunculuk sanatına sığındıkları gibi, dedi. Bu insanlar, tıpkı benim gibi gerçekten dünyadan nefret edenler, bir anda birinden diğerine geçerler, nefret edilen dünyadan sanata kaçarlar, sanat, bu nefret edilen dünyanın tamamen dışındadır. Ben müziğe kaçtım, dedi, tümüyle gizlilikle. Buna olanağım olduğu için, oysa insanların çoğunun bu olanağı hiç yok. Siz felsefeye ve yazarlığa kaçtınız, dedi Reger, ama siz ne filozof ne de yazarsınız, işte bu da sizde ve içinizdeki hem ilginç hem de ters olan şey, çünkü siz aslında filozof değilsiniz ve yazar da değilsiniz aslında, çünkü filozofluk için her şeyiniz eksik, yazarlık için de öyle, oysa siz benim felsefî yazar diye adlandırdığım şeyin ta kendisisiniz, felsefeniz gerçek bir felsefe

değil, yazarlığınız da gerçek bir yazarlık değil, diye yineledi. Ve hiçbir şey yayımlamayan bir yazar, temelinde gerçekten bir yazar değildir. Siz herhalde yayımlama korkusu çekiyorsunuz, dedi Reger, hiçbir şey yayımlamamanızda bir yayımlama travması suçlu. Dün Ambassador'da çok iyi dikilmiş koyun kürkünden bir palto giymiştiniz, herhalde Polonya malı, dedi birden, ve ben evet dedim, haklısınız, üzerimde Polonya malı koyun kürkünden bir palto vardı, zaten ben, sizin de bildiğiniz gibi, dedim Reger'e, birçok kez Polonya'ya gittim, Polonya benim çok sevdiğim iki ülkeden biri, ben Polonya ve Portekiz'i seviyorum, dedim, ama herhalde Polonya'yı Portekiz'den daha çok ve Krakow'a yaptığım son gezide, ama Krakow'a gidişimden bu yana sekiz ya da dokuz yıl geçmiş, bu kürklü paltoyu almıştım kendime, özel olarak Rus sınırına gittim bunu almak için, çünkü bu kesimdeki koyun kürkü paltolar yalnızca Polonya-Rusya sınırında bulunur. Evet, dedi Reger, gerçekten de ara sıra iyi giyimli bir insan görmek bir zevk, iyi giyimli, yakışıklı bir insan, hem de hava böyle donuk olunca ve kafa üç aşağı beş yukarı karanlıklaşınca ve keyif de büsbütün kaçınca. Şimdi bu sefil Viyana'da da iyi giyimli ve yakışıklı insanlar görebiliyorsunuz ara sıra, Viyana'da uzun yıllar boyunca yalnızca zevksizgiysiler içindeki insanları gördünüz, şu iç karartıcı, kitle tüketimine yönelik malları. Şimdi giysilere gene biraz renk gelmişe benziyor, dedi, ama iyi yetişmiş insan o kadar az ki, bu sefil Viyana'da saatlerce yürüyün, yalnızca bunaltıcı yüzler ve zevksiz giysiler görürsünüz, sanki önünüzden durmadan yalnız sakat insanlar geçiyormuş gibi olur. Viyanalıların zevksizliği ve tekdüzeliği beni onyıllarca bunalıma soktu. Ben hep sırf Almanya'da tekdüze ve zevksizdirler diye düşündüm, ama Viyanalılar da aynı biçimde tekdüze ve zevksiz. Ancak son zamanlarda değişiyor bu görüntü, insanlar daha iyi görünüyor, gene kişilikli giysiler giyiyorlar, dedi, siz bu koyun kürkü paltoyu giydiğinizde gösterişli bir etki yapıyorsunuz, dedi Reger. İnsan o kadar az iyi giyimli ve akıllı insana rastlıyor ki, dedi. Bu sefil Viyana'da ben yıllarca bu kadar kitle çirkinlığine katlanamadığını için sokaklarda başım önüme eğik yürüdüm durdum, insanın karşılaştığı bu zevksiz insan kitlesi asla çekilir gibi değildi. Endüstriyel giyimli bu yüzbinlerce kişi, daha sokağa adımımı attığımda nefes almamı güçleştiriyordu, dedi. Ve de yalnız işçi semtlerinde değil, Eski Kent denilen yerde de bu endüstriyelgiysilikitleinsanı yüzünden tıkandım, özellikle de Eski Kent'te, dedi. Ama şimdi bu durum değişiyor gibi görünüyor, insanlar kişilikli giyinmeye yeniden cesaret ediyorlar, dedi. Gençler şimdi, her ne

kadar hâlâ zevksiz olsa da, gene de rengârenk giyinmiş olarak sokağa çıkıyorlar, sanki bütün bu insanlar ancak şimdi, bitişinden kırk yıl sonra savaşı geride bırakmışa benziyorlar, nerdeyse kırk yıl onları böylesine gri ve yüzüne bakılmaz kılan savaş travmasını, dedi Reger. Ama gene de, hani derler ya, kırk yılda bir iyi giyimli birine rastlarsınız bu sefil Viyana'da. Bu, doğal olarak mutlu edici bir duygu, dedi ve sonra: Fırtına Sonatı'nı yalnız Gould gerçekten iyi çaldı ve dayanilir kıldı, başka hiç kimse değil Onun dışında herkes, onu benim için dayanılmaz kıldı. Çok hantaldır zaten, Fırtına Sonatı, dedi Reger, tıpkı Beethoven'in bestelediği birçok şey gibi. Ama Mozart bile kitsch'ten kaçınamadı, özellikle de operaları kitsch dolu, bu yüzeysel operaların müziğinde de çoğu kez çekilmez biçimde oynak ve ağır ezgiler birbirine karışıyor. Bir kumrucuk burada, bir kumrucuk orada, havaya kalkmış bir işaret parmağı burada, havaya kalkmış bir işaret parmağı orada, dedi Reger, işte bu da Mozart. Mozart'ın müziği bir de iç etek ve külot kitsch'i dolu, dedi. Ve devlet bestecisi Beethoven de özellikle Fırtına Sonatının ortaya koyduğu üzere, nerdeyse gülünç biçimde ciddi. Ama biz her şeye ve bunlara bu öldürücü görüş biçimiyle bakarsak nereye varırız ki, dedi Reger. Özenme ve kitsch, uygarlaşmış denen, yüzyıllar ve binyıllar boyunca benzersiz bir insan groteskliğiniyüksek biçimde stilize etmiş insanın iki ana özellığidir, dedi. İnsanlıkla ilgili her şey kitsch'tir, dedi, bu konu kuşku götürmez. Yüksek ve en yüksek sanat da öyle. Kendini Londra'da Viyana'da olduğundan daha fazla evinde hissettiği için, Londra'dan Viyana'ya dönmek onun için gerçek bir şok olmuş. Ama Londra'da kesinkes kalamazdım, her zaman nerdeyse tehlikeli bir hastalığa, öldürücü bir hastalığa dönüşme eğilimi gösteren oynak sağlık durumum yüzünden, dedi Reger. Londra'da yaşamıştım, Viyana'da gerçekten hiç yaşamadım, Londra'da kafam kendini iyi hissetti, Viyana'da kafam kendini hiçbir zaman gerçekten iyi hissetmedi, Londra'da en iyi düşünceler geldi aklıma, dedi. Londra'da geçirdiğim zaman en iyi zamanım oldu, dedi. Londra'da, Viyana'da asla elime geçmeyen her türlü olanağım oldu, dedi. Ana babamın ölümünden sonra Viyana'ya dönmem doğaldı benim için, önceleri yıllarca yalnızca ürkerek varoluşumu sürdürdüğüm bu gri, savaş yüzünden ezilmiş, düşünceden yoksun kente, dedi. Ama artık ne yapacağımı bilemediğim anda karımla tanıştım, dedi. Karım beni kurtardı, Reger her zaman kadın cinsinden ürkmüş ve kadınlardan gerçekten, deyim yerindeyse, sapına kadar nefret etmiş ve buna rağmen karısı onu kurtarmış. Ve biliyor musunuz, karımla nerede tanıştım? dedi, bunu söyledim mi daha

önce size? dedi, ve ben bunu bana sıkça söylediğini düşündüm, ama bunu söylemedim, karımla Sanat Tarihi Mü zesi'nde tanıştım, dedi. Sanat Tarihi Müzesi'nin neresinde biliyor musunuz? diye sordu ve ben doğaldır ki Sanat Tarihi Müzesi'nin neresinde olduğunu biliyorum diye düşündüm ve o, burada, Bor done Salonunda, bu bankın üzerinde, dedi, ve bunu öyle bir tavırla söyledi ki, sanki bana karısını Bordone Salonu bankında tanıdığını yüzlerce kez söylediğini gerçekten anımsamı yormuş gibiydi ve ben, o bunu yeniden söylediğinde, sanki bunu ondan daha önce hiç duymamışım gibi davrandım. Puslu bir gündü, dedi, umutsuzdum, o zamanlar derin bir biçimde Schopen hauefle uğraşıyordum, Descartes'tan sıkılmıştım, genel olarak da Fransız düşünürlerden ve burada oturmuş, bu bankta, bir Schopen hauer cümlesi üzerine kafa yoruyordum, hangi cümle olduğunu artık söyleyemem, dedi. Tam o sırada rahatsız edici bir kadın bankta yanıma oturdu ve bir daha kalkmadı. Ben Irrsigler’e işaret etmiştim, ama Irrsigler önce işaretimin ne anlama geldiğini anlamadı ve böylece yanımda oturan kadını kaldırıp gitmeye yöneltmeye gucu yetmedi, kadın orada oturuyor ve Beyaz Sakallı Adam'a dikkatle bakıyordu, dedi Reger ve sanırım bir saat kadar Btyaz Sakallı Adam'a gozünü dikti. Tintoretto'nun bu Beyaz Sakallı Adamı çok mu hoşunuza gidiyor? diye sordum yanımda oturana, dedi Reger ve önce soruma cevap almadım. Ancak uzun bir süre sonra kadın beni gerçekten büyüleyen bir Hayır, dedi, böylesi bir Hayır'ı bu Hayır'a kadar asla duymamıştım, dedi Reger. Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ı öyleyse hiç hoşunuza gitmiyor mu? diye sordum kadına. Hayır, hoşuma gitmiyor, diye cevap verdi kadın bana. Sanat, resim, özellikle de eski ustalar üzerine bir konuşma başladı, dedi Reger, bunu kesmeyi birden uzun bir süre istemedim, tüm bu konuşma süresince beni içerik değil, konuşmanın nasıl sürdürüldüğü ilgilendiriyordu. Sonunda, uzun süre düşündükten sonra kadına Astoria'da birlikte öğle yemeği yemeyi teklif ettim ve o kabul etti ve bundan çok kısa süre sonra evlendik. Ortaya bir de çok zengin olduğu çıktı, kent merkezinde birçok dükkâna, Singer Sokağı'nda ve Spiegel Caddesi'nde, hatta bir tane de Kohlmarkt'ta kiraya verilmiş dairelere sahip olduğu. Bunun dışındakiler de cabası. Birden akıllı, zengin bir kozmopolıt karım olmuştu, dedi Reger, beni aklı ve servetiyle kurtarmıştı, çünkü karım beni kurtardı, ben adeta yerle bir olmuştum karımı tanıdığım sırada, dedi. Gördüğünüz gibi bu Sanat Tarihi Müzesi'ne az şey borçlu değilim, dedi. Belki de minnettarlıktır beni günaşırı Sanat Tarihi Müzesi'ne getiren, dedi gülerek, ama doğaldır ki bu değil. Biliyor musunuz ki, Grin zing'deki

Gökyüzü Caddesi'nde bulunan karımın gökyüzü evi denilen evinde birçok insanın sorunsuzca girebildiği bir kasa var? dedi. Bu kasada en kıymetli Stradivari, Guarneri, Maggi niTeri vardı, dedi. Diğer birçok şeyin yanı sıra. Karım da tıpkı benim gibi savaşı Londra'da geçirmiş ve benim onu henüz Londra'dayken tanımamış olmam çok şaşırtıcı, çünkü karım o zaman, yani aynı zamanlarda aynı Londra sosyetesindeymiş. Yıllarca Londra'da birbirimizle yan yana yaşamışız, dedi Reger. Ayrıca karım biz henüz tanışmadan önce Sanat Tarihi Müzesi'ne bir yığın resim armağan etmiş, dedi Reger, aralarında bir tane çok kıymetli olanı var, çok da başarısız olmayan Furini, bunu hemen Cigolı ve Empolı'nin yanında görebilirsiniz, yani tam olarak Cigolı ve benim hiç de hoşlanmadığım Empolı'nin yanında. Evlilikten sonra karım artık resim armağan etmedi, dedi, ben ona armağan etmenin bir işe yaramayacağını açıkladım, armağan vermek özünde iğrençtir, dedi. Düşünün, karım evliliğimizden önce Viyana'nın Biedermeier döneminden bir tabloyu, sanırım Gauermann'ın, yeğenlerinden birine armağan etmiş. Bundan bir yıl sonra, ilgiden çok rastlantısal olarak Viyana Kent Müzesi'nde dolaşırken, adeta iki yemek arasında vakit geçirmek için, bu Viyana Kent Müzesi'nde, ki tamamen değersiz bir müzedir bence, yeğenine armağan ettiği Gauermann'ı keşfeder. Bunun onda bir şok yarattığını düşünebilirsiniz. Hemen müze müdürlüğüne gidip orada yeğeninin, sonradan karım olan teyzesinin, kendisine resmi armağan etmesinden birkaç gün değilse de birkaç hafta sonra onu iki yüzbine Viyana Kent Müzesi'ne sattığım öğreniyor. Armağan vermek en büyük saçmalıklardan biridir, dedi Reger. Bunu karıma kısa sürede öğrettim ve o da bundan sonra hiçbir armağan vermedi. Sevdiğimiz, adeta yüreğimizde yer etmiş bir eşyayı, yaşamımızdan bir sanat yapıtını koparıp veriyoruz ve bu armağanı alan kişi, onu son derece gülünç bir paraya satıyor, dedi Reger. Armağan vermek korkunç bir alışkanlıktır, doğal olarak da vicdan azabından ve çoğu kez de adi bir yalnız kalma korkusu yüzünden yapilir, dedi Reger, kötü bir alışkanlıktır, verilen, yani armağan edilen şeyin kıymeti bilinmez, hep daha fazlası istenir ve gittikçe daha fazlası ve sonunda yalnızca nefret yaratır, dedi. Ben yaşamım boyunca asla armağan vermedim, dedi, ama hep de reddettim armağan almayı, ben yaşamım boyunca armağanlan maktan ürktüm. Ve Irrsigler’ün de bu evlilikte payı olduğunu biliyor musunuz? dedi Reger, Irrsigler, daha sonra ortaya çıktığı üzere, birden tamamen yorulmuş olarak Sebastiano Salonu'nda duvara yaslanmış olan karıma isterse Bordone Salonu'ndaki banka oturmasını

söylemiş, Irrsigler onu Sebastiano Salo nu'ndan Bordone Salonu'na getirmiş, onun önerisi üzerine karım Bordone Salonu bankına oturmuş, dedi Reger. Irrsigler onu Bordone Salonu'na getirmeseydi, belki de onu hiç tanımayacaktım, dedi Reger. Biliyorsunuz ki rastlantılara inanmam, dedi. Böyle bakıldığında Irrsigler bizim evliliğimizin kurucusu, dedi Reger. Biz, karım ve ben, uzun süre Irrsigler'in evliliğimizin asıl kurucusu olduğunu düşünmedik, ta ki günün birinde ilişkimizi yeniden yapılandırmamız sayesinde bunu anlayıncaya kadar. Irrsigler bir defasında, sonradan karım olan kadını uzun süre Sebastiano Salonu'nda gözlemlediğini, ona başından beri garip gelen davranışının nedeninin ne olduğunu anlayamadığını, evet, hatta onun resimlenmesi kesinlikle yasak olan Sebastiano Salonu'nda asili tablolardan birinin fotoğrafını çekme niyetinde olduğu düşüncesine bile kapılmış, aslında müzede yasak olan, aşırı derecede büyük el çantasında bir fotoğraf makinesi sakladığını düşünmüş önce, çok sonra ise onun tamamen yorulmuş olduğunu. İnsanlar müzelerde her şeyi görmek istemeyi akıllarına çok fazla takarak hep aynı hatayı yaparlar, böylece ha bire yürürler ve ha bire bakarlar ve sonra birden çökerler, çünkü tam anlamıyla sanatla tıka basa doyururlar kendilerini. Bizim sonradan saptadığımız üzere Irrsigler'Tn son derece nazik bir biçimde kolundan tutup Bordone Salonu'na getirdiği, ilerde karım olan kişinin de başına aynı şey gelmişti, dedi Reger. Sanat cahili müzeye gider ve aşırilikla kendini iğrendirir, dedi Reger. Ama doğal olarak müze ziyaretiyle ilgili bir öneride bulunulamaz. İşin eri, müzeye en fazla bir resmi, bir heykei, bir objeyi incelemek için gider, dedi Reger, müzeye bir Veronese'ye, bir Velazquez'e bakıp onun üzerine karar vermeye gider, dedi Reger. Ama bu sanat erlerinin hepsinden nefret ederim, dedi Reger, bir tek sanat yapıtına yönelirler ve onu o utanmazca insafsız tarzlarıyla incelerler ve dönüp müzeden çıkarlar, nefret ediyorum bu insanlardan, dedi Reger. Bunun karşıtı olarak, müzede bilgisizleri gördüğümde de, onların hiçbir eleştiri yapmadan her şeyi, bir tek öğleden öncede nerdeyse bütün Batili resim sanatını özümsemeye kalkmaları da midemi bulandırıyor, burada her gün yaşıyoruz bu durumu. Karım, onu tanıdığım gün adeta bir vicdan çatışması yaşamıştı, birkaç saat kent merkezinde koşuştuktan sonra, Braun firmasından bir palto mu alsın yoksa Knize firmasından bir kostüm mü alsın bilememişti. Braun firmasıyla Knize firması arasında böylece oradan oraya sürüklendikten sonra, sonunda ne Braun firmasından palto ne de Knize firmasından kostüm almaya karar vererek, bunun yerine o ana kadar yaşamında yalnız bir kez, o da çocukluk

yıllarında, sanat anlayışı güçlü bir adam olan babasının elini tutarak gittiği Sanat Tarihi Müzesi'ni ziyaret etmeye karar vermişti. Irrsigler doğal olarak evlilik kuruculuğu işlevinin bilincinde, dedi Reger. Irrsigler Bordone Salonu'na bambaşka bir kadın getirmiş olsaydı diye düşünüyorum sık sık, dedi Reger, bambaşka bir kadın, diye yineledi Reger, bir İngiliz ya da bir Fransız, olanaksızdı, dedi. Bütün iyi ruhlar tarafından terk edilmiş durumda bu bankın üzerinde oturuyoruz, dedi Reger, ve üç aşağı beş yukarı bunalımın ta kendisiyiz, umutsuzluğun, dedi Reger ve yanımıza bir kadın oturtuluyor ve biz onunla evleniyor ve kurtuluyoruz. Milyonlarca evlı insan birbirini bir bankın üzerinde tanımıştır, dedi Reger, bu gerçek, doğrusu var olan en tatsız gerçeklerden biri ve tam da bu tatsız gülünçlüğe borçluyum varlığımı, çünkü karımı tanımasaydım var olmamı sürdüremezdim, bunu bugün çok daha iyi anlıyorum. Yıllarca bu bankta üç aşağı beş yukarı en derin umutsuzluk içinde oturdum ve birden kurtarıldım. Neysem onun çoğunu Irrsigler’e borçluyum yani, çünkü Irrsigler olmasaydı, ben de çoktan var olmazdım, dedi Reger tam da Irrsigler’in Sebastiano Salo nu'ndan Bordone Salonu'na baktığı anda. Saat on ikiye doğru Sanat Tarihi Müzesi çoğunlukla oldukça tenhalaşır, o gün de artık çok sayıda insan görülmüyordu ve İtalyan Bölümü diye anılan yerde bizden başkası kalmamıştı. Irrsigler, Sebastiano Salonu'ndan Bordone Salonu'na bir adım attı, sanki Reger'in bir isteğini dile getirmesini bekler gibiydi, ama RegeTin bir isteği yoktu ve böylece Irrsigler hemen gene Sebastiano Salonu'na geri çekildi, gerçekten de önce geri geri Bordone Salonu'ndan Sebastiano Salonu'na döndü. Irrsigler’in ona hiçbir yakın akrabasının bağlı olmadığı gibi bağlı olduğunu söyledi Reger, bu insanla beni şimdiye kadar hiçbir akrabamla bağlamayan bir şey bağlıyor, dedi. İlışkimizi hep ideal dengede tutabildik, dedi Reger, onlarca yıldır hep bu ideal dengede. Irrsigler hep benim tarafımdan korunduğu duygusunu taşır, hangi ilişki içinde benim tarafımdan korunduğunu tam olarak bilmese de, bunun tersi olarak ben de Irrsigler tarafından Jkorunduğum duygusunu taşırım, doğal olarak hangi gerçek ilişki içinde olduğunu bilmeden, dedi Reger. Irrsigler’le en ideal biçimde bağlıyız birbirimize, dedi Reger, bu, tamamen ideal bir ölçülü ilişki, dedi. Doğal olarak Irrsigler benim hakkımda hiçbir şey bilmiyor, dedi Reger şimdi, ve ona kendim hakkında daha fazla şey söylemek tamamen saçma olurdu, özellikle de hakkımda bir şey bilmediği için ilişkimiz böyle ideal, özellikle ben onun hakkında hemen hemen bir şey bilmediğim için, dedi Reger, çünkü ben Irrsigler’in en beylık yüzeyselliklerini biliyorum,

tıpkı onun da beni yalnızca dışardan en beylık biçimde tanıdığı gibi. İdeal bir ilişkimiz olan bir insanın içine, girmiş olduğumuzdan daha fazla girmemeliyiz, yoksa bu ideal ilişkiyi bozarız, dedi Reger. Irrsigler bunda belirleyici oluyor, dedi Reger, ve ben tamamen ona teslim olmuş durumdayım, Irrsigler bugün, Bay Reger, bugünden sonra bu banka oturamazsınız, derse buna karşı yapacak bir şeyim yoktur, dedi Reger, çünkü otuz yıldan uzun bir zamandır Sanat Tarihi Müzesi'ne gelmek ve Bordone Salonu'ndaki bu bankı işgal etmek çılgınlığın ötesinde bir şeydir. Irrsigler’in bu durumu, yani benim otuz yıldır Sanat Tarihi Müzesi'ne gelişimi ve günaşırı Bordone Salonu bankına oturuşumu amirlerine bildirdiğini sanmıyorum, kuşkusuz yapmadı bunu, onu tanıdığım kadarıyla bunu yapmaması gerektiğini, müdüriyetin bundan haberi olmaması gerektiğini bilir. İnsanlar benim gibi bir insanı akıl hastanesine göndermeye hemen hazırlar, yani Steinhof a göndermeye, eğer bu insanın otuz yıldan beri günaşırı Bordone Salo nu'ndaki bankta yerini almak için Sanat Tarihi Müzesi'ne gittiğini duyarlarsa. Psikiyatrlar için ben tam ağızlarına layık bir lokma olurdum, dedi Reger. Akıl hastanesine girmek için bir insanın günaşırı Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ı önünde Bordone Salonu bankında otuz yıldan uzun bir süre oturması gerekmez, bir insanın bu alışkanlığının iki ya da üç hafta olması tamamen yeterlıdir, oysa bende bu alışkanlık otuz yıldan uzun bir süredir var, dedi Reger. Evlendiğimde de bu alışkanlığımdan vazgeçmedim, tam tersine, günaşırı Sanat Tarihi Müzesi'ne gidip Bordone Salonu bankına oturma alışkanlığımı karımla daha da yoğunlaştırdım. Psikiyatrlar için ben adeta yutulacak bir lokma ve zengin bir kaynağım, ama psikiyatrlar beni lokmaları ve zengin kaynakları yapma olanağını bulamıyorlar, dedi Reger. Psikiyatri klıniklerinde sözümona bir delilik yapmış, yakından uzaktan benim kadar deli olmayan binlerce insan var dedi Reger. Psikiyatri klıniklerinde ellerini kaldırmaları gereken yerde bir kez ellerini kaldırmamış insanlar tutuluyor, dedi Reger, bir kez ak yerine kara demiş olanlar, dedi Reger, düşünsenize. Ama ben deli değilim ki, dedi, ben yalnızca olağanüstü bir alışkanlığı olan alışkanlıklar insanıyım, yani otuz yıldır günaşırı Sanat Tarihi Müzesi'ne gidip Bordone Salonu bankına oturmak gibi olağanüstü alışkanlığı olan biri. Karım için önce korkunç, sonradan sevimli bir alışkanlık oldu bu, son yıllarda ona sorduğumda hep, Sanat Tarihi Müzesi'ne Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'ımıza birlikte gitmenin ve Bordone Salonu'ndaki bankta yerimizi almanın kendisi için sevimli bir alışkanlık olduğunu söyledi, dedi Reger. Gerçekten de Sanat

Tarihi Müzesi'nin bana kalan tek kaçış yeri olduğunu düşünüyorum, dedi Reger, eski ustalara gitmeliyim varlığımı sürdürebilmek için, tam anlamıyla eski ustalar diye anılanlara, çok uzun süredir ve onlarca yıldır nefret ettiklerime, çünkü Sanat Tarihi Müzesi'ndeki bu eski ustalar denilenlerden nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmedim ve de genel olarak eski ustaların hepsinden, isimleri ne olursa olsun, nasıl resim yapmış olurlarsa olsunlar, dedi Reger, ve her şeye rağmen onlar beni hayatta tutan. Böylece kentte dolaşıyor ve bu kente artık dayanamadığımı düşünüyorum, yalnız kente değil tüm dünyaya, ardından da tüm insanlığa artık dayanamadığı mı, çünkü dünya da ve tüm insanlık da artık o kadar korkunç oldu ki, yakında onlara dayanılamayacak, hiç değilse benim gibi bir insan dayanamayacak. Benim gibi hem akıl hem duygu insanı olan biri için dünya ve insanlık yakında dayanilir olmaktan çıkacak, biliyor musunuz Atzbacher. Ben bu dünyada ve bu insanların arasında artık benim için değerlı olan hiçbir şey bulamıyorum, dedi, bu dünyada her şey dar kafalı ve bu insanlıkta da her şey dar kafalı. Bu dünya ve bu insanlık bugün öyle bir dar kafalılık derecesine ulaştı ki, benim gibi bir insan bunu başaramaz, dedi, böyle bir dünyada böyle bir insan yaşamamalı, böyle bir insanlıkla böyle bir insan birlikte var olmamalı, dedi Reger. Bu dünyadaki ve bu insanlıktaki her şey en alttaki basamağa kadar indi, dedi Reger, bu dünyadaki ve bu insanlıktaki her şey öylesine topluma zararlı bir seviyeye ve alçak bir şiddete ulaştı ki, artık benim için yalnızca bir gün için bile bu dünyada ve bu insanlıkta durmadan ilerlemek nerdeyse olanaksız oldu. Bu kadar alçak bir dar kafaliliği tarihteki en ileri görüşlü düşünürler bile olanaklı görmediler, dedi Reger, ne Schopenhauer, ne Nietzsche, Montaigne'i bir tarafa bırakalım, dedi Reger ve bizim öne çıkan dünya ve insanlık ozanlarımıza gelince, onların dünya ve insanlık için önceden söyleyip yazdıkları iğrençlık ve çöküş, bugünkü durum karşısında hiç kalır. Dostoyevski bile, ki bizim en büyük ileri görüşlülerimizdendir, geleceği gülünç bir idil olarak tanımladı, tıpkı Diderot'nun gülünç bir gelecek idili tanımlaması gibi, Dostoyevski'nin korkunç cehennemi bizim bugün içinde bulunduğumuzun yanında masum kalır, bugünkü durum tüylerimizi diken diken eder, bugün Diderot'nun öngörüp söylediği ve önceden yazdığı cehennemleri düşünürsek de aynı şey olur. Biri kendi Rus ve Doğu dünya bakış açısından bu salt cehennemi öngörüp, önceden söyleyip, önceden yazamadı, tıpkı Batı dünya görüşlü karşıdüşünürü ve karşı yazarı Diderot gibi, dedi Reger. Dünya ve insanlık, tarihte dünyanın ve insanlığın şimdiye kadar içine düşmediği öylesine bir

cehenneme ulaştı ki, gerçek bu, dedi Reger. Bu büyük düşünürlerin ve büyük yazarların önceden yazdıkları nerdeyse idil gibi, dedi Reger, topu birden, cehennemi tanımlıyoruz düşüncesiyle yalnızca idili tanımladılar, bugün bizim içinde varlığımızı sürdürdüğümüz cehennem yanında düpedüz düşsel güzellıkte bir idildi, dedi Reger. Bugünkü her şey hainlık ve kötülük dolu, yalan ve ihanet, dedi Reger, bu kadar utanmaz ve düzenbaz olmamıştı insanlık hiçbir zaman. Neye bakarsak bakalım, nereye gidersek gidelim, hep kötülüğe ve alçaklığa ve ihanete ve yalana ve sahtekârlığa bakarız ve hiç durmadan kesin alçaklık dışında bir şeye bakamayız, neye bakarsak bakalım, nereye gidersek gidelim kötülük ve yalanla ve sahtekârlıkla karşılaşırız. Yalan ve kötülük, sahtekârlık ve ihanet, en alçak alçaklık dışında ne görüyoruz ki burada sokağa çıktığımızda, şayet sokağa çıkmaya cesaret edersek, dedi Reger. Sokağa çıkıyor ve alçaklığın içine giriyoruz, dedi, alçaklığın ve utanmazlığın, sahtekârlığın ve kötülüğün içine. Bu ülkeden daha yalancı ve daha sahtekâr ve daha kötü bir ülke daha yoktur diyoruz, ama bu ülkenin dışına çıktığımızda ya da dışına baktığımızda, ülkemizin dışında da yalnız kötülük ve sahtekârlık ve yalan ve alçaklığın egemen olduğunu görüyoruz. Biz insanın düşünebileceği en iğrenç hükümete sahibiz, en sahtekârına, en kötüsüne, en hainine ve aynı zamanda en budalasına, diyoruz ve düşündüğümüz doğru da ve bunu her an söylüyoruz da, dedi Reger, ama biz bu alçak, sahtekâr ve kötü ve yalancı ve budala ülkeden dışarıya baktığımızda, öteki ülkelerin de aynı biçimde yalancı ve sahtekâr ve kısacası aynı biçimde aşağilik olduğunu görüyoruz, dedi Reger. Ama bu diğer ülkeler bizi o kadar ilgilendirmiyor, dedi Reger, yalnız bizim ülkemiz bizi ilgilendiriyor ve bu yüzden her gün kafamıza öylesine vuruyor ki bu, arada çoktan gerçekten baygın olarak, hükümetin hain ve budala ve sahtekâr ve yalancı ve üstelik de akıl almaz biçimde aptal olduğu bir ülkede varlığımızı sürdürmek zorunda kalıyoruz. Düşündüğümüz zaman her gün, sahtekâr ve yalancı ve hain bir hükümet tarafından, üstelik de düşünülebilecek en aptal hükümet tarafından yönetildiğimizi hissediyoruz, dedi Reger, ve bunu hiçbir biçimde değiştiremeyeceğimizi düşünüyoruz, en korkunç olanı da bu, bunu hiçbir biçimde değiştiremeyeceğimiz, hem de bu hükümetin her geçen gün daha da yalancı ve sahtekâr ve hain ve alçak oluşunu baygın durumda seyretmek zorunda oluşumuz, yani bu hükümetin gittikçe daha beter ve gittikçe daha çekilmez oluşunu üç aşağı beş yukarı sürekli bir şaşkınlık durumu içinde seyretmek zorunda oluşumuz. Ama yalnız hükümet değil yalancı ve

sahtekâr ve hain ve alçak olan, parlamento da öyle, dedi Reger, ve bazen bana öyle geliyor ki parlamento hükümetten daha da sahtekâr ve yalancı ve nihayet bu ülkedeki hukuk ve bu ülkedeki basın ve nihayet bu ülkedeki kültür ve nihayet bu ülkedeki her şey ne kadar yalancı ve hain; bu ülkede onlarca yıldır yalnız yalancilik ve sahtekârlık hâkim ve hainlık ve alçaklık, dedi Reger. Gerçekten de bu ülke artık kesinlıkle dibe vurdu, dedi Reger ve yakında anlamından ve amacından ve aklından vazgeçecek. Ve her yanda şu demokrasi gevezeliği! Sokağa çıkıyorsunuz, dedi ve durmadan gözlerinizi ve kulaklarınızı ve de burnunuzu kapatmanız gerekecek, sonunda bütünüyle toplumsal tehlıkeye dönüşen bu devlette hayatta kalabilmeniz için, dedi Reger. Her gün gözlerinize inanamıyorsunuz ve kulaklarınıza inanamıyorsunuz, dedi, her gün bu mahvolmuş ülkenin ve bu rüşvetçi devletin ve bu budalalaştırılmış halkın çöküşüne giderek artan bir şaşkınlıkla tanıklık ediyorsunuz. Ve bu ülkedeki ve bu devletteki insanlar buna karşı hiçbir şey yapmıyorlar, dedi Reger, işte bu, benim gibi bir insana azap veren şey. insanlar doğal olarak bu devletin her geçen gün daha da alçaldığını ve her geçen gün daha da hainleştiğini görüyor ve hissediyorlar, ama buna karşı hiçbir şey yapmıyorlar. Polıtikacılar katil, evet kitle katili her ülkede ve her devlette, dedi Reger, yüzyıllardan beri polıtikacılar ülkeleri ve devletleri öldürüyor ve kimse onlara engel olmuyor. Ve biz Avusturyalılar ülke ve devlet katilleri olan en kuş beyinlı ve aynı zamanda en düşüncesiz polıtikacılara sahibiz, dedi Reger. Devletimizin doruğunda devlet katili olan polıtikacılar var, parlamentomuzda devlet katili olan polıtikacılar oturuyor, dedi, gerçek bu. Her başbakan ve her bakan, bir devlet katili ve dolayısıyla da ülke katili, dedi Reger ve biri gidiyor, diğeri geliyor, dedi Reger, bir katil başbakan gidiyor, diğer bir katil geliyor başbakan olarak, bir devlet katili bakan gidiyor, bir diğeri geliyor. Halk polıtikacıların öldürdüğü şey hep, dedi Reger, ama halk bunu görmüyor, hissediyor gerçi böyle olduğunu, ama bunu görmüyor, trajik olan da bu, dedi Reger. Bir devlet katili başbakanın ayrilişına sevindiğimiz anda hemen öteki geliyor bile, dedi Reger, korkunç bu. Polıtikacılar devlet katili ve ülke katili, dedi Reger ve iktidarda oldukları sürece cinayet işlıyorlar, utanmadan ve devletin hukuku da onların hain ve alçak cinayetlerini destekliyor, onların hain ve alçak yolsuzluklarını. Ama her halk ve her toplum sahip olduğu devleti hak ediyor ve böylece de polıtikacı olarak kendi katillerini, dedi Reger. Ne kadar hain ve dar kafalı devlet sömürücüleri ve amma hain ve düzenbaz demokrasi sömürücüleri, diye bağırdı. Polıtikacılar

Avusturya'nın görünümüne tamamen hâkim, dedi Reger sonra, devlet katilleri Avusturya görünümüne tamamen hâkimler. Bu ülkedeki polıtik koşullar şu sırada o kadar bunaltıcı ki, insanın yalnız uykusuz geceler geçirmesine yol açıyor, ama diğer bütün Avusturya koşulları da bugün aynı biçimde bunaltıcı. Hukukla karşı karşıya gelin hele, o zaman yalnızca rüşvetçi ve hain ve alçak bir hukuk olduğunu göreceksiniz, son yıllarda hukuk hataları diye anılan şeyin ürkütücü boyutta yığıldığını görmenizin dışında, bir hafta geçmiyor ki, çoktan kapanmış bir dava ağır usul hataları yüzünden yeniden ele alınmasın ve ilk karar denilen karar iptal edilmesin, Avusturya hukukunu son yıllarda, verdiği bu çok sayıdaki, düzenbaz hukuk yüzdesine damgasını vuran kararlar belirlıyor, bunlar yanlış polıtik kararlar denilenler, dedi Reger. Avusturya'da bizim işimiz, artık yalnız tamamen çökmüş ve şeytansı bir devletle değil, aynı zamanda da tamamen çökmüş ve şeytansı bir hukukla, dedi Reger. Avusturya hukuku yıllardan bu yana artık inandırıcı değil, bozuk bir polıtikayla iş görüyor, olması gerektiği gibi bağımsız değil. Avusturya'da bağımsız bir hukuktan söz etmek, gerçeğin yüzüne karşı alay etmek anlamı taşır, dedi Reger. Avusturya'da bugünkü hukuk polıtik bir hukuk, bağımsız değil. Bugünkü Avusturya hukuku gerçekten toplumsal tehlıke içeren polıtik bir hukuk oldu, dedi Reger, ne anlattığımın bilincindeyim, dedi. Hukuk bugün polıtikayla aynı şeyi yapıyor, dedi Reger, birazcık daha yakından şu Katoliknasyonal sosyalıst hukukla ilgilenmeniz ve açık bir zihinle onu incelemeniz yeter, dedi Reger. Avusturya bugün yalnız Avrupa'da değil, dünyada da en çok hukuk hatasının yapıldığı tek ülke, felaket olan da bu. Hukukla bir ilişkiniz olsun hele, sizin de bildiğiniz gibi benim hukukla çok sık ilişkim oldu, o zaman Avusturya hukukunun tehlikeli bir Katoliknasyonal sosyalıst insan değirmeni olduğunu, olması gerektiği halde hakla döndürülmediğini, ama haksızlıkla döndürüldüğünü ve içinde karmaşık durumların hâkim olduğunu saptarsınız, Avrupa'da daha karmaşık, daha rüşvetçi, daha toplumsal tehlıke içeren, düzenbaz bir hukuk yoktur Avusurya hukuku dışında, dedi Reger, budalalık rastlantıları değil, polıtik hainlığin niyetleri hâkimdir Katoliknasyonal sosyalıst Avusturya hukukuna bugün, dedi Reger. Avusturya'da mahkemeye çıkarıldığınızda, tamamen karmaşık Katolik nasyonal sosyalıst bir hukuka teslim edilirsiniz, burada gerçek ve hakikat ters yüz edilir, dedi Reger. Avusturya hukuku yalnız keyfilik değil, düzenbaz bir insan öğütme makinesidir, dedi Reger, orada hak, haksızlığın saçma değirmen taşları tarafından öğütülür. Hele bu ülkedeki kültür söz

konusuysa, dedi Reger, o zaman mide yalnız bulanmaya yarar. Eski Sanata gelince, bu, çoktan aşılmış ve çoktan eritilmiş ve çoktan bitirilmiştir ve uzun zamandır artık dikkatimizi çekmeyi hak etmez, siz bunu benim kadar iyi biliyorsunuz, çağdaş sanat ise, hep söylenegeldiği gibi, beş para etmez. Çağdaş Avusturya sanatı o kadar ucuzdur ki, utancımızı bile hak etmez, dedi Reger. Onyıllardır Avusturyalı sanatçılar tarafından yalnızca kitsch pislık üretilir, bunların, bana kalsaydı eğer, gerçekten bok yığınına atılması gerekirdi. Ressamlar pislık resmediyorlar, besteciler pislık besteliyorlar, yazarlar pislık yazıyorlar, dedi. En büyük pislıği Avusturyalı yontucular yapıyorlar, dedi Reger. Avusturyalı yontucular en büyük pislıği yapıyorlar ve buna karşilik en büyük beğeniyi topluyorlar, dedi Reger, içinde yaşadığımız bu budala zamana özgü bir durum. Bugünün Avusturyalı bestecilerinin topu birden, yalnızca küçük burjuva tını budalaları, konser salonu pisliklerinin kokusu gökyüzüne ulaşır. Ve Avusturyalı yazarların hiçbiri de söyleyecek bir şeye sahip değil ve söyleyecek şeyleri olmamasını yazamıyorlar bile. Bugünkü Avusturyalı yazarların hiçbiri yazamıyor, hepsi iğrençduygusal bir ardıl edebiyatla kendini aldatıyor, dedi Reger, nerede yazarlarsa yazsınlar yalnız pislık yazıyorlar, Steiermark ve Salzburg ve Kârtner ve Burgenland ve Aşağı Avusturya ve Yukarı Avusturya ve Ti rol ve Vörarlberg pisliğinive bu pislığı utanmadan ve şöhret düşkünlüğüyle kitap kapakları arasına kürekle dolduruyorlar, dedi Reger. Viyana belediye evlerinde ya da Kârtner'deki aylaklık ya da utanmazlık arazilerinde ya da Steiermark'ın arka avlularında oturuyor ve pislık yazıyorlar, ardıl, pis kokan, kafa ve düşünceden yoksun Avusturyalı yazar pisliklerini, dedi Reger, yazdıklarında da bu insanların dokunaklı budalalıkları ayyuka çıkıyor, dedi Reger. Kitapları ikinci ya da nerdeyse üçüncü kuşak pislığı, düşünmeyi öğrenmedikleri için yazmayı hiç öğrenmemişlerin, tamamen düşüncesiz ve felsefe ve memleket yalakalığı yapan, ardıl bir pislık yazıyor bütün bu yazarlar, dedi Reger. Üç aşağı beş yukarı hepsi iğrenç devlet eyyamcısı olan bu yazarların bütün kitapları kopya edilmiş kitaplardan başka bir şey değil, dedi Reger, içlerindeki her satır çalınmış, her sözcük yağma edilmiş. Bu insanlar onyıllardır yalnız düşüncesiz bir edebiyat yapıyorlar, sırf hoşa gitmek için yazılan ve sırf hoşa gitmek için yayımlanan, dedi Reger. Dibe vurmuş budalalıklarını daktiloya çekiyor ve bu dibe vurmuş zevksiz budalalık için akla gelen her ödülü almaya çabalıyorlar, dedi Reger. Stifter bile bunların yanında büyük bir kişilik olarak kalır, dedi Reger, bugün yazmakta olan bu Avusturyalı ahmak

kafalarla Stifter'i karşılaştıracak olursam. Şu sırada çok moda olan felsefe ve memleket yalakalığı, bu insanların pisliğinin içeriğini oluşturuyor, dedi Reger, hiçbir özgün düşünceye yeteneği olmayan. Bu insanların kitapları kitapçılara konmamalıydı, hemen bok çukuruna atılmalıydı, dedi Reger. Tıpkı bugünkü tüm Avusturya sanatının bok çukuruna atılması gerektiği gibi. Çünkü operada pislıkten başka ne oynanıyor ki, müzik derneğinde pislıkten başka türlüsü mü var ve kendilerini nerdeyse utanmazca üstün görerek yontucu diye adlandıran şu kaba proleter adi yontu bıçaklı şiddet adamlarının ürettikleri pislık, mermer ve granit pisliğinden başka ne ki! Korkunç bu, yarım yüzyıl boyunca hep bu bunaltıcı orta kararlılık, dedi Reger. Avusturya bir akıl hastanesi olsaydı bari, ama bir bakımevi, dedi. Yaşlıların söyleyecek şeyleri yok, dedi Reger, ama gençlerin söyleyecek şeyleri daha az, bugünkü durum bu. Ve doğal olarak da sanat yapan bu insanların hepsinin durumu iyi, dedi. Bu insanların hepsi burslarla ve ödüllerle tıka basa dolduruluyor ve her an şurada bir fahri doktorluk, orada bir fahri doktorluk ve şurada bir şeref madalyası, burada bir şeref madalyası ve her an bir bakanın yanında oturmalar ve kısa süre sonra başka bir bakanın yanında ve bugün başbakanın yanında ve yarın meclis başkanmm yanında ve bugün sosyalıst sendika yurdunda ve yarın Katolik işçi eğitim evinde oturup kendilerini kutlatır ve ağırlatırlar. Bugünün sanatçılarının yalnızca yapıtlarında değil böylesine yalancilik, yaşamları da aynı şekilde yalancı, dedi Reger. Yalan iş, onlarda yalan bir yaşamla durmadan yer değiştiriyor, yazdıkları yalan, yaşadıkları yalan, dedi Reger. Sonra bu yazarlar bir de okuma yolculukları yapıyorlar ve Almanya'da oradan oraya ve tüm Avusturya'da ve tüm İsviçre'de ve hiçbir dar kafalı belediye deliğiniihmal etmeden kendi pisliklerini okumak ve kendilerini kutlatmak ve ceplerini Mark ve Şilin ve Franklarla tıka basa doldurmak için yolculuklar yapıyorlar, dedi Reger. Hiçbir şey yazar okuması denen şey kadar iğrenç olamaz, dedi Reger, benim daha fazla nefret ettiğim başka bir şey yok gibi, ama bütün bu insanlar pisliklerini okumakta bir sakatlık görmüyorlar. Bu insanların neler yazdığı, edebî yağma turlarında aslında kimseyi ilgilendirmiyor, ama okuyorlar, sahneye çıkıp okuyorlar ve her bunak belediye başkanının önünde eğiliyorlar ve her budala belediye meclisi azasının önünde ve her Alman dil uzmanı maymunun önünde, dedi Reger. Flensburg'dan Bozen'a kadar pisliklerini okuyorlar ve kendilerini en ufak bir vicdan azabı duymadan utanmazca ağırlatıyorlar. Benim için yazar okuması denen şeyden daha çekilmez bir şey yoktur, dedi Reger, oturup

kendi pisliğiniokumak iğrenç, çünkü bu insanlar pislıkten başka bir şey okumuyor ki. Çok gençseniz eğer, belki kabul edilebilir, dedi Reger, ama yaşlandığınız zaman ve ellınize varmışşanız ya da daha ileri bir yaşa, o zaman yalnızca mide bulandırıcı. Ama hep de bu daha yaşlı yazıcılar okurlar, dedi Reger, her yerde ve her sahneye çıkarlar ve her masaya otururlar şiir pisliklerini okumak için, ya da kaim kafalı, bunak düzyazılarını, dedi Reger. Dişleri o yalan sözcüklerinin hiçbirini artık ağız boşluklarında tutamasa da sahneye çıkarlar, hangi kent salonunda olursa olsun şarlatanca aptallıklarını okurlar dedi, Reger. Şarkı söyleyen bir şarkıcı dahi başlı başına çekilmez bir şeydir, ama kendi ürününü matahmış gibi sunan bir yazar çok daha çekilmezdir, dedi Reger. Kamuya ait bir sahneye kendi eyyama pisliğiniokumak için çıkan bir yazar, bunu Frankfurt'taki Paul Kilisesi'nde bile yapsa, sefil bir göz boyamacı komedyendir, dedi Reger. Çevre bu gibi eyyamcı, göz boyamacı komedyenlerle dolu, dedi Reger. Almanya ve Avusturya ve İsviçre, bunun gibi bir yığın eyyamcı, göz boyamacı komedyenlerle kaynıyor, dedi Reger. Evet, evet, dedi, bunun mantıksal sonucu da her zaman her şeye karşı bütünüyle umutsuzluğa kapılmaktır. Ama bu her şeye karşı bütünüyle umutsuzluğa kapılmaktan kendimi koruyorum. Şimdi seksen iki yaşındayım ve ellerim ve ayaklarımla kendimi bu her şeye karşı umutsuzluğa kapılmaktan koruyorum, dedi Reger. Bu dünyada ve bu her şeyin olası olduğu çağda, dedi, yakında hiçbir şey olanaklı olmayacak. Irrsigler göründü ve Reger ona başıyla işaret etti, sanki senin durumun benden daha iyi der gibiydi ve Irrsigler arkasını dönüp yeniden kayboldu. Reger dizlerinin arasına sıkıştırdığı bastonuna yaslanmıştı şunları söylerken: Düşünün bir kez Atzbacher, müzik tarihinin en uzun süren senfonisini besteleme hırsının olmasının ne anlama geldiğini. Mahler dışında kimsenin aklıma böyle si bir saçmalık gelmezdi. Bazıları Mahler'in son en büyük Avusturyalı besteci olduğunu söylüyor, gülünç bu. Tamamen bilinçlı olarak sırf Wagner/i geçmek için ellı yaylı çalgıyı çaldıran bir adam gülünçtür. Avusturya müziği Mahleple mutlak biçimde dibe vurdu, dedi Reger. Salt kitle isterisi üreten bir kitsch, tıpkı Klımt gibi, dedi. Schiele daha önemli bir ressam. Bugün en zayıf Klımt kitsch resmi bile birkaç milyon ediyor, dedi Reger, iğrenç bu. Schiele kitsch değil ama doğal olarak çok büyük bir ressam da değil. Schiele kalıtesinde bu yüzyılda birçok Avusturyalı ressam yetişti, ama Kokoschka dışında bir tek gerçekten önemli olanı çıkmadı, yani gerçekten büyüğü. Öte yandan gerçekten büyük resmin ne olduğunu bizim bilmemizin olanaksız olduğunu kabul etmemiz

gerekir. Büyük resim denilen türden resimlerden burada Sanat Tarihi Müzesi'nde yüzlercesi var, dedi Reger, ama zamanla bize hiç de öyle büyük gelmiyorlar, hiç de öylesine önemli gelmiyorlar, çünkü onları dikkatle izlemiş oluyoruz. İyice incelediğimiz şey, bizim için değerini kaybediyor, dedi Reger. Dolayısıyla bir şeyi iyice incelemekten kendimizi korumalıyız. Ama her şeyi iyice incelemekten başka bir şey yapamayız, bu, mutsuzluğumuzdur, böylece her şeyi çözüyor ve kendimizi mahvediyoruz, artık nerdeyse kendimizi mahvettik. Goethe'nin tek bir satırı, dedi Reger, bizim tarafımızdan başlangıçta olduğu gibi müthiş bulunmaymcaya kadar incelenir, yavaş yavaş değerini kaybeder bizim için ve belki de başlangıçta bize en olağanüstü gelen satır, sonunda gerçek bir düş kırıklığına dönüşür. En çok da, iyi incelediğimiz şeylerin sonunda düş kırıklığına uğrarız. Dağıtma ve ayrıştırma mekanizması, dedi Reger, daha genç yaşta, bunun benim felaketim olduğunu bilmeden kendime huy edindiğim şey bu. Shakes peare bile uzun süre onu incelediğimizde yıkılır, cümleler sinirimize dokunur, kişiler dramların önünde düşerler ve biz her şeyi yok ederiz, dedi Sonunda artık sanattan hiç zevk almaz oluruz, tıpkı yaşamdan da almadığımız gibi, zamanla saflığımızı ve onunla birlikte aptallığımızı kaybettiğimizden, bu, hâlâ böyle doğal olsa da. Ama bunun yerine yalnızca mutsuzluğu sahiplendik, dedi Reger. Bugün benim için Goethe okumak kesinlıkle olanaksız dedi Reger, Mozart dinlemek, Leonardo, Giotto seyretmek, artık bende bunları yapabilme koşulları kalmadı. Gelecek hafta Irrsigler’le gene yemek yiyeceğim Astoria'da, dedi Reger, karım yaşadığı sürece ben, onunla ve Irrsigler’le hiç değilse yılda üç kez Astoria ya. yemeğe gittim, bu Astoria yemeklerini sürdürmeyi Irrsigler’e borçluyum, dedi. Irrsigler gibi insanları yalnızca kullanmamalıyız,onlara ara sıra bir hoşluk yapmak zorundayız. Ve en güzeli de benim Irrsigler’le Astoria' ya yemeğe gitmemdir. Ailesiyle birlikte daha sık olarak Prater'e gidebilirdim, ama buna gücüm yok, Irrsigler’in çocukları sarmaşık gibi üzerime sariliyor ve taşkınlıklarıyla nerdeyse giysilerimi parçalıyorlar, dedi. Ve Prater benim için öyle iğrenç ki, biliyor musunuz, atış barakalarının önünde ucuz şakalarını yapan ve korkunç ilkelliklerini ortaya döken şu sarhoş erkek ve kadınların görünümü, bunları görünce kendimi tepeden tırnağa kirlenmiş hissediyorum Prater'e gittiğimde. Bugünkü Prater benim çocukluğumdaki o heyecan verici eğlence parkı Prater değil ki; bugün Prater adi insanların iğrenç yığını, suça yatkın varoluşların yığını. Tüm Prater bira ve suç kokuyor ve biz oraya gittiğimizde yalnızca kabalıkla ve hain pis

Viyanaliliğm pervasız ahmaklığı ile karşılaşırız. Gazetelerde bir Prater cinayetini bildiren haberler her gün yer alır, her gün bir tane, çoğunlukla da birçok Prater ırza geçme olayı. Çocukluğumda Prater'e gitme günü her zaman bir sevinç günü idi ve ilkbaharlarda orası gerçekten leylak ve kestane kokardı. Bugünse orada proleter sapıklığın kokusu gökyüzüne ulaşıyor. O, tüm eğlence buluşlarının en sevimlisi Prater, dedi Reger, bugün artık yalnızca bayağiliğın lunaparkı. Evet, Prater çocukluğumdaki gibi kalsaydı, dedi Reger, oraya Irrsigler ailesiyle giderdim, ama bu durumda gidemem, buna cesaret edemem; Irrsigler ailesiyle Prater'e gidersem, haftalarca kendime gelemem. Annem bile ana babasıyla faytonla Prater'e gider ve Prateı'in ağaçlıklı anayolunda havalı ipek giysisi içinde koştururmuş. Bu fotoğraflar tarih oldu, dedi Reger, bunların hepsi geçti. Bugün PrateTde sırtınızdan vurulmazsanız eğer, memnun olmanız gerekir, dedi Reger, kalbinize bıçak saplanmaz ya da en azından ceketinizin cebinden cüzdanınız çalmmazsa. Bugünkü zamanlar tamamen vahşi zamanlar. IrrsigleTin çocuklarıyla PrateTe, bir kez yaptım bunu, bir daha asla yapmam. Sülük gibi yapışıyorlar bana ve gövdemden giysilerimi çekiştiriyorlar ve her an onlarla korku trenine ya da dönme dolaba binmemi istiyorlar. Ben orada fenalaştım, dedi Reger. Doğal olarak Irrsigler’in çocuklarına karşı değilim, dedi Reger, ama onlara dayanamıyorum. Tek başına Irrsigler, bu oluyor, ama tüm Irrsigler ailesi, bu olmuyor. Asto ria'da IrrsigleTle boş Mayseder Sokağı'na bakan köşe masamda, bu oluyor, ama Irrsigler ailesiyle PrateTe gitmek, olmuyor. Irrsigler ailesiyle PrateTe gitmek zorunda kalmamak için her seferinde başka bir bahane keşfediyorum. Irrsigler ailesiyle PrateTe gitmek, bana cehennemi ziyaret etmek gibi geliyor. Bayan Irrsigler’in, yani karısının sesine de dayanamıyorum, dedi Reger, bu sese katlanamam. Aslında Irrsigler’in çocuklarının da korkunç sesleri var, bu sesler gelişince vay başımıza gelene, dedi. Irrsigler gibi bu derece sakin ve hoş bir insan ve Bayan Irrsigler gibi çığırtkan bir kadın ve Irrsigler’in çocukları gibi çığırtkan çocuklar. Irrsigler bir defasında bana ailesiyle birlikte kent dışına gitmeyi teklif etti. Bunu da reddettim ve yıllardan beri Irrsigler ailesiyle bu tarz bir çevre gezintisine katılmamak için bahaneler bulurum. Düşünebiliyor musunuz, ben Irrsigler ailesiyle kent çevresinde yürüyüşe çıkmışım, üstelik bir de IrrsigleTin çocukları şarkı söylemeye başlamış. IrrsigleTin çocuklarının benden onlarla birlikte çevre ormanlarda gezinmesini istemelerine, önde Bayan Irrsigler ve arkada benimle birlikte Irrsigler, büyük bir olasilikla da el ele tutuşarak

gezinen Irrsig leTin çocukları, buna dayanamazdım. Ve büyük bir olasilikla da Irrsigler ailesi bir de benden onlarla birlikte şarkı söylememi isteyecek. Basit insanların doğaya karşı şiddetli istekleri var, çayırlara gitme istekleri, benim böyle bir isteğim hiç olmadı, dedi Reger. Irrsigler ailesiyle Viyana çevresinde gezintiye çıkmak ve üstüne üstlük bir de kır lokantasında oturmaktan daha korkunç bir şey gelemezdi başıma. Irrsigler ailesinin gözümün önünde, benim paramla kızarmış şnitzeller yemesi ve şarap ve bira ve elma suyuyla karınlarını şişirmesi gerçeği bile beni iğrendirmeye yeterdi. Irrsigler'le Astoria'ya gitmek bana da zevk veriyor, burada asla ikiyüzlülük yok, yılda üç kez Irrsigler'le Astoria'da yemek yemek ve bir bardak şarap içmek, dedi Reger, bu olur, başka hiçbir şey olmaz. Prater kesinlıkle olanaksız, Viyana çevresi de kesinlıkle olanaksız. Irrsigler'de bir nebze mü zikalıte olsaydı, dedi Reger, onu ara sıra bir konsere götürürdüm ya da eleştirmen biletlerimi ona verirdim, ama Irrsigler'in en ufak bir müzik anlayışı yok, müzik dinlemek zorunda kaldığında işkence çekiyor. Bir başkası olsa, işkence de çekse, müzik derneğinde üçüncü ya da dördüncü sıraya otururdu Beethoven'in Beşinci Senfoni'sini dinlemek için, çünkü burada insanın kendini beğenmişlıği hiçbir yerde olmadığı kadar öne çıkardı; ama Irrsigler'in asla, müzik derneğine gitmeyi her zaman reddetti ve hep de şu basit saptamayla: Ben müzik sevmem Bay Reger, dedi Reger. Irrsigler ailesi üç yıldır onlarla Prater'e gitmemi bekliyor, dedi Reger, ve ben kâh başım ağrıyor, kâh boğazım ağrıyor ve kâh çok işim var ve kâh mektuplarımı yazmam gerekiyor deyip duruyorum ve her seferinde bunları söylemek durumunda kalışımdan iğreniyorum. Irrsigler, ailesiyle Prater'e neden gitmediğimi pekâlâ biliyor, neden gitmediğimi ona söylemedim, ama Irrsigler aptal değil ki, dedi Reger. Astoria'da her seferinde aynı et yemeğini ısmarlıyor, ben her zaman aynı et yemeğini ısmarladığım için. Ben bir et yemeği ısmarlaymcaya kadar bekliyor ve sonra o da bir et yemeği ısmarlıyor, dedi Reger. Ama ben yalnızca maden suyu içerken, o, et yemeğinin yanında bir bardak şarap içiyor. Astoria'daki et yemeği her zaman birinci sınıf değil, ama ben Astoria'da en severek onu yiyiyorum. Irrsigler yavaş yemek yiyor, bu ondaki olağandışilik. Ben et yemeğimi öyle yavaş yiyorum ki, onu Irrsigler'den daha yavaş yediğimi düşünüyorum, ama Irrsigler, ben et yemeğimi olabildiğince yavaş yememe rağmen kendisininkini daha yavaş yiyor. Ah Irrsigler, dedim ona son kez Astoria'ya gittiğimizde, size ne kadar çok şey borçluyum, belki de her şeyi, doğal olarak bunu anlamadı. Karımın ölümünden sonra birden tek başıma kaldım

burada, bir yığın kişi vardı, ama hiçbir insan yoktu ve sizi de o korkunç durumumla rahatsız etmek istemiyordum. Yarım yıl herkesle her türlü ilişkiden kaçındım, her şeyden önce korkunç sorularından kaçmak için, insanlar o korkunç ölüm olayı sorularını her zaman hiç çekinmeden sorarlar ya ve de her olanakta; bundan kaçmak istedim, böylece bana bir tek Irrsigler kaldı. Ve ben karımın ölümünden sonra nerdeyse yarım yıl Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmedim, ancak yarım yıldan beri gene buraya geliyorum ve ilk zamanlar doğal olarak günaşırı değil alışık olduğum üzere, en çok haftada bir kez geldim. Ama şimdi gene yarım yıldan daha uzun bir zamandır günaşırı Sanat Tarihi Müzesi'ne geliyorum. Irrsigler, bana asla bir şey sormadığı için tek dayanilir insandı, dedi Reger. Ben de her zaman Irrsigler’le Astoria'ya mı yoksa Imperial'e mi gitsem diye düşünürüm, mutlaka en iyi lokantalardan biri olmalı, ama o kendisini Imperial'de Astoria'daki kadar iyi hissetmiyor, ImperiaVdeki kesin görkem, Irrsigler gibi bir insanın dayanacağı şey değildir, dedi Reger. Astoria ise çok daha alçakgönüllüdür. Böylece ben, benim için çok önemli olan Irrsigler’e duyduğum minneti zaman zaman yerine getirdiğimi umuyorum, dedi Reger. Irrsigler’in hoş bir özellıği var, dinleme yeteneği, hem de hiç rahatsız etmeden dinleyebilme yeteneği. Irrsigler’in kendisi benim için en hoş insan, tüm Irrsigler ailesiyse en hoş olmayanı. Irrsigler gibi bir insan nasıl olur da Bayan Irrsigler gibi böyle çığırtkan bir sesi ve böyle tavuk gibi yürüyüşü olan bir insanla yan yana gelir. Kendimize hep sorar dururuz, nasıl oluyor da tamamen karşıt insanlar bir araya gelebiliyor diye, dedi Reger. Bu derece isterik hayvan seslı ve tavuk yürüyüşlü bir kadınla, Irrsigler gibi bu derece dengeli ve hoş bir adam. Ve tabii ki Irrsigler in çocukları hemen her şeyi anneden almışlar, babadansa hemen hiçbir şey. Biri diğerinden beter, dedi Reger. Irrsigler’in çocuklarının her biri şansızlık, dedi Reger, ama doğal olarak ana baba mutlu çocuklarının olduğuna inanıyor, çünkü buna her ana baba inanır. Bu Irrsigler çocuklarının ilerde ne olacaklarını düşünmek bile nerdeyse korkunç, dedi Reger, Irrsigler’in çocuklarına baktığımda bugün bile tamamen orta karar bile olmayan, ama ortanın çok altında, en azından bozulmuş karakterlı insanlar görüyorum. Düşünürken aklıma hep aptal tavuk kavramı geliyor, dedi Reger, Irrsigler ailesinde sevindirici olmayan şey bu. Bu kadar mükemmel bir adam ve karakter açısından bu derece başarili bir insan ve böylesine çarpık bir aile. Tümü ise tamamen olağan, dedi Reger. Doğuştan çıkarcı olan Avusturyalılar sinsidir, dedi şimdi ve örtbas etme ve unutma ile yaşarlar. En büyük siyasal iğrençlığı bir hafta

olmadan unuturlar, en büyük suçu da. Avusturyalılar nerdeyse doğuştan suçörtbasedicidirler, dedi Reger, Avusturyalı her suçu, en haincesi de olsa örtbas eder, çünkü o, dediğimiz gibi doğuştan çıkarcı, sinsidir. Onyıllarca bakanlarımız en korkunç suçları işlerler ve bu çıkarcı sinsiler tarafından örtbas edilir yaptıkları. Onyıllarca bu bakanlar öldüresiye sahtekârlık yaparlar ve bu sinsiler tarafından örtbas edilir yaptıkları. Onyıllarca bu insafsız Avusturyalı bakanlar Avusturyalılara yalan söyler ve onları aldatırlar ve gene bu sinsiler tarafından örtbas edilir yaptıkları. Arada bir böyle suçlu ve yalancı bir bakanın görevden alınması bir mucizedir, dedi Reger, onyıllar boyunca işlediği ağır suçlarla itham edilmesi, ama bir hafta geçer geçmez bütün olay unutulur, çünkü sinsiler olayı unutmuştur. Yirmi şilin çalan biri mahkemelerce izlenir ve tutuklanır, milyonlar ve milyarlar çalan bakanlar, en iyi aylıkla emekliye sevkedilir olsa olsa ve hemen unutulur, dedi Reger. Gerçekten de, dedi Reger, şimdi gene bir bakanın görevinden alınmış olması bir mucize, ama baksanıza, makamından indirilip görevden alındığı anda ve gazeteler milyarları dolandırdığını yazdıkları ve aynı gazetelerin bu bakanın ağır bir suç işlemiş olduğunu belirtmeleri ve mahkemeye çıkartılması gerektiğini yazdıkları anda, aynı gazeteler tarafından tüm zamanlar için ve dolayısıyla da tüm kamuoyu için unutuldu bile. Bakanın işlediği suçla ilgili olarak suçlanması ve mahkemeye çıkartılması ve tutuklanması gerekirken, izin verirseniz söyleyeyim, hem de ömür boyu, o, Kahlenberg'deki villasında dolgun emekli maaşını yemekle meşgul ve bir kişi bile onu bu konuda tedirgin etmeyi kafasından geçirmiyor. O, deyim yerindeyse, vur patlasın çal oynasın bir yaşam sürüyor emekli bir bakan olarak ve bir gün öldüğünde bir de devlet töreniyle gömülecek ve merkez kabristanında, kendinden önce ölen, tıpkı onun gibi suçlu olan bakan arkadaşlarının yanında şerefli bir mezara sahip olacak, dedi Reger. Avusturyalı, doğuştan çıkarcı bir sinsidir ve doğuştan örtbas edici ve unutkandır, bakanların ve diğer bütün iktidar mensuplarının iğrençlikleri ve suçları söz konusu olduğunda, dedi Reger. Avusturyalı ömür boyu sinsilik yapar ve ömür boyu en büyük iğrençlikleri ve suçları örtbas eder yaşamda kalabilmek için, gerçek bu, dedi Reger. Gazeteler yalnızca saptıyor ve şikâyet ediyor ve şişiriyor doğal olarak, ama hemen ardından gene çıkarcı bir tavırla hükümsüz kilip çıkarcı bir tavırla unutuyorlar. Gazeteler, ortaya çıkarır ve kışkırtır ve aynı zamanda örtbas eder ve kapatır ve baskı yapar, siyasal iğrençlikler ve suçlar söz konusu olduğunda, dedi Reger. Gazeteler istifa eden bakan hakkında nasıl bir hava estirdiler ve ona

en ağır suçlamalarda bulundular, onu mahvettiler ve başbakanı bu suçlu bakanı görevden alması için zorladılar ve başbakan bu bakanı görevden alır almaz gazeteler aynı bakanı unutmuşlardı bile ve onunla birlikte onun yaptığı iğrençlikleri ve suçları da, dedi Reger. Avusturya hukuku, Avusturyalı siyasetçiler tarafından uysallaştırılmış bir hukuktur, dedi Reger, bunun dışındaki her şey yalandır. Bu olayın yalnızca hükümet tarafından değil, gazeteler tarafından da örtbas edilmesi beni tedirgin edip duruyor, dedi Reger. Ama siz Avusturyalı olarak zaten yıllardır tedirginsiniz, çünkü son yıllarda siyasal bir skandalın çıkmadığı ve siyasal iğrençliklerin yıllar önce kimsenin aklıma bile gelemeyecek boyutlara ulaşmadığı bir gün bile geçmedi ki, dedi Reger. Kafam neyle meşgul olursa olsun bu siyasal skandallar hep onun içinde ve onu kızdırıyor. Ne yaparsam yapayım kafamda hep bu siyasal skandallar, dedi Reger, neyle meşgul olursam olayım bu siyasal skandallar hep kafamın içinde, dedi Reger. Gazeteyi açtığımızda gene bir siyasal skandalla karşılaşırız, dedi Reger, bu artık tanınmayacak biçime girene kadar bozulmuş devletin polıtikacılarının karıştığı her gün yeni bir skandal, görevlerini kötüye kullanan, yasadışı harekete ortak olmuş polıtikacılarla ilgili bir skandal. Gazeteyi açtığınızda siyasal iğrençlığin ve siyasal suç işlemenin gündelik alışkanlığa döndüğü bir devlette yaşadığınızı düşünürsünüz. Önce sinirlenmeyeyim, diye düşündüm, çünkü bu devlet bugün artık tamamen tartışılmayacak durumda, ama benim için artık bu korkunç, evet gün be gün ürkütücü olan devlette birden artık sinirlenmememem olanaksız; sabah gazeteyi açtığınızda bizim polıtikacıların iğrençlikleri ve suçları yüzünden kendiliğinden sinirleniyorsunuz. O zaman tüm polıtikacıların suçlu tipler oldukları ve temelinden suçlu ve köpek sürüsü oldukları izlenimini hemen edinirsiniz, dedi Reger. Bu yüzden ben onyıllardan beri alışkanlığım olduğu halde sabahları gazete okumaktan vazgeçtim, öğleden sonra onlara bakmam yeterlı oluyor. Gazete okuru gazeteyi sabahları açarsa, daha sabahtan ve tüm gün ve bir de o günün gecesinde midesini bulandırır, dedi Reger, çünkü gittikçe büyüyen bir skandalla karşılaşır, gittikçe büyüyen bir siyasal rezaletle, dedi Reger. Gazete okuru, bu ülkede yıllardan beri yalnızca skandal okuyor, ilk üç sayfada siyasal olanları ve sonraki sayfalarda da diğerlerini, ama yalnızca skandalları okuyor, çünkü Avusturya gazeteleri artık yalnızca skandalları ve rezaletleri yazıyor, başkaca bir şeyi değil. Avusturya gazeteleri öylesine bir alçaklık derecesine vardı ki, bu da bir skandal oldu, dedi Reger, dünyada Avusturya gazetelerinden daha alçak ve

daha adi ve daha iğrenç gazete yok, ama Avusturya gazeteleri mecburen böyle iğrenç ve böyle alçak, çünkü Avusturya toplumu, özellikle de Avusturya polıtik toplumu ve bu devlet bu kadar iğrenç ve bu kadar alçak. Şimdiye kadar bu ülkede hiçbir zaman bu kadar iğrenç ve alçak devletli, bu kadar iğrenç ve alçak bir Avusturyalı toplum olmamıştı, dedi Reger, ama bu ülkede hiç kimse buna yüz kızartıcı bir durum olarak bakmıyor, kimse, gerçekten kimse bu duruma karşı çıkmıyor, dedi Reger. Avusturyalı her zaman her şeyi kabullendi, ne olursa olsun ve en büyük iğrençlık olsa da ve en büyük alçaklık olsa da ve tüm akıl almazlıklarm en akıl almazlığı olsa da, dedi Reger. Avusturyalı asla devrimci değil, çünkü asla gerçek delisi değil, Avusturyalı yüzyıllardan beri hep yalanla yaşıyor ve buna alıştı, dedi Reger, Avusturyalı yüzyıllardır yalanla evlı, her türlü yalanla, dedi Reger, en derinden ve en önce de devlet yalanıyla. Avusturyalılar son derece doğal olarak adi ve alçak Avusturyalı yaşamlarını sürdürüyorlar devlet yalanıyla, dedi Reger, bu, onların itici yanı. Sevimli Avusturyalı denen kişi kurnaz, çıkarcı bir kapan kurucu, dedi Reger, her zaman ve her yerde çıkarcı kapanlarını kuran biri, sevimli Avusturyalı denen kişi, en adi alçaklıkların ustası, sevimliliğinin altında alçak ve utanmaz ve saygısız bir insan ve işte bu yüzden de en sahtekâr olanı, dedi Reger. Ömür boyu fanatik bir gazete okuru oldumsa da, dedi Reger, şimdi artık nerdeyse gazeteleri açmak bile bana dayanılmaz geliyor, çünkü yalnız skandallarla dolular. Ama gazeteler nasılsa toplum da öyle, gazeteyi çıkaranlar da, dedi Reger. Bir yıl boyunca arayın, bu boktan gazetelerin hiçbirinde düşünce dolu bir cümleye rastlamayacaksınız, dedi Reger. Ama size ne anlatıyorum ki, siz Avusturyalılıkla ilgili her şeyi pekâlâ biliyorsunuz, dedi Reger. Bu sabah kalktım ve bakan skandalını düşündüm ve bu bakan skandalını kafamdan atamıyorum, benim kafamın trajedisi de bu, dedi Reger, bu skandalları ve en çok da bu siyasal skandalları kafamdan atamıyorum, bu skan dallar gittikçe daha çok kemiriyor kafamı, trajedi bu. Bu skan dalların ve iğrençliklerin hepsini kafamdan atmam gerekir diye düşünüyorum ve bu iğrençlikler ve skandallar gittikçe daha fazla kafamı kemiriyor. Ama doğal olarak sizinle bütün bunları ve özellikle de bu siyasal iğrençlikleri ve skandalları tartışıyor olmam beni sakinleştiriyor, her gün sabahları iyi ki Ambassador'um var sizinle tartışabilmek için diye düşünüyorum ve doğal olarak da yalnızca skandallar ve iğrenç üzerine değil, çünkü doğal olarak başka şeyler de var, sevinç verici bir şey, müzik örneğin, dedi Reger. Fırtına Sonatı ya da Füg Sanatı üzerine konuşmaktan zevk aldığım sürece

vazgeçmeyeceğim, dedi Reger. Müzik beni hiç durmadan kurtarıyor, müziğin içimde hâlâ yaşıyor oluşu ve içimde ilk günkü gibi yaşamaya devam etmesi gerçeği, dedi Reger. Müzikle tüm çirkinliklerden ve iğrençliklerden her gün yeniden kurtarılmak, dedi, işte bu, müzikle her sabah yeniden düşünen ve hisseden insana dönüşmek, anlıyor musunuz! dedi. Ah evet, dedi Reger, ona küfret sek de ve ara sıra bize tümüyle gereksiz görünse de ve biz sanatın hiçbir değeri yok demek zorunda kalsak da, burada olduğu gibi eski ustalar diye anılan ustaların resimlerini seyrederken bize çoğu kez ve doğal olarak yıllar içinde gittikçe daha belirgin olarak işe yaramaz ve amaçsız görünseler de, bu yeryüzünde sanatla dolu olarak yerleşmenin çaresiz deneylerinden başka bir şey olmasalar da, gene de bizim gibileri kurtaran, bu sövdüğümüz ve lanetlediğimiz ve çoğunlukla kusuncaya kadar iğrenç ve uğursuz bulduğumuz sanattan başka bir şey değildir, dedi Reger. Avusturyalı, her zaman başarısız olmuş bir insandır, dedi Reger ve o kendisinin böyle olduğunun derinlemesine bilincindedir. Tüm iğrençliklerinin, karakter zayıflıklarının nedeni budur, çünkü tüm öteki iğrençliklerden önce Avusturyalı karakter zayıfıdır. Ama bu da onu tüm ötekilerden daha ilginç kılan şeydir, dedi Reger. Avusturyalı, gerçekten de tüm Avrupalı insanlar içinde en ilginç olanıdır, çünkü onda tüm Avrupalı insanlarda olan her şey ve bir de karakter zayıflığı vardır. Avusturyalıdaki çekicilik budur, dedi Reger, yani onda herkeste olan tüm niteliklerin daha doğuştan var oluşu ve bir de kendine has karakter zayıflığının bulunuşu. Ömür boyu Avusturya'da kalırsak, Avusturyalının gerçekte nasıl olduğunu görmeyiz, ama diyelim ki uzun bir süreden sonra, tıpkı benim Londra'dan Avusturya'ya dönüşüm gibi olursa iyice görürüz onu, o zaman bizi aldatamaz. Avusturyalı dâhiyane bir aldatıcıdır, en dâhiyane tiyatrocudur gerçekten, dedi Reger, gerçeğin içine asla girmeden her şeyi oynar, onun en karakteristik yanı budur. Avusturyalı, tüm dünyada sevilir, hiç değilse bugüne kadar böyle ve tüm dünya bugüne kadar onu göklere çıkardı, en ilginç Avrupa insanı, aynı zamanda da her zaman en tehlikeli olanı olduğu için. Avusturyalı, büyük bir olasilikla en tehlikeli insan, Almandan daha tehlikeli, tüm öteki Avrupalılardan daha tehlikeli, Avusturyalı mutlaka en tehlikeli siyasal insan, tarih bunu kanıtladı ve bu da Avrupa'ya her zaman en büyük felaketi getirdi ve gerçekten çoğunlukla tüm dünyaya da. Her zaman adi bir Nazi ya da budala bir Katolik olan bir Avusturyalıyı ne kadar ilginç ve eşi görülmemiş olarak görsek de, onu siyasal dümenin başına geçirmemeliyiz, dedi Reger, çünkü

bir Avusturyalı dümene geçtiği zaman kaçınılmaz biçimde her şeyi tümden uçuruma iter. Uykusuz bir gece ve durmadan bu siyasal skandallarla en büyük öfkelerin içine sürüklenme, dedi sonra Reger. Evet, diye düşündüm sabahın köründe, AtzbacheTle Sanat Tarihi Müzesi'nde buluşacaksın ona bir öneride bulunmak üzere ve ona tamamen saçma bir öneri yapacağını biliyorsun ve bu öneriyi yapacaksın. Akıl almaz bir şey olan bir gülünçlük, dedi Reger. Karısının ölümünden sonra Reger, Singer Sokağı'ndaki evinden iki ay boyunca dışarıya çıkmadı, bütün bir yarım yıl, karısının ölümünden sonra hiç kimseyle buluşmadı. Bu bütün yarım yıl boyunca kendisini adi ve korkunç hizmetçi kadına baktırdı ve onyıllar boyunca günaşırı karısıyla birlikte gittiği Sanat Tarihi Müzesi'ne bir kez bile gitmedi, diye düşünüyorum. Hizmetçi kadın ona yemek pişirdi ve çamaşırlarını yıkadı, her şeyi tüyler ürpertici biçimde baştan savma yaptıysa da, Reger'in her zaman anlattığı üzere gene de kendisi tamamen mahvolmadı. Birden yalnız bırakılan insan çok çabuk mahvolur ya, dedi Reger, ben, aylarca irmik lapasından başka bir şey yemedim, dedi Reger, yapılmamış dişlerimle et ve sebze bile yiyemez durumdaydım. Singer Sokağı evi ölüm sessizlığine büründü ve boşaldı, Re geiin kendi durumunu anlatışı buydu ona karısının ölümünden sonra Ambassador’da ilk kez rastladığım zaman, zayıflamış, bembeyaz, hemen hemen hep susarak bastonuna dayanıyordu, bağlanmamış ayakkabı sicimleriyle, kışlık donu pantolon paçalarından dışarıya çıkmıştı. Biz, bize en yakın olan insanı kaybettiğimizde artık yaşamı sürdürmek istemeyiz, demişti o zaman Ambassador’da, ama yaşamı sürdürmek zorundayız, kendimizi öldürmeyiz, çünkü bunu yapmak için çok korkağız dır, henüz açık olan mezarın başında, kısa süre sonra ardından geleceğimize söz veririz ve yarım bir yıl sonra hâlâ yaşamda yızdır ve kendimizden ürperti duyarız, o zaman böyle konuşmuştu Reger Ambassador’ da. Karım seksen yedi yaşma kadar yaşadı, ama mutlaka yüz yaşını geçerdi düşmeseydi, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Viyana Belediyesi ve Avusturya devleti ve Katolik Kilisesi sorumlu onun ölümünden, dedi Reger o zamanlar Ambassador’da, çünkü Viyana Belediyesi kendisine ait olan Sanat Tarihi Müzesi yolunun üzerine kum dökmüş olsaydı karım düşmeyecekti ve devlete ait olan Sanat Tarihi Müzesi yarım saat sonra değil de derhal cankurtarana haber vermiş olsaydı, karım düşüşünden bir saat sonra getirilmeyecekti Merhametli Rahipler Hastanesi'ne ve Katolik Kilisesi'ne ait olan Merhametli Rahipler Hastanesindeki operatörler ameliyatı berbat etmeselerdi, dedi Reger o zamanlar Ambassador’da.

Viyana Belediyesi ve Avusturya devleti ve Katolik Kilisesi karımın ölümünden sorumlu, dedi Reger Ambassador’da, diye düşündüm onun yanında Bordone Salonu bankında otururken, diye düşünüyorum. Viyana Belediyesi her şeyin buz tuttuğu bir günde Sanat Tarihi Müzesi yoluna kum dökmüyor ve Sanat Tarihi Müzesi tekrar tekrar istenmesi üzerine cankurtaran çağırıyor ve Merhametli Rahiplerin operatörleri sonunda ameliyatı berbat ediyor ve sonunda karım ölüyor, dedi Reger Ambassador’ da. Herkesten daha içten sevdiğimiz bir insanı yitiriyoruz sırf Viyana Belediyesi'nin ihmalı ve Avusturya devletinin ihmalı ve Katolik Kilisesi'nin ağır kusuru yüzünden, dedi o zaman Reger Ambassador’da. Biz en önemli insanımızı kaybediyoruz, belediye ve devlet ve kilise ihmalci ve haince davrandığı için, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Yaşamımızın nerdeyse kırk yilim en büyük doğallıkla ve saygıyla ve sevgiyle paylaştığımız insan ölüyor, belediye ve devlet ve kilise ihmalci ve haince davrandığı için, dedi Reger o zaman Ambassador’ da. Tek varlığımız ölüp gidiyor, belediye ve devlet ve kilise ihmalci ve haince davrandığı için, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Aslında sahip olduğumuz tek insan olan kişi tarafından birden yalnız bırakiliyoruz, belediye ve devlet ve kilise kafasız ve sorumsuz davrandığı için, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Temelinde her şeyi borçlu olduğumuz ve bize gerçekten her şeyi vermiş olan insandan birdenbire ayriliyoruz, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Birden, en büyük özenle bizi yıllardır yaşamda tutmuş olan insan olmadan yalnız kalırız evimizde, çünkü belediye ve devlet ve Katolik Kilisesi ihmal suçu işlemiştir, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Birden, onsuz yaşamayı asla düşünemediğimiz o insanın açık mezarı önünde dururuz, dedi Reger o zaman Ambassador’da, diye düşünüyorum. Viyana Belediyesi ve Avusturya devleti ve Katolik Kilisesi benim şimdi yalnız kalışımın ve ömür boyu yalnız kalacak oluşumun suçluları, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Her zaman sağlıklı olan ve akıllı ve dişi bir insanın akla gelebilecek tüm meziyetlerine sahip olan ve benim yaşamımdaki gerçekten en sevgi dolu olan insan, sırf Viyana Belediyesi Sanat Tarihi Müzesi yoluna kum dökmediği, devlete ait olan Sanat Tarihi Müzesi zamanında cankurtarana haber vermediği ve Merhametli Rahipler Hastanesi operatörlerinin berbat bir ameliyat yapmaları yüzünden elimden kayıp ölüyor, dedi Reger o zaman Ambassador’ da. Karım yüz yıldan fazla yaşayabilirdi, buna inanıyorum, eğer Viyana Belediyesi Sanat Tarihi Müzesi'ne giden yolu kum lasaydı, dedi Reger o zaman Ambassador’da. Ve

mutlaka bugün hâlâ hayatta olurdu, eğer Sanat Tarihi Müzesi cankurtaranı zamanında haberdar etseydi ve eğer Merhametli Rahipler Hastanesindeki operatörler ameliyatı berbat etmeselerdi. Aslında Sanat Tarihi Müzesi'ne bir daha asla gelmemem gerekirdi, dedi Reger karısının ölümünden yedi ay sonra yeniden buraya geldiğinde. Artık Sanat Tarihi Müzesi'ne giden yola kum dökülüyor, şimdi, karım öldükten sonra, dedi Reger. Aksiliğe bakın ki tutup Merhametli Rahipler Hastanesi'ne götürdüler karımı, aksiliğe bakın ki hiçbir zaman hakkında iyi bir şey duymadığım bu hastaneye, dedi Reger. Adlarında merhamet sözcüğü olan tüm hastanelerden iğrenirim, dedi Reger. Merhamet sözcüğü başka hiçbir sözcükte olmadığı gibi kötüye kullanilir, dedi Reger. Merhametli hastaneler benim bildiğim en merhametsiz hastanelerdir, dedi Reger, onlarda çoğunlukla sanatsızlık ve hırs hâkimdir, en adi ve en alçak Tanrı sahtekârlığı yanında, dedi Reger o zaman Ambassador'da. Artık bana bir tek Ambassador' kaldı, dedi o zaman Ambasador'da, bunca yıl süresinde alıştığım bu oturma köşesi. Artık ne yapmam gerektiğini bilmediğim zamanlar kaçabileceğim iki nokta var, dedi Reger o zaman Ambassador'da, Ambassador'daki bu oturma köşesi ve Sanat Tarihi Müzesi'ndeki bank. Ama Ambassador'daki bu oturma köşesinde tek başınıza oturursanız da durum korkunç, dedi Reger o zaman Ambassador'da. Karımla birlikte burada oturmak benim en sevdiğim alışkanlıklarımdandı, burada yalnız oturmam değil, burada yalnız değil sevgili Atzbacher, dedi Reger o zaman Ambassador'da ve Sanat Tarihi Müzesi'nde Bordone Salonu bankında yalnız oturmak da korkunç, otuz yıldan daha fazla bir süre karımla birlikte oturduğum yerde. Viyana kentinde mi dolaşıyorum, durmadan Viyana Belediyesi'nin karımın ölümünde suçu olduğunu düşünüyorum ve de Avusturya devletinin onun ölümünde suçu olduğunu ve Katolik Kilisesi'nin onun Ölümünde suçu olduğunu, burada ne zaman, nereye gidersem gideyim bu düşünceyi kafamdan çıkartamıyorum artık, dedi Reger. Bana karşı bir suç işlendi, belediyeseldevletselKa tolıkkilisesel bir akıl almazlık ve ben buna karşı hiçbir şey yapamıyorum, korkunç olan da bu, dedi Reger. Aslında, dedi Reger o zaman Ambassador'da, karımın öldüğü anda ben de öldüm. Gerçek olan, kendimi bir ölü gibi görmem, hâlâ yaşaması gereken bir ölü gibi. Sorunum bu, dedi o zaman Reger Ambas sador'da. Ev boş ve cansız, dedi Reger o zaman Ambassador'da birkaç kez. Ben tüm bu yirmi yıl boyunca Singer Sokağındaki on iki odalı, çağın başında yapılmış olan ve karısının ölümünden sonra Regefe kalan Reger evine iki kez gittim. Karısının

ailesinden kalma eşyalarla dolu olan Singer Sokağı Reger evi, Art Nouveau denilen tarzın tipik bir örneği, gerçekten de duvarlarda yığınla Klımt ve Schiele ve Gerstl ve Kokoschka asili, hepsi de karımın son derece beğendiği resimler, dedi Reger bir kez, ama beni hep derinden itenler. Reger'lerin bu Singer Sokağı evinin her bir odası, çağın başında ünlü bir Slovak ahşap sanatçısı tarafından gerçekten bir sanat yapıtı olarak yapılmış, Slovak ahşap el işçiliğinin bu derece beceriyle ve en yüksek kalıte kaygısıyla tamamen başarili olduğu ikinci bir ev olduğunu sanmam Viyana da, Atzbacher. Reger'in kendisi Art Nouveau denilen tarzı hiç sevmez ve bunu her zaman söyler, nefret eder, çünkü tüm Art Nouveau kitsch'ten başka bir şey değildir ve kendisinin de sürekli olarak söylediği üzere karısının Singer Sokağı evinin rahatlığının tadını çıkarmış, evdeki tüm odaların başarili orantısının, her şeyden önce de kendi çalışma odasının boyutlarının tadını, ama daha önce de belirttiğimiz gibi Art Nouveau'yu kitsch olarak gördüğü ve sevmediği için, yalmzca Singer Sokağı odalarının rahatliğinitakdir ediyordu, her zaman ona ikimiz için ideal görünmüştü bu odalar, döşenişleri değil. Reger'lerin Singer Sokağı evlerine ilk kez gittiğimde karısı Prag'a gittiği için Reger beni karşılamış ve kısaca tüm evi gezdirmişti, işte burada varlığımı sürdürüyorum, demişti o zaman, görüyor musunuz, burada, bana çok hoş gelen bu odalarda, oysa bu iğrenç, rahatsız mobilyalar asla benim zevkime uygun değil. Hepsi karımın zevki, benimki değil, dedi Reger o zaman ve ben duvarlardaki tablolara baktığımda, o hiç durmadan, a evet, sanırım bu bir Schiele, a evet sanırım bu bir Klımt, a evet sanırım bu bir Kokoschka, diyordu. Yüzyilin başındaki resim yalnızca kitsch'tir ve ben sevmem, dedi birkaç kez, oysa karımın, büyük hayranlık duymasa da, ilgilendiği şeylerdi hep, evet ilgilendiği, doğru anlatımı bu, dedi Reger o zaman. Schiele belki, ama Klımt değil, Kokoschka evet, Gerstl hayır, gibiydi saptamaları. Ben bu masa Adolf Loos, bu koltuk Josef Hoffmann dediğimde, sözde Lo os'muş, sözde Hoffmann'mış, dedi. Bu fırsatta, biliyor musunuz, dedi Reger, ben gerçekten modern olan bu eşyaları her zaman itici buldum ve Loos ve Hoffmann da şimdi çok moda, ben çok doğal olarak onları itici buldum. Ve Schiele ve Klımt, bu kitsch sanatçıları, bugün en modernler oldular artık, işte bu yüzden aslında Klımt ve Schiele beni böylesine itiyor. İnsanlar bugün özellikle Webern ve Schönberg ve Berg ve onların taklıtçilerini dinliyorlar, bir de buna ek olarak Mahlert, bu beni itiyor. Moda olan her şey, beni hep itti. Belki ben de sanat egoizmi diye adlandırdığım hastalığı çekiyorumdur, sanat söz konusu

olduğunda, her şeyi yalnız kendim için istiyorum, ben Schopenhauertme tek başıma sahip olmak istiyorum, Pascal'ima, Novalıs'ime ve çok sevdiğim Gogol'uma, tek başıma ben sahip olmak istiyorum bu sanat ürünlerine, bu dâhiyane sanatsal hakaretlere, tek başıma ben sahip olmak istiyorum Michelangelo'ya, Renoifa, Go ya'ya, dedi, benim dışımda bir başkasının bu sanatçıların, bu dâhilerin ürünlerine sahip olmalanna ve onların tadını çıkarmalarına nerdeyse hiç dayanamıyorum, benden başka ikinci bir kişinin Janâcek'i, Martinu ya da Schopenhauer^ ya da Descartes'ı beğenmesi düşüncesi bile benim için çekilmez, bu, benim için nerdeyse dayanılmaz, ben tek olmak istiyorum, doğal olarak bu korkunç bir düşünce, dedi o zaman Reger. Mülkiyet düşünceliyim ben, dedi o zaman Reger evinde. Goya'nın yalnız benim için resim yaptığını, Gogol ve Goethe'nin yalnız benim için yazdıklarını, Bach'ın yalnız benim için bestelediğini düşünmeyi çok isterdim. Bu bir aldatmaca, baştan aşağıya, derinlemesine bir alçaklık olduğu için, ben aslında hep mutsuzum, mutlaka anlayacaksınız bunu, dedi Reger o zaman. Saçmalık olsa da, dedi Reger o zaman, bir kitap okuduğumda kitabın yalnız benim için yazılmış olduğu duygusunu ve anlayışını taşıyorum, bir resme baktığımda onun yalnız benim için yapıldığı duygusunu ve kavrayışını taşıyorum, dinlediğim bir bestenin yalnız benim için bestelendiği duygu ve kavrayışını. O zaman doğal olarak büyük bir yanılgı içinde okuyor ve dinliyor ve seyrediyorum, ama gene de son derece büyük bir zevkle, dedi Reger o zaman. Burada bu koltuğun üzerinde, dedi Reger o zaman bana ve ayrıca Loos'un Brüksel'de tasarımını yapıp Brüksel'de ürettiği iğrenç Looskoltuğunu gösterdi, karımı Füg Sanatı'yla tanıştırdım. İğrenç Looskoltuğu hâlâ aynı yerde duruyor. Ve şurada şu iğrenç Loossedirinin üzerinde, beni Singer Sokağı'na bakan pencerinin önünde duran, iğrenç Loossedirine oturmaya buyur etmişti, karıma bir yıl boyunca YVieland'ı okudum, Alman edebiyatının kadri hiç bilinmemiş Wieland'im, Goethe'nin Weimar'dan kovaladığı ve Schiller'in bu işte iğrenç bir rol üstlendiği Wieland'i, dedi Reger; bir yıl sonra karım Wieland uzmanıydı, yalnızca bir yıl sonra! diye bağırdı o zaman Reger. Ve şurada bu aynı biçimde iğrenç ve rahatsız Loospu funda, güya bu pufu da dayanılmaz ihtiraslı Loos tasarımlamış, karım otururdu ve bana altmışaltı ve altmışyedi yıllarında, gece saat birle iki arası tüm Kant'ı okudu. Önceleri karımı edebiyat ve felsefe ve müzik dünyasına sokmakta büyük güçlük çektim, dedi Reger o zaman. Edebiyatın felsefesiz ve tersine de, felsefenin müziksiz ve edebiyatın müziksiz ve tersine olmasının düşünülemeyeceği açıktır, dedi,

karımın bunu kavraması yıllar sürdü, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde. Ben karımla ta baştan başlamak zorunda kaldım, o, onu tanıdığımda soyu gereği son derece kültürlü olsa da. Önceleri birlikte yaşamın olanaksız olduğunu düşündüm, oysa sonra olanaklı oldu, dedi Reger, tabii karım bana uyum sağladığı için, çünkü bu bizim birlikte yaşamamızın önkoşuluydu, sonradan bu birlikteliği ideal olarak betimledim. Benim karım gibi bir kadın böylesi bir eğitimin ilk yıllarında zor, sonradan daha kolay ve gittikçe daha kolay öğrenir, dedi Reger. Bu rahatsız ve iğrenç Loospufunda karım için felsefe ışığı yandı diyebiliriz, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde. Yıllarca bir insanın bilinçlenmesinde yanlış bir yol izleriz, birden doğru yolu görünceye kadar, o andan sonra her şey çok hızlı gider, o andan sonra karım her şeyi çok çabuk kavradı, ama doğal olarak onyıllarca değilse de, daha yıllarca onu yetiştirmem gerekebilirdi, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde. Bir kadın alırız ve onu neden aldığımızı bilmeyiz, o, kadınsı tarzıyla sırf ev işlerinde özen göstererek bizi sıksın diye değil tabii, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde, biz onu yaşamın gerçek değeriyle tanıştırmak istediğimiz için alırız, zihinsel olarak yürütüldüğü takdirde, yaşamın ne olabileceği konusunda onu aydınlatmak için alırız. Doğal olarak böyle bir kadının kafasına düşünceyi bombalama hatasını yapmamalıyız, benim başlangıçta denediğim üzere, doğal olarak başarısız olmak zorundaydım bunda, burada amaca götüren ihtiyat da olmalı, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde. Onu tanımadan önce karım neyi sevmişse, ben onu aydınlattıktan sonra artık sevmez oldu, bu Art Nouveau isterisi içinde Art Nouveau denilen şey dışında, bu iğrenç sanat kitsch'i, bu iğrenç Art Nouveau zevk karmaşası dışında; bunda şansım olmadı. Ama doğal olarak zamanla yanlış ve değersiz edebiyattan kopmasını sağladım ve de yanlış ve değersiz müzikten, dedi Reger, ben onu dünya felsefesinin en önemli bölümleriyle tanıştırdım. Kadın kafası, en inatçı kafadır, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde, biz onun açık olduğunu sanırız, oysa açık değildir. Ben onunla evlenmeden önce karım ne kadar çok anlamsız yolculuk yapmış, dedi Reger o zaman, bunları zamanla yapmaz oldu, bugün birçok kadında olduğu gibi onda da yolculuk etme çılgınlığı vardı, bugün buraya, yarın oraya, düsturları bu ve aslında bir şey de yaşamıyorlar, bir şey görmüyorlar, eve dönerken boş bir cüzdandan başka bir şey getirmiyorlar yanlarında. Düğünümüzden sonra karım artık yolculuk yapmaz oldu, dedi Reger, yalnızca benim onunla birlikte yaptığım şu düşünce gezilerini yaptı, Schopenhaueı'e gittik ve Nietzsche'ye ve Descartes'a ve Montaigne'e ve

Pascal'a, hem de her zaman yıllarca, dedi Reger. Burada, görüyor musunuz, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde ve iğrenç bir Ottoıvagnerkoltuğuna oturdu, bu iğrenç Ottoıvagnerkoltuğunun üzerinde karım bana, ona bütün bir yıl Schleıermacher üzerine ders vermiş olmama rağmen, Schleier macheîü anlamadığını itiraf etti. Bu Schleiermacher dersleri sırasında bana Schleiermacheı'i zehir ettiği için ve benim de birden Schleıermacher'e en ufak bir ilgim kalmadığından doğrudan doğruya onun Schleiermacheı'i anlamadığını kabul ettim ve bundan sonra da Schleiermacher ile uğraşmadım; biz karımız tarafından anlaşılmayan böyle bir filozofu, yani böyle bir Schleiermacher'i, hiç çekinmeden bir tarafa itmeli ve yolumuza devam etmeliyiz. Hemen ardından Herder alıştırmalarına başladım, ikimiz de buna dinlenme olarak baktık, dedi Reger o zaman Singer Sokağı evinde. Karımın ölümünden sonra ortak evimizden taşınacağımı düşündüm, ama sonra gene de taşınmadım, sırf bu iş için çok yaşlı olduğumdan. Bir taşınma işi benim gücümü aşar, dedi Reger. İki oda yeterlı olurdu doğal olarak, dedi Reger, ama artık taşmamıyorsak, Singer Sokağı evi gibi on ya da on iki odalı evle yetinmeliyiz. Bu evdeki her şey bana karımı anımsatıyor, dedi Reger, nereye bakarsam bakayım hep burada duruyor, orada oturuyor, şu ya da bu odadan dışarıya çıkıyor bana doğru, korkunç bir şey, yürek yakıcı olmakla birlikte, gerçekten yürek yakıcı, dedi Reger. O zamanlar, ben ilk kez Singer Sokağı evine gittiğimde ve karısı henüz hayatta iken, bana aşağıdaki Singer Sokağı'na bakarken, biliyor musunuz Atzbacher, dedi, hiçbir şeyden karım tarafından birdenbire terk edilmek ve yalnız kalmaktan korktuğum kadar korkmuyorum, başıma gelebilecek en korkunç şey, onun ölüp beni yalnız bırakması. Ama karım sağlıklı ve benden daha uzun yıllar yaşar, dedi Reger o zaman. Biz bir insanı, benim karımı sevdiğim gibi, bu derece içten seversek, onun ölümünü gözümüzün önüne getiremeyiz, bunun düşüncesine bile dayanamayız, dedi Reger o zaman. İkinci kez Singer Sokağı evine gittiğimde, onun bana normalın altında bir fiyata sağladığı eski bir Spinoza cildini almıştım, resmî bir kitapçıdan değil de, yasadışı bir satıcıdan, Singer Sokağı evine girdiğim anda, beni, o da iğrenç bir Looskol tuğu olan ilk boş koltuğa oturtmuş ve kendisi kütüphanede kaybolmuştu, kısa süre sonra Novalıs cümleleri içeren bir kitapla geri dönmek üzere. Şimdi size bir saat boyunca Novalıs cümleleri okuyacağım, demişti bana ve o, ben iğrenç Looskoltu ğunda oturmak zorunda bırakıldığım sürece ayakta kalmış ve bana gerçekten de bir saat boyunca Novalıs cümleleri okumuştu. Novalıs'i başından beri

sevdim, dedi, Novalıs kitabını bir saat sonra yeniden kapattığında ve bugün onu hâlâ seviyorum. Novalıs ömür boyu kimseyi sevmediğim gibi hep aynı derecede ve hep aynı ısrarla sevdiğim bir ozan oldu. Hepsi zamanla, üç aşağı beş yukarı, gittikçe daha çok sinirime dokundu, beni derinlemesine düş kırıklığına uğrattılar, saçma ya da amaçsız ya da çoğunlukla olduğu gibi sonunda önemsiz ve işe yaramaz olarak ortaya çıkıyorlar, Novalıs bunların hiçbiri değil. Ben aynı zamanda filozof olan bir ozanı sevebileceğime hiç inanmadım, Novalıs'i seviyorum, onu hep ve tüm zamanlarda sevdim ve onu gelecekte de her zamanki içtenlikle seveceğim, dedi Re ger o zaman. Tüm filozoflar zamanla eskiyor, Novalıs eskimiyor, dedi Reger o zaman. Ama karımın bir kez olsun Novalıs'e bir eğilim bile göstermemesi garip doğrusu, bir eğilim bile, ben Novalıs'i her zaman çok severken. Karımı zamanla ne kadar çok şeye inandırdım, ama Novalıs'e hayır, oysa işte o Novalıs'ti en çok yararlanacağı, dedi. Önceleri benimle Sanat Tarihi Mü zesi'ne gitmemekte direndi, dedi Reger şimdi, nerdeyse tüm gücüyle direndi buna, ama sonra oraya gene de benimle birlikte gitti, benim düzenimde ve inanıyorum ki, bu durumda olduğu üzere, ben değil de o benden daha uzun yaşasaydı, tıpkı şimdi benim onsuz, yalnız olarak yaptığım gibi, o da gene Sanat Tarihi Müzesi'ne giderdi, yalnız, bensiz. Reger şimdi gene Beyaz Sakallı Adam'a baktı ve: savaşın bitiminden kırk yıl sonra Avusturya koşulları gene en karanlık ahlakî düşüklüğüne ulaştı, bunaltan da bu, dedi. Böylesine güzel bir ülke, dedi Reger ve böylesine düşük ahlaklı bir bataklık, dedi, böylesine güzel bir ülke ve böylesine tamamen şiddet dolu ve hain ve kendi kendini yok eden bir toplum. En korkuncu da insanın burada tepetaklak edilmiş bir seyirci olarak bu felakete bakması ve buna karşı elinden hiçbir şeyin gelmemesi, dedi Reger. Reger, Beyaz Sakallı Adam'a baktı ve: günaşırı karımın mezarına gidiyorum, yani Sanat Tarihi Müzesi'ne gitmediğim günler karımın mezarına gidiyorum ve onun mezarı başında yarım saat kalıyorum ve hiçbir şey hissetmiyorum, dedi. Garip olan, hemen hemen hep karımı düşünüyor olmam ve mezarının başında durduğumda onunla ilgili hiçbir şey hissetmemem, dedi. Orada duruyor ve gerçekten de onunla ilgili hiçbir şey hissetmiyorum. Mezarından ayrıldığım anda gene beni yalnız bıraktığı dehşetini hissediyorum. Her zaman onun mezarına onunla iyice yakın olmak için giderim sanıyorum, ama mezarının başında durduğumda onunla ilgili en ufak bir şey hissetmiyorum. Sonra orada biten otları yoluyorum ve yere bakıyorum, ama hiçbir şey hissetmiyorum. Ama günaşırı karımın mezarına, ki o benim mezarım da

olacak, gitmeyi alışkanlık edindim, dedi Reger. Onun cenazesiyle ilgili dehşeti düşünecek olursam, dedi, bugün bile midem bulanıyor. Sipariş verdiğim matbaa ölüm ilanını durmadan yanlış bastı, ya çok kalın, ya çok ince, ya çok vir güllü, ya az virgüllü, dedi, ilk örneği gördüğümde her şey yanlıştı, gerçekten de umutsuzdu. Umutsuzluğun doruk noktasında matbaacıya, benim tamamen düzgün bir örnek verdiğimi ama onun verdiği ilk kopyada benim örneğime asla uyulmadığım ve her şeyin ilk kopyada yanlış olduğunu söyledim. Bunun üzerine matbaacı bana böyle bir ölüm ilanının nasıl basılacağını kendisinin bildiğini, benim değil, onun metnin nasıl dizileceğim bildiğini, benim değil, onun virgüllerin nereye konacağını bildiğini söyledi, benim değil. Ama rahat vermedim ve sonunda tam istediğim ölüm ilanını aldım elime; ama beş kez matbaaya gitmek zorunda kaldım, dedi Reger, istediğim gibi bir ölüm ilanı alabilmek için. Matbaacılar kendini beğenmiş kişiler, kendileri haksız olduklarını çoktan anladıktan sonra bile hâlâ haklı olduklarını savunuyorlar. Matbaacılarla sürtüşmeyeceksiniz, dedi Reger, hemen inatlaşırlar ve sizi, onların dar kafaliliğına boyun eğmezseniz, her şeyi yarıda kesmekle tehdit ederler. Ama ben matbaacılara hiç boyun eğmedim, dedi Reger. Ölüm ilanında bir tek cümle vardı, dedi Reger, karımın öldüğü yer ve saat, gene de beş kez matbaaya gitmek ve matbaacıyla sürtüşmek zorunda kaldım. Kanın asla ölüm ilanı olsun istemedi, bunu onunla konuşmuştum, ama gene de bir ölüm ilanı bastırdım, dedi Reger, ama sonra bir tek ölüm ilanı yollamadım, çünkü onları göndermek istediğim anda ölüm ilanı göndermek anlamsız geldi bana. Gazeteye bir tek kısa bir cümle koydum, yani karımın öldüğünü, dedi Reger. İnsanlar bir yakınları öldüğünde korkunç bir fırtına koparıyorlar, ben her şeyi olabildiğince basit tuttum, dedi Reger, bugün doğru davranıp davranmadığımı doğal olarak bilmiyorsam da, bu konuda sürekli olarak kuşku duyuyorum, bu kuşkular karımın ölümünden sonra her gün geliyor bana, bu kuşkular olmadan bir gün geçmiyor, zamanla kemiriyor bu, dedi Reger. Mirasla ilgili en ufak bir zorluk çıkmadı, çünkü o vasiyetnamesinde beni nerdeyse tümel vâris ilan etmişti, tıpkı benim de onu vasiyetnameme tümel vâris olarak yazdırmış olmam gibi. Ne kadar derine inerse insin ve insan onun yüzünden kendisini ne kadar boğulacak gibi hissederse etsin, böylesi bir ölüm olayının gülünç bir yanı da vardır, dedi Reger. Korkunç olan zaten her zaman gülünçtür de, dedi Reger. Aslında karımın cenazesi yalnızca basit değil, aynı zamanda bunaltıcıydı da, dedi Reger. Basit, olabildiğince az kişiyle isteriz, dedi Reger, ama gene de

bunaltıcı olanını hazırlarız. Müziksiz diyelim, konuşmasız diyelim ve düşünelim, o zaman en basiti ve biz böyle olursa en iyi biçimde dayanabiliriz, ama gene de bunaltır bizi derinlemesine, dedi Reger. Yalnız yedi ya da sekiz kişi, gerçekten en yakınlar, mümkünse akrabalar değil ve yalnız en yakınlar diye düşünürüz ve sonra bu en yakınlar gelir, onlara çiçek getirmeyin, hiçbir şey getirmeyin de demişizdir ve gene de her şey çok bunaltıcı olur. Biz tabutun ardından gideriz ve her şey bunaltıcıdır. Her şey çabuk olur, üç çeyrek saat bile sürmez ve bizi bunaltır ve biz sonsuza kadar sürdüğünü sanırız, dedi Reger. Karımın mezarına gidiyorum ve hiçbir şey hissetmiyorum. Evde ise bu gün hâlâ en az bir kez ağlamaklı oluyorum, dedi, ister inanın ister inanmayın, ama karımın mezarında hiçbir şey hissetmiyorum. Orada durup otları yoluyorum, o sinirli, gülünç yolma hareketlerini yapıyorum, bunların bir hastalıklı sinirleri yatıştırma tatmini olduğunu biliyorum ve etrafa, diğer zevksiz mezarlara bakıyorum, her bir mezar bir diğerinden daha zevksiz, dedi Reger. Mezarlıklarda son derece vahşi biçimde insanlığın zevksizliğinigörürüz. Bizim mezarda yalnız ot bitiyor ve isim yok, dedi Reger, bunu karımla böyle kararlaştırdık. Hiçbir vecize yok. Taş işçileri mezarlıkları berbat ediyorlar ve plastik sanatçılar denilenler de her yerde bunun üzerine bir de taç giydiriyorlar, dedi Reger. Ama doğal olarak karımın mezarından Grinzing'e ve ardındaki Kahlenberg'e doğru müthiş bir manzara var. Ve de aşağıya Tuna'ya doğru. Mezar o kadar yüksekte ki, oradan Viyana'yı seyredebilirsiniz. İnsanın nerede yattığı kesinlikle fark etmez, ama insanın karım ve benim sahip olduğumuz gibi sürekli mezarlık hakkına sahip bir mezarı varsa, o zaman kendi mezarına defnedilsin. Merkez Mezarlığı dışında her yere gömülebilirim, dedi karım sık sık, dedi Reger ve ben de şahsen Merkez Mezarlığına gömülmek istemem, dediğim gibi, sonuçta insanın nerede gömülü olduğu fark etmese de. Hayattaki tek akrabam olan Leobenlı yeğenim, dedi Reger benim Merkez Mezarlığı'na gömülmek istemediğimi, sürekli mezarlık hakkına sahip olarak mülküm olan kendi mezarıma gömülmek istediğimi biliyor, dedi Reger, ama doğal olarak Viyana'dan üç yüz kilometre uzakta ölürsem, o zaman üç yüz kilometre yarıçapında ölürsem Viyana ya, başka türlü olursa o yere, dedim Leobenlı yeğenime; ona söylediğim şeyi yerine getirecektir, çünkü benim varisim o, dedi Reger. Reger, Beyaz Sakallı Adam'a. baktı ve henüz bir yıl önce, karımın ölümünden kısa bir zaman önce Viyana'da seve seve birkaç saat dolaşıyordum, ama şimdi canım istemiyor bunu, dedi. Karımın ölümü beni

çok zayıf düşürdü, ben onun ölümünden önceki kişi değilim. Hem Viyana da öyle çirkinleşti ki, dedi. Kışın, ilkbahar beni kurtaracak diye düşünüyorum, ilkbaharda yaz beni kurtaracak diye düşünüyorum ve yazın sonbahar diye ve sonbaharda kış diye, hep aynı şey, bir mevsimden ötekine umutlanıyorum. Ama doğal olarak felaket bir huy bu, bu huy bende doğuştan var, ben, iyi ki kış olmuş, kış sana tamamen uygun demiyorum, tıpkı ilkbahar sana tamamen uygun demediğim gibi, sonbahar sana tamamen uygun, yaz için de gene hep böyle demediğim gibi. Ben mutsuzluğumu hep içinde yaşamak zorunda olduğum mevsime bağlıyorum, işte mutsuzluk bu. Ben zamanı yaşayan insanlardan değilim, ben geçmişin tadını çıkaran mutsuzlardanım, şimdiki zamanı yalnızca hakaret olarak algılayanların gerçeği bu, gerçek bu, dedi Reger, ben şimdiki zamanı hakaret ve uygunsuz bir istek olarak algiliyorum, bu benim mutsuzluğum. Ama doğaldır ki tam olarak da böyle değil, dedi Reger, çünkü ben gene de hiç durmadan şimdiki zamanı olduğu gibi görme yeteneğine sahibim ve o doğal olarak her zaman yalnız mutsuzluk getiren, mutsuz eden değil, bunu biliyorum, tıpkı geçmişin onu düşündüğümüzde mutlu kılmadığı gibi, bunu biliyorum. Bir büyük mutsuzluk da güvenebileceğim bir doktorumun olmaması durumu, yaşamımda öyle çok doktor oldu ki, ama bu doktorların hiçbirine sonuçta güvenmedim, hepsi beni hayal kırıklığına uğrattı, dedi Reger. Kendimi tamamen saldırıya uğramış hissediyorum ve her an yıkılıp kalacağım duygusunu taşıyorum. Beynim kanayacak dediğim zaman, gerçekten de beynimin kanayacağına inanıyorum, bin kere bunu söylemiş olsam da, dedi Reger, kendi sinirime dokunuyor her an beynim kanayacak demek, üstelik de kanamadı, dedi Reger. Sizin yanızdayken de çoğu kez beynim kanayacak dediğimi düşünüyorum, oysa kanamadı, bunu asla alışkanlık yüzünden söylemiyorum, tam tersine beynimin kanayacağına gerçekten inandığım için söylüyorum. Gövdemle ilgili olarak artık hiçbir şey düzenli değil, dedi Reger. Hiç değilse iyi bir doktorum olsaydı, ama iyi bir doktorum yok. Singer Sokağı'nda dört pratisyen ve iki dahiliyeci doktorum vardı, ama bu doktorların hiçbiri işe yaramaz. Gözlerim öyle bozuk ki, yakında hiçbir şey göremeyeceğim, ama iyi bir göz doktorum yok. Ama doğal olarak bu yüzden de hiçbir doktora gitmiyorum, çünkü korkuyorum, doktor benim ölümcül hasta olduğum konusundaki tahminimi onaylayabilir. Ben yıllardan beri ölümcül hastayım, karıma da söyledim hep bunu, dedi Reger, ve kesinlikle onun değil de benim daha önce öleceğime inanıyordum, oysa o tüm o berbat koşullarda benden önce öldü; benim

ömür boyu büyük bir doktor korkum vardı. İyi bir doktor sahip olabileceğimiz en iyi şeydir, dedi Reger, ama hemen hemen kimsenin iyi bir doktoru yoktur, her zaman tıp dünyasının çaylakları ve şarlatanlarıyladır işimiz, dedi, ve bir gün artık iyi bir doktor bulduğumuza inanırsak, o ya çok yaşlıdır ya da çok gençtir, ya yeni tıptan bir şeyler anlar ve de hiç deneyimi yoktur ya da deneyimi vardır ve yeni tıptan bir şey anlamaz, dedi Reger. İnsanın acil olarak gövde doktoruna gereksinimi vardır ve de ruh doktoruna ve ikisini de bulamaz, ömür boyu iyi bir gövde doktoru ve iyi bir ruh doktoru arar durur ve ikisi de yoktur onun için, gerçek bu. Merhametli Rahipler Hastane si'nde doktorlar bana ne dediler biliyor musunuz, onları karımın ölmesi yüzünden suçladığım ve bu suçu vicdanlarında taşıyacakları gerçeği ile karşı karşıya getirdiğim zaman? Zamanı doldu, dediler, bu kaba cümleyi söylediler bana hem de karımın ameliyatını berbat eden değildi yalnızca bu cümleyi söyleyen, Merhametli Rahipler Hastanesi'ndeki bütün doktorlar bana bu kaba cümleyi söylediler, zamanı doldu, zamanı doldu deyip durdular hep, bu cümle standart cümleleriymiş gibi sanki, dedi Re ger. Güvenebileceğimiz bir doktorumuz varsa ve onun gözlemi altında kendimizi korunmuş hissedebiliyorsak, dedi Reger, yaşlılıkta en önemli şeye sahibiz demektir, ama bu doktora sahip değiliz. Ben artık bu doktoru aramıyorum da, çünkü ne zaman öleceğim umrumda bile değil, her an benim için uygun, ama tüm insanlar gibi ben de olabildiğince çabuk ve aynı zamanda olabildiğince acısız bir ölüm istiyorum. Karım da zaten ancak birkaç gün acı çekti, dedi Reger, birkaç gün acı çekti ve birkaç gün komada kaldı, dedi. İnsanlar bir ölü giysisi istediler, ama ben onu yalnızca temiz bir keten beze sardırdım, dedi Reger. Cenaze işlemlerini yürüten belediye meclisindeki adam, işini mükemmel biçimde yaptı. Cenazeyle ilgili tüm işlemleri kendimizin yapması iyidir, çünkü o zaman umutsuzluk içinde boğulana kadar evde oturup beklemeye zamanımız olmaz. Cenaze işlemleriyle ilgili olarak sekiz gün Viyana'da oradan oraya koşuşturdum, bir makamdan diğerine, o zaman devleti tüm bürokratik vahşeti içinde bir kez daha tanıdım, dedi Reger. Viyana'da bir cenaze olayında gitmek zorunda olduğumuz makamlar birbirinden o kadar uzakta ki ve bizim bir cenaze için gereken işlemleri tamamlamak için en az bir haftaya gereksinmemiz var. Her zaman ve her yerde karım için yalnız en yalın cenazeyi istiyorum, dedim, bunu anlamadılar, çünkü diğer herkes, bildiğim üzere, gösterişlisini istiyor. Sonunda gene de en yalın cenazeyi kabul ettirmem bana nelere patladı, dedi Reger. Wâhrin ger Belediye Meclisi'ndeki adam anladı bir tek

beni, o, beni anlayan tek kişiydi, yalın bir cenaze dediğimde, herkesin anladığı üzere ucuz bir cenazeyi değil, yalın bir cenazeyi kastediyordum, oysa herkes hep benim yalın dediğim zaman ucuz bir cenazeyi kastettiğimi sandı, yalnız Wahringer Belediye Meclisi'ndeki adam yalın bir cenaze dediğimde, ucuz değil ama yalın bir cenazeyi kastettiğimi hemen anladı. İnsan bu makamlarda gerçekten de ne kadar aptal insanlarla işi olduğuna hiç inanmak istemiyor, dedi Reger. Ben bu kışı yaşamda kalarak geçireceğime ve de atlatacağıma inanmıyordum, dedi şimdi. Gerçek, benim tüm yili tamamen ilgisizlik içinde geçirmiş olmam, konser sorumluluklarım dışında ve Times'a yazdığım sanat parçacıkları dışında karımın ölümünden bu yana hiçbir şey ilgimi çekmedi; gerçek şu ki, hiçbir insan, dedi Reger, aylarca sizinle bile ilgilenmedim. Hemen hemen hiçbir şey okumadım ve evden dışarıya da çıkmadım, yalnız konserlere gittim, üstelik de bu geçtiğimiz yılda bu konserlerin hiçbiri gidilmeye değmezdi ve benim Times'a yazdığım sanat parçacıklarım da doğal olarak bunlara uygundu. Ara sıra kendi kendime, neden acaba hâlâ Viyana'dan Times'a yazıyorum diye soruyorum, burada bu kafasız Viya na'da müzik alanında da nerdeyse korkutucu bir çöküş yaşanmaktayken, çünkü burada, Viyana'da ne konser salonunda ne de müzik derneğinde olağanüstü bir şey sunuluyor, Viyana konserleri çoktan eşsizliklerini yitirdiler, burada dinlediğinizin aynısını çok önceleri Hamburg'da da dinleyebilirdiniz ya da Zürih'te ya da Dinkelsbühl'de, dedi Reger. Benim yazma isteğim en yüksekte, ama Viyana konserlerinin sunduğu gittikçe daha az değerde. Bir zamanlar konser fanatiği olan ben, artık uzunca bir zamandır değilim, dedi, bir müzik fanatiği evet, ama artık konser fanatiği değilim, zaten gittikçe de güçleşti benim için müzik derneğine ya da konser salonuna gitmek, her ikisi benim için yaya mesafede kolay gidilecek yerler değil ve taksiye de binmem ve Singer Sokağı'ndan tramvay da alıp götürmüyor sizi oraya. Ve konser salonu dinleyicisi de son zamanlarda, tıpkı müzik derneği dinleyicisi gibi, çok basitleşti ve köylüleşti, körleşti demek zorundayım ve artık yıllardan beri ne yazık ki uzman bir dinleyici olmaktan çıktı. Operada tüm şarkıcıların şarkıcısı George London'ın Don Giovanni'yi söylediği ya da kasap kızı Lıpp'in Gece Kralıçesi'ni söylediği zamanlar kesin olarak sona erdi, altmış yaşındaki Menuhin'in konser salonunda ve ellı yaşındaki Karajan'ın müzik derneğinde şeflik yaptıkları zamanlar da geçti. Biz artık yalnızca orta kararları, değersizleri dinliyoruz. Idoller, birinciler, en idealler ve en yetenekliler yaşlandılar ve yeteneksiz oldular, dedi Reger. Bu

günümüzün kuşağı nedense müziğe artık, on beş yirmi yıl önce gösterilen en yüksek dikkati göstermiyor. Bu, müzik dinlemenin teknik araciliğıyla bayağı bir olağanlık durumuna düşmesinden kaynaklanıyor. Müzik dinlemek artık sıradışı bir şey değil, bugün her yerde müzik dinliyorsunuz, nerede olursanız olun müzik duymak zorunda kalıyorsunuz nerdeyse, her mağazada, her doktor muayenehanesinde, her sokakta, bugün artık müzikten kurtulamazsınız, ondan kaçmak istersiniz, ama ondan kaçamazsınız, bu çağın fon müziği oldu müzik, felaket işte burada, dedi Reger. Çağımızda total müzik belirdi, Kuzey Kutbu ile

Güney Kutbu arasında her yerde, ister kentte ya da taşrada, ister denizde ya da çölde bunu dinlemek zorundasınız, dedi Reger. İnsanlar gün be gün müzikle öylesine dolduruluyorlar ki, artık çoktan müzik için her türlü duyguyu kaybediyorlar. Bu korkunçluk doğal olarak bugün dinlediğiniz konserlere de yansıyor, şaşırtıcı bir şey yok artık, çünkü tüm dünyadaki tüm müzik şaşırtıcı, ve her şeyin şaşırtıcı olduğu yerde doğal olarak artık şaşırtıcı bir şey kalmaz, nerdeyse dokunaklı, dedi Reger, hâlâ birkaç gülünç virtüözün şaşırtıcı olmak için çaba göstermesi, artık öyle değiller, çünkü artık olamazlar. Dünya tamamen total müzik tarafından işgal edildi, dedi Reger, felaket de burada, her kavşakta şaşırtıcı ve olağanüstü bir müzik duyuyorsunuz, öylesine bir oranda ki, delirmemek için çoktan tüm işitme organlarınızı tıkamak zorunda kalırdınız. Bugünün insanları, artık başka bir şeyleri kalmadığı için, hastalıklı bir müzik tüketimine yakalanmışlar, dedi Reger, bugünün insanını yöneten endüstri, bu müzik tüketimini bütün insanları mahvedinceye kadar ileriye götürecek; insanlar bugün her şeyi berbat eden çöp ve kimyadan ne çok söz ediyorlar, ama müzik çöp ve kimyadan daha çok mahvediyor, sonunda her şeyi ve her şeyi toptan mahvedecek olan müzik, inanın bana. Müzik endüstrisi tarafından önce insanların işitme organları mahvediliyor, sonra da bunun mantıksal sonucu olarak insanların kendileri, gerçek bu, dedi Reger. Müzik endüstrisi tarafından tamamen mahvedilmiş insanı ben görebiliyorum artık, dedi Reger, müzikal ceset kokularıyla sonunda kıtaları dolduran müzik endüstrisi kurbanı kitleleri sevgili Atzbacher, müzik endüstrisi bir kere insanların yok olmasının suçlusu, sonunda büyük bir olasilikla da tüm insanlığın yok olmasının suçlusu olacak, yalnız kimya ve çöp değil, inanın bana. Müzik endüstrisi insan katili, müzik endüstrisi insanlığın gerçek katili, müzik endüstrisi şimdiye kadar yaptığı gibi devam ederse insanlığın onyıllar içinde hiçbir şansı kalmayacak sevgili Atzbacher, dedi Reger sinirlenerek.

Hassas bir kulağa sahip olan bir insanın yakında sokağa çıkması olanaksız olacak; bir kahveye gidin bakalım, bir lokantaya gidin, bir mağazaya gidin, her yerde isteseniz de istemeseniz de müzik duyacaksanız ve trenle bir yere gidin ve uçakla uçun, müzik sizi her yere izleyecektir. Bu sürekli müzik insanlığın bugün taşımak ve katlanmak zorunda olduğu en vahşi şey, dedi Reger. İnsanlık sabahtan geceye kadar Mozart ve Beethoven, Bach ve Hândel'le dolduruluyor, dedi Reger, nereye isterseniz gidin bu işkenceden kurtulamıyorsunuz.Sanat Tarihi Müzesi'nde de sürekli müzik duyulmaması nerdeyse bir mucize, bir bu eksikti zaten. Karımın ölümünden sonra kendimi Singer Sokağı evine hapsettim ve hizmetçiyi bile içeri sokmadım, dedi Reger. Cenazeden hemen sonra yakındaki bir mabede gitmiş ve bir mum yakmıştı, aslında nedenini bilmeden ve garip olan da, mabetten çıkar çıkmaz Stefan Kilisesi'ne gitmesi ve orada da bir mum yakması olmuş, bu olayda da nedenini gerçekten bilmeden. Stefan Kilisesinde bir mum yaktıktan sonra kendini öldürme düşüncesinden bir iplık kopmuştu. Kendimi nasıl öldüreceğim konusunda kesin bir görüşüm yoktu ve sonunda kendimi öldürme düşüncesini, hiç değilse kısa bir süre için, kafamdan uzaklaştırabildim, dedi Reger bana. Kentte günlerce ve belki de haftalarca oradan oraya gitme ya da haftalarca kapanma arasında seçim yapabilirdim, dedi Reger bana, haftalarca kapanma kararını verdim. Karısının cenazesinden sonra bir tek insan bile görmek ve başlangıçta hiçbir şey yemek istememiş, ama günlerce berrak su içmeye üç dört gün dışında hiçbir insan dayanamaz ve o da gerçekten çok çabuk zayıflamış, sabahları birden ayağa kalkacak gücü bulamadım, bu bir işaretti, dedi Reger bana ve ben gene yemek yemeye başladım, Schopenhauer'le uğraşmaya, özellikle Schopenhauer'le karım ve ben çok ilgilenmiştik, arkamda düşüp kalça kemiği denilen kemiğini kırdığı sıralarda, dedi Reger düşünceli olarak. Bu altı haftalık kapanma sırasında servetimin vârisi ile birkaç telefon konuşması yaptım ve Schopenhauer okudum, herhalde beni bu kurtardı, dedi Re ger, kendimi kurtarmış olmamın doğru olup olmadığından emin olmasam da, belki de, dedi Reger, kendimi kurtarmış olmasaydım ve öldürseydim daha iyi olurdu. Ama cenaze ile ilgili olarak yaptığım onca koşuşturma da zaten bana kendimi öldürme zamanı bırakmadı. Kendimizi hemen öldürmezsek, bir daha hiç öldürmeyiz, korkunç olan bu, dedi. Tıpkı en sevdiğimiz insan gibi ölü olmak isteğini duyarız, ama kendimizi gene de öldürmeyiz, bunu düşünürüz, ama gene de yapmayız, dedi Reger.Garip bir biçimde bu altı hafta boyunca hiçbir müziğe tahammül edemedim, bir kez

bile olsun piyanonun başına oturmadım, bir kez düşüncemde Wohltemperierten Klavier'den bir parçanın deneyini yaptım, ama bu deneyden hemen vazgeçtim, beni bu altı hafta içinde kurtaran müzik değildi, Schopenhauer'di, hiç durmadan birkaç satır Schopenhauer, dedi Reger. Nietzsche de değildi, yalnızca Schopenhauer'di. Yatakta dik oturdum ve birkaç satır Schopenhauer okudum ve düşündüm okuduklarımı ve gene birkaç Schopenhauer cümlesi okudum ve bunları düşündüm, dedi Reger. Dört gün su içip Schopenhauer okuduktan sonra ilk kez bir parça ekmek yedim, öyle sertti ki onu bir et bıçağı ile ekmekten koparmak zorunda kaldım. Singer Sokağı tarafı pencere pufuna oturdum, şu iğrenç Looskoltuğuna ve aşağıya, Singer SokağTna baktım. Düşünün, Mayıs sonu ve kar serpiştiriyor, dedi. İnsanlardan çekiniyordum. Onlara evden baktım, Singer Sokağı'nda bir aşağı bir yukarı koşuşmalarını gördüm, yığınla giysi ve yiyecekle dolu olarak ve onlardan iğrendim. Bu insanların yanına artık geri dönmek istemiyorum, diye düşündüm, bu insanların yanına değil, başkaları da yok ki, dedi Reger. Aşağıya, Singer Sokağı'na bakarken, şu aşağıda, Singer Soka ğı'nda oradan oraya koşuşan insanlar dışında başkalarının olmadığını anladım. Aşağıya, Singer Sokağı'na baktım ve insanlardan nefret ettim ve ben artık bu insanların yanma geri dönmek istemiyorum diye düşündüm, dedi Reger. Bu hainlığe ve bu zavalliliğa artık geri dönmek istemiyorum, dedim kendi kendime, dedi Reger. Komodinlerin birçok çekmecesini açtım ve içlerine baktım ve hiç durmadan karımın bazı fotoğraflarını ve yazılarını ve mektuplarını çıkardım ve hepsini teker teker masanın üzerine dizdim ve art arda hepsine baktım sevgili Atzbacher, dürüst olduğum için şunu söylemeliyim ki, bu arada ağladım. Ağlamayı birden iyice salıverdim, onyıllarca ağlamamıştım ve birden ağlamamı salıverdim, dedi Reger. Orada oturup ağlamamı salıverdim ve ağladım ve ağladım ve ağladım ve ağladım, dedi Reger. Onyıllarca ağlamamıştım, çocukluğumdan beri ve birden ağlamamı salıverdim, dedi Reger bana Ambassador’da. Saklayacak bir şeyim yok ki ve üstünü örtecek bir şeyim de yok, dedi, seksen iki yaşımda en ufak saklayacak ve üstünü örtecek bir şeyim yok, dedi Reger, böylece birdenbire katıla katıla ağladığımın ve durmadan ağladığımın, günlerce ağladığımın üstünü örtecek değilim, dedi Reger. Orada oturup karımın zaman içinde bana yazdığı mektuplara ve zaman içinde aldığı notlara baktım ve katıla katıla ağladım. Onyıllar içinde doğal olarak bir insana alışıyoruz ve onu onyıllar boyunca seviyoruz ve. sonunda onu her şeyden çok seviyoruz ve ona sariliyoruz ve onu

kaybettiğimizde gerçekten de sanki her şeyi kaybetmiş gibi oluyoruz. Ben hep müziğin benim için her şey anlamına geldiğini sandım, bazen felsefe de öyleydi, özellikle de yüksek ve daha yüksek ve en yüksek yazarlığın doğrudan sanat olduğunu sandım, ama her şey, tüm sanat ve de her neyse, bu bir tek sevilen insan yanında hiçbir anlam taşımaz. Bu tek sevdiğimiz insana neler yapmadık ki, dedi Reger, binlerce ve yüzbinlerce acının içine soktuk bu hiç kimseyi sevmediğimiz gibi sevdiğimiz insanı, nasıl da üzdük bu insanı ve gene de onu başkasını sevmediğimiz gibi sevdik, dedi Reger. Bizim dünyada hiç kimseyi sevmediğimiz kadar sevdiğimiz insan öldüğünde, bizi korkunç kötü bir vicdan azabıyla bırakır geride, dedi Reger, onun ölümünden sonra birlikte varlığımızı sürdürmek zorunda kalacağımız ve günün birinde onun tarafından boğulacağımız dehşet verici bir vicdan azabıyla, dedi Reger. Yaşamım boyunca topladığım ve tüm bu rafları doldurmak için Singer Sokağı evine getirdiğim bütün bu kitaplar ve yazılar sonuçta bir işe yaramadı, karım tarafından yalnız bırakılmıştım ve bütün bu kitaplar ve yazılar gülünçtüler. Biz o zaman Shakespeare ya da Kant'a yaslanırız sanıyoruz, ama bir aldatmaca bu, Shakespeare ve Kant ve turn diğerleri, yaşamımız boyunca bizim tarafımızdan en büyükler olarak değerlendirilenlerin hepsi, tam da onlara iyice gereksinmemiz olacakken bize ihanet eder, dedi Reger, bizim için ne çözüm ne de avuntudurlar, ancak birden bize iğrenç ve yabancı görünürler, hepsi, bu büyük ve önemli denilenlerin düşünüp üstelik de sonradan yazdıklarını umursamayız, dedi Reger. Biz hep bu önemli ve büyük denilenlere tam gerektiği anda, hem de yaşamsal önemi olan anda güvenebileceğimizi sanırız, ama bir yanılgıdır bu, biz her zaman bu önemli ve büyük denilenler tarafından, tam olarak yaşamsal önemi olan anda tüm bu önemliler ve büyükler ve deyim yerindeyse ölümsüzler tarafından yalnız bırakiliriz, böylesi bir yaşamsal önemi olan anda bize, onların arasında bile yalnız olduğumuz, tamamen korkunç anlamda kendimizle baş başa kaldığımız gerçeği dışında bir şey vermezler. Bir tek Schopenhauer bana yardımcı oldu, onu yaşamda kalabilme amacım uğruna kötüye kullandığım için, dedi Reger bana Ambassador'da. Herkesten önce Goethe, Shakes peare, Kant örneğin daralttı, iğrendirdi, böylece ben doğrudan doğruya Schopenhauer'e saldırdım o umutsuzluğum içinde ve Schopenhauer'le Singer Sokağı tarafı pufuna oturdum yaşamda kalabilmek için, çünkü birden yaşamda kalmak istiyordum, ölmek istemiyordum, karımın ardından ölmek istemiyordum, burada kalmak istiyordum, bu dünyada kalmak, duyuyor musunuz

Atzbacher, dedi Reger Ambassador'da. Ama doğal olarak benim Schopenhaueı'le de onu kendi amaçlarım uğruna kötüye kullandığım için yaşamda kalma şansım oldu ve gerçekten de onu en haince çarpıttığım için, dedi Reger, onu doğrudan doğruya yaşamda kalma aracı durumuna soktuğum için, oysa gerçekte hiç de öyle değil, tıpkı daha önce andıklarımın da olmadıkları gibi. Ömür boyu kendimizi büyük beyinler ve eski ustalar diye anılanların eline bırakırız, dedi Reger ve sonradan ölesiye düş kırıklığına uğrarız onlardan, gerektiği anda amaçlarını yerine getiremedikleri için. Büyük beyinleri ve eski ustaları istifleriz ve gerekli olan, yaşamda kalma anında onları kendi amacımız için kullanabileceğimizi sanırız, diğer bir anlatımla, onları kendi amacımız için kötüye kullanırız, oysa ölümcül bir yanılma olarak ortaya çıkar bu. Biz beyin kasamızı bu büyük kafalarla ve eski ustalarla doldururuz ve yaşamsal önemi olan anda onlara başvururuz; ama bu beyin kasasını açtığımızda içi boştur, gerçek bu, biz bu boş kasanın önünde durur ve yalnız ve gerçekten de tamamen çaresiz olduğumuzu görürüz, dedi Reger. İnsan, her alanda ömür boyu istifler ve sonunda eli boş kalakalır, dedi Reger, düşünsel meleke için de geçerlıdir bu. Ben ne büyük bir düşünce melekesi istifledim, dedi Reger Ambassador'da ve sonuçta işte tamamen eli boş duruyorum burada. Yalnızca hain bir numarayla Schopenhauerfl kendi amacım için kullanmayı, yani yaşamda kalabilme amacım için kötüye kullanmayı başardım, dedi Reger. Birden ne demek olduğunu anlıyorsunuz boşluğun, sizi yalnız bırakan binlerce ve binlerce kitabın ve yazının arasında durduğunuzda, birden sizin için bir hiç, işte bu korkunç boşluktan başka bir şey olmayan kitapların arasında, dedi Reger. Siz en yakınınızı kaybetti nizse, size her şey boş gelir, istediğiniz yöne bakın, her şey boştur ve siz bakar ve bakarsınız ve her şeyin gerçekten boş olduğunu ve her zaman öyle kalacağını görürsünüz, dedi Reger. Ve sizi onyıllarca yaşamda tutanın bu büyük beyinler ve de bu eski ustalar olmadığını, ama o bir tek, ikinci bir kişiyi sevmediğiniz gibi sevdiğiniz insan olduğunu kavrarsınız. Ve bu kavrama içinde ve bu kavramayla birlikte siz yalnızsınızdır ve size hiçbir şey ve kimse yardım edemez, dedi Reger. Kendinizi evinize kapatır ve umutsuzluğa kapilirsınız, dedi Reger, ve siz gün geçtikçe daha derin umutsuzluğa kapilirsınız ve haftalar geçtikçe daha da umutsuz bir umutsuzluğa dalarsınız, dedi Reger, ama birden bu umutsuzluktan çıkarsınız. Ayağa kalkarsınız ve bu ölümcül umutsuzluktan çıkarsınız, hâlâ bu en derin umutsuzluktan dışarıya çıkma gücünüz vardır, dedi Reger, ben birden bu Singer Sokağı tarafı pufundan kalktım ve

aşağıya, Singer Sokağı'na indim, dedi Reger ve birkaç yüz metre sonra kent merkezine gittim; ben Singer Sokağı yanı pufundan kalktım ve evden dışarıya çıkıp kent merkezine gittim bir kez daha yaşamda kalma deneyi yapma düşüncesiyle, dedi Reger. Singer Sokağı evinden dışarıya çıktım ve tek bir yaşamda kalma deneyi daha yapayım dedim ve bu düşünceyle kent merkezine gittim, dedi Reger. Ve bu yaşamda kalma deneyi başarili oldu, herhalde gerekli bir dakikada ve herhalde en son dakikada Singer Sokağı tarafı pufumdan kalktım ve aşağıya, Singer Sokağı'na indim ve kent merkezine gittim, dedi Reger. Doğal olarak sonradan evime geldiğimde peş peşe terslikler yaşadım, tahmin edebilirsiniz ki bu bir tek deneyle yaşamda kalma tamamlanmıyor, daha yüzlerce bu tip yaşamda kalma deneyi yapmak zorunda kaldım, ama bunları hiç durmadan yaptım ve hiç durmadan gene Singer Sokağı tarafı pufundan kalktım ve sokağa çıktım ve gerçekten de daha sonra insanların arasına, şu insanların arasına girdim ve sonunda kendimi kurtardım, dedi Reger. Doğaldır ki kendimi kurtarmış olmamın doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu kendi kendime soruyorum, ama konu o değil, dedi Reger. Biz ısrarla o kişinin ardından ölmek isteriz ve sonradan gene de istemeyiz, dedi Reger, artık bu umutsuzluk işkencesinde varlığımı sürdürüyorum, inanın, bir yıldan uzun bir süredir. İnsanlardan nefret ederiz ve gene de onlarla birlikte olmak isteriz, çünkü yalnız insanlarla ve onların arasında bir şansımız vardır yaşamı sürdürmek ve çıldırmamak için. Yalnız olmakla uzun süre dayanamayız yaşama, dedi Reger, biz yalnız olabileceğimizi sanınz, biz terk edilmiş olabileceğimizi sanırız, yalnız sürdürmeyi başaracağımıza inandırırız kendimizi, dedi Reger, ama bu bir kuruntudur. İnsansız yapabiliriz sanırız, evet hatta tek bir insansız bile yapabiliriz sanırız ve hatta yalnız kendimizle baş başa kalırsak şansımız olur sanırız, ama bu bir kuruntudur. İnsansız en ufak bir yaşamda kalma şansımız yoktur, dedi Reger, ne kadar büyük beyinler ve ne kadar eski ustalar almış olsak da yanımıza yoldaş olarak, hiçbiri bir insanın yerini tutmaz, dedi Reger, sonunda biz herkesten çok bu büyük beyinler ve bu eski ustalar diye andıklarımız tarafından yalnız bırakılmışızdır ve bu büyük beyinler ve eski ustalar tarafından bir de en hain biçimde alaya alındığımızı görürüz ve bu büyük beyinlerin ve bu eski ustaların hepsiyle her zaman yalnızca bir alay ilişkisi içinde varlığımızı sürdürmüş olduğumuzu saptarız. Önceleri anlattığımız üzere, Singer Sokağı evinde yalnızca ekmek yiyip su içmiş, sonra aşağı yukarı sekizinci ya da dokuzuncu gün kendisine mutfakta biraz konserve et ısıtmış, kuru erik ıslatmış ve sıcak suyla kaynatılmış

makarna yemiş ve her seferinde midesi bulanmış. Sekizinci ya da dokuzuncu gün hizmetçinin yeniden ona gelmesini emretmiş ve onu evinin karşısındaki Royal Oteli'ne yemek almaya yollamış. Köpek gibi oturup yedim orda, dedi Reger. Royal Oteli ile uygun bir anlaşma yaptım, otel, Mayıs sonundan itibaren bana asıl adı Rosa olmasına rağmen(l) bizim kendisini her zaman Stella diye çağırdığımız hizmetçi ile her gün, dedi Reger, özellikle bu amaçla alınmış alüminyum kaplar içinde çorba ve ana yemek gönderdi. İki porsiyon parası ödedim, dedi Reger Ambassador'da bana, yarım porsiyonunu ben yedim, bir buçuk porsiyonunu hizmetçi kadın, dedi Reger. Royal yemeğini belirli bir isteksizlikle yiyordum, dedi Reger, ama yiyordum, çünkü başka çarem yoktu, yiyordum onu, çünkü yemek zorundaydım, dedi Reger, ama doğal olarak karşımda oturup yiyen hizmetçi kadını görmek midemi bulandırıyordu, hizmetçi kadına asla katlanamadım, zaten her zaman karımın hizmetçisi olmuştu, ben bu kişiyi asla işe almazdım, dedi Reger, bu aptal, sahtekâr kişiyi, dedi Reger, gerçekten karşımda oturan ve ben yalnızca yarım porsiyon yerken, kendisi Royal yemeğinin bir buçuk porsiyonunu yiyen kadını. Hizmetçileri göze alıyoruz, çünkü aksi takdirde pisliğimiz içinde boğulmak zorunda kalırdık, dedi Reger Ambassador'da, ama onlar genellıkle hep iğrençtirler. Biz hizmetçilere bağlıyız, böyle bu, dedi Reger. Zaten o da hep kendisinin yemek istediği şeylerle geldi Royal'den, kendi yemek istedikleriyle, kendisi için seçtikleriyle, benim hoşuma gidecek yemeklerle değil. O, en severek domuz eti yiyor, bu yüzden de hep domuz eti getiriyordu, bana sorarsanız ben yalnız dana eti yerim, dedi Reger. Ben her zaman dana eti yiyicisi oldum, hizmetçi kadınların hemen hepsi domuz eti yiyen kadınlardır. Karımın ölümünden sonra ve de cenazenin hemen ardından, dedi Reger, hizmetçi kadın karımın ona şunu ve bunu bıraktığını anımsattı bana, dedi Reger, oysa ben karımın hizmetçi kadına hiçbir şey bırakmadığını biliyorum, çünkü karım asla ölmek durumunda kalacağını düşünmüyordu ve kimseyle bir şey bırakma ya da miras hazırlama konusunu ko nuşmamıştı, benimle bile, kaldı ki hizmetçi ile konuşacak. Ama hizmetçi kadın cenazeden hemen sonra bana gelmişti ve bana karımın ona şunu bunu, giysiler, ayakkabılar, çanak çömlek, kumaşlar vesaire bıraktığını söyledi. Hizmetçiler hiçbir tatsız durumdan çekinmezler, dedi Reger Ambassador'da. Tamamen utanmazdırlar isteklerinde. Hizmetçiler her yerde ve her zaman övülürler, oysa insanlar bugünün hizmetçilerinin isteklerinde iğrenç olduklarını ve işlerinde tamamen baştan savmacı olduklarını pekâlâ

bilirler, ama onlara mecbur olduklarından ikiyüzlülük ederek överler onları, dedi Reger Ambassador’da. Karım hiçbir zaman, bir an bile, hizmetçiye bir şey bırakmayı düşünmedi, karım ölümünden iki gün öncesine kadar ölmek durumunda olduğunu bilmiyordu ki, hizmetçi kadına nasıl bir şey bırakma sözü versin, dedi Reger. Yalan söylüyor, diye düşündüm, hizmetçi kadın karımın ona çeşitlı eşyaları bıraktığına dikkatimi çektiğinde, cenazeye gelenler henüz mezarlıktan çıkmamışlardı ki hizmetçi kadın önümde dikildi ve karımın ona şunu bunu söz verdiğini söyledi. Biz insanları hep korumamız altına alırız, çünkü bu kadar hain olabileceklerine inanamayız ve asla da inanmak istemeyiz, ta ki gene, bizim inanmak istemediğimiz ölçüde hain oldukları deneyimini kazanıncaya kadar. Ben henüz açık mezarın başında durmaktaydım, hizmetçi kadın birkaç kez tava dedi, dedi Reger, düşünsenize durmadan tava sözcüğünü kullandı, ben daha açık mezarın başında dururken. Haftalarca hizmetçi kadın, karımın ona birçok şeyin sözünü verdiği biçimindeki rezil yalanıyla başımın etini yedi. Ama ben, hiç aldırmadım. Karımın ölümünden ancak üç ay sonra hizmetçi kadına giysilerden, ki onları karımın yeğenleri için düşünmüştüm, birkaçını kendisine ayırmasını söyledim, kendisine kullanılabilir görünen tencerelerden de alabilirdi. Hizmetçinin bunun üzerine ne yaptığını düşünürsünüz! dedi Reger, bu kişi yığınla giysiyi çekip aldı ve kendisinin hazır ettiği büyük, yüz kiloluk çuvallara doldurdu, karımın yığınla giysisini durmadan bu yüz kiloluk çuvalların içine tıktı, çuvallarda bir tek yer kalmaymca ya kadar. Aklım durmuş olarak orada kalakaldım ve bu sahneyi seyrettim. Hizmetçi kadın deli gibi evde oradan oraya koşuşturdu ve eline geçirebildiği her şeyi kaptı. Sonunda yüz kiloluk beş çuval doldurmuştu ve üç büyük bavula, çuvallara dolduramadığı her şeyi tıkıştırdı. Sonunda bir de kızı zuhur etti, onunla birlikte çuvalları ve bavulları aşağıya, Singer Sokağı'na taşımak için, kızı oraya kiralanmış bir kamyonetle gelmişti. İkisi birden bütün çuvalları ve bavulları aşağıya, Singer Sokağı'na taşırlarken, hizmetçi kadın bir de hâlâ düzinelerce tencereyi, onun bu tencereleri almasını onaylayıp onaylamadığımı bana hiç sormadan, yere dizdi. Şu ya da bu tencereyi bana bırakacakmış, dedi üstelik de, bu tencereleri Singer Sokağı'na daha kolay indirebilmek için saplarından sicimle birbirlerine bağlarken. Aklım durmuş olarak orada dikildim ve hizmetçi kadınla kızının deli gibi evden bir de tencereleri taşımalarını seyrettim. Karım hizmetçinin kızını hiç görmemişti, dedi Reger, hizmetçi kadının bizde çalıştığı o yıllar içinde yalnızca bir kez görmüş olsaydı, onun görünümünden dehşete

kapilirdı, dedi Reger. İnsanlara ne kadar yatırım yaparsak, onlara ne kadar iyi davranırsak, bu bize korkunç biçimde ödetilir, dedi Reger Ambassa dor'da. Hizmetçi kadın ve kızıyla yaşadığım bu olay, bana gerçekten gene insanın ne derece derinlemesine iğrenç olabileceğini gösterdi, dedi Reger. Şu aşağı tabaka denen şey, gerçekten yukarı sınıf gibi hain ve alçak ve aynen onlar gibi sahtekâr. Zamanımızın en itici alametlerinden biri bu, hep basit denen ve ezilen insanlar denenlerin iyi olduğunun sanılması, ötekilerin de kötü, bu benim bildiğim en iğrenç sahtekârlıklardan biri, dedi Reger. İnsanlar bütünüyle aynı derecede alçak ve hain ve sahtekâr, dedi Reger. O hizmetçi denilenler, beyler denilenler den daha iyi değil asla ve gerçekten de bugün hatta tam tersi, tıpkı her şeyin bugün tam tersi olduğu gibi, dedi Reger, hizmetçi bugün bey, tersi değil. Âcizler denilenler bugün güçlü, tersi değil, dedi Reger Ambassador’da. O, Beyaz Sakallı Adam'a bakarken, ben Ambassador’da bana söylediklerini, bugün her şeyin tersine döndüğünü, durmadan bugün her şey tersine döndü' yü duyuyordum. Ben henüz açık mezarın başında duruyordum, hizmetçi kadın bana dönüp karımın, bir zamanlar Bad gastein'da satın aldığı yeşil paltosunu ona bıraktığını söylüyordu. Üstelik de bu güzel, pahalı parçayı karım hizmetçiye bırakmışmış, dedi Reger öfkeyle. Bu insanlar her türlü durumdan yararlanıyorlar ve hiçbir şeyden ürkmüyorlar, bu kadar aptal bu insanlar, her şeyi, en iğrenç olanı bile kendi çıkarları haline getiriyorlar. Ve biz de hep bu insanların tongasına basıyoruz, çunku gündelik iğrençliklerde doğal olarak bizden daha üstünler, dedi Reger. Halk yardakçiliği da iğrenç, dedi Reger, örneğin polıtikacıların karakteristiği olan halk yardakçiliğı, idealıst bir düşüncemiz mi var, bu düşüncenin hep kısa süre içinde, saçma bir düşünceden başka bir şey olmadığı ortaya çıkıyor, dedi Re ger ve yaşlanabilmeliyiz, gençlığe özenmekten daha iğrenç bir şey olamaz, yaşlı bir insanın gençlığe özenmesi beni her zaman en derin biçimde itmiştir sevgili Atzbacher, dedi ve bugünün insanı teslim olmuş, korunmasız bir insandır, dedi, tamamen teslim olmuş ve tamamen korunmasız bir insanımız var bugün, daha on yıl önce insanlar gene de kendilerini biraz korunmuş hissediyorlardı, ama bugün tamamen korunmasızlığa bırakıldılar, dedi Reger Ambassador’da. Artık kendilerini saklayamaz lar, saklanacak bir yer yok artık, korkunç olan da bu, dedi Reger, her şey tamamen saydam ve dolayısıyla da korunmasız oldu; bu, bugün artık hiçbir kaçış olanağının olmaması demek, insanlar bugün her yerde aynı, nerede olurlarsa olsunlar, streslı ve kışkırtılmış ve göçüyor ve kaçıyorlar ve hiçbir delik bulamıyorlar

kaçabilecekleri, ölüme gidiş dışında, gerçek bu, dedi Reger, endişe verici olan da bu, çünkü dünya artık mahrem bir yer değil, artık yalnızca endişe verici bir yer. Bu endişe verici dünyayla yetinmek zorundasınız Atzbacher, isteseniz de istemeseniz de, tepeden tırnağa bu endişe verici dünyaya teslımsiniz ve siz bunun böyle olmadığına inandırıliyorsanız, o zaman size yalan söyleniyordur, bugün durmadan kulakları tıkarcasına söylenen bu yalan en çok polıtikacılar ve polıtik gevezelerin uzmanlık alanı oldu, dedi Reger. Dünya, insanların artık korunmasının olmadığı başlı başına bir endişe, hiç kimsenin korunmadığı, dedi Reger Ambassador'da. Reger şimdi Beyaz Sakallı Adam'a bakıyordu, karımın ölümü benim en büyük şanssızlığım değil yalnızca, dedi, beni özgür de kıldı. Karımın ölümüyle özgür oldum, dedi, ve ben özgür diyorsam, bununla bütünüyle özgür, büsbütün özgür, tamamen özgür olmayı kastediyorum, eğer bunun ne demek olduğunu biliyor ya da hiç değilse hissediyorsanız. Ben artık ölümü beklemiyorum, o kendiliğinden gelir, ben onu düşünmeden gelir, hiç umrumda değil ne zaman geleceği. Sevilen insanın ölümü, bizim tüm sistemimizin de akıl almaz bir özgürlüğü, dedi Reger şimdi. Şimdi tamamen özgür oluşum duygusuyla artık çoktandır sürdürüyorum varlığımı. Artık bana her şey olabilir, gerçekten her şey, ona karşı koymam gerekmeden, artık karşı koymuyorum, işte bu, dedi Reger şimdi. Beyaz Sakallı Adam'a bakarak, Beyaz Sakallı Adam'ı gerçekten de her zaman sevdim, dedi, Tintoretto'yu hiçbir zaman sevmedim, ama Tintoretto'nun Beyaz Sakallı Adam'mı sevdim. Otuz yıldan fazladır resme bakıyorum ve ona bakmak benim için hâlâ olanaklı, başka hiçbir resme otuz yıldan fazla bakamazdım. Eski ustalar çabuk yoruyor onlara inatla bakarsak ve her zaman düş kırıklığına uğratıyorlar, onları ayrıntili bir izlemeye alırsak, yani onları eleştirel aklımızın acımasız nesnesine dönüştürürsek. Bu gerçekten eleştirel bakış açısına eski ustalar dediklerimizin hiçbiri dayanamaz, dedi Reger şimdi. Leonardo, Michelangelo, Tiziano, bunların hepsi gözümüzden akıl almaz derecede çabuk düşer ve sonunda her ne kadar dâhiyane acıklı yaşamda kalma sanatı iseler de, acıklı yaşamda kalma denemeleri olarak ortaya çıkarlar. Goya burada inatçı bir kayadır, dedi Reger, ama Goya da sonuçta bize yarar vermez ve bizim için bir anlam taşımaz. Hiçbir Goya'sı olmayan bu Sanat Tarihi Müzesindeki her şey, dedi Reger şimdi, sonuçta bizim için, yani varoluşumuzun en hassas noktasında hiçbir anlam taşımaz. Bütün bu resimlerde, onları çok dikkatlı incelersek er geç bir çaresizlik görürüz, evet gerçekten de en büyük ve en önemli yaratılarda bile bir hata

buluruz, usanmadan incelersek bütün bu resimlerden bizi yavaş yavaş tiksindiren ağır bir hata saptarız, belki de beklentimizi çok yüksek tuttuğumuzdandır, dedi Reger. Sanatın tümü de zaten yaşamda kalma sanatından başka bir şey değildir, bu gerçeği yabana atamayız, nihayet sanat hiç durmadan, aklı bile duygulandıracak biçimde, bu dünya ve onun iğrençlikleriyle başa çıkma deneyidir, ki bu da bildiğimiz üzere, her şeyden çok gene de yalnızca yalan ve sahtekârlığın kullanımıyla, yardakçilik ve kendi kendini kandırmayla olanaklı olur, dedi Reger. Bu resimler yalan ve sahtekârlık ve yardakçilik ve kendi kendini kandırma dolu, onların çoğunlukla dâhiyane olan sanat becerilerini bir yana bırakacak olursak, içlerinde başka bir şey kalmaz. Bütün bu resimler, ayrıca insanın kendisi ve onu yaşam boyu saran kesin çaresizlikle başa çıkabilmenin anlatımları. Bütün bu resimler bunu, bir yandan kafayı utandıran, öte yandan aynı kafayı şaşkına çeviren ve ölesiye dokunaklı olan çaresizliği anlatıyor, dedi Reger. Beyaz Sakallı Adam otuz yili aşkın bir sure aklıma ve duyguma dayandı, dedi Reger, benim için bu yüzden Sanat Tarihi Müzesi'ndekilerin en kıymetlisi o. Sanki bunu otuz yıldan önce bir zamanda bilmişim gibi otuz yıldan önce bir zamanda ilk kez bu banka oturdum, tam Beyaz Sakallı Adam'ın karşısına. Bütün bu eski ustalar aslında başarısız, istisnasız hepsi başarısızlığa mahkûm olmuş ve onların çalışmalarının hepsinde izleyici bu başarısızlığı saptayabilir, her fırça darbesinde, dedi Reger, en ufak, olabilecek en ufak ayrıntıda. Bütün bu eski ustalar diye anılanların her zaman resimlerinin bir ayrıntısını gerçekten dâhiyane yaptıklarını bir yana bırakacak olursak, bunların hiçbirinin yüzde yüz dâhiyane bir resim yapmadığını görürüz, eski ustalar deni lenlerin hiçbiri başaramamıştır bunu; ya çenede başarısız olurlar, ya dizde ya da göz kapaklarında, dedi Reger. Büyük çoğunluğu ellerde başarısız olmuştur, Sanat Tarihi Müzesi'nde bir tek resim yoktur ki üzerinde dâhiyane resmedilmiş ya da hiç değilse olağanüstü resmedilmiş bir el görülebilsin, yalnızca hep bu alabildiğine trajikomik biçimde resmedilmiş talıhsiz elleri görürsünüz, dedi Reger, buradaki tüm portrelerde, en ünlülerinde bile. Hiç değilse olağanüstü bir çene ya da gerçekten başarili olmuş bir diz resmi yapmak da bu eski usta diye anılanların hiçbirine nasip olmamıştır. El Greco hiçbir zaman tek bir el bile çizemedi, El Greco'nun elleri her zaman kirli, ıslanmış temizlik bezi gibidir, dedi Reger şimdi, ama Sanat Tarihi Müzesi'nde hiç El Greco yok. Ve gene Sanat Tarihi Müzesi'nde olmayan Goya da bir tek eli bile belirli biçimde resmetmekten kaçınmıştır, Goya ellerine gelince, Goya bile

acemilikte çakili kalmıştır, şu korkunç akıl almaz, benim resim yapmış her ressamın üzerinde tuttuğum Goya, dedi Reger. Hem bu Sanat Tarihi Müzesi'nde hep yalnızca devlet resmi diye adlandıracağımız resmi görmek nerdeyse iç bunaltıcı, düşünce düşmanı HabsburgKatolik devlet sanatını. Onyıllardır hep aynı şey, Sanat Tarihi Müzesi'ne gidiyorum ve Sanat Tarihi Müzesi'nin bir Goya'sı bile yok! diye düşünüyorum. Bir El Greco'sunun olmayışı bana ve benim sanat anlayışıma göre felaket değil, ama Sanat Tarihi Müzesi'nin bir Goya'sının olmayışı gerçekten bir felaket, dedi Reger. Dünya ölçülerini alırsak, dedi Reger, şöhretinin tam tersine Sanat Tarihi Müzesi'ne birinci sınıf müze diyemeyiz, çünkü büyük, herkesin üstündeki Goya'sı bile yok. Buna bir de Sanat Tarihi Müzesi'nin tamamen Habsburgluların sanat zevkiyle uyumlu oluşu ekleniyor, hiç değilse resim söz konusu olduğunda, itici, tamamen düşüncesiz, Katolik sanat zevkine sahip olan Habs burgluların. Resim sanatı için Katolik Habsburgluların edebiyat için olandan pek fazla olmayan bir anlayışları vardı, çünkü resim sanatı ve edebiyat her zaman onlara müzikten farklı biçimde tehlikeli sanatlar olarak görünmüştür, müzik onlar için hiçbir zaman tehlikeli olamazdı ve işte böyle kafasız oldukları için bu Katolik Habsburglular, onu olağanüstü seviyeye getirdiler, bir zamanlar okuduğum bir sanat kitabında belirtildiği üzere. Bu duvarların hepsinde Habsburg sahtekârlığı, Habsburg budalalığı, Habsburg inanç sapıklığı asili, gerçek bu, dedi Reger. Ve bu resimlerin hepsinde, doğa resimlerinde bile bu sapık Katolik inanç zibidiliği var. En yüksek, ama en yüksek resim iddiasında bile adi kilise yardakçiliğı var, iğrenç olan bu. Sanat Tarihi Müzesi'nde sergilenen her şeyin bir Katolik kutsallık yaldızı var, bundan Giotto'yu bile ırak tutmuyorum, dedi Reger. Resmettikleri her eli Katolik Önalpler göğüne kenetleyen bu iğrenç Venediklıler, dedi şimdi. Siz Sanat Tarihi Müzesi'nde bir tek resmedilmiş doğal yüz göremezsiniz, hep Katolik bir çehre görürsünüz. İyi resmedilmiş bir başa uzun bir süre bakın burada, sonuçta bu yalnızca Katolik bir baştır, dedi Reger. Bu tablolardaki ot bile Katolik olarak büyür ve Hollanda çorba kâselerindeki çorba bile Katolik çorba dışında bir şey değildir, dedi Reger şimdi. Utanmazca resmedilmiş Katoliklıktir bu, başka bir şey değil, dedi Reger. Bu otuz altı yıl boyunca ben, sırf burada on sekiz derecelik, yalnız bu sanat yapıtlarının tuvallerine değil, benim derime de iyi gelen ideal hava olduğu için Sanat Tarihi Müzesi'ne gittim, özellikle de son derece hassas olan kafam için en iyisi olduğu için, dedi Reger. Titiz sanat bakışı, kendini öldürücü yöntem, belirli bir yaşlılık ustalığına erdim, dedi Reger şimdi.

Sanat Tarihi Müzesinde alışkanlıkla kazanılmış bir hak değil bu, dedi, sanattan nefret temelinde, onarılmaz bir sanat çılgınlığı. Kuşkusuz sevgili Atzbacher, biz artık karmaşa ve kitsch çağının nerdeyse doruk noktasına vardık, dedi ve: bütün bu Avusturya, Katolik nasyonal sosyalıst, korkunç bir sanat tarihi müzesinden başka bir şey değil aslında. Demokrasi yalakalığı, dedi. Bugünkü Avusturya karmaşık bir pislık, bu gülünç ufak devlet, kendini beğenmişlıkten kırılan ve şimdi İkinci Dünya Savaşı denilen savaştan kırk yıl sonra tamamen sakatlanmış olarak kesin düşüşüne ulaşmış olan bu gülünç küçük devlet; düşünmenin öldüğü ve yarım yüzyıldan beri artık yalnızca devlet polıtikası dar kafaliliğının ve devlet inançlı budalalığın egemen olduğu yer, dedi Reger. Kafası karışık, vahşi dünya, dedi. Kaçmak için çok yaşlıyım, dedi, ben çok yaşlıyım uzaklaşmak için Atzbacher, seksen iki, duyuyor musunuz! Hep yalnız oldum! Şimdi artık temellı kapana kıstırıldım Atzbacher. Bu ülkede bugün ne yana baksak gülünçlük çukuruna bakıyoruz, dedi Reger. Kitle çılgınlığı, felaket, dedi. Herkes üç aşağı beş yukarı bunalımlı, biliyor musunuz, bizim Macaristan'la birlikte en yüksek intihar oranımız var tüm Avrupa'da. Çoğu kez İsviçre'ye gideyim diye düşündüm, ama İsviçre benim için daha da beter olurdu. Siz ülkemizi nasıl sevdiğimi bilemezsiniz, dedi Reger, ama şimdiki devletten derinlemesine nefret ediyorum, bu devletle gelecekte hiçbir ilişkim olsun istemiyorum, her gün mide bulandırıcı. Bugün bu devlette görev yapan ve onu yönetenlerin hepsi yalnızca korkunç, ilkelbeyinsiz suratlara sahip, siz iflas etmiş bu ülkede artık yalnızca devasa korkunçlukta bir fizyonomi çöplüğü yığını görüyorsunuz, dedi. Neler düşünüp neler konuşuruz hepimiz ve yetenekli olduğumuzu sanırız, ama değilizdir, komedi de bu ve nasıl olacak bunun devamı diye sorduğumuzda, trajediye dönüşür, sevgili Atzbacher. Irrsigler göründü ve Reger'in rica ettiği Times'ı getirdi, Sanat Tarihi Müzesi'nden çıkıp sokağın karşısına geçmesi yeterlıydi, orada bir gazete bayii var. Reger, Times'ı aldı ve ayağa kalkıp Bordone Salonu'ndan çıktı, her zaman olduğundan daha hızlı adımlarla, diye düşündüm, büyük orta merdivenlerden aşağıya, dışarıya çıktı, ben onu izledim. Adi Maria Theresia anıtının önünde durdu ve şimdiye kadar onun bana, bugün benimle yeniden Sanat Tarihi Müzesi'nde buluşmak istemesinin asıl nedenini şimdiye kadar söylememiş oluşu gerçeğine herhalde şaşırmış olacağımı söyledi. Burg Tiyatrosundaki Kırık Testi için iki giriş kartı, salondan çok iyi yerler satın aldığını söylediğinde kulaklarıma inanamadım ve benim bugün gene Sanat Tarihi Müzesi'ne gelmemi rica etmesinin asıl nedeni, benim

onunla birlikte Burg Tiyatrosundaki Kırık Testi'ye gitmem önerisinde bulunmakmış. Biliyorsunuz, onyıllardır Burg Tiyatrosu'na gitmedim, Burg Tiyatrosu'ndan her şeyden çok nefret ederim, gerçekten de en çok dram sanatından nefret ederim, dedi, ama dün, yarın Burg Tiyatrosu'na gider ve Kırık Testi'yi seyrederim, dedim. Sevgili Atzbacher, dedi Reger, bugün ve sizinle, başka da hiç kimseyle değil, Burg Tiyatrosu'na gitme düşüncesine nasıl geldim bilmiyorum. İsterseniz bana deli deyin, dedi Reger şimdi, benim günlerim sayili zaten, ben gerçekten benimle bugün Burg Tiyatrosu'na geleceğinizi düşündüm, nihayet Kırık Testi en iyi Alman güldürüsü ve üstelik de Burg Tiyatrosu dünyanın en iyi tiyatrosu. Size bana Kırık Testi'ye eşlık etmenizi söyleme zorunluluğu düşüncesi üç saat hırpaladı beni, çünkü Kırık Testi'ye yalnız gidemem, dedi Reger şimdi, diye yazıyor Atzbacher, üç acı dolu saat düşündüm size Kırık Testi için iki bilet aldığımı ve bu arada yalnız kendimi ve sizi düşündüğümü nasıl söyleyeceğimi, çünkü onyıllardır benden Burg Tiyatro su'nun dünyanın en iğrenç tiyatrosu olduğundan başka bir şey duymadınız ve şimdi birden kalkıp benimle Burg Tiyatrosu'na Kırık Testi'ye gideceksiniz, Irrsigler’in bile kavrayamadığı bir olay. İkinci bileti alın, dedi ve benimle bu akşam Burg Tiyatrosu'na gelin, benimle bu sapık deliliği paylaşın sevgili Atzbacher, dedi Reger, diye yazıyor Atzbacher. Evet, dedim Reger'e, diye yazıyor Atzbacher, szzm kesin isteğinizse, ve Reger evet, benim kesin isteğim, dedi ve bana ikinci bileti verdi. Gerçekten de akşam Re geı'le Burg Tiyatrosu'na Kırık Testi'ye gittim, diye yazıyor Atzbacher. Oyun korkunçtu.

Notlar

[←1]

Fransisken tarikatının bağımsız bir kolu olan Fratres Minores Capucinorum'un üyeleri 1618. Yüzyıllar arasında Avrupa'yı ve bütün dünyayı kasıp kavuran salgınlar sırasındaki hizmetleriyle tanınan Kapuçinler, misyoner etkinliklerinde ve sosyal yardım çalışmalarında etkili oldular. (Ed. N.)

Table of Contents

ESKİ USTALAR
Notlar